د سردار محمد داود خان د واکمنۍ سياسي ستونزې

ليکوال: پوهاند مست علي نيازی
د ننګرهار پوهنتون استاد

سريزه

د افغانستان خلکو د تاريخ په اوږدو کې د خپل استقلال او ملي هويت د ساتنې په غرض قرباني ورکړې او خپل استقلال يې ساتلی ، له بده مرغه دوی بيا د سياسي قدرت د تر لاسه کولو لپاره خپلمنځي جګړې کړې دي. دا به د حيرانتيا خبره نه وي ، چې د هيواد سياسي تاريخ د نفوسو له لړوالي سره سره بيا هم د پېښو له پلوه ډک او شتمن دی اود ګاونډيو هيوادونو له سياسي تاريخ سره ډېر توپير لري . د تاريخ او جغرافيې پوهانو هم افغانستان د نيواک ګرو ځواکونو د تګ اوراتګ ستراتيژيک پل ،د وريښمو د لارې دتقاطع ځای، د نړۍ د بام ،د هند د دروازې ، د اسلامي نړۍ د ختيځې دروازې ، د تمدنونو څلور لارې ، د نړيوالې سوداګرۍ د لويې لارې او ځينو د اسياد زړه په نومونو سره نومولی دی . ځينو افغانستان له (۵۴۵) قبل الميلاد څخه تر (۱۸۱۵) ميلادي پورې د هند په خاوره باندې ديرغلګرو د توپ د تختې او پل په نوم پېژندلی دي . د وريښمولار هم له دې هيواد څخه تيرېدله چې د هند ، پارس ،ماورا النهر،عراق اوجزيرت العرب، سوداګريزو قافلو پکې تګ او راتګ کاوه . افغانستان تل له ځانګړې جيو پولتيک ارزښت څخه برخمن و . خو دغې ځانګړتيا له ځان سره د وينو ډکې پېښې او [illegible] هم لرلې. [illegible] کې د روس او انګليس تر مينځ د سيالۍ له امله د حايل هيواد په نوم په سوق الجيشي لحاظ ځانګړی ارزښت وموند . (۱۰ م ۱-۲)

د اسيا او اروپا سترو امپراتوريو تل داهڅه او مينه درلوده ،چې هند ونيسي خو دغو يرغلګرو د هند تر لړو ډېرو برخو نيولو وروسته د هند د هغې برخې ساتنه د نورو يرغلګرو په مقابل کې خپل وروستی هدف ګاڼه ،هر څومره چې د بريتانيې حکمراني د هند شمال لويديځ پلوته پراخيده ور سره يې د ساتنې فکر هم پراخېده. په منځنۍ آسيا کې د روس شاهي تزاري دولت د يوې فعالې امپراتورۍ په شکل وده کوله چې د بريتاني حساسيت يې په ډېرې چټکتيا سره زيات کړ. هند ته د روس لخوا

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر او گرمو اوبو ته د هغوی د رسېدو هيله پـه بريتـا نـوي هندوسـتان کې پـه عـمـومي ډول ومنلی شوه ،لومړی او دويم نړيوال جنگ ترلږ ځنـه وروستـه دې نيمـې وچـې تـه د تزاري روسيې او بيا د شوروي اتحاد د خطر پـه اړه د بريتـانيې انديښنو تـر ۱۹۴۷ ز کال پورې دوام وکړ. تر څو د بريتانې واک په هند کې ختم شو ه:(۱۴-م۱)

انگليسانو پـه افغانسـتان کې د حاکميت اود روسـانو د مخنيـوي پـه غـرض پـه ۱۸۳۹ ز کال د اپريل په (۲۰ مه) نېټه په کندهار کې شاه شجاع واک ته ورساوه . خـود افغانسـتان قهرمـان ملت د قربـانيو پـه پايلـه کې يې مـاتې وخوړه ، دوی خپلـه نظـامي ماتې يو تصادفي کار وگاڼه ،د هـوا سـوړوالی او غلـط تاکتيـک يې بهانـه کړ. د خپـل حيثيت د اعاده کولو اوخپلو موخوته د رسېدو په خاطر يې د۱۸۷۸ زکال د نوامبر ۲۱ مه نېټه دوهم ځل لپاره پر افغانستان يرغـل وکړ ، امـير شيرعلي خان فکر کـاوه چې د روس او انگليسانو لـه رقابت څخه په گټې اخستلو سره به لـه روسـانو څخه ډيـره مرسـتـه تر لاسه کړي ، ځکه يې لـه کابـل څخـه د شمـال لورتـه د روسـي هيـواد تـه د سفـر پـه نيت حرکت وکړ ، خو هلته په مزار شريف کې وفات شو، انگليسـانو لـه امير محمـديعقوب خان سره د گندمک د تړون (۱۸۷۹ ز کال د پـه ۲۲مه نيټه) تـر لاسليک کولـو وروستـه خپل سفير کيوناري (د۱۸۷۹ زکال د جولای په ۲۴ مې نيټه)کابـل تـه را ولېږه ، هغـه د مکناټن په څير حکمراني پيل کړه دافغانستان زړور ملت هغه هم د مکناټن په برخليک اختـه کړ . تر دې وروستـه انگليسـانو سيـاسي لار خپله کړه : (۳۴م-۱۲)

انگليسانو پـر سـوق الجيشـي لارو (بـولان ، خيبر او کورمـه) د تسـلط پـه موخـه محيلانه پلانونه طرحه کړل.دوی ددغـو پلانونـود تطبيـق پـه لارکې د پښتـنو لـه کلک مقاومت سره مخامخ شول. مگر بيا هم دوی خپل شوم پلانونه عملی کړل . انگليسـانو په ۱۸۴۳ زکال د سند او په ۱۸۴۸ زکال د پنجاب سيمې ونيولې ،د افغانستان ختيـځ ولايتونه د سند د سيند تر غاړې پورې بريتانيا خپل متصرفات وگڼل ، په ۱۸۵۵ زکال کې د جمرود او ۱۸۵۷ زکال کې يې د پېښور يوا ړخيزه تړونونه لـه امير دوست محمـد خـان سره لاسليک کړل ، د گنـدمک (۱۸۷۹ زکـال) او ډيورنـد (۱۸۹۳زکـال) د جبري تړونونو تـر لاسليک کولـو وروسـتـه د پښتونسـتان ډېرې سيمـې د انگليس تـر نفـوذ لاندې راغلې او دې سيمو تـه يې د شمال لويديځ سرحد اصطلاح استعمال کړه ، چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ حقوقي جنبه يې نه لرله ددې سيمي (پښتونستان) خلک بايد د اصل خوداراديت داصولو په رڼاکې خپل برخليک پخپله وټاکي (۲۲ م ـ ۹۸ او ۹۹)

د انګليسانو ګټو ته په اسيا کې هغه وخت خطر پېښ شو ، چې د ترکستان پوځ آمو سيند ته نږدې دشير آباد په سيمه کې ځای پر ځای شو . په دې اړه د ۱۸۷۸ زکال دمارچ په ۲۲ مه نېټه د ققفاذ د پوځ قوماندان د هغه ځای اداري مشر ته وليکل : ((بې له شکه چې انګلستان خپله هندي پوله کې زموږ په وړاندې کمزوری دی . دا مسئله دوه برخې لري (پوځي او سياسي) چې دواړو برخو ته چمتو والی اړين دی . نن سبا انګليستان او افغانستان سره خوا بدي دي . امير شير علي خان له هغې سبسايدي څخه لاس واخېست چې ده ته ورکول کيده . ځکه برتانوي هند واکمنۍ له افغانستان څخه داسې غوښتنې کولې چې ددوې سياسي خپلواکۍ ته يې خطر پېښاوه....)) ۲۴ م - ۳۳

کله چې انګليسان پوه شول چې امير شير علي خان د انګليسانو دايمي استازۍ د کابل ، کندهار او هرات په ولايتونو کې نه قبلوي او کابل ته يې د چمبرلين په مشرۍ هيئت ونه مانه خو روسي هيئت ته يې د جنرال ستوليتوف تر مشرۍ لاندې اجازه ورکړه، چې د (۱۸۷۸ز کال) په جولای کې کابل ته راشي اوله دوی سره خبرې وکړي . سخت په قهر او د ۱۸۷۸ زکال په نوامبر کې په افغانستان باندې دوهم يرغل پيل کړ. دوی په نظامي لحاظ ماتې وخوړه خو په سياسي لحاظ لومړي ځل له شاه شجاع څخه د مثلث تړون (۱۸۳۸ز) کې د پيښور او ورسره اړوندې سيمې ملتان، ديره جات او کشميرد تل لپاره له افغانستان څخه جلا کړل په دوهم ځل يې د ګندمک د تړون (۱۸۷۹ز کال د مې ۲۹ مه) په ترڅ کې له امير محمد يعقوب خان څخه د سيبي، پښين، کرمې، سوات، باجوړ، چترال، باشګل، وزيرستان،داروچاګي، کويټې او چمن سيمي خپلي کړي او په (۱۸۹۳) کې د ډيورند د تړون په اساس چې له امير عبدالرحمن خان سره يې لاسليک کړ يو شمير نوري سيمي هم جلا کړې او ددې سيمو جلاوالي ته يې قانوني بڼه ورکړه . انګليسانو تر دواړو يرغلونو ورسته د افغانستان په بهرني سياست تسلط پيدا کړ . او په ټولو تړونونو کې به يې دا مطلب ذکر کاوه چې دافغانستان امير حق نه لري، چې دانګليسانو له اجازې پرته بل دولت سره ددوستۍ اړيکې ټينګې کړي . هر څه چې سرته رسوي بايد د انګليس په مشوره يې سرته ورسوي ، دامان الله خان تر راتګ پورې زموږ هيواد سياسي استقلال نه لاره ، دافغانستان او

(c) ketabton.com: The Digital Library

انگلیس دریم جنگ د همدې سیاسي استقلال د اخیستلو په خاطر و شو چې د افغانستان په گټه او بریالیتوب سره پای ته ورسید .۴۲م م : (۵۳او۵۴)

دافغانستان دولت لومړی ځل د امان الله خان په واکمنۍ کې د یو اساسي قانون پواسطه تنظیم شو . د نادر خان او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په وخت کې ددولت د ثبات لپاره ډیر کارونه وشول . ظاهر شاه (۱۹۳۰-۱۹۷۳زکلونه) په خپله واکمنۍ کې یو پیاوړی دولتي نظام ټینگ کړ. د سردار محمد داودخان د صدراعظمۍ پرمهال هیواد د عصري کیدو لپاره یو لړ اقتصادي او سیاسي اقدامات تر سره شول . هغه د دیموکراسۍ په لسیزه کې د هیواد روڼ اندو او ځوانانو ته د۱۳۴۳ ل کال د اساسي قانون په رڼاکې ځینې حقونه ورکړل . د پاچا هیله داوه چې دیموکراسي په کراره کراره پلي شي . اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په دوهم نړیوال جنگ کې د افغانستان ناپیېلتوب وساته او هم یې په سیمه کې له ټکر څخه ځان وژغوره . خو داود خان په (۱۳۵۲ د سرطان په ۲۲ نیټه -۱۹۷۳زکال دجولای په ۱۷ نیټه) د یوې کودتاه په وسیله پاچاهۍ رژیم له مینځه یوړ، او پرځای یې جمهوري نظام اعلان کړ . (۳م-۲)

ده د ۱۳۴۳ل کال اساسي قانون چې په هغه کې د گوندونو ، ورځپاڼو او بیان آزادي خوندي شوې وه لغوه او ددولت چارې د یوې کمیټې او ده خپله اداره کولې ، چې همدې کلتور تر ډېره وخته دوام وکړ او هیچا بیا د اساسي قانون دومره خیال ونه ساته .

تر دوهم نړیوال جنگ وروسته د امریکا او شوروي اتحاد نړیوال رقابت د افغانستان اقتصادي او سیاسي پر مختگ تر اغیزې لاندې راوست . د شاه محمودخان په دوره کې (۱۹۴۲-۱۹۵۳ زکال) د افغانستان بهرنۍ کړنلاره په دودیز ډول روانه وه . د داودخان دصدارت په دوره کې (۱۹۵۳-۱۹۶۳ زکال) لوی بدلون مینځ ته راغلل او په پوله کې دبریتانیې ځاي پاکستان نیولی و . د دوهمي نړیوالي جگړې وروسته د افغانستان بهرنۍ تگ لاره د جیوپولټیک اهمیت پراساس مخ ته بیول کیده . په شمال کې د شوروي اتحاد شتون او مارکسیستي ایدیالوژۍ افغاني واکمنانو د ځان لپاره یو جدي گواښ گاڼه . له بله پلوه امریکا په خپلو نظامي تړونونو کې دشوروي اتحاد ځیني گاونډیو هیوادونه شامل کړل چې ترکیه په ۱۹۵۲ زکال په فبروري کې د شمالي اتلانتیک په دفاعي تړون (NATO) کې شامله شو اوپاکستان په

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹۵۴ زکال په سپتمبر کې د جنوب ختیځې آسیا د پوځي تړون (SEATO) غړی شو ، په **۱۹۵۵** زکال د بغداد تړون لاس لیک شو چې ایران او پاکستان هم په کې شامل او د شوروي اتحاد پر ضد ایسارونکې کربنه بشپړه شوه . په افغانستان کې امریکا په **۱۹۴۲** ز کال یوه سیاسي نمایند گي پرانسته چې بیا دغه نمایند گي په **۱۹۴۸** زکال سفارت ته لوړه شوه او ایلی پالمر (Ely-palmaer) یې د لومړي سفیر په توگه وټاکل شو . خو د دواړو هیوادو تر مینځ پوځي ملگرتوب نا شونی و . ځکه افغانستان له شوروي اتحاد سره د **۱۹۳۱** کال تړون له مخې چې هغه مهال هم د اجرا وړ و. نشو کولی چې له بل دریم هیواد سره ملگرتوب وکړي ، بل پلو د پاکستان او افغانستان تر مینځ د سرحد ستونزه بیا راپورته شوه ، ځکه افغانستان دا نه وه هیره کړې چې د اټک سیند پخوا له دې چې د بریتانیې له خوا ونیول شي، دافغانستان خاوره وه ، ځینو پښتنو د بریتانیا سره د یرغلگر په نوم جگړې کولې او نه یې غوښتل چې له پاکستان سره یو ځای شي. او له شوروي اتحاد سره هم په **۱۹۴۷** او **۱۹۵۵** ز کالونو کې دافغانستان نور تړونونه لاس لیک کړل . خود داود خان د (**۱۹۷۳** زکال) کودتاه سره په دغو اړیکو کې بدلون راغی. ۱۵ م۴۸۲_ ۴۸۷

محمد داودخان د جمهوریت په دوره کې دومره مطلق العنانه شو چې د کودتا په تور یې ښاغلی محمد هاشم میوندو ال په زندان کې تر ډېرو شگنجو وروسته مړ کړ . خو په رسمي توگه داسې اعلان وشو چې گواکې هغه په نکټایې سره ځان وژنه کړې ده خو دا خبره خلکو ته د منلو وړ نه وه . (۴۰ م۴۳)

خلکو امید درلود چې سردارمحمد داودخان به تردوهم ځل ټاکل کیدو وروسته په خپله اداره کې سمون راولي . خوبیا هم دده په کابینه کې د ملت له هیلو سره سم کوم بدلون نه لیدل کیده چې دا کار د خلکو د مایوسۍ سبب شو . بل کار چې د ده ستونزې یې زیاتې کړې د ملي انقلاب (ملي غورزنگ) د گوند جوړول و. په نوي اساسي قانون کې دیو گوندي سیستم وړاندوینه شوې وه. په دې گوند کې هم درې مختلفې ډلگۍ موجودې وې. یوه یې هغه تحصیل لرونکي اشخاص وو چې د یو گوندي سیستم او دیکتاتورۍ ته له اړتیا سره موافق و او غوښتل یې چې نوموړی نظام بریالی شي . داډله د جمهور رئیس د مرستیال سید عبدالله پر شاوخوا راټوله شوې وه. دوهمه ډله

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه فرصت طلبه حرفه يي عناصروو چې تل يې د قدرت انډول ته کتل.دربمه ډله هغه عناصروو چې د داودخان د کورنۍ له غړو سره د اړيکو له پياوړتيا وروسته يې غوښتل چې لومړنۍ گروپ له صحنې وباسي او دهغوی ځای ونيسي دوی تل د داودخان له ورور سردار محمد نعيم خان او د داودخان د زوی عمر سره اړيکې ساتلې ، دوی فکر کاوه چې له داودخان وروسته به سردار محمد نعيم د قدرت په گدۍ کښېني او د چارو واگې به په لاس واخلي ، وروسته د سردار محمد نعيم خان او داودخان تر مينځ هم اړيکې ترينگلې شوې او دمحمد داودخان له همکارۍ يې ډډه وکړه .
(۲۵م۴۳)

سردار محمد داودخان د جمهوري نظام په ورستيو کې له سياسي ستونزو سره مخ و. کوښښ يې کاوه چې دخپلو مخالفينو د له مينځه وړلو پواسطه خپل نظام ته نظامي گواښونه کم کړي . خو با لاخره د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوندرهبرۍ له بندي کيدو او دهغوی د محاکمې تر اعلان وروسته ديو وسله وال پاځون په پايله کې دده جمهوري نظام ته د **۱۳۵۷** ل کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکی کيښود .

په دې ځيرنيز اثر کې د نورو موضوعاتو په څوا کې دا يوه مهمه موضوع روښانه شوه چې محمد داودخان د امام الدين ساپي لخوا نه دی وژل شوی اوبلکې د ببرک نومي يو افسرله خوا چې په گارد کې د اطفايي مسئول ووژل شوی ده، چې نوموړي افسر بيا دافغانستان د جمهور رئيس نور محمد ترکي ياور و چې د نورمحمد ترکي د له مينځه وړلو پرمهال د مخالفينو لخوادی هم له مينځه يوړل شو دغه ټکی جنرال امام الدين ساپي هم تائيد کړی او وايې : ((ما سردارمحمد داودخان ته وويل چې واک دافغانستان د خلق ديموکراتيک گوند ته ليږدول شوی او بايد تسليم شي))
داود خان وويل کمونستانوته نه تسليميږم ورسره جوخت يي پر ما ډزې وکړې. زه زخمي شوم کلاشينکوف مې نشو راپورته کولی له دې امله ما پر داودخان او دهغه پرکورنۍ ډزې نه دي کړي...)) ښاغلي دستگير پنجشيري هم د امام الدين وينا تائيد وي او وايې :((امام الدين نشو کولی چې کلاشينکوف راپورته کړي او ډزې وکړي ، هغه ټپي و . له هغه سره وسله وال سر تيري وو کله چې هغوی وليدل چې داوداخان او زوی يې ډزی کوي دوی هم پرهغوی ډزې وکړې او داود خان د کورنۍ له غړو سره يو ځای ووژل شو (۲۵م ۱۷و۸)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور اوومه نېټه دهیواد په معاصر تاریخ کې د لیکوالانو لخوا د پلویتوب او مخالفت په وجه په راز راز نومونو لکه انقلاب، پاڅون، اوښتون اوکودتاه یاده شوې ده. ځینو دغه ورځ ستایلې او ځینو یې داسې غندنه کړې چې دقلم عفت ته یې هم پام نه دی شوی . زه نه غواړم چې په دې هکله وغږیږم ځکه چې دا کار یو ځانګړی بحث ته اړتیا لري او چې زما د څیړني موخه نه ده. خو ما په خپله لیکنه کې داورځ د بدلون په نامه یاده کړې او د لیکوالونو لیکنې مې د هغوی د لیکنې په اساس د کودتاه یا بل نوم چې دوی ورکړې په امانتدارۍ سره لیکلې دي . دغه څیړنیز اثر یوازې د سردارمحمد داودخان د سیاسي ستونزو په اړه دی. د هغه د واکمنۍ نور اړخونه لکه اقتصادي ، اداري او ټولنیزو برخو ته یوازې د اړتیا تر بریده اشاره شوې او له بشپړې توضیح څخه یې ډډه شوې ده . دسردار محمد داودخان سیاسي ستونزو دافغانستان د خلکو پرژوند ډیره اغیزه درلوده او لري یې. په دغه اثرکې کوښښ شوی چې دده د سیاسي ستونزو پورې اړوند موضوعات چاڼ ، پرتله ، تحلیل او وروسته له اوسنیو پیښو سره د هغوی اړیکې و ښودل شي . په لیکنه کې د هر چا او هر شخص د لیکنې او نظر درناوي شوي که چیرې د هغوي سیاست او کړنې زموږ د ټولنې په زیان هم تمامې شوې وي دا به د وخت په تېرېدو سره روښانه شي . په اثر کې د پېښو نېټې په لمریز او په خواکې په زیږدیزه نیټه هم ښودل شوي دي چې لمریز پرځای د (ل) او دزیږدیز پرځای د(ز) توری استعمال شوی دی . چې (ل) د لمریز او (ز) د زیږدیز معنی ورکوي . د اثر په لیکنه کې له ښواو معتبرو ماخذونو څخه په ګټه اخېستل شوي ده. د اثر اصلي موضوع ترمختلفو سرلیکونو لاندې توضیح شوي ده .

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې

دغه څېړنيز اثر چې دسردار محمد داودخان واکمني او د هغه سياسي ستونزې تر سر ليک لاندې دغو موخو او اهدافو ته د رسيدو لپاره ليکل شوی دی :
۱ ـ د سردار محمد داودخان دصدارت او واکمنۍ دوره د افغانستان په معاصر تاريخ کې يوه حساسه اود ارزښت وړ موضوع ده ، د تاريخ او د افغانستان معاصر تاريخ د مضمون، جغرافيې په څانگه کې له اصلي مضامينو څخه د ی . او دغه مضمون له دې پوهنځي پرته د ننگرهار پوهنتون د کرنې، وترنري ، ژبو او ادبياتو او اقتصاد په پوهنځيو کې هم تدريسېږي . په دې هيله چې دا ليکل شوی اثر به د تاريخ او جغرافيې د څانگې او نورو پوهنځيو له محصلينو سره د مرستندويه موادو په توگه مرسته وکړي ، د مسلک خاوندانو او دافغانستان د تاريخ له مينه والو سره د معاصر تاريخ د يوې برخې او په ځانگړي ډول د سردار محمد داود خان په واکمنۍ او صدارت پورې اړوند پېښو په روښانولو کې مرسته وکړي .
۲ ـ په دې اثر کې د سردار محمد داودخان سياسي ستونزې ، ژوند او شخصيت په اړه څېړنه شوې . چې تر اوسه دده دواکمنۍ او سياسي ستونزو په اړه کوم څېړنيز اثر نه دی ليکل شوی . او د هغه سياسي ستونزې له اوسنيو پېښو سره مستقيمې او نا مستقيمې اړيکي لري . ځکه ما داکار اړين وگاڼه . چې په دې برخه کې يو څېړنيز اثر وليکم .
۳ ـ ددې څېړنيز اثر په ليکنه کې د تاريخ او جغرافيې د څانگې درسي اړتياوې او موافقه هم په پام کې نيول شوې ده.
۴ ـ دغه څېړنيز اثر به د داودخان د ژوند د مختلفو اړخونو د څېړنې لپاره لاره هواره کړي تر څو لوستونکي وهڅېږي په دې اړه غوره او ښه څېړنيز کتابونه وليکي .
۵ ـ د داود خان په اړه ځينې ليکل شوي کتابونه يو مخيزه دي يعنې زيات يې توصيفي بڼه لري . ما کوښښ کړی چې په ريښتنې ډول د هغه شخصيت او ستونزې لوستونکو ته ور وپېژنم .
۶ ـ د ذکر شوي اثر ليکنه له پوهنمل علمي رتبې څخه دپوهندوی علمي رتبې ته د لوړيدو په خاطر د يوشرط په توگه د تاريخ اوجغرافيې څانگې له خوا را سپارل شوی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

تیرو ماخذونو ته یو کتنه (د منابعو څرنګوالی)

هر څېړونکی د خپلی موضوع پوری اړوند یو لړ علمی او لیکلي اثار مطالعه او د هغوي د معلوماتو څخه په خپله لیکنه کې ګټه اخلي ، ماته هم (د سردار محمد داودخان واکمني او دهغه سیاسي ستونزي تر سر لیک لاندې د یو څېړنیزاثر لیکنه د تاریخ او جغرافیې د څانګي لخوا د پوهنمل علمي رتبي څخه د پوهندوي علمي رتبي ته د لوړېدو له پاره دنده سپارل شوي و ماددي اثر د لیکني په خاطر د موادو د برابرولو او بشپړولو په غرض مختلف کتابتونونه لکه دننګرهار پوهنتون کتابتون ، د کابل پوهنتون کتابتون د ننګرهار داطلاعاتو او کلتور د ریاست کتابتون څخه ګټه اخېستي او هم مي هڅه کړې چې داود خان ته نږدې اشخاص پیدا او په دې اړه د هغو د معلوماتو څخه ګټة واخلم ، له کومو کتابونو څخه چې ددې اثر په لیکلو کې استفاده کړې او ځیني یې تازه چاپ شوي یو څو کتابونه په لاندې کرښو کې در پېژنم.

۱ـ د سرطان کودتا دافغانستان داوږدي بي ثباتي پیلامه:

پورتني اثر د افغانستان معاصر تاریخ پوه ښاغلي پوهاند محمد حسن کاکړ په (۱۷۲) مخونو کې لیکلې چې د دانش خپرندویه ټولني په ۱۳۸۸ لمریز (۲۰۰۹ز) کال کې چاپ کړي. ده د محمد داودخان د واکمني پیښې، د هغه سیاسي کړنلاري ، پاکستان ته د محمد داودخان سفر او دهغه پایلي د افغانستان پر سیاسي وضع باندي د داودخان د سیاست اغیزي . او د کودتا ګانو له لاري د افغانستان د سیاسي رژیمونو کاواکه کیدل ، په دقیق او علمي ډول تحلیل اوارزیابي کړي. د کتاب په اخر کې یو څو کتابونه ته چې د داود خان د واکمني سره تړاو لري یوه کتنه کړي. ما ددې اثر څخه د خپلې لیکنې په مختلفو ځایونو کې ګټه اخېستي او لوستل یې د افغانستان د تاریخ مینه والو ته ګټور ګنم .

۲ـ د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه :

مرحوم محمد ابراهیم عطایی لخوا لیکل شوي اثر (د افغانستان پر معاصر یو لنډه کتنه) د افغانستان د معاصر تاریخ ډیر پېښې بررسی کړي . هغه معاصر تاریخ د پیل (۱۷۴۷ م) کال ، انګلیسانو او روسانو رقابت ، پر افغانستان د انګریزانو

(c) ketabton.com: The Digital Library

دواړه برغلونه ، د روسانو یرغل ، د مجاهدینو د حکومت جوړیدل او کورنی جګړې څیړلي دي . ده د محمدداودخان په صدارت یې پوره بحث کړی او ما دا اثر د لیکلو پرمهال د نوي اساسي قانون (۱۳۴۳ل) تصویب، د جرګې دایریدل ، او یو لړ نور موضوعاتو په روښانولو کې تري استفاده کړې ده . نوموړي کتاب د معاصر تاریخ د مینه والو لپاره یو غوره ماخذ ده . چې نوموړي کتاب په ۴۳۲ مخونو او دویشت فصلونو کې دمیوند د خپرندویه ټولنی لخوا په (۱۳۸۳) لمریز کال کې دریم ځل لپاره چاپ شوي دی .

۳_ افغانستان در مسیر تاریخ:

د افغانستان مشهور لیکوال، مؤرخ او سیاست مدار ښاغلي میر غلام محمد(غبار لیکلي دي . نوموړي اثر د پوره شهرت څخه برخمن دي زه نه غواړم چې د هغه په اړه څه ولیکم خو دومره زیاتوم چې ما له دي ارزښتناکه اثر څخه دپښتونستان مساله او دپاکستان سره داړیکو خرابوالي په عنوان کې پوره ګټه اخېستي. ځکه ما نوموړي اثر له نورو کتابو نو سره پرتله کړ خو ښاغلي غبار د پښتونستان د موضوع په اړه تاریخي معلومات لیکلي زه بیا هم دا اثر د ټولو افغانانو له پاره یو ګټور اثر بولم چې لومړي ځل په ۱۳۴۶ لمریز کال د دولتي مطبعې لخوا چاپ شوي دي خو وروسته څو ځله د مختلفو نشراتي ارګانو لخوا چاپ او نشر شوي دي .

۴_ افغانستان در دوران صدارت محمد داودخان :

نوموړي اثر ښاغلي محقق عبدالصابر جنبش لیکلي او په ۱۳۸۵ لمریزکال د سعید نشراتي مرکز لخوا په (۲۰۲) مخونو کي چاپ شوي ده . دغه اثر یو تحقیقي اثر دي چې داودخان د صدارت دوره یې په مکمل ډول څیړلي ده . د داودخان اقتصادي فعالیتونه ، سیاسي کړنلاري، معارف ته خدمت کول او په دي دوری پوري ټول موضوعات څیړلي او دتاریخ لیکني د اصولو سره سم یې غوره او معتبرو ماخذونو څخ استفاده کړي . نوموړي علمي اثر د علومو اکاډمی د محققینو تقریظونه هم لري .

۵_ افغانستان در قرن بیستم :

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښاغلي امین الله دریځ په خپل کتاب (افغانستان در قرن بیستم) کې د افغانستان سیاسي تاریخ د امیر عبدالرحمن د واکمنۍ څخه پیل د ۱۳۵۷ ل کال د ثور تر (۷) نیټې پورې لیکلي ، نوموړي زیار کښلي چې پېښې په تحلیلي او روانه بڼه توضیح کړي ، ده په خپل کتاب کې د نورو موضوعاتو تر څنګ د سردار محمد داودخان د صدارت دوره ، اقتصادي پلانونه ، ټولنیزه حالت او د داود خان د واکمنۍ دوري سره یو ځای توضیح کړي .نوموړی په خپل کتاب کې ځینې انځورونه هم ځای کړي دي . دغه کتاب کې موضوعات په مفصل ډول بیان شوي . نو ځکه پنډوالي یې (۲۱۲) مخونه ته رسیږي چې په (۱۳۷۹) لمریز (۲۰۰۱ ز) کال کې دانش کتابخانې چاپ کړي ، ده د داود خان پرسیاسي او پرمختیایي کړنلارې پوره بحث کړي ، د دیموکراسۍ دوري صدراعظمان یې معرفي کړي دي . ماهم ددې کتاب څخه په خپل اثر کې ګټه اخیستې خو لوستل یې ټولو افغانستان ته داهمیت وړ دي .

۲_ افغانستان در قرن بیستم :

لیکوال ژورنالیست او دیپلومات ښاغلي ظاهر طنین دا کتاب لیکلي ده.په خپل کتاب کې د امیر حبیب الله خان د واکمنۍ څخه د مجاهدینو د حکومت تر جوړېدو پورې موضوعات په ژورنالستیکې بڼه څېړلې دي . ده د داود خان د صدارت دوره او د داود خان جمهوریت د نورو موضوعاتو سره پوره څېړلې او ډیرمعلومات د مصاحبو له لارې راټول او بیایې تحلیل کړې دې ، دده په کتاب کې د سیاسي رهبرانو او لوړو پوړو چارواکو نظریات شته چې د اهمیت وړ ده دغه کتاب په (۵۱۸) مخونو کې په (۱۳۸۳) ل کال لومړی ځل د میوند نشراتي موسسې ، سبا کتابخانې لخوا چاپ شوي دي .

۷_ اردو و سیاست در سه دهه اخیر :

ښاغلی محمد نبی عظیمی دغه کتاب (۲۷۲) مخونه کې لیکلې او د میوند د نشراتي موسسی ، سبا کتابخانی لخوا په ۱۳۸۷ لمریز کال دریم ځل له پاره چاپ شوې دې . دا کتاب چې ډیر پنډ دې خو د پام وړ مطالب لري . د کتاب لیکونکی د سردار محمد داود خان په کودتاه کې فعاله ونډه درلوده چې د ډیرو پېښو عینې شاهد ده . د پوځې حالت د بیانولو ترڅنګ سیاسی مسایل هم څېړلي دي او د ۱۳۵۷ لمریز د ثور ۷ نېټې په بدلون کې د دواړو قوتونو ترکیب او د کامیابې

(c) ketabton.com: The Digital Library

عواملو ته کتنه کړې ده .په وروسته دولتونو کې یې هم د پوځ حالت څیړلي چې پوځ او پوځی کودتاه ګانو په اړه یو ښه ماخذ ده .

۸ ـ ژوندي خاطري

په تیرو نهو لسیزو کی د افغانستان تاریخ ۱۹۰۰ ـ ۱۹۹۳ م .

ډیر تکړه ژورنالست ، لیکوال او څیړونکی ډاکتر عبدالعلی ارغنداوي نوموړي کتاب په (۲۰۹) مخونه او (۹) نهه فصلونو کی لیکلې او په ۱۹۹۷ ز کال د بی بی سی د پښتو څانګی لخوا په پیښور کی چاپ او خپور شو . په کتاب کې د امیر حبیب الله خان څخه د ډاکتر نجیب الله د حکومت تر سقوط پوری موضوعات لیکل شوي، چې اخرنی عنوان د ملګرو ملتونو د سولی پروسی ناکامی ده . وروسته یو شمیر اړیني نښلونې هم لري چې د نورو مطالبو په خوا کی د داود خان کودتاه ، جمهوریت ، اقتصادي پالیسی ، د ځمکی اصلاحاتو ، حزب انقلاب ملی ، د پښتونستان مسله او د افغانستان خارجی پالیسی په اړه یو لړ غوره علمی مطالب لري. چې د څیړونکو لپاره غوره ماخذ او لوستونکو ته د معلوماتو ښه منبع ده . ده مسایل د پوښتنو له لاري د څیړني او تحلیل وروسته د یوي پروژي په بڼه را ټول او تکمیل کړي، چې لومړي د بی بی سی راډیو له لاري خپاره او وروسته دغه معلومات د یو کتاب په بڼه چاپ کړل، نوموړي معلومات تر ډیره بریده د سیاسی او دولتی لوړ پوړو چارواکو څخه د پوښتنو او د هغوي په نظریو ډډه لګوي .

۹ ـ تحلیل واقعات سیاسی افغانستان ۱۹۱۹ ـ ۱۹۹۲ .

تکړه لیکوال او ژورنالست ښاغلی عبدالحمید مبارز دغه کتاب (۵۳۲) مخونو او ۹ نهه فصلونو په ۱۳۷۵ کال کې دویم ځل چاپ شوی . خو د چاپ موسسه یې معلومه نه ده . یوازي طرح او دیزاین یې د حمید نور پواسطه شوي . په کتاب کی لومړي فصل دافغانستان په اړه ، دویم فصل د امان الله خان د اصلاحی پروګرام ، په دریم او نورو فصلونو کی د نادرخان ، ظاهرشاه ، سردارمحمد هاشم ، سردار شاه محمودخان ، سردارمحمد داود خان د صدارت دوره او یو لړ مسایل لکه د دوکتور محمودي قتل ، د دیموکراسی دوره ، د ۱۳۴۳ ل کال اساسی قانون ، د دیموکراسی دوري صدراعظمان ، محمد هاشم میوندوال شهادت او ډاکتر نجیب الله د حکومت تر سقوط پوري یې مهم مسایل څیړلي دي . د کتاب په اخر کی یو لړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونـه هـم معرفـی کـړي دي . نومـوړي کتـاب څخـه مـا هـم اسـتفاده کـړي. د دیموکراسی او جمهوریت دورو پوري اړوند مسایلو د څیړني لپاره یو ښه ماخذ ده .

۱۰ _ تاسیس و تخریب اولین جمهوري افغانستان جز خاطرات ۱۳۱۰ _ ۱۳۷۴

ډاکتر محمد حسن شرق په نوموړي کتاب کې د جمهوري دولت اړونده پېښې څیړلی او دي پـه خپلـه د داود خان د کودتـاه فعـال غـړي و او پـه ډیـرو پریکـړو کـی شـریک و. ده پـه دي کتـاب کـې د داود خـان سیاسـتونه ، د جمهوریـت سـقوط ، د جمهورت سیاسی کړنلاره (خطاب به مردم) او د سردار محمد داود خان لومړي وینا هم په دي کتاب کی شـته خو د کتـاب د خپرونـی موسسـه او کـال نـه دي معلوم او لـه جمهوریت وروسته رژیمونو یې هم څیړلی دي.

۱۱ _ نگـاهې بـه شخصـیت ، نظریـات ، و سیاسـت هـاي سـردار محمد داود خان

ښاغلی ډاکتر عاصم اکرم په دي کتاب کې د داود خان ژوند زده کړو او دندو په اړه د شاه محمـود خـان د صـدارت پـه دوره کـی لـه هغـه سره د داود خـان اختلافـات، بهرنـی کـړنلاره ، د پښتونسـتان مسـله ، د محمـد هاشـم میونـدوال شـهادت ، د جمهوریت لومړي کابینی په اړه او همدارنگه یو لړ مسایل په خپل کتاب کې تحلیـل او ارزولـي دي . دا کتـاب پـه (۴۲۲) مخونـو کـې چـاپ شـوي خـو د چـاپ ځـای او نشـراتی موسسـه یـې نـه ده معلومـه خـو ددي کتـاب لوسـتل ډیـر گټـور دي ځکـه موضوعات یې تازه او د پوهیدو اړتیا یې ډیره ده.

۱۲ _ افغانستان د دیموکراسی او جمهوریت پـه کلونـو کې (۱۹۲۳_۱۹۷۸ز کال)

محترم عبدالغفار فراهي دغه کتاب په ۱۳۸۱ لمریز (۲۰۰۲ ز) کال په (۳۰۲) مخونو کې لیکلی او دانش خپرندویه ټولنی لخوا چاپ شوي ده. په دي کتاب کې د محمد داود خان د صدارت په دوره کې د حکومت طرز ، د صدارت څخه د استفا عوامل، داستفا څخه وروسته ژوند ، دیموکراسی دوره او ددي دوري صدراعظمان او د هغوي کابینی په اړه معلومات ځای کړل شوي دي ، په کتاب کې د گوندونو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطبوعات او یو شمیر نور مسایلو په اړه معلومات هم شته چې د دي کتاب معالعه د ټولو افغانانو خصوصاً د سیاسی فعالینو او د تاریخ څیړونکو له پاره ضروري ده .

۱۳ _ داود خان د (کې جي بې) په لوموکی .

ښاغلی ۱: هارون نوموړي کتاب په (۲۲۲) مخونو د سبا د نشراتو لخوا په ۱۳۷۲ ل کال کې چاپ شوی دی. په دي کتاب کې د روسانو لخوا د فعالیت پیل ، د داود خان کودتاه ، په نوي حکومت کې ټاکنی ، د کمونستانو پراخه فعالیت او ۱۳۵۷لمریز کال د ثورد (۷) نېټې ترکودتاه پوري ډیر مسایل په انتقادي توگه لیکلې دي. ده زیات معلومات د (ع) په حواله لیکلی نوموړي کتاب څو ځله چاپ شوی ، د داود خان کړنو او واکمنی پوري اړوند یو لړ موضوعاتو لرونکی دي. هیله ده چې لوستونکی تري استفاده وکړي .

۱۴ _ دافغانستان سقوط .

ښاغلی عبدالصمد غوث چې د بهرنیو چارو په وزارت کې دنده درلوده . ده د لیدلو پیښو په اړه خپل معلومات په پورتنی کتاب کې په (۲۴۸) مخونو او اته (۸) فصلونو کې په ۱۳۷۸ لمریز (۱۹۹۹ ز) کال کې د دانش خپرندوي ټولنی لخوا چاپ شوي دي . نوموړي کتاب کې شوروي اتحاد ته د داود خان سفر او لیونید بریژنف سره د هغه لفظی ټکر، د ایران ، پاکستان او امریکا سره د سیاسی اړیکو ، د پښتونستان مسله، افغانستان ته د بوټو راتگ ، پاکستان ته د داودخان سفر او سوداگریزه اړیکو په اړه پوره معلومات لري او د نوموړي کتاب لوستل د سیاسی څیړونکو او د تاریخ مینه والو له پاره ډیراړین او د اهمیت وړ دي

۱۵ _ ارمغان زندان .

ښاغلي عبدالملک عبدالرحیم زی چې د داود خان یو تکړه وزیر و، د کودتاه په تور بندي شو. وروسته دده نظریات او خاطرات د یو کتاب په بڼه په ۱۳۸۸ لمریز کال په (۳۸۵) مخونو کې په کابل کې د شمشاد د مطبعی لخوا چاپ شوي . نوموړي چې د مالي وزیر و . ده په خپل کتاب کې د نورو موضوعاتو په څوا کې د داود خان په اقتصادي کړنلارو او د هغه په اوه کلن اقتصادي پلان نیوکې کړي او د ده پلان یې پوره تحلیل او نیمگړتیاوي په گوته کړي، د ده په کتاب کې د داود خان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړنو په اړه پوره معلومات شته چې لوستل يې د جمهوريت د پيښو د څېړنولپاره اړين دي .

۱۶ _ خاطرات سياسی سيد قاسم رښتيا ۱۳۱۱ (۱۹۳۳) ۱۳۷۱ (۱۹۹۳) .

ښاغلی سيد قاسم رښتيا د محمد داود خان صدرات پر مهال هم لوړه دولتی دنده درلوده . ده ډيري پيښې د خپل ژوند ليک او خاطرو په بڼه توضيح کړي. نوموړي د محمد داودخان سره د باندونگ په کنفرانس کی ملگري و او په دي کتاب کی ده د هغه کنفرانس ټول جريان ليکلې او هم يې د داود خان برخورد او وړانديزونه په روان ډول توضيح کړي دي نوموړي کتاب په (۴۲۵) مخونو کې چاپ شوي خو د چاپ ځاي او نېټه يې نه ده معلوم، فقط ليکل شوي چې بااهتمام محمد قوي کوشان.

۱۷ _ څلرويشت ساعته چې افغانستان يې واړواه :

پياوړي ژورنالست او ليکوال ښاغلی ډاکتر داود جنبش نوموړي کتاب تدوين او ترتيب کړي او سريزه يې هم پري ليکلې چې په (۵۰) مخونو کې د افغانستان د کلتوري ودي ټولني لخوا خپور او د اسد دانش مطبعی لخوا په ۱۳۸۸ ل (۲۰۰۹ ز) کال کې چاپ شوي په دي کتاب کې د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د ۷ می او ۸ می د نظامي پيښو جريان د دقيقو او ساعتو په حساب توضيح او ليکل شوي او د ثور د ۷می نېټې د سهارڅخه د ثور تر (۸) می نېټې يعنی داود خان تر شهادت پوري چې د داود خان ټول حرکات او کارونه تشريح شوي او هم د داود خان او د هغه د کورنی د مړو د ميندلو جريان په مفصل ډول څېړل شوي . کتاب د حجم په لحاظ وړوکی خو د مطالبو په لحاظ ډير غني ده . چې د لوستونکو له پاره ډير په زړه پوري او مهمو مطالبو لرونکی دي . د کتاب په اخر کې د داود خان او د کورنی د غړو د مړو د ښبيدو د مراسمو انځورونه چاپ شوي . د کتاب لوستل د هر افغان اوتاريخ مينوالو له پاره ډير اړين او مهم دي .

ما د موضوع د اوږويدو څخه دمخنوي په خاطر د هغو ټولو کتابونو د يادونی څخه چې ما د دي اثر په ليکلو کې تر گټه اخستی ډډه وکړه . خو د دي ټولو کتابونو مطالعی څخه وروسته دي پايلې ته ورسيدم چې د داود خان د واکمنی او د هغه د سياسي ستونزو په اړه چې نوموړي ور سره مخامخ و او د غه ستونزي څه د مخکی څخه موجود وي او ځينی يې ده د خپله مطلقه پاليسی په نيتجه کې پيدا

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي ، خو د ده د سیاسي ستونزو په اړه کوم ځانګړي کتاب نه ده لیکل شوي ، ما د توان تر بریده هڅه او هاند کړي چې په دي ځیړنیز اثرکې نوي ، تازه ، کره او باوري معلومات راټول او تحلیل کړم . تر څو لوستونکي تري ګټه واخلي زه په دي وتوانیدم چې داود خان ته دوه نږدي اشخاص یو لالا جان ځاځی حق شناس چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک د لومړي ټولې قوماندان او د ګلخاني د امنیت مسؤل و. دویم ډاکتر لالا جان شیرزي چې د ۱۳۵۲ ل کال څخه تر ۱۳۵۷ کال پوري د ګارد د روغتون سرطبیب و ، پیدا کړم. ما د دوي د معلوماتو څخه د دي اثر په مختلفو برخو کې ګټه اخیستی ده. زه د ډیرو هڅو او کوښښ څخه وروسته وتوانیدم چې دغه ځیړنیزه اثر بشپړ کړم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

مواد او کړنلاره :

پر دې څېړنیز اثر مې د څېړنې او لیکنې د ټولو معیارونو په نظر کې نیولو سره کار پیل کړ . څرنګه چې موضوع د معاصر تاریخ یو ه سیاسي موضوع ده لومړی مې خپل کاري پلان ترتیب بیا مې دمعتبرو او نویو ماخذونو د پیدا کولو لټه پیل کړه ، هڅه مې وکړه چې غوره ، نوي او دهغو اشخاصو لیکنې پیدا کړم چې له داودخان سره یې په اداره کې ګډ کار کړی او یا په هغه وخت کې د هغه مخالف سیاسي اشخاص وو ، کوښښ مې وکړ چې داودخان ته نږدې اشخاص پیدا کړم او له هغوی څخه د منظم پوښتنلیک پواسطه معلومات تر لاسه کړم تر څو ددې اثر په لیکلو کې ترې ګټه واخلم . په همدې ډول د څېړنې په بهیرکې مې د نورو څېړنیزواو علمي اثارو په څېر له معتبرو منابعوڅخه ددې اثر په بشپړیدو کې استفاده کړې چې د اثر په ماخذ ونو کې ځای په ځای ښښه شوي دي .

په لیکنه کې د سردار محمد داودخان له صدارت دورې څخه د دیموکراسۍ د لسیزې ، د هغه دګوښه ګیرۍ ژوند او دده پر پالیسۍ د هغې اغیزه، د محمد داودخان واک ته رسېدل او دهغه له خوادسیاسي کړنلارې اعلان ، د هغه کورنۍ سیاست ، په واک کې ځینو خلکو ته د ډېرې ونډې ورکول او دهغې منفي اغېز ، دګوندونو عکس العملونه، پر لغمان او پنجشیر د اسلامي ګوند حملې ، د ۱۳۵۵ ل کال جرګه او د داودخان بیا دویم ځلي ټاکنه ، له امریکا او شوروي سره اړیکې ، دپښتونښتان مسئله او له پاکستان سره داړیکو خرابیدل ، له ناپېيلتوب غورزنګ سره اړیکې، له بهرنیو هیوادونو څخه د قرضې اخېستل ، اووه کلن پرمختیایي پلان او د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوریت رنګېدل . دغه یاد شوي سرلیکونه بیا پر کوچنیو عنوانونو ویشل شوي چې هر عنوان په بشپړ او مکمل ډول څېړل شوی دی . په اثر کې را ټول شوي مواد او معلومات، د مسلک خاوندانو ، دتاریخ د ځانګې محصلینو ، د تاریخ مینه والواو د داود خان علاقه مندانو ته له ګټې څخه خالي نه وي او دکومکي موادو په توګه به ورسره مرسته وکړي . په دغه څېړنیز اثر کې د داودخان سیاسي ستونزې د شاه محمود خان ، محمد یوسف او نورو صدراعظمانو سره پرتله شوي دي ، هڅه شوې ده چې د اوسنیو پېښو اود داود خان د سیاسي ستونزو تر مینځ اړیکې و ښودل شي . چې سیاستوال د افغانستان جیو پولتیک موقعیت ته دقیقه پاملرنه وکړي

(c) ketabton.com: The Digital Library

او دګاونډيو هېوادونو لاس وهنې په دقيقه توګه وڅاري او هم د نړيوالو لويو قدرتونو ګټو ته پام وکړي او په خپلو سياسي کړنلارو کې دې موضوع ته ژوره پاملرنه وکړي. چې زموږ هيواد بيا دخپل سياسي ثبات خاوند شي . ځکه په دې اثر کې د نړيوالو اود ګاونډيو هيوادنو دلاس وهنو او مداخلې اغيزې هم څېړل شوي دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان د صدارت دوره او دهغه د ګوښه کېدو لاملونه

۱۵ سنبله ۱۳۳۲ل – ۱۸ حوت ۱۳۴۱ ل کال
۲ سپتمبر ۱۹۵۳ ز – ۷ مارچ ۱۹۶۳ز کال

د دويمې نړيوالې جګړې له پای ته رسيدو سره سم ، د افغانستان په بهرنۍ سياسي کړنلاره کې بدلون راغی ، چې لامل يې دهند له نيمې وچې څخه د انګليستانو (۱۹۴۷ز – (۱۳۲۶ ل کال کې) ووتل او د هند نيمه وچه په دوو برخو (هند او پاکستان) وويشله شوه . د افغانستان په ګاونډ کې يو نوی هېواد (پاکستان) جوړ شو . له پاکستان سره افغانستان د پښتونستان د سرحد ايالت يا کوزي پښتونخوا د مسئلې پر سر اختلاف درلود ، بل پلو ته شوروي اتحاد د نړيوال فاتح ځواک په توګه په نړيوال او سيمه اييز سياست کې د يو اغيزمن نفوذ په لټه کې و . نړۍ په دوو نظامي او سياسي بلاکونو وويشل شوه ، دختيځ بلاک په سر کې شوروي اتحاد ، د لويديځ بلاک په سر کې يې د امريکا متحده ايالات ولاړ وو. دواړو خواوي د نظامي او اقتصادي توان لرونکی وی له دې وېش سره جوخت ، د ناپليتوب غورځنګ ، هم منځ ته راغی ، خو دد ي غورځنګ غړيو هيوادو اقتصادي او نظامي توان د لويو قدرتونو په پرتله ډېر کم و. چې ناپليو هيوادونه يا غير منسلک نهضت کې عمدتاً پرمختيايي هيوادونه شامل وو چې نه دسيو سيالستي نظام لرونکی وه او نه هم پانګوال پرمخ تللي صنعتی هيوادونه شميرل کيدل . چې افغانستان هم ددغه نهضت غړي او حتی د بنسټ ايښودونکو له جملې څخه ګڼل کيده چې داودخان ددې نهضت په ايجاد او وړتيا کې ځانګړې رول درلود ، د افغانستان له سياستوالو او روڼ اندو سره دا پوښتنه پيدا شوه، چې افغانستان له ډېر وخته راپه دې خوا د دوو نړيوالو قدرتونو تر منځ يو خپلواک ناپېيلی هيواد دی ،خو ددې نويو شرايطو په رامنځته کيدو سره دهېواد په سياسيی کړنلاره کې نوي والي اوبدلون ته اړتيا وه . ترڅو د شوروي اتحاد او امريکا تر مينځ انډول وساتل شي، ځکه امريکا بنايي دافغانستان په سياسي ژوند کې د انګليستان دنده او رول سر ته ورسوي او هغه تشه چې له هند څخه د انګليسانو په وتلو سره منځته راغلې ده ،ډکه کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دویمې نړیوالې جګړې پای ته رسیدو سره په کابل کې دحکومت واک د سردار محمد هاشم خان په لاس کې و، نوموړی په (۱۹۴۶ ز ۱۳۲۵ل) کال استعفا وکړه . بیا هم ده د خپل ورور شاه محمود خان د صدارت په وخت [۱۹۴۶-۱۹۵۳ز (۱۳۲۵ل –۱۳۳۲ل)] کې هم قوي لاس درلود . نوموړي د شاه محمود تر استعفا پوه میاشت مخکې مړ شو. خود سردار محمد داود خان د صدارت په وخت (۱۵/ ۶/ ۱۳۳۲_ ۱۸/۱۲/۱۳۴۱ل) کې د افغانستان د حکومت په سیاسي کړنلاره کې ژور بدلون راغی . (۳، م:۳۸۹

د (۱۹۴۹ ز) کال تر پارلماني ټاکنو وروسته هم نا دولتي ازادو ورځپاڼو د دولت په کړنلاره نیوکې کولې ، د عدالت ، دیموکراسۍ او د بیان د ازادۍ غوښتنه یې کوله . د پاچا کورنۍ تر دوو کالو زغم وروسته دنا دولتي ورځپاڼو په خپرونو بندیز ولګاوه او د محصلینو د اتحادیې فعالیت یې بند کړ . اصلاح غوښتونکی مخالفین بندیان کړل. دې کار په کابل کې د روڼ اندو ناخوښي نوره هم یې زیاته کړه (۱۲،م ۴۹

د سردار شاه محمود خان اود هغه د وخت دملي دفاع وزیر سردار محمد داود خان تر منځ هم د پښتونستان د مسئلې پر سر اړیکې خرابې شوې. د سردار محمد داود خان غوښتنه دا وه، چې د افغانستان دولت باید د پښتونستان د موضوع په اړوند غوځه کړنلاره غوره کړي. خو شاه محمود خان دې موضوع ته ارزښت نه ورکاوه. او پر حکومت د نوموړي نیوکې زیاتې شوې . د پاچا په کورنۍ کې دا وېره پیدا شوه ، چې سردار محمد داود خان د شاه محمود خان پر ضد وسلوال پاځون ونه کړي، ځکه نوموړي د دفاع پر وزارت سر بېره د مرکزي قول اردو قوماندان هم و. د پاچا کورنۍ شورا⊗ پریکړه وکړه ، چې د صدارت یوه دوره د سردار محمد داود خان ته چې د ښو احساساتو خاوند او له روڼ اندو سره یو څه اړیکې لري وسپارل شي ، که څه هم شاه محمود خان په دې پرېکړه خوښ نه و، خو د پاچا د کورنۍ شورا پرېکړه وه او هیڅ سر غړونه ترې نه شوه کولې .

⊗ د پاچا کورنۍ شورا کې د پاچا ترونه، کاکا زامن او د کورنۍ مهم غړي شامل وو. دوي د دولت او حکومت د مهمو چارو په اړه پریکړې کولې. پاچا مجبور و چې د شورا پریکړې عملي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا کورنۍ شورا شاه محمود خان د ناروغۍ له امله له دندې ګوښه کړ، سردار محمد داود خان ته یې د صدارت دنده وسپارله، چې خپله کابینه جوړه کړي. سردار محمد داود خان د پاچا له حکم سره سم د ۱۹۵۳ ز کال د سپتمبر په شپږمه او ۱۳۳۲ ل کال د وږي په پنځلسمه نېټه کابینه جوړه او د سپتمبر په شلمه یې خپله کړنلاره اعلان کړه (۱۲) م ۵۰

د سردار محمد داود خان د ټاکنې لا مل دا و، چې د شاهي کورنۍ شورا باید ټولې شاهي کورنۍ ته د محمد عزیز خان د زامنو په ګډون ونډه ورکړي، دا چې محمد داود د کابل ښار له روڼ اندو سره اړیکې درلودې او هم د عسکري کرکتر خاوند و، او هم یې د پښتونستان له موضوع سره ډېره مینه درلوده، دې ملي موضوع په هغه وخت کې ډېر پلویان درلودل، دوي غوښتل، چې دده په وجود کې هغه کرکه او نفرت چې د دوي په مقابل کې پیدا شوي دي له خلکو څخه هیر او د هغوي غوښتنې یو څه پوره کړي، که څه هم محمد داود ټول عمر په پوځ کې تیر کړی و، خو هغو ی پوهېدل، چې له ده سره په خواکې د ده تجربه لرونکی ورور (سردار محمد نعیم) به هرو مرو له ده سره مرسته کوي. د دوی دا وړاندوینه تر ډېره حده، رښتیا شوه. داود خان به ډېری ستونزې د محمد نعیم په مرسته اوارولې. همدا علت و، چې تر پایه پورې هغه د بهرنیو چارو د وزیرر په توګه کار وکړ.

سردار محمد داود خپله کابینه په لاندې ترکیب اعلان کړه

صدر اعظم	محمد داود خان	۱۹۵۳ ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د صدر اعظم لومړی مرستیال	علی محمد خان بدخشي	۱۹۵۳—۱۹۶۳ ز کال پورې
دوهم مرستیال	سردار محمد نعیم	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	سردار محمد نعیم	۱۹۵۳ز—۱۹۶۳ کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال محمد عارف	۱۹۵۳ز—۱۹۵۴ز کال پورې
	سردار محمد داود	۱۹۵۴ز—۱۹۶۳ز کال پورې
کورنیو چارو وزیر	محمد داود	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۵ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	سید عبد الله خان	۱۹۵۸ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د مالیې وزیر	عبدالملک عبدالرحیمزی	۱۹۵۳ز—۱۹۵۷ ز کال پورې
	عبد الله ملکیار	۱۹۵۷ز—۱۹۶۳ز کال پورې
د عدلیې وزیر	نه و	
د سوداګرۍ وزیر	عبد الروف حیدر	۱۹۵۳ز—۱۹۵۴ز کال پورې
	عبدالمالک عبدالر حیمزی	۱۹۵۷ز—۱۹۵۷ز کال پورې

	عبد الله ملکیار	۱۹۵۷ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام محمد شیرزاد	۱۹۵۸ز—۱۹۲۳ز کال پورې
د پوهنې وزیر	ډاکټرعبدالمجید خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	ډاکټر علی احمد پوپل	۱۹۵۵ز—۱۹۲۳ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ز کال پورې
	محمد کبیر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۲۳ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکټر غلام فاروق خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	ډاکټر عبدالظاهر خان	۱۹۵۵ز—۱۹۵۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحکیم شاه عالمي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۴ز کال پورې
	محمد مرید خان	۱۹۵۴ز—۱۹۲۳ ز کال پورې
د کانو وزیر	ډاکټر محمد یوسف	۱۹۵۳ز—۱۹۲۳ز کال پورې
د کرنې وزیر	میر محمد یوسف خان	۱۹۵۳ز—۱۹۵۸ز کال پورې
	غلام حیدر خان عدالت	۱۹۵۸ز—۱۹۲۳ز کال پورې
د مطبوعاتو مستقل رئیس	صلاح الدین سلجوقي	۱۹۵۳ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد هاشم میوندوال *	۱۹۵۵ز—۱۹۵۲ ز کال پورې
	سید قاسم رښتیا	۱۹۵۸ز—۱۹۲۰ ز کال پورې
	محمد اصف سهیل	۱۹۵۷ز—۱۹۲۳ ز کال پورې
*د پلان وزیر	سردار محمد داود	۱۹۵۷ز—۱۹۲۳ ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید شمس الدین مجروح	۱۹۵۷ز—۱۹۲۳ ز کال پورې (۴۰) م م ۵۹ او ۲۰

په دولت کې یو شمیر نور ارګانونه موجودد وو چې وزیرانو په مجلس کې شامل نه وو چې عبارت دي له :

د دربار وزیر	احمد علی سلیمان	۱۹۵۳ز—۱۹۲۳ ز کال پورې
سر منشي	حافظ نور محمد کهګدای	۱۹۵۳—۱۹۲۳ ز کال پورې
د ملي شورا رئیس	عبدالرشید خان	۱۹۵۲ز—۱۹۵۵ ز کال پورې
	محمد نوروز خان	۱۹۵۵ز—۱۹۲۱ کال پورې
	ډاکټر عبدالظاهر	۱۹۲۱ز—۱۹۲۴ز کال پورې
د مشرانو د جرګې رئیس	فضل احمد مجددي	(۱۲) م م ۱۰۵ او ۱۰۲

د سردار محمد داود خان کابینې ته که ځیر شو دده کابینه ښه او مسلکي وه ، زیاتو وزیرانو یې له سلطنتي کورنۍ سره اړیکې نه درلودې . خو یو ټکي ته پام په

* ښاغلي محمد هاشم میوند وال په هرات کې د ورځپاڼې مسول و تخلص یې پردیس و کله چې په کابل کې د انیس ورځپاڼې مسول شو خپل تخلص یې د پردیس څخه په میوند وال پاڼدي بدل کړ.

* د پلان د وزارت ټول کارونه د پلان د وزارت معین عبدالحی عزیز سرته رسول

(c) ketabton.com: The Digital Library

کار دی هغه دا چې د کابينې زيات واک ده سره و. ځکه له صدر اعظمۍ سر بېره يې دملي دفاع ، کورنيو چارو او د پلان وزارتونو دندې هم تر سره کولې له بله پلوه ټولو وزيرانو دده له هيلې سره سم کار کوه او دده هيلو ته يې درناوی درلود ، خو دوو وزيرانو (عبدالملک عبدالرحيمزي او سردار محمد نعيم) په کار او خيال کې ځانونه خپلواک او خپل چارې ګڼل او آزادي ساتله ، خو د عبدالرحيمزي د وزارت د دندې موده ډېره لږه وه ، سردار محمد نعيم دهغه ورور و ،پرده يې ډېره اغيزه درلوده ځکه يې دهغه مخه يې نه شوه نيولې ، کله چې به محمد داود خان ميز پر سوک وواهه نو وزيران پوهېدل ، چې نور بحث پکار نه دې ، دده خبره او نظر به ومنل شو.

کورنی سیاست:

د ۱۳۰۸ لمريز کال وروسته د نورو حکومتونو په پرتله د سردار محمد داود خان حکومت يو انقلابي حکومت ګڼل کېده ، چې د ډېرو بدلونونو تمه ترې کېده ، په روڼ اندو کې داسې هيلې پيدا شوې وې، چې افغانستان کې به د امان الله خان د دورې سياسي ، ټولنيزه او اقتصادي اصلاحات پيل او عملي شي ،کومو ټکو چې روڼ اندي يې هيله من کړي وو هغه د سردار محمد داود خان په کابينه کې د لوړ تحصيل لرونکو او کار پوهو وزيرانو شتون وو. لکه ډاکتر محمد يوسف ډاکتر علی احمد پوپل ، ډاکتر عبدالمجيد ، عبدالله ملکيار او نور .... له بله پلوه سردار محمد داود له دې مخکې هم د چارو په تر سره کيدو کې جدي و ، تل يې هڅه کوله چې کارونه منظم او ژر ترسره شي، دده يوا ځېنۍ هيله داوه چې افغانستان دده تر لار ښوونې لاندې ډېر ژر پرمختګ وکړي ، نوموړي بستېيزه ازادي ، د اقتصادي پرمختګ په لار کې خنډ ګڼله.

د سردار محمد داود خان په کورني سياست کې ځوانانو ته په حکومت کې د جذب لپاره د لومړيتوب حق ورکړل شو. ، هغه چاچې لوړ ي زده کړې درلودې، هغوی ته يې ډېره پاملرنه کوله ، نوموړي دحقوقو پوهنځي د محصلينو غونډې ته په خپله وينا کې ځوانان د خپلو پرمختللو پلانونو ملا تړ ته راوبلل ، د هغوي د باور د لاسته راوړلو په غرض يې د حقوقو د پوهنځي فارغان د کابل ښار د ناحيو د مديرانو او ولايتونو کې د ولسوالانو په توګه مقرر کړل ، په دې ترتيب ټولو وزارتونو په جذب

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې ځوانانو ته د لومړیتوب حق ورکړاو هم یې په ۱۳۳۲لمریز کال کې پنځوسو تنو فارغانو ته یوه یوه نمره ځمکه توزیع او د جوړولو لپاره یې د تعمیراتي بانک لخوا دوي ته پور هم ورکړ. (۲۰)مم ۲۰۲ او ۲۰۷)

نوموړي لومړی ځل د سوداګرۍ د خونو د ریاست په غونډه کې د کورنۍ اقتصاد د پرمختګ لپاره رهبري شوي اقتصاد او د پرانستو دروازو سیاست اعلان کړ ، مګر په سوداګریز او ملي اقتصاد کې یې د ازاد او کنترول شوي انډولیزه اقتصادي حالت توصیه کړ .کوچني پانګوال او ځمکوال یې هڅول ،مګر مقتدر او زور مند ملکان او فیوډالان یې نه خوښول . محمد داود خان په ختمه پښتون و . خو هر ډول سمتي ، ژبني او مذهبي اختلافات یې بد ګڼل ، حتی په خپله یې تل په دري ژبه وینا او خبرې کولې ، په پښتو ژبه یې ډېرې لږې خبرې او لیکنه کوله.

سردار محمد داود خان غوښتل چې په پوځي برخه کې ژور بدلون راولي او په نو یو وسلو یې سنبال کړي ، په خپله یې د پوځ د کمیت او کیفیت د لوړوالي څارنه کوله ، ښځو ته یې په ټولنیز ژوند کې د پوره ونډې ورکول غوښتل چې په دولت کې دنده تر سره کړي. د ښځې مخ لوڅول د لومړي ځل لپاره دده د صدارت په وخت کې عملي شول، ځکه نوموړي له خپلې میرمنې سره د جشن په مراسمو کې په همدې بڼه (په لوڅ مخ) ګډون وکړ.

بهرني سیاسي کړنلاره

د صدراعظمۍ پر څوکۍ د سردار محمد داود خان د ټاکنې پر وخت (۱۳۳۲ل (۱۹۵۳ ز)) کال د نړۍ دهیوادونو په سیاسي ژوند او بهرني سیاست کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي وو ځکه د دویمې نړیوالې جګړې په پایله کې د ډېرو هیوادونو په سیاسي نقشه او سیاسي رژیمونو کې بدلون راغې ، د افغانستان نوي صدر اعظم غوښتل د ناپیلتوب د سیاسي کړنلارې سره افغانستان په سیاسي او اقتصادي لحاظ ډېر ژر پرمختګ وکړي.د ګوښه ګیرۍ د سیاست څخه یې راوباسي او د نړۍ د ډېرو پر مختللو هیوادونو په قطار کې یې ودروي . خو د پاکستان جوړېدو نوموړی په خپله موخه کې د ستونزو سره مخامخ کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دويمې نړيوالې جګړې وروسته نوی نړيوال ځواکونه منځ ته راغلل ځکه المان او جاپان په دوهمه نړيواله جګړه (۱۹۳۹ز- ۱۹۴۵ز کال) کې ماتې وخوړه ، د نړۍ دوه لوی نيواکګر هيوادونه (انګليستان او فرانسې) په دې جګړه کې ډېر تاوان وکړ ، خپلې مستعمرې يې له لاسه ورکړې ، ددوی ځای دوو نورو نړيوالو ځواکونو (شوروي اتحاد او امريکا متحده ايالات) ونيو.

د امريکا متحده ايالات عملاً دجګړې له ډګر څخه ليرې و ، ډېر تاوان يې ونه ليد خو د لويديځې اروپا د هيواد ونو په ازادولو کې يې پوره ونډه واخسته او د هغوی کلک ملاتړ يې وکړ ، په يوروشيما او ناګاساکي کې د اتوم بم له استعمال وروسته جاپان د جګړې څخه لاس واخست چې تر فلېپين پورې ټولې ځمکې يې له لاسه ورکړې ، شوروي اتحاد هم پرختيځه اروپا او نيمه کوريا باندې واکمن د امريکا متحد ايالات او شوروي اتحاد د دوهمې نړيوالې جګړې په اوږدو کې سره ملګری وو. خو له جګړې وروسته په نړيوالو مسئايلو کې خصوصاً د نفوذ په پراختيا غوښتنې او هيوادونو باندې د تسلط په برخه کې دوی سره دښمن شول. خو کله چې د ۱۹۴۲ز کال د مارچ په پنځمه نېټه د انګليستان صدراعظم (چرچل *Wistan Charchil*) د امريکا په يو کالج کې وينا وکړه داويناد اوسپنيزې پردې د وينا په نوم شهرت لري ټول غربي بلاک په تېره بيا يې امريکا د کمونيزم خطر ته متوجه کړه چې له همدې نېټې وروسته د دواړو بلاکونو تر منځ سړه جګړه پيل شوه .(۴۰) م م : ۵۲ او ۵۳

د امريکا متحده ايالات ددې لپاره چې د شوروي اتحاد د نفوذ د پراختيا مخه يې نيولې وي لومړی يې د لويديځې اروپا د بيا ودانولو لپاره يو لوی پلان په (۱۹۴۷ ز -۱۹۵۲ز کال کې) جوړ کړ چې د مارشال پلان په نوم هم ياد شوی، بل پلو ته يې د شوروي اتحاد پر شا وخوا د سينتو CENTO ، سياتو SEAT او ناتو NATO پوځی اتحاديې جوړې کړې ، چې د دغو اتحاديو غړو هيوادونو په وسيله د غربي اروپا ، منځنۍ آسيا او د اسيا جنوب ختيځې سيمې د يو ځنځير په څير سره تړل شوی وې ، پاکستان او ترکيه ددې ځنځير د يو ځای کيدو مهمی کړۍ وي او شوروي اتحاد دناتو په مقابل کې دختيځی اروپا دهيوادونو په ګډون د وارسا نظامي اتحاديه جوړه کړه (۴۰)م م ۵۳ _ ۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسيا او افريقا کې يو شمېر هيوادونو د اروپايي استعمار څخه ازادي واخسته په دې هيوادو کې تکړه سياسي او ملي مشران لکه په مصر کې جمال عبدالناصر ، په اندونيزيا کې عبدالرحيم سوکارنو او دهند صدر اعظم جواهر لال نهرو په ويتنام کی هوچمن وو ، دوی دازادی د اخستلو وروسته د اقتصادي پرمختگ او ملي حاکميت دخوندي ساتلو لپاره يوه پريکړه وکړه ، چې د ختيځ او لويديځ په نظامي اتحاديو کې به نه شامليږي ، د خپلو هيوادونو لپاره يې د ناپيېليتوب د غورځنگ لاره غوره کړه ، د دوي هيله داوه چې نوي ازاد شوي هيوادونه يو دبل سره نږدې شي او د دريم ځواک په توگه د ازاد قضاوت توان ولري او په نړيوالو مسايلو کې فعاله ونډه واخلي ، ددې غورځنگ لومړی غونډه په (۱۹۵۵ز) کال په باندونگ کې جوړه شوه.(۴۰) م ۵۵

شوروي اتحاد هم دستالين له مړينې وروسته ددې غورځنگ دغړو هيوادونو سره مرسته کوله ، خو لويديځو هيوادونو هغه هيوادونه دځان دښمنان گڼل چې د دوي په نظامي اتحاديه کې به نه شامليدل . دهند په نيمه وچه کې پاکستان د دولت جوړيدو د افغانستان لپاره ډېرې ستونزې پيدا کړې ځکه امريکا د انگليستان ځای ونيو ، افغانستان د دوو لويو قدرتونو په منځ کې وو ډيره گرانه وه چې افغانستان يوې خوا ته ولاړ شي او د بل په مقابل کې ودريږي ، افغانستان هم د ناپيېليتوب د غورځنگ غړی شو او په ۱۹۵۵ ز کال کې يې د باندونک په کنفرانس کې گډون وکړ . سردار محمد داود خان د ناپيېليتوب غورځنگ ته وفادار و ، کوښښ يې کاوه چې د دواړو نړيوالو ځواکونو تر منځ انډول وساتي او د دوي د مرستو څخه دخپل هيواد په ابادی کې گټه واخلي ، خو امريکا ددې غورځنگ سره دښمني درلوده ، د امريکا د بهرنيو چارو وزير په ۱۹۵۶ ز کال د جون په ۹ نېټه په يوگوسلاويا کې وويل : ((هر هغه هيواد چې د امريکامتحده ايالات ملگری نه وي هغه هيواد د امريکا دښمن دی)) دده په خوله تر هغه وخته چې افغانستان د سينټو د اتحاديي غړی نه شي د امريکا متحده ايالات افغانستان دخپلو ملگرو په لست کې نه شاملوي . (۴۰)م ۵۶

د سردار محمد داود خان په مشري د افغانستان دولت د ناپيېليتوب له غورځنگ سره ودريده نو ځکه د امريکامتحده ايالات د مرستو څخه بې برخې شو ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په بهرني سياسي کړنلاره کې تر اخره پورې ناپېيلې او ددې غورځنګ د اصولو رښتينی پلوي و

اقصادي کړنلاره :

(د پنځه کلن پرمختيايي پلان طرحه او عملی کول)

د سردار محمد داود خان د صدارت پر مهال (**۱۹۵۳** ز کال) افغانستان له اقتصادي پلوه ډېر وروسته پاتې و ، نوموړي په **۱۹۵۴** ز **۱۳۳۳**ل کال خپله اقتصادي کړنلاره داسې اعلان کړه: د پولې توازم له منځه وړل، د پانګې او اسعارو ساتنه او پراختيا ، رهبري شوي اقتصاد ، د بهرني پانګی جلبول، د ګډو ونډو (سهامي) شرکتونو جوړول، د خصوصي سکتور پيا وړتيا چې دولت تر لار ښوونې لاندې د پانګوالې ډوله اقتصاد وده . د همدې کړنلارې سره سم چې په **۱۹۵۴** ز کال د کرنې پراختيا بانک او پښتنې تجارتي بانک جوړ کړ ، همدارنګه رهنی تعميراتي بانکونه هم جوړ کړل . نوموړی بانک به سهامي شرکتونو ته پوروته ورکول. ۲۰ م: ۳۰۹

د دغو بانکونو په سلو کې **۵۱** % سلنه پانګه د افغانستان بانک او پاتې پانګه يې پانګوالو شرکتونو پورې اړه درلوده ، په **۱۳۳۳**المريز (**۱۹۵۴** ز)کال د بهرنی پانګې د جلبولو قانون جوړ شو ، د همدې کال په پای کې د اريانا هوايي شرکت ، زيمنس شرکت جوړ او د کندوز دچينې جوړولو فابريکه د جاپان په مرسته جوړه شوه . د دې قانون سره سم په ټولو سهامي شرکتونو او فابريکو کې بايد **۵۱** % سلنه پانګه د داخلي موسساتوپه واک کې وي (۲۰)م ۳۱۰

په **۱۳۳۳** لمريز (**۱۹۵۴** ز) کال کې د خوراکي موادو کمښت له کبله امريکا متحده ايالات سره د خوراکي موادو اخېستلو تړون لاس ليک شو او د امريکا متحده ايالات د صادراتو او وارداتو بانک **۸،۵** ميلونه ډالره د هلمند د پروژې لپاره افغانستان ته ورکړل ، خو سردار محمد داودخان دځينو لا ملونو له مخی شوروي اتحاد سره اړيکې ټينګې کړی او په **۱۳۳۳** لمريز(**۱۹۵۴**ز) کال کې د شوروي اتحاد سره د همکاري يو تړون لاس ليک کړ. د شوروي اتحاد په مرسته مرکزي سيلو او د کابل د قير د فابريکې د جوړولو او نورو يو شمير لويو او وړو پروژو کار پېل او سرته ورسيد ، سردار محمد داود خان ددې لپاره چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان اقتصاد په منظم ډول پرمختګ وکړي په ۱۹۵۴ ز کال د اقتصادي پلان د ترتیبولو په لپاره یو کمیټه وټاکله.

د ده لومړی اقتصادي پلان په ۱۹۵۲ز—۱۹۶۰ز (۱۳۳۵—۱۳۴۰ لمریز کال) کې تطبیق شو، چې موخه یې د کرنې، اوبو لګولو او مخابراتي سیستم سمون او پراختیا وه. ددې پلان عمومي پانګه ۲، ۱۰ میلیارده افغانۍ وړاندو ینه شوي وه، چې زیاته تکیه چې په بهرنیو مرستو او د خصوصي سکتور په فعالې ونډې باندې وه، خصوصي سکتور پکې ښه او غوره ونډه وانه خسته، ځکه دولت ددې وسه نه درلوده چې دا پانګه پوره کړي او د خصوصي سکتور د ونډې نه اخستلو لپاره لاندې لاملونه موجود وو.

- د مالونو د واردولو لپاره د اسعارو د بیې لوړوالی.
- پر پانګوالو باندې د دولت ډېر تاکید چې پرمختیایي پروژو کې ونډه واخلي.
- د بهرنیو صنعتي مالونو په مقابل کې مقاومت.
- بې ځایه بیرو کراسي.
- د پانګوالو نه باور چې دولت به تل د دوي څخه د بهرنیو هیوادونو د مالونو په مقابل کې ملا تړ وکړي.
- د ګاونډیو هیوادونو د مالونو په مقابل کې د سیالی د توان نه لرل.
- د ځمکې نا منظم مالکیت په دې مانا چې د ځینو ځمکوالو په لاس کې د ځمکې ډېر برخه وه چې بې حاصله پاتې کیده (۲۰) م ۳۱۱.

یو اقتصاد پوه روح الله حبیب چې په ولسي جرګه کې وکیل هم و ددې پلان په اړه داسې لیکلي: «په لومړي او دوهم پلان کې زمونږ دهیواد د لارو په جوړولو او مخابراتي اسانتیاو باندې ډېر تاکید شوي و. دې ډول پروژو په خپل ذات کې تولید منځ ته را نه وړ، او هم یې کارګران په دایمې ډول په کار نه ګمارل، مونږ هوایي ډګرونه جوړ کړل پرته له دې چې مالې منابع، اقتصادي مشروعیت او خپل اړتیاوي په نظر کې ونیسو، ډېرې پیسې په ودانیو ولګیدی چې هیڅ تولید یې نه درلود، د پیسو زیاته برخه په اداري سیستم ونه لګیدلی، د بی ضرورته او لوکسو سامان الا تو د واردولو په مخنیوې کې هیڅ اقدام ونشو، که چېرې ددې پرځای ز

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ زیات پام صنعتي او کرنیزو پروژو ته کړې وای پایله به یې مثبته وه، ځکه د غو پروژو هم تولید درلود او هم یې کارگران په دایمي ډول په دنده گومارل ....) ۲۰ م ۳۱۲

پورتني لا ملونه د لومړي پلان په تطبیق او پایلو کې څۀ نا څه اغېزه درلوده، خو بیا هم کوم آساسات چې په هغه وخت کې ایښودل شوي وو، تر اوسه زمونږ هیوادوال ترې گټه اخلي.

دویم اقتصادي پلان په (۱۹۲۲—۱۹۲۷ ز (۱۳۴۱—۱۳۴۵ المریز کال)) کې جوړ شو ، هغه پروژې چې په لومړي پلان کې پیل شوې وې په دویم پلان کې بشپړې شوې ، ددې پلان ۷۵٪ پانگه په بهرنیو اقتصادي او تخنیکي مرستو باندي ولاړه وه ، خو امریکامتحده ایالات د پلان په اوږ دوکې د مرستوڅخه ډډه وکړه . نو ځکه دا پلان په بشپړ ډول تطبیق نه شو او لږ ه موده وروسته سرادر محمد داود خان استعفا وکړه.

ددې پلانونو اقتصادي اغېزې ډېرې ښې وې ، خو ددې پلانونو په ښه تطبیق کې سیاسي ستونزې ډېرې مهمې وې . ځکه د پاکستان او افغانستان اړیکې خرابې شوې.او امریکا نه غوښتل چې پاکستان خفه کړي، بل په نظامي تړونونو کې د افغانستان نه گډون هم امریکایان خفه کړل ، په داخل کې داود خان استعفااو د نورو صدراعظمانو منځ ته راتگ سیاسي وضع بې ثباته کړه ، په دې توگه اقتصادي فعالیتونه ورو او په کراره عملي کېدل ، خو بیا هم د سردار محمد داود خان د صدارت څخه مخکې په ټول افغانستان کې (۱۱) کیلومتره سرک قیر شوی و ، خو دده د استعفا پر مهال د غه اندازه (۲۰۰۰ دوه زره) کیلو مترو ته ورسیده.

پوځي چارې:

د دویمې نړیوالې جگړې له پای ته رسیدو وروسته نړۍ کې ژور سیاسي او نظامي بدلونونه منځ ته راغلل. لویو قدرتونو نړۍ په خپل منځ کې وویشله ، ډېر هیوادونه یوې خوا ته په نظامي تړون کې شامل شول. ناپېیلي هیوادونه هم د ځان د ساتنې او د مرستو پیدا کولو لپاره کرار ، کرار یوې او بلې خواته میلان پیدا کړ. افغانستان چې د ناپېیلیو هیوادونو د غورځنگ فعال غړی و ، زمونږ دولتې چارواکو کوښښ کاوه چې د لویو قدرتونو تر منځ انډول وساتي او د کوم نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواک پوري ونه تړل شي . همدا لا امل و چې تر ډېره وخته يې بهرنی نړی څخه مرستې تر لاسه نه کړی.

په ۱۹۴۲ ز کال د مئ په ۹ مه نېټه د سردار محمد هاشم خان د استعفا وروسته د هغه پر ځای سردار شاه محمود خان د صدر اعظم په توګه وټاکل شو ،او يو کال وروسته په ۱۹۴۷ ز کال په ختيځو ولايتونو کې د دولت ضد شورش پيل شو. د افغانستان فوځ د دغه شورش د ارامولو توان نه درلود. نو يې د قومونو څخه د شورش په غلي کولو کې ګټه واخسته، په ۱۹۴۸ز کال د ملي اقتصاد وزير عبدالمجيد زابلي د ۱۱۸ ميلونه ډالرو پور اخستلو لپاره امريکا ته سفر وکړ ، نوموړي امريکايانو ته د وسلو تر لاسه کولو لپاره ډېر دلايل وړاندی کړل مګر امريکا يې هيئت د هغه دلايل ونه منل.ځکه دهغوی ډېره پاملرنه هند ، پاکستان ، ايران او اسرائيلو ته اړولی وه ،او استدلال يې کاوه چې افغانستان يو کوچنی هيواد دی که شوروي په دې هيواد کې نفوذ هم پيدا کړي بيا هم آسيا ته خطر نشي پيدا کولې (۱۲).م۱۲۴

امريکامتحده ايالا تو دغه دريځ يوه لويه تېروتنه وه چې نن يې دواړه هيوادونه د هغې تېروتنې ثمره په خپلو سترګووينې ، خو امريکا د پاکستان خپګان له امله دا کار نه کاوه ځکه (پاکستان) يې د نظامي پيمان غړی او په سيمه کې د دوي د ګټو ساتونکی و.

امريکا افغانستان ته د وسلو ورکول په لاندې څلور شرطونو پورې وتړل:

۱ـ د وسلو د بيې ورکول.

۲ـ نوموړی وسله به د پاکستان له لارې افغانستان ته وړل کېږي.

۳ـ له امريکا سره به افغانستان تل ښې او دوستانه اړيکې ساتي .

۴ـ تر ټولو مهم شرط دا و چې افغانستان به د پښتونستان له دعوې څخه تېرېږي، چې ځينې شرطونه د افغانستان لپاره د منلو وړ نه و .خو بيا هم د افغانستان دولت د ۱۹۵۱ ز کال د اګست په ۱۳مه نېټه د اړتيا وړ وسلو لست ديوې رسمي ليک سره سم دامريکامتحد ايالاتو ته واستو، خو امريکامتحده ايالات د ۱۹۵۱ ز کال د نوامبر په ۲۷ مه نېټه ددې ليک په ځواب کې هغه پخوانی شرطونه تازه او ټينګار يې پرې کړې و. د سردار محمد داود خان دصدارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

په وخت (۱۹۵۴د ډسمبر په ۲۸مه نېټه) د امریکامتحده ایالاتو څخه د وسلو غوښتنه وکړه ، خو د امریکامتحده ایلاتو لخوا دا غوښتنه ونه منل شو.(۱.م ۱۲۲)

سردار محمد داود خان د پوځ د نوی او مجهز کولو لپاره تصمیم نیولې و . د امریکا څخه د منفي ځواب تر لاسه کولو وروسته د ناچارۍ نه يې شوروي اتحاد ته مخه کړه، د شوروي اتحاد سره يې په ۱۹۵۶ ز کال د اګست په میاشت کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت نظامي تړون لاس لیک کړ، چې د همدې تړون په اساس شوروي اتحاد له ۱۹۵۷او ۱۹۵۸ ز کلونو کې د ۲۵ میلونو ډالرو په ارزښت ډول ډول وسلې افغانستان ته راولېږلې او د پوځي افسرانو د تربیې لپاره تیاری ونښوده تر څو افغاني افسران د نوو وسلو د استعمال سره بلدیت پیدا کړي . د نوو وسلو وار دولو سره د پوځ په ټولو بر خو کې بدلون راغې ، ځوان افسران شوروي اتحاد ته د نظامي زده کړو لپاره ولیږل شول، هوایي نظامي ډګرونه جوړ شول ، ځکه چې سردار محمد داود خان غوښتل د افغانستان پوځ د ګاونډیو هیوادونو د پوځونو څخه ځوځله غښتلي او قوي وي ، ځانګړي پوځي تشکیلات او اداري یې جوړې او عسکري نظام له پخواڅخه ډېر ښه شو ، د موضوع د اوږدیدو په سبب د دغو تشکیلاتو له یادولو څخه ډډه کوم.

ښوونه او روزنه :

په افغانستان کې د ښوونې او روزنې بنسټ په رسمي توګه د امیر شیرعلي خان د دوهم ځل واکمنۍ پر مهال ایښودل شوی دی ، د امیر عبدالرحمن خان دوره د امنیت په ټینګولو کې تېره شوه، د حبیب الله خان او امان الله دواکمنیو پر مهال معارف ته پاملرنه وشوه، د حبیب الله کلکاني خادم دین رسو الله د پاچاهۍ په وخت کې په رسمي ډول ټول ښوونځي وتړل شول،او د محمد نادر شاه او اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنیو په وخت کې په ټولو برخو کې کارونه پیل شول چې په هغه جمله کې، ښوونې او روزنې ته يې د لومړیتوب حق ورکړ.

د سردار محمد داود خان دصدارت په دوره کې د زده کوونکو او ښوونځیو په کمیت او کیفیت کې د پام وړ بدلون راغې ، دده له صدارت څخه د مخه د زده کونکو ټول شمېر ۱۲۲۰۹۲ تنو او د ښوونځیو شمیر (۸۰۲) بابو ته رسیده، خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لـومړي پـلان دتطبيـق نـه وروسـتـه پـه ۱۳۴۰ لمريـز كـال كـې د زده كـوونكـو شـمېر (۲۳۵۳۰۱) او د ښوونځيو شمېر (۱۴۳۲) بابو ته ورسيده.۱۲ م ۱۳۴

كه چېرې اوس دده د صدارت څخه مخكې او وروسته شمېر سره پرتله كړو د مخكني تېولې دورې په پرتله ډېر كار شوي خو دلتـه د كورني امنيت ، د روڼ انـدو فشـار ، بهرنـي نـړۍ نږديـوالى هم بـې اغېـزې نـه و ، ځكـه پرمختللې افغانسـتان د ښوونې او روزنې د پياوړتيا څخه پرته ناشونى كار و .

د سردار محمد داود خان بل مهم سياسي اقدام په ۱۹۵۲ز كال كې د لوي جرګې د جوړيدو وړانديز و ، پاچا دغه وړانديز ومانه د ۱۳۳۴ لمريز كال د لړم په ۲۲مـه نېټـه لويـه جرګـه جـوړه شـوه، جرګـې پـه ۱:۳۰ بجـود بهرنيـو چـارو وزارت دستوري په ماڼۍ كې د پاچا د رياست لاندې د هغه د وينا سره سم په كارر پيـل وكړ ، دا چې پاچـا تـل د جرګې غونډو كې ګډون نشـو كـولى ځكـه يـې د شـورا د نهمې دورې رئيس محمد نوروز خان د جرګې د رئيس او محمد ګل خان مهمند د نماينده ګانو لخوا د جرګې د نايب په توګه وټاكل شول. سردار محمد داود خان دې جرګې ته په خپله وينا كې وكړه و ويـل: «د افغانسـتان حكومت اتـه كالـه كوښښ وكړ چې د پاكسـتان واكمنـانو سـره د دوسـتـۍ پـه فضـا كـې د خبـرو او مفـاهمې لـه لارې د پښتونستان د مسئلې اهميت رامنځتـه كـړي. تـر څـو دا مسئله پـه سـوله ييـزه توګـه اواره شي مګر له بده مرغه چې د افغانستان د حكومت كوښښ او زيار كوم ځاى ونـه نيوه، نتيجه دا شوه چې پاكستان اوس غواړي په زور د پښتونسـتان خـاوره د خپـل هيواد يو برخه وګڼي، دوي په خپل عمل سره دا ثابته كړه چې دوي د پښتونسـتان د خلكو خوښې خلاف پريكړه كړې ترڅو د هغوي حقوق د تل لپاره له منځه يوسي، او د پښتونستان سيمه د پښتنو د ارزو بر خلاف د پاكستان برخه ګڼي ، له بله پلوه هغه اقتصادي او نظامي مرستې چې پاكستان يې له لويو دولتـو څخـه تـر لاسـه كـوي، پـه اسيا كې د قـواو انډول تـه زيـان اړوي ، پـه اوس اوراتلونكي كې يـې د افغانسـتان لپاره جدي خطر پيدا كړى دى. د پاكستان همدا نظامي برتري پاكستان تـه وخت پـه لاس وركړى چې د زور او ظلم په وسيله د پښتونستان د خلكو حقوق تر پښـو لانـدې كړي، دهغـو د بشپړې نـابودۍ لپـاره يـې ډېر غښـتلى او درانـده ګامونـه پورتـه كـړي. (...)» ۱۲ م م: ۱۷ـ ۱۷۱

(c) ketabton.com: The Digital Library

د جرګې ګډون کوونکو د داود خان د وینا له اوریدو وروسته حکومت ته دنده وسپارله چې خپل پوخ پیاوړې کړي ، سردار محمد داود خان ددې پرېکړې سره سم له شوروي اتحاد څخه فوځي سامان الات او وسلې هیواد ته واردې کړې .

سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ ل کال د حوت ۱۸ مه د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۷ مه نیټه د صدارت له څوکی څخه استفاه وکړه چې ځینی افغانان د هغه د استفاه لامل دا ګڼي چې د افغانستان د صدارت په څوکۍ کې د پاچا ترونه او د اکا زامن په نوبت مقررېدل ، له محمد داود وروسته د مارشال شاه ولي خان د زوی سردار عبدالولي خان نوبت و ، محمد داود خان نه غوښتل چې سردار عبدالولي د افغانستان صدراعظم شي ، پاچاته یې وړاندیز وکړ چې د ۱۹۳۱ ز کال په اساسي قانون دی نوی کتنه وشي ، تر څو په هیواد کې دیموکراسي راشي او خلکو ته د ګوندونو دجوړولو اجازه ورکړل شي.

د سردار محمد داود خان پلویان په دې عقیده وو ، چې د دیموکراسۍ په صورت کې به نوموړی یو لوی ګوند جوړ کړي او ددې لارې به بېرته قدرت ته ورسیږي او دیو ملي لاربنود په توګه به ډېر وخت په قدرت کې پاتې شي ، په دې اړه سردار محمد داود خان په ۱۹۵۹ ز کال د حقوقو د پوهنځي د محصلینو په یوه غونډه کې وویل : ((اوس د دې وخت رارسیدلی دی چې په هیواد کې د اقتصادي تحولاتو ترڅنګ اجتماعي بدلونونه هم راوړل شي.....)) (۴۰، م ۲۱

د ورته لاملونه تر څنګ د پاکستان سره د اړیکو خړپړتیا ، د امریکامتحده ایالات فشار د سلطنتي کورنۍ ناخوښي او د محمد داود خان دا خیال چې د ګوند جوړولو او تاکنو له لارې به بیا هم صدراعظم شي دده د استعفا لپاره زمینه برابره کړه ،نوموړی په ۱۳۴۱ ل کال د چنګاښ د میاشتې په ۹ (۱۹۶۲ ز کال د جون په ۳۰ نېټهٔ) پاچا ته د یو لیک په وسیله لاندې وړاندیزو نه وکړل.

۱ - د قانون پوهانو یو ټولنه دې جوړه شي چې د مشروطه شاهي نظام په اساسي قانون باندې له سره کتنه وکړي او د اساسي قانون نوې مسوده دې حکومت ته وړاندې کړي.

۲ - د ټاکنو او اساسي قانون نور بشپړونکي قوانین دې جوړ او حکومت ته دې وسپارل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ – د قوانینو د تصویب لپاره دې لویه جرګه راوغوښتل شي.
۴ – د قوانینو تر تصویب وروسته دی په هیواد کې تاکنې وشي.
۵ – نوی شورا به دیو یا دوو ګوندونو لخوا جوړیږي ، د نوی شورا تر پرانستلو وروسته به اوسنی حکومت استعفا کوی او نوی حکومت به د چارو واکی په لاس کې واخلي.
پاچا د ۱۳۴۱ لمریز کال د سنبلې د میاشتې په ۱۲مه نېټه د محمد داود خان وړاندیزونه داسې ځواب کړل: ((زه په پرنسیپ کې د دیموکراسۍ د راتلو سره موافقه لرم په دې خاطر چې دا کار زما د پلار محمد نادر خان د اروزګانو ځخه و .))
پاچا د دغه کار عملي کیدل په بل وخت کې د نورو کسانو په وسیله عملي وګڼل.
سردار محمد داود خان د ۱۳۴۱ ل کال د مرغومی د میاشتې پر ۲۴مه نېټه د پاچا لیک ته په دې مفهوم ځواب ولیکه:
۱ – د افغانستان شاهي به مشروطه وي ، حکومت به پارلماني وي او هیواد کې به دیموکراسي راځي.
۲ – په اساسي قانون کې به د سلطنتي کورنۍ حدود تثبتیږي.
۳-- په اساسي قانون کې به فردي ازادي او شخصي ملکیت تضمینیږي.
۴ -- په اساس قانون کې به دوو ګوندونو موجودیت وړاندوینه کیږي په پارلمان کې به د اکثریت ګوند مشر ، د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف کیږي.
۵ – دولت پر تقنینه ، قضایه او اجرائیه قواوو ویشل کیږي.
۶ – یو شمیر پوهان به د اساسي قانون د تسوید لپاره توظیف کیږي.
۷ -- د اساسي قانون د تصویب لپاره به لویه جرګه راغوښتله کیږي.
۸ – سیاسي ګوندونو ته به د فعالیت اجازه وکول کیږي.
اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سردار محمد داود خان وروستنی لیک ته ځواب ورنکړ نو ځکه نوموړی د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۳ (۱۳۴۱ لمریز د کب په ۱۱ مه نېټه) خپل استعفا لیک پاچا ته واستوه(۴۰) م ۲۲
د ۱۳۴۱ لمریز کال د کب په مه ۱۸ نېټه (د ۱۹۶۳ ز کال د مارچ په ۷) مه د افغانستان راډیو د افغانستان پاچا د دارالتحریر مدیریت د وینا سره سم د سردار محمد خان استعفا اعلان او زیاته یې کړه چې اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړی استعفا قبوله او ښاغلي ډاکتر محمد یوسف ته یې دنده وسپارله چې خپله کابینه جوړه کړي (۱۲)م ۱۸۹

سردار محمد داود خان د (۱۳۳۲/۶/۱۵ – ۱۸ /۱۳۴۱/۱۲لمریز کال) (۶ سپتمبر ۱۹۵۳ز – ۷ مارچ ۱۹۶۳ ز) نږدې نهه (۹) کال او (۶) میاشتې او درې ورځې د افغانستان د صدر اعظم په توګه دنده اجرا کړه. دده د صدارت په دوره کې د هیواد په لارو، صنایعو، ښوونې او روزنې کې بنسټیز بدلونونه منځ ته راغلل، اعلیحضرت محمد ظاهر شاه دده وړاندیزونه ونه منل خو دوه کاله وروسته (۱۳۴۳ لمریز) کال کې نوی اساسي قانون جوړ کړ ګوندونو او مطبوعاتو ته یې ازادي ورکړه وروسته ټول صدر اعظمان یې د سلطنتي کورنۍ نه بهر وټاکل شول. ده خپلې سیاسي مبارزې ته دوام ور کړ او د پاچا له کورنۍ سره د ده سیاسي ستونزې نورې هم زیاتې شوې تر څو په ۱۳۵۲ لمریز کال د چنګاښ په ۲۶نیټه د کودتاه په وسیله دپاچا سلطنت ته د پای ټکي کیښود، خو پاچا د ده جمهوریت په رسمیت وپیژانده تر څو نوموړي د خپلې کړنلارې په تطبیق کې بریالي شي.

د سردار محمد داود خان د صدرات دورې مهمې سیاسي پېښې په لاندې ډول دي.

- په ۱۹۵۵ ز (۱۳۳۴لمریز) کال په کابل کې دده په وړاندیز لویه جرګه جوړه شوه، دغې لوی جرګې حکومت ته توصیه وکړه چې د بهرنیو د تیریو د مخنیوي لپاره باید پوځ پیاوړی شي.
- په ۱۹۵۶ ز کال د اګست د میاشتې پر ۲۵مې نېټې د وسلو اخستلو تړون د شوروي اتحاد او چکوسلواکیا سره لاس لیک کړ.اوپه ۱۹۵۶ ز کال د افغانستان او چین تر منځ سیاسي مناسبات ټینګ شول. چې په ۱۹۵۶ز کال د افغانستان او امریکا تر منځ د هلمند د ناوې د پراختیا له پاره یو نیم میلون ډالرو د پور اخستلو تړون هم لاس لیک شو. په ۱۹۵۸ ز کال کې لویدیځ المان د افغانستان سره د قدر وړ مرستې وکړې .او په ۱۹۵۸ ز کال صدر اعظم محمد داود خان امریکامتحده ایالاتو ته سفر وکړتر څوافغانستان سره مرستې وکړي خو امریکا د مرستو څخه ډډه وکړه. د دغو هیوادو سربیرې په ۱۹۵۹ ز کال د فرانسې او جاپان او په ۱۹۶۰ز کال کې د ایتالیا سره اقتصادي او

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرهنګي تړونونه لاس ليک کړل.او د ۱۹۵۹ ز کال د نوامبر په مياشت کې د امريکا جمهور رئيس ايزن هاور کابل ته راغې . په ۱۹۲۱ ز کال سردار محمد داود خان د ناپيېلو هيوادو په غونډه کې چې په بلګراد کې جوړه شوې وه ګډون وکړ [۵۷ او ۵۸] د سردار محمد داود خان د سياسي او اقتصادي اصلاحاتو تطبيق ده ته سياسي ستونزې زياتې کړې . په پاي کې امريکا خفګان ، د پاکستان سره د اړيکو خرپړتيا ، په داخل کې د پاچا د کورنۍ ناخوښی د پاچا لخوا دده وړانديزونو ته ځواب نه ورکول، او د ټاکنو له لارې بېرته واک ته رسيدل، نوموړی د استعفا لپاره وهڅاوه ، پاچا ددي استعفا پرته له دي چې پوښتنه وکړي ومنله. د ده له استفاه وروسته د پاچا کورنۍ او سياسی شنونکوفکر کاوه چې وضع به د ثبات او د افغانستان په پرمختګ مثبته اغيزه وکړي خو برعکس له ده وروسته يو صدراعظم هم د خپلی کړنلاري په تطبيق کې بريالي نشو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیموکراسۍ لسیزه او د محمد داودخان د کودتا په درشل کې د افغانستان وضعیت

د دیموکراسۍ کلیمه د لویدیځو فیلسوفانو د فکر زیږنده ده . په اروپا کې ځینې دیموکراتیک دولتي سیستمونه د منځنیو پیړیو په پای کې رامنځته شول . د (۱۹) میلادي پیړۍ له دویمې نیمائي څخه د (۲۰) میلادي پیړۍ تر پایه یو شمیر هیوادونه کې دیموکراتیک نظامونه جوړ شول ، چې وروسته دغه سیستم نړیوال بڼه غوره کړه.

په افغانستان کې سلطنتي کورنۍ دا درک کړه چې د افغانستان په شمول نړۍ کې دیموکراتیک سیستم د پراختیا په حال کې دی ، دوي نور نه شي کولی چې په مطلق العنانه ډول خپل حاکمیت ته دوام ورکړي ، ځکه په نړیواله سطحه په انزوا کې د پاتی کیدو ویره موجوده وه او د هیواد دننه د یو لړ ستونزو د پیښیدو ډار احساسیده ، سردار محمد داود خان هم په دې اړوند د ارزښت څخه ډک وړاندیزونه کړي و ، خو پاچا په نړۍ کې د لازم ځای او محبوبیت د پیدا کولو په داخل کې د روڼ اندو او خپلو خلکو د خوښې لپاره پریکړه وکړه چې د دولت په اداره کې بدلون راولي، وروسته تر دې به د حکومت ریاست (صدارت) د پاچا د کورنۍ له غړو پرته د افغانستان د خلکو لخوا اداره او خپل حکومت به د لویدیځې دیموکراسۍ له دود سره سم جوړ کړي.

د (۱۹۶۵) ز کال په لومړیو وختو کې د لومړي ځل لپاره د صدراعظم وینا کتې مټ پرته له سانسور څخه په مطبوعاتو کې خپاره شوه او د دیموکراسۍ په اړه لیکنې پیل شوې ، روڼ اندي په دې باور شول چې د دیموکراتیک نظام د جوړښت له پاره هیلې په ټوکیدو شوې او ملت ته په کې ونډه ورکول کیږي . د ډاکتر محمد یوسف د وینا خپریدل ځکه د پام وړ و ، چې له دې مخکې مطبوعاتو دا حق نه درلود چې د لوړ پوړو چارواکو ویناوې خپرې کړي ، له بله پلوه د نوي صدراعظم په خبرو کې په دولت باندې نیوکې او د ملت د استازو په ټاکنه کې د خلکو فعالې ونډې ته ارزښت ورکړ شوې و . ډاکتر محمد یوسف د نوي اساسي قانون لپاره یو کمسیون

(c) ketabton.com: The Digital Library

وټاکه . بیا نوموړی قانون د یوی جرګی لخوا تصویب شو خو د نوموړي اساسي قانون د (۲۴) مادې د موادو په اساس د پاچا د کورنۍ هر غړی د صدارت له څوکۍ نیولو بې برخې شو . د دیموکراسۍ د لسیزي په لس کلنه دوره کې اجرائیه قوه د پنځو صدراعظمانو (ډاکتر محمد یوسف ، محمد هاشم میوندوال، نوراحمد اعتمادي، ډاکتر عبدالظاهر او محمد موسی شفیق) له خوا په خپل وار سره اداره او رهبري شوه د ډاکتر محمد یوسف د صدارت دویمه دوره په ۱۹۶۵ز کال کې تر ټولو لنډه دوره وه چې څلور ورځې یې دوام وکړ . ۲۰م-۳۷۷

د دیموکراسۍ په دوره کې د صدارت څوکۍ د پاچا د کورنۍ له واک نه ووته خو صدراعظمان مجبور وو چی ځینو وزیرانو ته په کابینه کې د پاچا له خوښې سره سم ځای ورکړي ، د ساري په توګه جنرال خان محمد چې د ټولو صدراعظمانو په کابینو کې د ملي دفاع د وزیر په توګه دنده اجرا کړه .

ډاکتر محمد یوسف د ۱۳۴۱ لمریز کال د حوت په ۱۳مه د ۱۹۶۳ز کال د مارچ په ۱۲مه د صدراعظم په توګه و ټاکل شو. نوموړي دغه دنده د ۱۳۴۴لمریز کال د عقرب تر ۵می د ۱۹۶۵ زکال د اکتوبر تر ۲۹می نیټې پوري اجرا کړه . ښاغلی ډاکتر محمد یوسف د محمد حسن زوی په کابل کې زیږیدلی ، لومړنۍ او منځنۍ زده کړې ئي د نجات په لیسه کې پای ته ورسولې ، وروسته د لوړو زده کړو لپاره لویدیځ المان ته ولاړ ، هلته ئي دګوتینګس له پوهنتون څخه د فزیک په څانګه کې ډاکتري واخېسته . هیواد ته له راستنیدو وروسته د کابل پوهنتون د ساینس پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو .

نوموړي په ۱۳۲۲ل کال د ساینس د پوهنځي مرستیال ، په ۱۳۲۲ل کې د پوهني د وزارت د مسلکي تدریساتو رئیس ، په ۱۳۲۸ل کال د پوهنې د وزارت تدریسي معین ، په ۱۳۳۱ ل کال په اروپا کې د فرهنګي چارو رئیس ، په ۱۳۳۴ل کال د سردار محمد داود خان په کابینه کې دکانو او صنایعو د وزیر په توګه دنده اجرا کړیده . په ۱۳۴۱ ل کال د حوت په میاشت کې د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه لخوا د صدراعظم په حیثیت ونومول شو . ډاکتر محمد یوسف په پښتو ، دري ، الماني او انګلیسي ژبو ښه پوهیده ، خو په عربي او فرانسوي ژبو هم لږ و ډیر پوهیده . ۲۰-م۳۷۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې د سردار محمد داود خان استعفا ومنل شوه د هغه ځخه د نوي صدراعظم په اړه پوښتنه وشوه ، هغه ډاکتر محمد یوسف په ګوته کړ، چې ددې دندې د اجرا کولو توان لري ، په دې اړه ښاغلی عبدالحمید مبارز وایي:
«ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د لومړی کابینې یو ډیر پوه او لایق وزیر او پیژندل شوی شخصیت و . بل دا چې نوموړی د سردار محمد داود خان او پاچا دواړو د ډاډ وړ شخص و ، په هغه مهال فکر کیده چې ددوو کسانو (ډاکتر محمد یوسف او ډاکتر عبدالظاهر) ځخه به یو تن صدراعظم شي ، ډاکتر عبدالظاهر دغه وړاندیز قبول نکړ لیکن ډاکتر محمد یوسف ومانه. ...» ۴ م م ۱۲۲ او ۱۲۳

نوموړي خپله کابینه د ۱۳۴۱ لمریز کال د حوت په میاشت کې په لاندې ترکیب سره اعلان کړه:

صدراعظم	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
دصدراعظم لومړی مرستیال	عبد الله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
دویم مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
دریم مرستیال	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د بهرینو چارو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
دکورنیو چارو وزیر	سید عبدالله	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳ز کال پوري
	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د مالیې وزیر	عبدالله ملکیار	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د عدلیې وزیر	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د کانو وزیر	ډاکتر محمد یوسف	۱۹۶۲ز-۱۹۶۳ز کال پوري
	انجینر محمد حسین مسا	۱۹۶۳ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د کرنې وزیر	ډاکتر محمد ناصر کشاورز	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د فواید عامې وزیر	جنرال محمد عظیم	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري
دپوهنې وزیر	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د مطبوعاتو وزیر	سید قاسم رښتیا	۱۹۶۲ز-۱۹۶۴ز کال پوري
	محمد هاشم میوند وال	۱۹۶۴ز-۱۹۶۵ز کال پوري
د سوداګرۍ وزیر	محمد سرور عمر	۱۹۶۲ز-۱۹۶۵ز کال پوري

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلان وزیر	عبد الحی عزیز	۱۹۶۲از-۱۹۶۳زکال پوري
	عبدالله یفتلي	۱۹۶۳از-۱۹۶۵زکال پوري
د روغتیا وزیر	ډاکتر عبد الرحیم	۱۹۶۲از-۱۹۶۴زکال پوري
	ډاکتر عبد الظاهر	۱۹۶۴از-۱۹۶۵زکال پوري
د مخابراتو وزیر	ډاکتر عبدالقیوم	۱۹۶۲از-۱۹۶۳زکال پوري
	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۶۳از-۱۹۶۵زکال پوري
د قبایلو مستقل رئیس	سید شمس الدین مجروح	۱۹۶۲از-۱۹۶۳زکال پوري
	گل پاچا الفت	۱۹۶۳از-۱۹۶۵زکال پوري ۴۰ م م ۸۹ او ۹۰
د کابل د پوهنتون رئیس	ډاکتر محمد عثمان	(۲۰) ۱ م ۳۷۸
ملکي هوائي رئیس	سلطان محمود غازي	

ډاکتر محمد یوسف د سردار محمد داود خان د استعفا وروسته ډیر ژر ۱۹۶۳زکال د مارچ په ۱۳ مه صدراعظم شو . نوموړی د دیموکراسۍ د لسیزې د پیل لومړنې صدراعظم و . نوموړي د نوي اساسي قانون په جوړولو مؤظف شو ده د اساسي قانون د جوړولو لپاره د تسوید کمیته په لاندې ترکیب سره وټاکله:

۱	د عدلیې وزیر	سید شمس الدین	د رئیس په توګه
۲	د مطبوعاتو مستقل وزیر	سید قاسم رښتیا	د غړي په توګه
۳	د پوهنې د وزارت مشاور	نجم الدین	د غړي په توګه
۴	د عدلیې وزارت د قوانینو مدیر	موسی شفیق	د غړي په توګه
۵	د پوهنې وزارت د منځنیو تدریساتو رئیس	عبدالصمد حامد	د غړي په توګه
۶	د رښتیا ورور	محمد صدیق فرهنګ	د غړي په توګه
۷	د کابل پوهنتون د حقوقو پوهنځي استاد	حمید الله د علی محمد بد خشي زوی	د غړي په توګه

په دې مسوده کې (۲۴مه) ماده ډېره جنجالي وه ، ځکه په دې ماده کې د پاچا زوی ، لور، ښځه د پاچا اکا او د اکا زامن د پاچا کورنۍ وګڼل شوه او د پاچا کورنۍ به په رسمي تشریفاتو کې تر پاچا او ملکې وروسته ځای نیسي . د پاچا د کورنۍ خرځ (مصرف) د پاچا د خرځ (مصرف) په بودیجه کې ټاکل کیږي ، القاب یوازې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا کورنۍ ته ځانګړي دي . چې د قانون مطابق به انتخابیږي ، د پاچا د کورنۍ غړي په سیاسي ګوندونو کې ګډون نه شي کولی او لاندې دندې به نه اجرا کوي:

۱- د صدراعظم او وزارت دندې

۲- د شورا غړیتوب

۳- دسترې محکمې غړیتوب(۴ م م ۲۲۲او ۲۲۳)

نومورې مادې لویه غوغا پیل کړه ، د داود خان پلویان فکر کاوه چې پاچا د تل لپاره له داود خان څخه ځان خلاص کړ ، ځکه سردار محمد داود خان او د هغه ملګري په دې یقیني وو چې له استعفا وروسته به دوی دسیاسي مبارزې او د ګوند جوړولو له لارې اکثریت رائې وګټي او په دې توګه به واک ترلاسه کړي . خو نومورې د پاچا د کورنۍ غړي وګڼل شو چې د پورتنۍ مادې په اساس نه یوازې له ګوند جوړولو منع شو بلکې د صدارت له دندې هم محروم شو .

حکومت (۱۹۶۴ ز کال د فبرورۍ په ۹) د اساسي قانون د مسودې د کتنې او غور په موخه د لاندې اشخاصو په ګډون یو کمیسون وټاکه:

1. عبد الهادي داوي لیکوال او سیاسي شخصیت
2. صلاح الدین سلجوقي دانشمند .
3. عبدالمجید زابلی داقتصاد پوه .
4. خلیل الله خلیلي شاعر.
5. نور احمد اعتمادي دیپلومات
6. ډاکتر محمد اصغر کابل ښاروال
7. ډاکتر محمد آصف سهیل ډاکتر او شاعر
8. محمد قدیر ترکی استاد
9. میر غلام محمد غبار مؤرخ
10. ډاکتر عبد القیوم رسول د طب ډاکتر
11. احمد علی کهزاد مؤرخ
12. عبدالرشید لطیفي لیکوال او ډرامه لیکوونکی
13. امرالدین شنسب انجینراو پانګوال
14. صدیق الله رښتین استاد او لیکوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

15.معصومه وردک

16.غلام سرور رحیمي استاد

17.کبرا نورزایي استاده

18.محمد هاشم مجددي استاد

19.محمد کریم تزیهی لیکوال

20.محمد کریم عفیفي لیکوال

21.مولوي محمد ارشاد فقیه

22.مولوي عبدالرب فقیه

23.مولوي محمد نبي کاموي

24.ډاکتر عبدالواحد سرابي

25.عبدالکریم اسرار لیکوال

26.لعل محمد کاکړ د کندهار ښاروال

27.محمد طاهر ځدران ښوونکی

28.ډاکتر خلیل احمد ابوي استاد

میرغلامحمد غبار او صلاح الدین سلجوقي د ناروغۍ او محمد آصف سهیل د نامالومو دلایلو له مخې په کمیسون کې برخه وا نه خیسته، نوموړی کمیسون د ۱۹۶۴ز کال د فبرورۍ څخه د مارچ تر میاشتې ددې قانون ټولې مادې په غور سره مطالعه کړې خو د (۲۴مې) مادې جنجال پر خپل حال پاتې شو. ۳۲م ۲۲۳او ۲۲۴

د ۱۳۴۳المریز کال د لویې جرګې د دایریدو په اړه پاچا د ۱۹۶۴ز کال د اګست په ۱۲مه نیټه داسې اعلان وکړ.

ملت عزیزم!

قبلاً طی اعلان پادشاهی مورخ ۲۱دلو ۱۳۴۲ از اراده خود بر دایر وانعقاد لوی جرګه جهت مطالعه مسوده قانون اساسي جدید افغانستان در موردد آن در نیمه اول امسال بشما اعلام نموده بودم.

اکنون مسوده قانون اساسی به پایه اکمال رسیده ، بعد از اخذ مشوره یک کمیسون مرکب از اهل دانش و خبره از طرف مجلس وزرا نیز تصویب شده است ، با

(c) ketabton.com: The Digital Library

استعانت از بارگاه پروردگار جل علی شانه عزم کرده ایم مجلس بزرگ و تاریخی لوی جرگه بروز هژدهم ماه سنبله ۱۳۴۳ هجری شمسی در پایتخت دایر گردد .

بدین ترتیب مراتب اتی را بشما عزیزان خود ابلاغ میدارم:

اول: مردم هر حوزه انتخابی مجلس شورای ملی قبل از ماه اسد سال جاری یک نفر از بین خود را مطابق به تعامل لویه جرگه سال ۱۳۴۳ جهت اشتراک در لویه جرگه انتخاب نمایند . موعد آغاز انتخاب بعداً از طرف حکومت با اطلاع شما رسانده خواهد شد .

دوهم: لویه جرگه از ارکان ذیل تشکیل خواهد گردید .

الف: اعضای شورای ملی که دوره خدمت شان تا کار ختم لویه جرگه تمدید گردیده است .

ب: رئیس و اعضای مجلس اعیان

ج: وکلا ئیکه از طرف شما برای شرکت در لویه جرگه انتخاب میشوند .

د : صدراعظم و وزرأ

هـ: رئیس و اعضای محکمه تمیز و عدلیه

و : رئیس و اعضای کمیته مطالعه قانون اساسی

ز: رئیس و اعضای کمیسون مشورتی

ح: یک تعداد اشخاصیکه از طرف ما حسب المعمول به عضویت لویه جرگه تعین خواهند گردید .

از خدای پاک تبارک و تعلی نیاز مندم تا به همه افراد ملت عزیز در ادای این وظیفه بزرگ تاریخی توفیق ایزدی خود را عنایت فرماید .

محمد ظاهر پادشاه افغانستان: ۴۷م م ۲۲۵ او ۲۲۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاچا د اعلان او دجرګې د جوړیدو په اړه د فرمان د صادریدو سره سم خلکو خپل استازي و ټاکل ، جرګه د ۱۹۶۴ ز کال د سپتمبر په (۹) نیټه په لاندې توګه دایره شوه .

۱- د ملي شورا د یولسمی دوری وکیلان	۱۷۶ تنه
۲- نوی ټاکل شوی وکیلان	۱۷۶تنه
۳- د اعیانو د مجلس غړي	۱۹ تنه
۴- د وزیرانو د هئیت غړي	۱۴تنه
۵- د تمیز د عالی محکمی غړي	۵ تنه
۶- د اساسي قانون د تسوید د کمیټی غړي	۷ تنه
۷- د مشورتي کمیسون غړي	۲۳تنه
۸- د مشورتي کمیسون غړي	۲۴تنه
ټول	۴۴۵ تنه

پاچا د سپتمبر په ۲۰ مه نیټه د اساسي قانون متن له تصویب وروسته د ۱۳۴۳لمریز کال د میزان په (۹) نیټه توشیح کړ چی له دې سره سم انتقالي دوره هم پیل شوه ۳۲م ۲۲۴

د ۱۳۴۳ لمریز کال په لویه جرګه کې د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د پرانیستونکې وینا متن .

بسم الله الرحمن الرحیم

((له لوي او توانا خدای (ج) څخه ډیر راضي یم چی ماته یې دا وخت مساعد کړ تر څو په افغانستان کی د نوی نظام د تاسیس لپاره د افغانستان د خلکو لویه جرګه پرانیزم . زه نوموړی جرګه په داسې حال کې پرانیزم چی په هیواد او نړۍ کې پوره امنیت ټینګ دی . په دې غونډه کې ستاسې د هر یو لیدنه چی د ملت اراده تمثیلوي زما لپاره د خوښې سبب ده . هیله لرم چې په پلازمینه کابل کې تاسې د اوسیدو پر مهال خوښ او ستاسې هره غونډه بریالی او پایلی یې ددی ملت په نن او راتلونکي ژوند کې مثبتی او ژورې اغیزې ولري او پریکړې یې د ټولو هیوادوالو لپاره د ویاړ وړ وي . دغه لویه جرګه چې نن دایریږي له یوې خوا زمونږ د هیواد په سیاسي فضا کې یوه نوی دوره بلل کیږي ، له بلي خوا جرګه زمونږ د لرغوني قومي

(c) ketabton.com: The Digital Library

عنعنې ځخه نماینده ګی کوي چی همدا جرګه زمونږ د تیر او راتلونکي د پیوستون کړۍ ده . (۳۵) کاله مخکې هغه وخت چی زمونږ هیواد د کورنۍ جګړې او انقلاب په اور کې سوزیده ، زما شهید پلار اعلیحضرت محمد نادر شاه چی ناروغ هم و هیواد ته راغی ټول هیواد ته یې د کورنۍ جګړې ځخه نجات ورکړ بیا یي په هیواد کې نظم ټینګ کړ ، په دویم پړاو کې هغه ارزو درلوده چې په افغانستان کې د خلکو په خوښۍ داسې حکومت جوړ کړي چې په هغه کې فردي حقوق تامین او د ټولنیز عدالت په رڼا کې د راتلونکي لپاره د ویاړ نه ډکه لار طی کړي ....

سردار محمد هاشم خان او سردار شاه محمود خان هر یو په خپل نوبت په ډیرو سختو ورځو کې خپلې دندې په ډیر صداقت او امانتدارۍ سره سرته ورسولې او د سردارمحمد داود خان هغه هڅې چې دې لوړ هدف ته د رسیدو په خاطر یې سرته رسوي زما د خوښې او ستاینې وړ دي.

د ټولنیزې او سیاسي وضعې د پرمختک په نظر کې نیولو سره دا احساس پیدا کیږي چې په افغانستان کې مشروطه رژیم چې د ښاغلي شهید محمد نادرخان په وسیله یې بنسټ ایښودل شوی و چې تل یې د بشپړیدو هیله درلود مونږ باید ، پراختیا ورکړو ، تر اوسه پورې د اړتیا او د خلکو اعتماد په اساس د حکومت چارې زمونږ دکورنۍ لخوا اداره کیدلې . وروسته له دې دا د پاچاهي کورنۍ ځخه جلا شو . په دې ترتیب مونږ د دیموکراسۍ د اساساتو یو رکن ته عملي بڼه ورکړه . اوس ما ډاکتر محمد یوسف چې یو منور او تجربه لرونکی ځوان ، زما او د افغانستان د خلکو د اعتماد وړ دی مؤظف کړ چی خپله کابینه ترتیب او د اړتیا وړ قانوني اصلاحات عملي کړي . خوښ یم چې ډاکتر محمد یوسف په دې یو نیم کال کې د نوی حکومت له جوړیدو وروسته هغه دندې چې ورسپارل شوی وې د هیواد پال انسان په توګه ډیرې ښې سرته رسولي دي.

یو نیم کال مخکې د نویو او بنسټیزو بدلونونو په نتیجه کې پریکړه وشوه چی د افغانستان په اساسي قانون دې بیا کتنه وشي . نوي اساسات چې د هیواد د ملي پرمختګ لپاره لار خلاصه کړي او په دې ملي سند کې دې ثبت شي ، د همدې له پاره د نوی اساسي قانون د مسودې د ترتیبولو کار د هیواد پوهانو ته وسپارل شو . له مطالعې او ځیړنې وروسته د اساسي قانون مسوده تیاره شوې ده ، د ښې او دقیقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځېرنې لپاره مو هغه مسوده يو بل هئيت ته چې د هيواد له مسلکي پوهانو څخه جوړ وو. وسپارله اوس دغه مسوده د وزيرانو له غونډې هم تير شوې ، لوی جرګې ته وړاندې کيږي.

فکر نه کوم ددې اړتيا به وي چې ستاسې د دندې د اهميت او عظمت په اړه چې يې په دې ورځو کې سرته رسوئ خبرې وکړم ، ځکه تاسې له غور او ژور فکر وروسته داسې يو ملي سند تصويبوی چې د هغې پواسطه د دولت کړنلاره او د ملت د ژوند راتلونی ټاکل کيږي.

زه د لوی او توانا خدای (ج) له درباره دا اميد لرم چې د افغانستان نوی اساسي قانون زما د ګران ملت د نن او سبا ژوند د نيکمرغۍ ضامن وي ۴۷ م ۲۲۷-۲۲۸-۲۲۹

د جرګې د سکرتريت آمر او د اساسي قانون د تسويد کميټې غړي موسی شفيق د مزارشريف د ولايت استازې متقاعد جنرال عطا محمد خان ((توخي)) د تعامل سره سم د جرګې د معرفت د رئيس په توګه پشنهاد کړ جرګې هم موافقه وکړه ، توخي د جرګې له اعتماد څخه مننه وکړه ، د جرګې دايمې او لومړی رئيس په خپله پاچا دی. د رئيس مرستيال (نائب) بايد وټاکل شي. پوهاند اصغر، ډاکتر عبدالظاهر د ملی شورا رئيس د جرګې د نائبت لپاره پشنهاد کړ ، دوو تنو محمد اسمعيل مايار هم پشنهاد کړ مخکې له دې چې د نائب په اړه پريکړه وشي ضياء المشايخ محمد ابراهيم مجددي شير پادشا بيانيه ورکړه له پاچا څخه مننه وکړه ، وروسته لوی جرګې ډاکتر عبدالظاهر د جرګې د نائب او ډاکتر موسی شفيق د جرګې د منشي په توګه وټاکل. ډاکتر عبداظاهر ، ډاکتر محمد يوسف ته په جرګه کې د وينا کولو لپاره بلنه ورکړه. ۴۷ م ۲۲۹ او ۲۳۰

د ډاکتر محمد يوسف له هر اړخيزې وينا وروسته لوی جرګې د ۱۳۴۳ لمريز کال د سنبلې د مياشتې د ۱۸ نيټې څخه تر ۲۸ نيټې پورې په خپلو غونډو کې د نوموړي قانون ټولې مادې تر بحث لاندې ونيولې او د ځينو بدلونونو له راوړلو وروسته يې په يوولسو فصلونو او (۱۲۸) مادو کې تصويب کړ. اعليحضرت محمد ظاهرشاه د اساسي قانون د توشيح پر مهال داسې وليکل: زه المتوکل علی الله محمد ظاهر شاه د افغانستان پاچا د نوی اساسي قانون مسوده چی د لوي جرګې لخوا د ۱۳۴۳ لمريز کال د سنبلې له ۱۸ څخه تر ۲۸ نيټې پورې د کابل په ښار کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه شوي و تصویب شوه ، د لوی خدای (ج) په نوم یې توشیح کوم. له نن څخه یې د اساسي قانون په حیث د هیواد په ټولو برخو کې نافذ اعلانوم.

سر له نن ورځې هغه اساسي قانون چې د ۱۳۰۹هـ ش کال د لوی جرګې لخوا تصویب شوی او تر اوسه په هیواد کې نافذ و د ټولو ضمیمو سره لغوه اعلانوم .

د ګل خاني ماڼۍ ۴۷ م۲۲۳

۹ / میزان /۱۳۴۳لمریز کال

ډاکتر محمد یوسف د دوه نیمو کالو انتقالي دوره کې یو شمیر چارې سرته ورسولې ، خو د نوی اساسي قانون په بنسټ نوی غوره شوی شورا د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په (۱۴مه) دایره شوه او پاچا یو ځل بیا ډاکتر محمد یوسف ته بلنه ورکړه چې د خپلې کابینې او کړنلارې څخه شورا ته اړینې څرګندونې وکړي .

صدراعظم د اکتوبر په ۲۴ نیټه د وزیرانو سره شورا ته ورغې خو هلته یې ولیدل چې د ځینو وکیلانو پر ځای نور ننداړچیان چې زیاتره یې محصلین وو ناست وو ، او په شورا کې ګډوډي روانه وه ، صدراعظم د وضع په لیدو سره سم دستي بهر ته راووت او شورا (ولسي جرګه) رهبري جلسه وځنډوله . سبا د (۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر ۲۵ او د ۱۳۴۴لمریز کال د عقرب په دریمه نیټه) شورا تر امنیتي قیوداتو لاندې وه ، کله چې ډاکتر محمد یوسف خپله کابینه ور وپیژانده او کړنلاره یې ولوستله نو یې د ولسي جرګې د غړو له بحث وروسته د باور رایه تر لاسه کړه او ډاکتر محمد یوسف ته د حکومت د اعتماد رایه ورکړل شوه . خو د ولسي جرګې ننداړچیانو لخوا مظاهره وشوه. ځکه هغوي د ولسي جرګې تالار ته ننداړچیان نه پریښودل، ورو ورو تر ماسپښین پورې د مظاهره چیانو شمیر زیات شو.

دوي د ډاکتر محمد یوسف او د ولسي جرګې له خوا دا عمل یو توطیه او غیر دیموکراتیک عمل و باله، په ډیر شدت سره یې د زنده باد او مرده باد نارې یې وهلې تر لمر ډوبیدو لږ وړاندې د ډاکتر محمد یوسف کور ته ورسیدل ، هلته ساتونکو او امنیتي قواو هوایي ډزې وکړې ، خو مظاهر چیان شاته نشول تر څو د مقاماتو د امر په اساس په مظاهر چیان مستقیم فیرونه وشول. چې مرګ او ژوبله یې له ځانه سره درلوده، داسې ویل کیدل چې دا امر د پاچا زوم او د مرکزي قواو قوماندان سردار ولي کړې و. په دې کار مظاهره پراخه شوه پاچا اړ شو چې د ډاکتر محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوسف پر ځای بل څوک دي څوکۍ ته وټاکي ، ځکه يي د ۱۹۲۵ زکال د اکتوبر پر ۲۹ نيټه د راډيو څخه دا اعلان وشو چې ډاکتر محمد يوسف د روغتيايي ستونزو په نسبت له خپلې دندې څخه لاس واخيست او پاچا هم دده استعفا ومنله او محمد هاشم ميوندوال يې د کابينې په جوړولو مؤظف کړ. ۳۲م۲۲۲

ددې پيښو په پرتله د عقرب د دريمې نيټې پيښه دومره نه وه چې صدراعظم استعفا ورکړې ، خو د افغانستان خلق ديموکراتيک ګوند دواړو خواو (خلق او پرچم) ددې پيښې څخه ډيره ګټه واخيسته ، د پراخه تبليغاتو په نتيجه کې مظاهره پراخه شوه، پاچا مجبور شو چې صدراعظم له کاره ګوښه کړي چې په دې ډول سياسي وضع نوره هم کاواکه شوه.

ښاغلی محمد هاشم ميوندوال د پاچا د امر سره سم د ۱۳۴۴ لمريز کال د عقرب په ۷مه ، د ۱۹۲۵ز کال د اکتوبر په ۳۰مه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۴۶ لمريز کال د ميزان تر ۱۸مې ، ۱۹۲۷ ز کال د اکتوبر تر ۱۱ نيټې پورې د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی محمد هاشم ميوندوال د ملا عبدالرحيم زوی په ۱۲۹۸لمريز (۱۹۱۹ ز) کال د غزني ولايت د مقر په ولسوالۍ کې زيږيدلی دی. پر ۱۳۲۱ لمريز (۱۹۴۲ز) کال له حبيبې ليسې څخه فارغ او په هرات کې د اتفاق اسلام د جريدې د مدير په توګه مقرر شو چې په دغه وخت کې نوموړي پرديس تخلص کاوه. ۴۰م۲۷

محمد هاشم ميوندوال د ښه استعداد خاوند او د دولت په مهمو څوکيو کې دنده تر سره کړيده ، نوموړي درې ځلې د مطبوعاتو رئيس، دوه ځلې په کراچۍ کې د افغاني سفير، د بهرينو چارو په وزارت کې د معين په توګه دنده اجرا کړې او يو څه وخت د پاچا مطبوعاتي مشاور هم و، نوموړی د ۱۹۲۵ ز کال د اکتوبر په (۳۰) نيټه د پاچا لخوا د حکومت په جوړولو مؤظف شو . خپله کابينه او کړنلاره يې د ۱۹۲۵ ز کال د نومبر په دويمه ترتيب او د ولسي جرګې څخه د باور رايه واخيسته .

صدراعظم د يو شمير وزيرانو سره د کابل پوهنتون په اديتورم کې د عقرب د دريمې نېټې د وژل شويو محصلينو د فاتحې په مراسمو کې ګډون وکړ. محصلينو ته يې وعده ورکړه چې ددې پيښې عاملينو ته به سزا ورکوي او محصلين د اتحاديه

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړه کړي، خو د عاملینوته په سزا کې پاتې راغې ځکه چې د دوې تر شاه قوي لاس موجود و. ۴۰م۲۲

محمد هاشم میوندوال په بهرني سیاست کې ډېر محتاط و ، د هیواد د بې طرفی سیاست یې تعقیباوه، د خپلو ګاونډیانو سره یې ښې اړیکې درلودې . په ۱۹۶۶ زکال د پاکستان واکمن مارشال ایوب خان تاشکند ته د تګ پر مهال کابل کې تم شو او له پاچا محمد ظاهرشاه او محمد هاشم میوندوال سره یې لیدنه وکړه.

د شوروي اتحاد د بهرنیو چارو وزیر کاسګین د ۱۳۴۴ لمریز کال د مرغومي په ۲۴ نیټه له ډهلي څخه کابل ته راغی ، د میوندوال او پاچا سره یې ولیدل ، میوندوال یې دعوت کړ چې شوروي اتحاد ته دوستانه سفر وکړي. میوندوال په ۱۳۴۴ لمریز (۱۹۶۶ز) کال مسکو ته ولاړ ، د شوروي له بیلابیلو ښارونو یې لیدنه وکړه، شوروي رهبری کوښښ وکړ چې افغانستان د ځان دوست او امریکا یې دښمن وښئي، خو ګټه یې ونکړه. نوموړی ترکي ، متحده عربو جمهوریت او چین ته سفرونه وکړل. ۷ م۲۹۶

محمد هاشم میوندوال په ۱۹۶۷ ز کال د مارچ په دیارلسمه نیټه امریکا ته سفر وکړ ، د ملګروملتو د عمومي منشي او د امریکا جمهور رئیس سره یې وکتل ، د کرنی په برخه کې یې د مرستو غوښتنه وکړه او د ملګرو ملتونو د سازمان په غونډه کې چې د عربو او اسرائیلو د جګړې د ختمیدو لپاره یوه لار پیدا کړي.د هیوادونو مشران یې را بللی و چې د افغانستان په استازیتوب میوندوال پکې ګډون وکړ ، نوموړي په خپلی وینا کې د مسلمانانو پلوي وکړه.

میوندوال په کورني سیاست کې پر ستونزو بریالی نه شو ځکه کومه وعده (دمحصلینو د قاتلانو نیول) چې یې له محصلینو سره کړې وه پوره نکړه، د ولسي جرګې وکیلانو به دده په کارونو باندې نیوکې کولی، میوندوال د سوسیال مترقی دیموکرات په نامه یو ګوند جوړ کړ خو د ستونزو په حل کې ورسره چندان مرسته و نشوه کولی . په پای کې د کابل په ښار کې د تېر په څیر مظاهرو پراختیا پیدا کړه . د ښاغلي میوندوال روغتیایي حالت ډیر خراب و ، ځکه نوموړی د کولمو د انسداد له امله درې ځله عملیات شوي و ، څلورم عملیات ته هم اړتیا وه ، ځکه یې د ۱۹۶۷ ز کال د اکتوبر په ۱۱نیټه پاچا ته خپل استعفا لیک وړاندې کړ.۴۰م۹۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځینې داسې استدلال کوي چې میوندوال ته پاچا وعده ورکړې وه چې د درملنې په موخه له امریکا څخه د راګرځیدو پورې به هیڅوک د ده پر ځای تعین نه کړي. دا خبره ربښتیا ښکاري ځکه د نورو صدراعظمانو په خلاف تر ۷۰ ورځو پورې یې د ده پر ځای څوک د حکومت په جوړولو مؤظف نکړ. یوازې د هغه مرستیال عبدالله یفتلي ته یې دنده وسپارله چې د حکومت چارې مخکې یوسي.

ځینې داسې ګمان کوي چې په شوروي اتحاد کې د محمد هاشم میوندوال له وینا وروسته پاچا پر ده شکمن و چې نوموړي شوروي اتحاد ته میلان پیدا کړی ، کله چې میوندوال له امریکا څخه راستون شو، وضع یې بالکل بدله شوې و ، د پاچا کورنۍ شورا پریکړه کړې وه چې میوندوال باید شهرت پیدا نه کړي. د مساوات خپروني یې تر کنترول لاندې ونیوه، خو میوندوال هم له امریکا څخه له راګرځیدو وروسته په عملي توګه مخالفت غوره کړ مګر د ده هڅو بیا هم نتیجه ورنکړه. ۲۰ م ۴۱۲-۴۱۷

عبدالحمید مبارز د میوندوال په اړه لیکي: « نوموړی یو سیاستمدار و، د هیواد سیاسي وضع یې د بدلون په حال کې لیدله ، ده پریکړه وکړه چې نور باید د پاچا سره د نږدیوالي په اساس واک ته ونه رسیږي، ځکه سلطنت یې د کینې اړخ ځواکونو او داود خان د پلویانو لخوا په خطر کې لیده، ده غوښتل چې د خلکو لخوا واک ته ورسیږي. مترقي دیموکرات ګوند یې جوړ کړ او د پاچا ملاتړ یې له لاسه ورکړ ، خو د کینې اړخ او داودخان پلویان یې راضي نه کړای شول ، میوندوال هیله درلوده چې افغانستان د یو ریښتینی دیموکراتیک نظام په جوړیدو سره پرمختګ وکړي ، ده له یوه دیموکراتیک نظام ، آزاد دولت او ګوند له موجودیت پرته پرمختګ نیمګړی ګاڼه ، ده د مترقي ګوند په جوړولو سره غوښتل چې د چپ او ښي اړخ تر منځ تشه ډکه کړي. خو د نوموړي روغتیا یې حالت د داودخان د پلویانو لکه وحید عبدالله ، حسن شرق، خلقیانو او د ډاکتر محمد یوسف د طرفدارانو لخوا کړه وړه او د ده پر ضد تبلیغ د نوموړي او پاچا تر منځ واټن زیات کړ، تر څو مخالفت په دښمنۍ او یو خدمتګار په دښمن بدل شو.» ۴۷ م ۸۷

په هر حال پاچا د میوندوال استعفا منظوره او نوراحمد اعتمادي ته یې دنده وسپارله چې حکومت جوړ کړي، د محمد هاشم میوندوال د حکومت غړې په لاندي ډول وو .

صدراعظم	محمد هاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالستار شالیزی	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
کورنیو چارو وزیر	عبدالستار شالیزی	۱۹۲۵-۱۹۲۲ ز کال پورې
	انجینر احمدالله	۱۹۲۲-۱۹۲۷ ز کال پورې
د مالیې وزیر	عبدالله یفتلي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد احسان تره کی	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د کانو وزیر	انجینر عبدالصمد سلیم	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
د کرنې وزیر	انجینر محمد اکبر رضا	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر احمدالله	۱۹۲۵-۱۹۲۲ز کال پورې
	انجینر محمد حسن مسا	۱۹۲۲-۱۹۲۷ز کال پورې
د پوهنې وزیر	محمدهاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	ډاکتر محمد عثمان انوري	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
دمطبوعاتو وزیر	محمد هاشم میوندوال	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	محمد عثمان صدقي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالرؤف بینوا	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر نورعلی	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
دپلان وزیر	عبدالحکیم ضیایي	۱۹۲۲-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د روغتیا وزیر	محمد عثمان انوري	۱۹۲۵-۱۹۲۵ ز کال پورې
	پیغله کبرا نورزائي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	ډاکتر محمد حیدر	۱۹۲۵-۱۹۲۲ز کال پورې
	عبدالکریم حکیمي	۱۹۲۲-۱۹۲۷ز کال پورې
مشاور وزیر	ډاکتر محمد انس	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷-۱۹۲۷ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد خالد روښان	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

د وزیرانو د شورا منشي	عبدالغفور روان فرهادي	۱۹۲۵-۱۹۲۷ز کال پورې ۴۰ م ۹۲ او ۹۷

نوراحمد عتمادي د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۹مه نیټه ، ۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړۍ نیټه د پاچا لخوا د صدراعظم په توګه وټاکل شو ، چې ۱۳۵۰ لمریز کال د ثور تر ۲۲مي نیټې پوري یې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه ، نوموړی په ۱۲۹۹ لمریز (۱۹۲۰ز) کال په کندهار کې زیږیدلی دی . نور احمد اعتمادی د غلام محمد زوی او د عبدالقدوس خان لمسی ((عبدالقدوس د افغانستان آزادی (۱۹۱۹ز) کال په جګړه کې د کندهار د جبهې قوماندان و)) ده، عبدالقدوس خان د مشروطه غوښتونکو د نهضت او د محمد زیو د کورنۍ غړی و. ۲۰ م ۴۱۸

نور احمد اعتمادي د سرادار محمد داودخان پلوي ، د ډاکتر محمد یوسف او میوندوال د حکومتونو پرمهال چې له هغه سره ښې اړیکې درلودې ، هڅه وکړه چې د پاچا او محمد داود تر منځ اړیکي ښې کړي . د ده هڅو مثبته نتیجه ورنه کړه ، نوراحمد اعتمادي د استقلال لیسې څخه له فارغیدو وروسته د پوهنې په وزارت کې په کار پیل وکړ ، وروسته د بهرنیو چارو په وزارت کې په مختلفو څوکیو دنده اجرا کړه. څه موده په کراچۍ او اسلام اباد کې سفیر و ، نوموړ پیاوړی دیپلومات او د میوندوال په کابینه کې د صدراعظم مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر و . ۲۰ م ۴۱۸

کله چې محمد ظاهر شاه د ۱۳۴۲ لمریز کال د لړم په ۹ (۱۹۲۷ز کال د نومبر په لومړۍ نیټه نور احمد اعتمادی د حکومت په جوړولو موظف کړ . نوموړي هم د ۱۳۴۲ لمریز کال د عقرب په ۲۳ او ۱۹۲۷ز کال د نومبر په دولسمه نیټه په لاندې ترکیب سره د اعتماد رایه واخیسته.

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
دویم مرستیال	عبدالله یفتلي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	نور احمد اعتمادي	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	ډاکتر محمد عمر وردک	۱۹۲۷ز-۱۹۲۹ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ماليې وزير	محمد انور ضيايي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د کانو وزير	انجينر عبدالصمد	۱۹۶۷ز-۱۹۶۸زکال پورې
	انجينر محمد حسن مسا	۱۹۶۸ز-۱۹۶۹زکال پورې
د عدليې وزير	ډاکتر محمد اصغر	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د کرنې وزير	انجينر محمد اکبر رضا	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د فوايد عامې وزير	انجينر محمد حسن مسا	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د پوهنې وزير	ډاکتر علی احمد پوپل	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
	ډاکتر محمد اکرم	۱۹۶۹ز-۱۹۶۹زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزير	ډاکتر محمد انس	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د سوداګرۍ وزير	ډاکتر نورعلی	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د پلان وزير	ډاکتر عبدالصمد حامد	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د روغتيا وزير	پيغله کبرا نورزائي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
مخابراتو وزير	انجينر محمد اعظم ګران	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
مشاور وزير	عبدالواحد سرابي	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې
د قبايلو مستقل رئيس	سيد مسعود پوهنيار	۱۹۶۷ز-۱۹۶۹زکال پورې

۲ م م ۱۹۶او-۹۷

په ۱۹۶۹ ز کال کې د ولسي جرګې له انتخاباتو وروسته نور احمد اعتمادي مجبور و چې د نوې ولسي جرګې څخه بيا د اعتماد رايه تر لاسه کړي ، نوموړي د دويم ځل لپاره خپله کابينه په لاندې ترکيب سره پشنهاد کړه.

د نور احمد اعتمادي د دويم حکومت غړي

صدراعظم	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د صدراعظم لومړی مرستيال	عبدالله يفتلي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
دويم مرستيال	ډاکتر عبدالقيوم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د ملي دفاع وزير	جنرال خان محمد	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د بهرنيو چارو وزير	نور احمد اعتمادي	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کورنيو چارو وزير	محمد بشير لودين	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د ماليې وزير	ډاکتر محمد امان	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کانو وزير	امان الله منصوري	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د عدليې وزير	عبدالستار سيرت	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د کرنې وزير	عبدالحکيم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پوهنې وزير	ډاکتر عبدالقيوم	۱۹۶۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر محمود حبیبي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	ډاکتر محمد کبیر عمر	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	انجینر محمد یعقوب لعلي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیایي	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	سید مسعود پوهنیار	۱۹۲۹ز- ۱۹۷۱ز کال پورې

۲ م م ۹۲-او۹۷

نور احمد اعتمادي د باور د رایو تر لاسه کولو وروسته د یو لړ ستونزو سره مخ شو. چې همدغه ستونزې دده د حکومت د سقوط سبب شوې، او هغه دادي:_ دغه اوازه چې په مسکو کې یو محصل د غلام سخي غیرت په نوم د قرانکریم او خدای (ج) د نوم احانت کړی دی ، د کابل په سینماګانو کې د حضرت یوسف (ع) په نامه یو فلم ننداري ته وړاندې شو چې ځینې برخې یې د اسلام د مقدس دین پر ضد وی ، د پرچم په جریده کې پر لینن باندې درود ویل.دغه موضوعات په ډېر افراطي ډول تبلیغ شول، عام خلک او ملایان راوپاریدل، یو شمیر ملایان د پل خشتې په جومات کې سره راټول شول تقریباً (۴۳) ورځی یې په جومات کې تیري کړې ، د دولت پر ضد یې مظاهرې کولې چې د پلازمینې سیاسي او امنیتي وضع یې تقریباً بې ثباته کړه ، ځکه د دوی شمیر وخت په وخت زیاتیده ، د شورا ځینو غړو هم د ملایانو پلوي کوله . په ۱۹۷۰ زکال کې د ټولو سیمو د طالبانو د یو ځای کیدو بهیر مخ په زیاتیدو و. ددې ملایانو مشر مولوي فیضاني به مسجد کې د دولت پر ضد بیانیې ورکولې ، او مهمې غوښتنې یې دا وې:

- په هیواد کې د اسلامي شریعت او حنفي مذهب پوره او کامل تطبیق.
- د پوهنې وزارت په تعلیمي نصاب کې د اسلامي مضامینو زیاتوالی.
- ښځو ته د حجاب په سرول.

حکومت د دوی غوښتنی و نه منلې ، ټول ملایان یې د شپې لخوا په زور سره په عسکري موټرو کې ولایتونو ته انتقال کړل، پاچا د شورا غړې را وغوښتل چې ملایان باید هیڅ ډول دولتي ضد اقدام و نه کړي. ۴۰م۱۰۳

پر دې سربیره د محصلینو او زده کونکو پراخې مظاهرې ، د حکومت په چارو کې د سترې محکمې او د پاچا د کورنۍ لاس وهنې د حکومت د کمزورۍ لامل شوې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځيني وايي پر اعتمادي يي دومره بده اغيزه وکړه چې ځان ووژني، غوښتل يې چې د قرغې په ډند کې ځان ډوب کړي، خو دا خبرې او ګونګوسې چندان ربښتيني نه ښکاري، دا چې نوموړی د موجوده ستونزو په حل کې پاتې راغې دا يقيني خبره وه ځکه چې ده کوم سياسي ګوند هم نه درلود، چې د ستونزو په حل کې له ده سره مرسته وکړي. ده دغه مداخلې د هغه عمل بدل ګڼلې چې ده د ۱۹۷۱ ز کال د اپريل په ۷ نيټه په ولسي جرګه کې د وکيلانو پوښتنو ته هيڅ ځواب و نه ويلې، وکيلانو په غونډه کې د اعتماد رايه مطرح کړه، مګر پاچا نه غوښتل چې د اعتمادي حکومت د ولسي جرګې د نه باور د رايي د استعمال پواسطه سقوط وکړي. په خصوصي ډول په دې بريالی شو چې اعتمادي استعفا ورکړي.

نور احمد اعتمادي د ۱۹۷۱ ز کال د اپريل په ۷ نيټه خپل استعفا ليک پاچا ته وړاندې کړ، پاچا هم دده استعفا قبوله کړه. او ډاکتر عبدالظاهر ته يې دنده وسپارله چې نوی حکومت جوړ کړي.۴۰م۱۰۵

نور احمد اعتمادي په کار پوه، هيواد ته وفادار و، کابينه يې هم په کار پوه اشخاصو څخه جوړه شوې وو. خو هغه وخت سياسي فضا داسې حالت کې وه چې سياسي ګوندونو ډير امتيازات غوښتل او د هيواد سياسي وضع يې کاواکه کړې وه، دده استعفا په دې معنی نه وه چې دي په کار نه پوهيده، د هغه موخه دا وه که دده په لرې کيدو د هيواد وضع ثبات پيدا کوي او د پرمختګ لپاره لار هواريږي نوموړي هم له خپلې خوښې څخه د نور په څير تير شو او استعفا يې ورکړه.

ډاکتر عبدالظاهر د پاچا د امر په اساس د ۱۳۵۰لمريز کال د ثور په ۲۲ مه نېټه، د ۱۹۷۱ ز کال د مې په ۱۲ نېټه د صدراعظم په توګه وټاکل شو. او د ۱۳۵۱لمريز کال د ميزان ۲مې او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر تر ۲۴مې نېټې پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه. ښاغلی ډاکتر عبدالظاهر د عبدالقادر ابراهيم خيل زوی په ۱۲۸۹لمريز (۱۹۱۰ز) کال د لغمان ولايت کې زيږيدلی دی. په ۱۳۱۰لمريز (۱۹۳۱ز) کال د حبيبې ليسې څخه فارغ شوی، په ۱۳۱۴لمريز کال د امريکا د کولمبيا پوهنتون څخه يې ليسانس او په ۱۳۱۸لمريز (۱۹۳۹ز) کال د همدې پوهنتون څخه ډاکترې واخېسته او په ۱۳۲۱لمريز کال يې د نوموړي پوهنتون څخه د روغتيا په برخه کې د تخصص ديپلوم هم واخېسته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډاکتر عبدالظاهر په ۱۳۳۴لمریز (۱۹۵۵ز) کال د روغتیا وزارت کفیل ، وروسته په کراچۍ او روم کې د افغانستان سفیر ، په یولسمه او دولسمه دوره کې د ولسي جرګې رئیس ، په ۱۹۶۴ ز کال کې د لوی جرګې د رئیس په توګه مختلفې دندې اجرا کړي دي. ۴۰م۱۰۵

اعلیحضرت محمد ظاهر شاه ډاکتر عبدالظاهر ته د ۱۹۷۱ ز کال د مۍ پر ۱۲ او ۱۳۵۰لمریز کال د ثور په ۲۲ نیټه دنده وسپارله چې نوی حکومت جوړ کړي. نوموړی د ۱۹۷۱ ز کال د جولای په ۲ د ۱۳۵۰ لمریز کال د اسد په ۴ مه نېټه وتوانیده چې د ولسي جرګې څخه د باور رایه واخلي او د ۱۹۷۲ ز کال د سپتمبر د میاشتې تر ۲۴مې نېټې پورې د افغانستان صدراعظم و ، د ډاکتر عبد الظاهر د صدارت پر مهال زيات واک د عبدالصمد حامد او محمد موسی شفیق سره و ۲۰م ۴۲۸

نوموړي یو لړ ستونزو لکه د ژبو موضوع، د نوو قوانینو د انفاذ په اړه د محصلینو غوښتنه، وچکالي، د غلې کمبود او په ځینو سیمو کې له لوږې څخه د خلکو مړه کیدل ،د بچیانو خرڅول او نورې هغه پیښې وې چې دده حکومت یې کاواکه کړ. ده د عبدالصمد حامد په مشرۍ یو پلاوې بادغیس او هرات ته ولیږه، ستونزه پیچلې شوه او عبدالصمد حامد په چغچران کې د لاریون کوونکو لخوا په ډبرو وويشتل شو. د پلاوې ځینې غړي ټپیان او د هغوی د استوګنې ماڼۍ ښیښې ماتې شوې. عبدالصمد حامد د غور والي او اداري مسئولین ددې غمیزې مسئول وګڼل ، د هغوی د برطرفۍ او بدلیدو غوښتنه یې وکړه، عبدالصمد حامد بیرته کابل ته را وګرځیدو. غوښتل یې چې ستونزه د وزیرانو په غونډه کې مطرح کړي خو دغه غونډه ونشوه،عبدالصمد حامد خپله دنده پرېښودله، څو ورځې وروسته د درملنې په پلمه اروپا ته ولاړ. حکومت د بادغیس خلکو سره مرسته و نشو کولی، د حکومت د غفلت په اساس خلکو ته ډیر زیان واوښته . ډاکتر عبدالظاهر د ډیري کمې مودې دندې د اجرا نه وروسته د ۱۹۷۲ز کال د سپتمبر په ۲۴ نېټه استعفا ورکړه او پاچا موسی شفیق ته دنده وسپارل چې نوی حکومت جوړ کړي . ۴۰م۱۰۷

د ډاکتر عبدالظاهر د حکومت غړي

صدراعظم	ډاکتر عبدالظاهر	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظم لومړی مرستیال	ډاکتر عبدالمجید	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	جنرال خان محمد	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د بهرنیو چارو وزیر	موسی شفیق	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	امان الله منصوري	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مالیې وزیر	غلام حیدر داود	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کانو او صنایعو وزیر	محمد یعقوب لعلي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د عدلیې وزیر	محمد انور ارغندیوال	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د کرنې وزیر	عبدالحکیم	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پوهنې وزیر	حمیدالله عنایت سراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	نصرت الله ملکیار	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	محمد ابراهیم عباس	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد عارف غوثي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د پلان وزیر	ډاکتر عبدالواحد سرابي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکترمحمد ابراهیم مجیدسراج	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	جنرال خوازک ځلمي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاوره وزیره	میرمن شفیقه ضیائي	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
مشاور وزیر	عبدالستار سیرت	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې
د قبایلو مستقل رئیس	محمد ایوب عزیز	۱۹۷۱ز-۱۹۷۲ز کال پورې

۲ م م ۹۷-۹۹

ډاکترعبدالظاهر هم د نوراحمد اعتمادي په څیر د ستونزو سره مخامخ و، خو یې هیڅکله نه غوښتل چې د پاچا کورنۍ سره ځان خپه کړي، او هم یې د هیواد ویجاړ سیاست زغملی نه شو. ده هڅه کوله چې هیواد کې اداري او اقتصادي اصلاحات عملي کړي او د نورو هیوادونو له تجربو څخه ګټه واخلي، خو ده ته هم د نور په څیر سیاسي ستونزي پیدا شوي. د وینو د تویولو پر ځای یې د څوکۍ پریښودل بهتر وګڼل.

محمد موسی شفیق د ډاکتر عبدالظاهر تر استعفا وروسته د پاچا په امر د ۱۳۵۱لمریز کال د قوس په ۱۲مه، ۱۹۷۲زکال د ډسمبر په ۲۴ نېټه د افغانستان د صدراعظم په توګه وټاکل شو، چې د ۱۳۵۲لمریز کال د چنګاښ تر ۲۲مې او د۱۹۷۳ز کال د جولایي تر ۱۷نېټې پورې دنده اجرا کړه. ښاغلی موسی شفیق د مولوي محمد ابراهیم کاموي زوی او په ۱۳۱۰ لمریز کال په کابل کې زیږدیدلی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ او منځنۍ زده کړې يې د جلال آباد په نجم المدارس او د ابوالحنيفه په مدرسو کې پای ته رسولې. د مصر له الازهر پوهنتون څخه يې د حقوقو په څانګه کې د ليسانس اخېستلو وروسته له همدې پوهنتون څخه يې د قضا په څانګه کې مافوق ليسانس درجه واخېسته ، نوموړی د کولمبيا په پوهنتون کې د حقوقو په بين الدوله څانګه کې د مافوق ليسانس د سند په اخېستلو بريالی شو او د امريکې د هارورد له پوهنتون څخه د نړيوالو مسايلو په څانګې کې برې ليک ترلاسه کړ. ۲۰م۴۳۹

ښاغلی موسی شفيق د زده کړو د پای ته رسولو او هېواد ته د راستنيدو سره سم د کابل پوهنتون د حقوقو او سياسي علومو په پوهنځي کې د استاد په توګه مقرر شو . نوموړی وروسته د عدليې وزارت د قوانينو د مدير ، د عدليې وزارت د تقيقني چارو رئيس ، د عدليې وزارت معين، د اساسي قانون د مطالعې دکميسون غړی ، د ۱۳۴۳ لمريز کال د اساسي قانون د لوي جرګې منشي، د بهرنيو چارو د وزارت سلاکار، په قاهره، بيروت، خرتوم او اګره کې د افغانستان د سفير په حيث دندې اجرا کړې. همدارنګه موسی شفيق د اتن په ښار کې د حقوق پوهانو او په لاهور کې د ختيځ پيژندونکو ټولنه کې د غړې په توګه ګډون کړی، او په ژنيو کې د اتومي وسلې لرونکو هيوادونو په غونډه کې د افغاني هئيت رئيس و . نوموړی په پښتو، دري، عربي ، انګليسي او فرانسوي ژبو ويل او ليکل کولی شول. د ډاکترعبد الظاهر له استعفا دوه ورځې وروسته د پاچا لخوا د ۱۹۷۲ ز کال د دسمبر په ۲۴ او د ۱۳۵۱لمريز کال د ليندۍ په ۱۲ نېټه د کابينې په جوړولو موظف شو. ۲۰ م م ۴۳۹-او ۴۴۰

د موسی شفيق د حکومت غړي.

صدراعظم	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ملي دفاع وزير	جنرال خان محمد	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د بهرنيو چارو وزير	محمد موسی شفيق	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د ماليې وزير	محمد خان جلالر	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کانو او صنايعو وزير	غلام دستګير عزيز	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د کرنې وزير	ډاکتر عبدالوکيل	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د پوهنې وزير	ډاکتر محمد ياسين عظيم	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د مخابراتو وزير	نصرت الله ملکيار	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزير	صباح الدين کشککي	۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پلان وزیر　　ډاکتر عبدالواحد سرابي　　۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
د فواید عامې وزیر　　جنرال خوازک ځلمی　　۱۹۷۲ز-۱۹۷۳ ز کال پورې
۴۰ م ۱۲۰

موسی شفیق راتلونکي انتخابات و ځنډول، د ځینو جریدو مسئولین یې په دولت کې مقرر کړل، د لوړو زده کړو د وزارت اساسنامه یې جوړه کړه، په کابل راډیو او خپرونو کې رسماً اذان شامل کړ، ټولو سیاسي ګوندونو ته یې خبر ورکړ چې له دې وروسته د دولت پرضد مظاهرې نه شي کولی، ده غوښتل چې نوی کړنلاره په شورا کې تصویب کړي خو وخت یې پیدا نکړ، نوموړي غوښتل چې په حکومتي چارو کې د سلطنتي کورنۍ د لاسوهنې مخه ونیسي ، موخه یې د محمد داود خان مخه نیول و. داسې ګومان کېده چې داود خان د ځینو سیاسي ګوندونو ملاتړ کولو.

موسی شفیق د **۱۹۷۳** ز کال د جولای په ۱۲ او د **۱۳۵۲**المریز کال د سرطان په **۲۵** نیټه د مازیګر په پنځو بجو پاچا ته د تیلفون په کرښه په هیواد کې د کرارۍ او امنیت راپور ورکړ، خو **۹** ساعته وروسته همغې شپې (**۱۳۵۲**المریز کال د چنګاښ $\frac{25}{26}$ شپه) په دوو بجو د سردار محمد داود خان له لورې کودتا پیل شوه، او په پنځو ساعتونو کې یې د سلطنت کمبله ورټوله کړه. د سهار پر (۷) بجو د سردار محمد داود په وینـــا سره په هیواد کې سلطنتي نظام ړنګ او پر ځای ئې جمهوري نظام اعلان شو. ۴۰ م ۱۲۲

د سردار محمد داود خان د کودتا وروسته زمونږ د هیواد سیاسي او ټولنیزو پیښو نوی بڼه غوره کړه. په لوړیو وختونو کې مترقي او چپي ګوندونو دده پلویتوب کاوه، دده پروګرامونه یې تائیدول او د هیواد د پر مختګ لپاره یې موثر ګڼل.

د دیموکراسۍ لسیزه که څه هم د هیواد سیاسي وضع د څو حکومتونو په راتګ او له منځه تګ سره کاواکه کړه خو په هیواد کې د لومړي ځل لپاره د دیموکراسۍ پلوشې وځلیدلې . په هیواد کې درې ډوله مطبوعات رامنځ ته شول . چې عبارت وو له : دولتي مطبوعاتو، ګوندي مطبوعاتو او ازاد مطبوعاتو څخه . دا ټولې خپرونې په کابل کې خپریدلې چې مونږ دلته په مجموع کې د ټولو جریدو یادونه کوو، لکه: وحدت، پیام امروز، افغان ملت، خلق، مردم، مساوات ، پیام

(c) ketabton.com: The Digital Library

وجدان، پرچم، صدای عوام، شعله جاوید ، ترجمان، صبا ، کاروان، خیبر، ګهیځ، پروانه، هدف، جبهه ملی، پکتیا ، سپیده دم، افغان ولس، اتحاد ملی ، روزګار افغان، نداي خلق، ملت ، افکار نو ، پیکار او شوخک په نومونو خپریدلی، چې مختلفې ایدیالوژګانې او ارمانونه یې خپرول، که څه هم ددوي عمر لنډ و ، خو بیا یې هم په ځوانانو باندې ډیره اغیزه وکړه، له دې امله ددیموکراسۍ لیسزه د مطبوعاتو د تجربې دوره هم ګڼل کیږي. خو د داود خان له کودتا وروسته دا ټولې مصادره او یوازې دولتي خپرونې خپریدی .....

(c) ketabton.com: The Digital Library

د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د سلطنت سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته رسیدل

د ۱۳۵۲ ل کال د چنگاښ ۲۲مه – ۱۳۵۷ ل کال د ثور ۷مه
د۱۹۷۳ ز کال د جولای ۱۷مه – ۱۹۷۸ ز کال د اپریل۲۷ مه

سردار محمد داود خان ددی واقیعت په پوهیدو سره چې د پاچا(محمد ظاهر شاه) په واکمنۍ کې دده له پاره د سیاسي فعالیت او خپل هدف (واک) ته د رسیدو زمینه نه ده برابره ، ځکه یې له دندې څخه په ۱۳۴۱ لمریز (۱۹۶۲ز) کال کې استعفا وکړه . هیله یې دا وه چې د پاچا له احسان پرته دسیاسي فعالیت په پایله کې واک ته ورسیږي . تر څو د هیواد په سیاسي ، اقتصادي او ټولنیز بدلون او پر مختګ کې موثر نقش ولوبوي.

پاچا او هغه ته نږدې کسانو لکه مارشال شاولي خان او سردار عبدالولي خان د سردار محمد داود په پریکړه (استعفا) ډیر خوښ شول . ځکه دوی (مارشال شاولي خان او جنرال سردار عبدالولي خان) نوموړي د ځان له پاره په راتلونکي کې ستر خنډ ګڼلو خو پاچا د داود خان په پلان او هیلو باندې ښه پوهیده. دوي ټولو کوښښ کاوه چې هغه (داود خان) هیڅکله په سیاسي ډګر کې داخل او قوي نشي ،چې د ۱۳۴۳لمریز کال د بنسټیزه قانون د (۲۴) مادې له تصویب وروسته د دوي دا هیله پوره شوه. په نوموړې ماده کې لومړی د پاچا کورنۍ او د هغوي ځینو دندو (صدارت ، وزارت او ستره محکمي ریاست) په ټاکنو کې ګډون او واک ته رسیدل منع شوي وو. داود خان تقریباً (۱۰) کاله په انزوایي (ګوښه توب) تیر کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دیموکراسي د دورې په ورستنیو کلونو کې د داود خان پرته د دوو نورو کودتاګانو (د سردار عبدالولي او د هغه پلار شاولي خان) خبري هم کیدلې، خو داود پردوی باندي رومبی شو، هغو کسانو چې ددې کودتاه په لاربښونه او بریالیتوب کې فعاله ونډه درلوده عبارت وو له: سردار داود خان او د هغه مرستیال محمد حسن شرق. غلام حیدر رسولي، محمد سرور نورستاني، مولاداد او محمد یوسف د ټانکیستانو سرګروپان وو، پاچا ګل وفادار او عبدالحمید (محتاط) دهوایي قوا او انجینران، سید عبدالله، غوث الدین فایق او عبدالقدیر د سرګروپانو تر مینځ د اړیکو د ټینګولو مسئولین وو. په دغو کسانو سربیره د کابل ښار ځینو سیارو نظامي ټولګیو لکه د کوماندو (۴۴۴) قطعه د ښاری انظباط قطعه او د سلطنتي ګارد د ساتنې قطعه هم برخه درلوده او د نظام په بدلون کې یې اغیزمنه ونډه اخیستې وه. د (۴مې) او (۱۵مې) زغره والو لیواګانو څخه (۷۰) ټانګونه او (۲۰۰) تنه پرسونل د سرور نورستاني، محمد یوسف، او مولاداد تر قوماندې لاندې تیاری درلود. د کوماندو د (۴۴۴) لوا څخه (۱۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فیض محمد خان او هدایت الله خان د امر لاندې د کودتاه لپاره اماده وو. د ښاري انضباط له قطعي څخه (۴۰۰) تنه وسله وال د ضیاءمجید او محمد نبي عظیمي د امر لاندي د قوماندي منتظر وو. (۲۱ م ۵۳۹)

د پراشوت او سلطنتی ګارد له قطعو څخه (۳۰۰) تنه وسله وال او (۱۰) عرادي ټانکونه د عبدالقادر میاخیل او حبیب الله زرمتي د امر لاندي اماده وو. د ملی دفاع وزارت د څانګو او ریاستونو (۱۰۰) تنه وسله وال افسران د حسن شرق او غوث الدین فایق د امر لاندې تیار وو. په دې ترتیب (۲۲۰۰) تنه وسله وال کسان د فوځ په قطعاتو کې د (۸۰) عرادو ټانکونو او مجهزو وسایلو سره د کودتا له پاره تیار وو. د ځکمنیو قطعاتو په خوا کې هوایي او مدافع هوایي قطعاتو، د خواجه رواش او باګرام پیلوټان او تخنیک ګران هم د لومړی بریدمن پاچا ګل وفادار او لومړي بریدمن عبدالحمید محتاط د امر لاندې تیاري درلوده. د مهتاب قلعه (۸۸) توپچې لوا کې تورن خلیل الله هم د کودتا کوونکو سره د مرستې وعده کړې و، چې نوموړی قطعه به ددوی په ګټه استعمالوي، او ټولو قطعاتو سره د پاچا ګل وفادار، عبدالحمید محتاط مرتضی قل او محمد اصف پواسطه اړیکې ټینګیدلي. (۲۱ مم ۵۳۹او ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکودتا پیل:

لومړې د خواجه رواش له هوايي ډګر څخه د مخابري يوه دستګاه په پټه د سردار محمد داود خان کور (د کودتاه د قوماندي محل) ته انتقال شوه. او بله د ضيا مجيد په واسطه د ښاري انضباط په قطعه کې ځاى پرځاى شوه. په دې وخت کې محمد ظاهرشاه د سترګو د علاج لپاره ايټاليې ته تللى و، دا چې داود خان د کودتاه د برياليتوب په هکله فکر وکړى د پاچا په غياب کې په کودتاه باندي شرميده، خو دده تصميم قاطع و ځکه حسن شرق ته يې دستور ورکړى و چې د ناکامۍ په صورت کې بايد هغه (داود خان) ووژني .(۲۱ م ۵۴۰)

د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنګاښ $\frac{25}{26}$ او د ۱۹۷۳ز کال د جولاي په $\frac{16}{17}$ نېټه د عراق په سفارت کې د هغه هيواد د ملي ورځې په مناسبت په کابل کې د هغه هيواد سفير يوه ملمستيا ترتيب کړى و ه . چې په دې ميلمستيا کې د پاچا د کابينې په يو شمير وزيرانو او لوړ رتبه مامورينو سربيره د دفاع وزير جنرال خان محمد او سردار عبدالولي هم ګډون کړى و. له دې ميلمستيا وروسته يې په هغه ميلمستيا کې چې د امريکا د سفير په کور کې د هغه هيواد د نظامي اتشې د پيژندنې په خاطر جوړه شوي وه ګډون وکړ، د ښو غذاګانو او خوندورڅيزونود څښلو وروسته خپلو کورونو ته د استراحت له پاره ولاړل. د شپې په يوه نيمه بجه کودتا کوونکو د لاندي پلان مطابق کودتاه پيل کړه. د سردار عبدالولي خان (د پاچا زوم او د مارشال شاولي خان زوى) نيول او د سلطنتي ګارد د پرسونل بې وسلې کول او د کابل د هوايي ډګر نيول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په واسطه ، د ښاري انضباط (۷۷) قطعې په واسطه د ملي دفاع وزير، مارشال شاولي خان ، د افغانستان راديو نيول او دنيولو موظفو ګروپونو ته د وسلې ويشل. د شهزاده احمد شاه (چې په دغه وخت د سلطنت وکيل هم و) نيول د کوماندو د (۴۴۴) قطعې په مرسته ، د فوځ د فعالو قوماندانانو نيول په هره قطعه کې د کودتاه د ملګرو پواسطه ، د اړتيا په وخت د ښاري انضباط يا پاراشوت د قطعو څخه د مرستې غوښتنه کيده. د کابل د ښار نيول د (۴ مې) او (۱۵ مې) زرهدارو لوا وو دټانګونو پواسطه.(۲۱ م ۵۴۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان خلک مخصوصاً د کابل د ښار او سیدونکي لا په خوارۀ خوب ویده وو خو ښار د یو عظیم طوفان په څپو کې د ډوبیدو په حال کې و ، او نوي سیاسي فضا د راتلو په حال کې وه چې $\frac{25}{26}$ سرطان۱۳۵۲ لمریز کال $\frac{16}{17}$ جولاي ۱۹۷۳ز کال د شپې په یو نیمه بجه سردار محمد داود خان په قاطع تصمیم سره په خپل کور کې د بیسیم دستگاه شاته کېښناست د خبرو غوږۍ (گوشی) یې واخیسته د کوماندو او د انضباط د قطعې ټانگونو ته یې د ټاکل شویو موخو پر لور د حرکت قومانده ورکړه ، یوه دقیقه وروسته د زرهدارو ټانگونو غږ په ارگ او بالاحصار کې واوریدل شو ، مؤظفو گروپونو په ډېرې چټکۍ سره لاس په کار شول. د فیرونو له اوریدو وروسته ډیر ژر دوه بجې او شل دقیقې د افغانستان مرکزي مخابره ونیول شوه ، او په ټول افغانستان کې مخابراتي سیستم فلج شو. د کودتاد پلان نه د خارجو قوتونو تر منځ مخابراتي اړیکې قطع شوې. د شپې تر ۳ بجو پورې سلطنتي گارد د کودتاچیانو په واک کې راغی او د سهار تر (۲) بجوپورې هغه کسان چې باید نیول شوي وای دنیولو وروسته د عبدالقدیر کور ته انتقال او تر نظارت لاندې ونیول شول، د کابل ټول ښار د کودتاچیانو تر کنترول لاندې راغی په دې ترتیب د ظاهرشاه تقریباً نیمه پیړۍ سلطنت په څلور نیمو ساعتونو کې له منځه ولاړ.(۲۱ م ۵۴۱)

سردار محمد داودخان پوره لس کاله (۱۳۴۱ – ۱۳۵۲) لمریز کال (۱۹۲۳ - ۱۹۷۳) په انزوا څخه وروسته . د ۱۹۷۳ ز کال د جولاي په ۱۷ یا د چنگاښ ۲۲ نېټه واک ته ورسید . دا چې په افغانستان کې څه پیښ شوي وه . خلک پرې نه پوهیدل ، مگر د ملی اتڼ هغه نغمي چې له رادیو څخه خپریدلې خلک په دې گومان کې اچولي وو ، چې په دولتي سطحه کوم بدلون منځته راغلی دی هر څوک به د خپلې رادیو خواته غلی ناست و . او وضع یې څارله. (۳۳ م ۲۸۱ او ۲۸۲)

د سهار ۷:۲۰ اوه بجي او شل دقیقي سردار محمد داود خان په داسې حال کې چې د اوړي کمیس او دریشي (چې عسکری رنگ یې درلود) یې په تن کې وه. د حسن شرق ، حیدر رسولي ، ضیا مجید او د کودتاه یو شمیر سرگروپان ورسره د افغانستان د راډیو تالار ته ورغلل د ښاري انظباط د قطعې له خوا د احترام مراسم پر ځای شول . داود خان د احترام د مراسمو له منلو وروسته ستهیدیو ته داخل شو. د راډیو له یوه نطاق مهدي ظفر څخه یې وغوښتل چې انانس ورکړي او ووایي چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوس بـه سـردار محمـد داود خـان خپلـه وينـا واوروي. داود خـان ورتـه وويـل وروره: وروسته له دى ما او بل هيڅچا ته د سردار خطاب ونه کړي، د سرداری بسـتره نـوره پـه افغانسـتان کې ټوله شوه. مهدي ظفر له يوې لنډې وينا وروسـته داود خـان تـه د خبـرو بلنه ورکړه هغه خپله وينا په لاندې توګه پيل کړه او ويې ويل:

«بسم الله الرحمن الرحيم»

ګرانو ورونو او خويندو اسلام عليکم!

زه مخکې هم د ډيرو مسؤليتونو په درلودلو سره د خلکو په خدمت کې وم، ما تـل هڅـه کـړې چې د افغانسـتان د خلکـو پـه ځانګړې توګـه د محرومـو طبقـاتو او د هيواد د ځوان نسل دمادي او معنوي پرمختـګ لپـاره يـو ريښـتنی او واقعـي محيط جوړ کړم تر څو زمونږ ټول هيـوادوال د تبعـيض او امتيـاز پرتـه د هيـواد پـه ابـادۍ او پرمختـګ کې فعالـه ونـډه واخلـي پـه دې مـوده کې مـونږ کوښـښ وکـړ، تـر څـو هغـه عوامل او ستونزې چې دې موخې ته په رسيدو کې زمونږ لپاره خنډونـه ايجـادوي پـه تدريجي ډول له مينځه يوسو. همدرانګه مونږ کوښښ وکړ چې په هيواد کې د اعتبار او اعتماد وړ امنيت ټينګ شي، تـر څـو د مثبتـو اقتصـادي او ټـولنيزو بـدلونونو لـه پاره زمينه برابره شی، ځوان نسـل د مصئونيت احساس وکړي، د ارتجاعي او ناکـاره مفکورو د رشد مخه ونيول شي نو دې مـوخې تـه د رسـيدو او پلـي کيـدو لـه پـاره بلـه لاره نه وه تر څو د هيواد په سياسي وضع کې بدلون رانه شي.

مـا د هيـواد د راتلـونکې نيکبختـی لـه پـاره پـه هيـواد کـې د يـوې معقـولې ديموکراسی څخه پرته چې بنسټ يې د افغانسـتان د اکثريت محرومـو خلکـو تـه پـه خدمت ولاړ وي بله لاره نه درلوده او نه يې لرم ...

زما په نظر د داسې يوې ټولنيزې وضعې د رامنځ تـه کيـدو اصلي بنسـټ د خلکو د ټولو حقوقو تامين او د ملی حاکميت په اصل باندې په کامل ډول عمـل کـول دي، چې دی دواړو پورتنيو اصلونو تـه پـه پټـه او ښـکاره ضـرر ونـه رسـيږي، همدغـه مقدسه هيله وه چې زه او زما ملګري يې ديتـه اړ کړل چې پاچا ته اخرني وړانديز هم د افغانستان د خلکو د خير او نيکمرغی په خـاطر وړانـدې او د تطبيـق هيلـه مـو وکـړه، خو زمونږ دغه مقدسه هيله په هيـواد کـې پـه ګـډوډۍ او انارشيزم بدلـه شـوه. زمـونږ ځيني ضعيف النفسه ملګرو اصلی موخه پريښـوده او غلطـه لار يې تعقيب کړه. چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې موضوع بيان يو لوی داستان دی چې تفصيل يې په لنډ وخت کې ناشونی کار دی. په هر صورت پايله يې دا شوه چې زمونږ نيکې هيلې، ارزو ګانې او پخوانې اميدونه په يوه قلابې ديموکراسی چې له لومړی ورځی څخه يې بنسټ په شخصی او طبقاتې عقدو ، درواغو او د خلکو په تير ايستلو ولاړ و بدل شول. خو دوی د ډيرو درواغو پروپاګندو او تبليغاتو پواسطه هم ونه توانيدل چې د هيواد دغه اوسنی اقتصادي، اداري، سياسي او ټولنيز مطلق رکود دافغانستان د ملت او نړيوالو په يوه مطلق العنانه رژيم باندې بدل او ټول قوتونه په خپل مينځ او ملت سره په جګړه او زور وهلو اخته شول. دی فارمول چې نفاق واچوه حکومت وکړه په ټول هيواد کې د جګړې اور بل کړ- دوی غوښتل چې په داسې د غم او درد نه ډک حالت کې خپلو موخو ته ورسيږي.

هيواد پاله او بادرده ځوانان د هيواد په هر ګوټ کې چوپ وو خو د هيواد دې وضعې ناقراره کړي وو. دوی ټول خصوصاً د فوځ بادرده منسوبينو هيله دا وه چې دغه فاسده دستګاه او فرسوده وضع بدله شي، د تحمل او صبر څخه يې کار واخيست خو دولتي دستګاه دومره فاسده شوې وه چې نور يې د اصلاح هيله بې ځايه وه. نو ځکه د هيواد وطنپرستانو خصوصاً فوځ پريکړه وکړه چې فاسد رژيم ته خاتمه او د افغانستان خلکو ته له دې بدبختی څخه نجات ورکړي.

ګرانو هيوادوالو! تاسې ته بايد خبر درکړم چې نور شاهي نظام له مينځه ولاړ او نوي جمهوري نظام چې د اسلام د روحې سره سمون لري د مخکينې نظام ځای ونيو. زه او زما ملګري د زړه له کومې تاسې ته د افغانستان د لومړني جمهوري نظام مبارکي وايو. د خدای (ج) له دربار څخه غواړم چې دا نظام د افغانستان د خلکو له پاره د سعادت، نيکمرغی، بريالیتوب او خوښی نظام وي .

د افغانستان د سرلوړي او فداکار فوځ غړو د هيواد په هر ځای او سيمه کې چې ياستئ ،د دغه برياليتوب له امله تاسې ټولو ته مبارکي وايم. باور لرم چې د تير په څير خپلو دندو ته چې د هيواد د امنيت ټينګښت او د افغانستان د ملي حاکميت ساتنه ده ادامه ورکړئ، نوی نظام حتماً له ځان سره بنسټيز بدلونونه لري چې د هغو تفصيل به په دې لنډ وخت کې ناممکن وي، په نږدی راتلونکې کې به دغه بدلون ټولو هيوادووالو ته ابلاغ کړم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان بهرنی سیاست به بې طرفه، ناپېيلتوب او په نظامي پکتونو کې نه ګډون، او د افغانستان د خلکو د ازاد قضاوت د اصولو پیروي کوي. د جمهوري دولت سیاست د افغانستان د اړتیا او د هیوادوالو د مادي او معنوي ژوند مطابق طرحه شوی دی. زمونږ د هیلو او کوښښونو څخه په ډاګه معلومیږي چې زمونږه لومړنی غوښتنه نړیواله سوله ده. هیڅ هیواد له نړیوالې سولې پرته نه شي کولای چې خپلو ملي موخو ته ورسیږي. مونږ هم له ټولو څخه زیات د خپل هیواد پرمختګ ته اړ یو، په دې وجه مونږ په نړۍ کې له هر چاڅخه نړیوالې سولې ته اړتیا لرو د افغانستان د بهرني سیاست بنسټ د نړي ټولو ملتونو او هیوادونو سره په سوله او دوستی باندې ټینګ دی. مونږ د هیڅ هیواد له خلکو سره لرې او که نږدې دي ، هیڅ ډول تبعیض نه لرو زمونږ دغه کړنلاره د افغانستان د خلکو د ښه نیت زیږنده ده.

د افغانستان عنعنوي بې طرفي د افغانستان د خلکو د استقلال، آزادۍ، صمیمیت او ښه نیت څخه نمایندګې کوي. افغانستان تل د لویو قدرتونو او ګاونډیو هېوادونو سره خپلې اړیکي ټینګې ساتي او ددې اړیکو د پراختیا له پاره به هڅه وکړي، چې د شخصي او دپلوماتیکو تماسونو پواسطه نړیواله مرسته جلب او کوښښ به وکړو چې د دغو هڅو او اړیکو څخه مثبتې پایلې لاسته راشي.

دغه نظام د ملګرو ملتونو د منشور اساسات چې موخه یې د بشري نړۍ نیکمرغي او ارامی ده محترم ګڼي. یوازې د پاکستان هیواد سره مونږ د پښتونستان د مسئلې پر سر اختلاف لرو. تر اوسه مونږ ددې موضوع په حل باندې بریالي شوی نه یو، د پښتونستان د قضیې د حل له پاره به زمونږ هڅې تل دوام ولري.

په اخر کې یو ځل بیا د خپلو و طنپرستو هیوادوالو خصوصاً د پوځ څخه چې په دې لوی ملي بریالیتوب کې د هیڅ ډول کوښښ او سرښندنې څخه سرغړونه ونه کړه د زړه له کومې مننه کوم او د احترام مراتب ورته وړاندې کوم.

څرنګه چې زما هیلي او هڅي په دې ځای کې پای ته نه دي رسیدلي په دې برخه کې د ټولو هیوادوالو خصوصاً ځوانې طبقې همکاري زما د زړه غوښتنه ده او ددوی همکارۍ ته امیدواریم.))

ژوندی دی وي افغانستان

تـــل دې وي جــمهوریــت .(۲۲ م م ۱۴۵ ، ۱۴۲ او ۱۴۷)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان دې لومړنۍ وينا پر خلکو خصوصاً په ځوانانو، روڼ اندو، د چپي او مينځ لارو ګوندونو پر غړيو باندې ژوره اغيزه وکړه. ځکه هغوي فکر کاوه چې نور پر دوي سياسي فشار کم او د ټاکنو له لارې دوي ته په دولتي واک کې د ګډون لاره پرانستل شوه. ديموکراسي به په ريښتنې ډول پلي شي. خو داسې ونشول، داود خان د واک په اخرو وختونو کې د خپلو نږدې ملګرو له خوا منحرف او يوې خواته يې هم ميلان ونښود. کيڼ اړخ او ښي اړخ، حتی منځ لارې ګوندونه يې هم وځپل، چې دغه راز کړنو دده لپاره په هيواد کې سياسي ستونزې نورې هم زياتې کړې، او بالاخره نوموړي خپلو موخو ته په رسيدو کې پاتې راغی، له بله پلوه يې شاهي کورنۍ سره هم له عقدې ډک برخورد څخه کار واخيست. د صدارت له وخت څخه ورپاتې سياسي ستونزې بيا تازه او د خپلو کورنيو او سياسي مخالفينو له مينځه وړل يې پيل کړل. دا هرڅه د خپلې رهبرۍ لاندې غوښتل، همدغه لا امل و چې ډير ژر يې د مخالفينو په بندې کولو پيل او هغه کسان چې له کودتا وروسته بنديان شول. عبارت وو له :- د سلطنت د مقام وکيل شهزاده احمد شاه، مارشال شاه ولي خان، د مرکزي قوا او قوماندان سردار عبدالولي خان، صدراعظم موسی شفيق، د دفاع وزير ستر جنرال خان محمد خان، هوايي او د هوايي مدافع قوا او قوماندان جنرال ګلبهار، د سلطنتي ګارد قوماندان غلام محمد، د توپچي لواء قوماندان جنرال قمر الدين ((ناصري))، د کوماندو د قوې قوماندان ډګروال رحمت الله خان ساپی، دريشخور فرقې قوماندان جنرال عبدالحکيم خان کتهوازي، د قرغې د اتمې فرقې قوماندان جنرال علي نواز خان، د څلورمې زرهي قوې قوماندان جنرال محمد خان، د پنځلسمې زرهي قوې قوماندان جنرال حسين خان، د ژاندارم او پوليسو عمومي قوماندان جنرال سيدعبدالغنی پاچا، سرياور جنرال محمد عمر خان چې د کودتا پر سهار د شهزاده احمد شاه کور ته ورغلی و، له هغه ځايه دوي ټول د عبدالقدير نورستاني کور ته يوړل شول، ډاکتر نعمت الله پژواک په خپل کور کې تر نظارت لاندې ونيول شو چې ورسته يې د محمد داود خان په کابينه کې د پوهنې وزير په توګه دنده اجرا کوله. د کابل د امنيې قوماندان ډګرمن عبد الحنان او د کابل سرمامور هم په دغه شپه بنديان شول. يو څه يې ډير ژر خوشې شول او نور يې د همزنګ ته انتقال کړل، مارشال شاولي خان يې په خپل کور او سردار عبدالولي خان

(c) ketabton.com: The Digital Library

یې په ارګ کې تر نظارت لاندې ونیول ، د کودتاه پر سهار ځینې وزیران چې دندې ته تلل د بریکوټ په سیمه کې له نیولو وروسته د لږ وخت له پاره په ژوبڼ کې تر نظارت لاندې ونیول شول.(۴۱ م م ۲۲۳ او ۲۲۴)

محترم ډاکتر عاصم اکرم پورتني اشخاص تائیدوي او زیاتوي چې د کابل ، قندهار، مزار شریف او شینډنډ د هوایي ډګرونو قوماندانان هم ونیول شول.(۷ م ۱۹۲)

د کودتـا د بریـالیتوب نـه یـوه ورځ وروسـتـه (۲۷/ چنګـاښ/ ۱۳۵۲ ل کـال) لومړنۍ مرکزي کمېټه جوړه شوه، چې غړي یې عبارت وو له : سردار محمد داود خان رئیس ، داکتر محمد حسن شرق منشی ، جنرال غلام حیدر رسولي، ډګروال محمد سرور نورستاني، ډګرمن عبدالقدیر نورستاني د ترافیکو افسران ، ډګرمن محمد یوسف، جګړن مولاداد ، جګړن خلیل الله، ډګروال غوث الدین فایق، جګتورن عبدالحمید محتاط، او سید عبدالله د غړو په توګه تعین شول. مرکزي کمېټې په لومړي ناسته کې سردار محمد داود خان د جمهوریت د مؤسس په توګه و پېژانده. د جمهور رئیس او صدراعظم په توګه یې وټاکه. کودتاه کوونکو ته د بخشش، رتبو ، تنخواګانو په لوړولو او پر فوځي څوکیو د هغو د ټاکنو پریکړې هم وکړې . او مهمو څوکیو لپاره یې مسؤلین په لاندې توګه و ټاکل: عبدالقدیر نورستاني د ژاندارم او پولیسو د عمومي قوماندان په توګه ضیاء مجید د جمهور رئیس سریاور او د جمهوري ګارد عمومي قوماندان ، خلیل الله د (۸۸) توپچي لواء د رئیس ارکان، سرور نورستاني د څلورمي زرهي قوي قوماندان، یوسف د (۱۵مې) زغروالي قوا و قوماندان ، مولاداد د رئیس ارکان، جګړن محمد نبي عظیمي د مرکزي قول اردو د (۷۱۷) ښاري انظباط د قطعی قوماندان او ستارخان د رئیس ارکان په توګه ، جګړن هدایت الله د کوماندو د (۴۴۴) قطعی قوماندان، غلام نبي فراهي د اوومي (۷) فرقي قوماندان، ډګروال سید امیر او ډګروال عبدالقادر په هوایي او مدافع هوایي قوا و کې د رئیس ارکان په توګه مقرر شول . سردار محمد داود خان د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنګاښ په (۲۷) نېټه د دفاع وزارت چاري په خپل لاس کې ونیولي.(۲۱ م م ۵۴۴ او ۵۴۵)

په دې مرکزي کمېټه کې د ځینی کیڼ اړخو عناصرو موجودیت یو شمیر کارپوهان په دې باور کړي وو چې سردار محمد داود خان د کمونستانو (چپیانو) تر اغیزې لاندې دي، خو لـه دوی سره ملګرتیا د هغه (داود خان) مجبوریت و . چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

واک ته د رسیدو لپاره باید د باسواده کارپوهه افسرانو څخه ګټه واخلی. خو دغه افسران چې په شوروي اتحاد کې یې زده کړې کړې وي او د هیواد د ابادي (ترقی) فکر یې درلود، د داود خان سره د شاهي نظام په له منځه وړلو کې موافق وو. هغوی دې موخې ته د رسیدو لپاره د سردار محمد داود خان د وجود، ټولنیز نفوذ او د پاچا د کورنۍ د غړی په توګه له هغه څخه ګټه اخیسته. له بل پلوه داود خان یو مترقی پروګرام درلود چې د هغې تطبیق د ټولو روڼ اندو لپاره د منلو وړ و. دغه دواړه لوري (سردار محمد داود خان او چپیان) په دې فکر کې و چې څه ډول یو د بل له سیاسي، ټولنیز او نظامي نفوذ څخه ګټه واخلی.

سردار محمد داود خان لارښونکی عمل کاوه او دخپل میل سره سم د بدلون غوښتونکی و. د سردار محمد داود خان د کودتا په بریالیتوب کې هیڅ بهرنې ځواک مستقیم نقش نه درلود. دا یو افغاني حرکت و. افغاني اهداف یې درلودل. ده هیله درلوده چې د واک د ټینګښت نه وروسته به د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نفوذ کمزوري کړي.دوه اونۍ وروسته (۱۳۵۲لمریز) کال د اسد په ۱۱ نېټه مرکزي کمېټې د سردار محمد داود خان په مشرۍ غونډه وکړه او هغه کابینه چې د صدراعظم (محمد داود خان) لخوا غونډې ته پشنهاد شوه د غونډې له خوا په مطلق اکثریت تائید شوه. د دفاع او بهرنیو چارو د وزارتونو دندې یې هم محمد داود خان ته وسپارلی. (۲۱ م ۵۴۲)

د جمهوریت لومړنۍ کابینه

صدراعظم	سردار محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د صدراعظم مرستیال	ډاکتر محمد حسن شرق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	سید عبدالا الله	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د ملي دفاع وزیر	محمد داود خان	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	غلام حیدر رسولي	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د کورنیو چارو وزیر	فیض محمد	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
	عبدالقدیر نورستاني	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د عدلیې وزیر	عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
	وفي الله سمیعي	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د مالیې وزیر	سید عبدالا الله	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

	ډاکتر نعمت الله پژواک	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ز کال پورې
د پوهنې وزیر	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۷ز کال پورې
	ډاکتر محمد ابراهیم مجید سراج	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ز کال پورې
د لوړو زده کړو وزیر	پوهاند غلام صدیق محبی	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د سوداګرۍ وزیر	محمد خان جلالر	۱۹۷۴ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د مخابراتو وزیر	عبدالحمید محتاط	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۵ز کال پورې
// // //	عبدالکریم عطایي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د کانونو وزیر	پوهاند عبدالقیوم	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
	انجینر عبدالتواب آصفي	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
دکرنې وزیر	غلام جیلاني باختري	۱۹۷۳ز- ۱۹۷۵ز کال پورې
د کرنې وزیر	عزیز الله واصفی	۱۹۷۵ز- ۱۹۷۸زکال پورې
د اطلاعاتو او کلتور وزیر	ډاکتر عبدالرحیم پوپل	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د فواید عامې وزیر	غوث الدین فایق	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د روغتیا وزیر	ډاکتر نظرمحمد سکندر	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۶ز کال پورې
	ډاکتر عبدالله عمر	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ز کال پورې
د پلان وزیر	علي احمد خرم	۱۹۷۴ز- ۱۹۷۷ز کال پورې
د قبایلو وزیر	پاچا ګل وفادار	۱۹۷۳ز – ۱۹۷۴ ز کال پورې
	فیض محمد	۱۹۷۵ز – ۱۹۷۷ ز کال پورې
	پوهاند عبدالقیوم وردک	۱۹۷۷ز – ۱۹۷۸ ز کال پورې
د اوبو او برېښنا وزیر	جمعه محمد محمدي	۱۹۷۶ز – ۱۹۷۸ زکال پورې
د دولت وزیر	ډاکتر عبدالمجید خان	۱۹۷۷ز- ۱۹۷۸ ز کال پورې

(۴۱ م م ۲۲۹ او ۲۳۰)

پورتنۍ کابینه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند غړي (د خلق او پرچم په اړخونو پوري مربوط) او طرفداران شامل وو، او د سلطنت په سقوط او د سردار محمد داود خان واک ته په رسیدو کې یې فعاله ونډه اخستې وو، خو هغوی هیڅکله د خپل ګوندي او ایدیالوژیکي موقف په اړه بحث نه کاوه. داود خان غوښتل چې له هغوی څخه د نظام په ټینګښت کې ګټه واخلي. دې کار دوه لاملونه درلودل. یو دا چې داود خان د افغانستان وروسته پاتې والی ته خپه و، ټول یې هڅول چې په دې لار کې ونډه واخلي. بل لامل یې دا و چې هغه د شوروي اتحاد مرستو ته ارزښت ورکاوه هیله یې درلوده چې د هغوي په مرستو خپل اقتصادي سیستم پیاوړي کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ده ټولي مرستي د بهرنيو له مداخلي او لاس وهني پرته غوښتلې خو امريکا هم خپلې مرستې د پښتونستان په مسالې پورې غوټه کړې وې . داود خان له پښتونستان څخه نه تیریده. نو له امريکا سره یې اړیکي سستې وې . شوروي اتحادهم له دوهم نړیوال جنګ وروسته د نړیوال قدرت په توګه د سيمې حالت په جدي توګه څارل . داود خان مجبور و ، چې د شوروي اتحاد رضايت په پام کې ونیسي د هغوی له مرستو څخه ګټه واخلي نو د هغو پلویان یې په کابینه کې ځای پر ځای کړل. سردار محمد داود خان تـه د فاشیست یـا کمونیست خطاب کـول زمـا پـه نظر لـه ګونـدي او شخصی احساساتو پرته بل هیڅ نه دي. هغه یو ملي، افغاني شخصیت درلود او د افغانستان د پرمختګ پلوی و. ده غوښتل چې هر څه باید دده د لارښوونې سره سم تطبیق او افغانسـتان پرمختـګ وکـړی. دلتـه دده یـو تیروتنـه د یـادولو وړ ده، هغـه دا چـې ده د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند ځینو غړو ته په پوځ کې زیات واک ورکړ . پـه دې مانـا چـې دوي د ده کودتـا تـه وفـادار وو. چـې وروسـتـه دا عمـل دده لپـاره ډیـري سیاسي او نظامی ستونزي پیدا کړې.چې نوموړی بیا ددی ستونزو په حل کې پـاتې راغی. او بله تیروتنه یې دا وه چې ده ټول ګوندونه وځپل او یکه تازي یې پیل کړه پـه نورو بریالی شو خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند په دې توانیـده چـې خپـل نهضت له مرګ نه خلاص او په بدل کې د نوموړي واکمنۍ ته خاتمه و

د سردار محمد داود خان له خوا د سیاسي کړنلاري اعلان

(خلکو ته خطاب)

د نړۍ د نورو هیوادونو په څیر د افغانستان له پاره د دویمي نړیوالي جګړي پایلو ډیره اغیزه درلوده، لـه دې جګړي وروسـته پـه اقتصادي ، سیاسي او نظامي برخو کي ددوو نړیوالو ځواکونو (د امریکا متحده ایالاتو او شوروي اتحاد) منځ تـه راتـګ او د برتـانیي دومـره کمزوري کیـدل چـې د خپلـې امپراتـورۍ (مسـتعمرو) د ساتلو توان یې له لاسه ورکړ، پریکړه یي وکړه چې د هند له نیمې وچې څخه ووزي. د برتیانیا له وتلو سره سم د پاکستان جوړیدل او د بریتانیا لریوالې د افغانستان لپـاره د سیاسي کړنلارې په تعین کې ستونزې پیدا کړې.

لـه دویمـې جګـړې وروسـتـه پـه دریـو بلاکونـو (ختـیځ ، لویـدیځ او نـاپـېیلو هیوادونو) باندې د نړۍ ویشل کیدو وروسته په نړۍ کې ستره جګړه پیل او ورځ پـه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورځ تودیده د افغانستان له واکمنانو سره د امریکا د سیاست په اړه چې په اسیا کې یې شوروي اتحاد د پرمختګ د مخنوي لپاره غوره کړی و تشویش او نګرانې پیدا کړه، ځکه امریکا خپل ملګري په نظامي تړونونو کې شامل کړي وو، او هر راز مرستې به یې ورسره کولې. د پاکستان هیواد هم د یو نظامي تړون غړیتوب درلود، چې دي کار د افغانستان له ګټو سره سمون نه درلود.

افغانستان نه یوازې د لویدیځ او ختیځ په نظامي تړونونو (پکتونو) کې شامل نه شو، بلکې په مقابل کې د ناپلیتوب د غورځنګ فعال غړي شو. امریکایانو چې تازه نړیوال سیاست ته مخه کړې وه د افغانستان په جغرافیایي او جیوپولیتیک موقیعت په ارزښت نه پوهیده، ځکه یې د افغانستان ملګرتیا ته دومره ارزښت ورنکړ او د پاکستان په اشاره یې زمونږ هیواد تقریباً د خپلو دښمنو هیوادونو په لیکه کې حساباوه.

د سردار محمد داود خان واک ته د رسیدو په مهال (۱۳۵۲لمریز یا ۱۹۷۳ ز کال) په نړیواله کچه رقابت لا زیات شدید شو. پاکستان په ټول طاقت سره کوښښ کاوه چې د امریکا او افغانستان تر منځ اړیکې خرابې شي. اصلي ستونزه دا وه چې سردار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ پر مهال له شوروي اتحاد سره یو لړ تړونونه لاس لیک کړي وو. او له هغوی څخه یې اقتصادي او نظامي مرستې تر لاسه کولې. شوروي اتحاد هم د یو نړیوال ځواک په توګه چې یو شمیر اروپایي هیوادونه یې پلوي و، او د افغانستان د شمالي ګاونډي هیوادونه یې تر تسلط لاندي وو، د افغانستان سیاسي حالت او نړیوال موقف یې څاره. شوروي اتحاد خوښ و چې افغانستان د ناپلیتوب د غورځنګ غړي وي، خو له دوی سره د لویدیځ (امریکا) په پرتله نیکې او دوستانه اړیکې ولري.

د (۱۳۵۷) لمریز کال له بدلون وروسته شوروي اتحاد د مخکینۍ موخې د عملي کیدو له پاره په ۱۳۵۸ لمریز کال – ۱۹۷۸ز کال د دسمبر په ۲۸ پر افغانستان یرغل وکړ چې خپل پلوي رژیم په افغاستان کې ټینګ کړي خو لویدیځ بلاک او امریکا د هغه رژیم او د شوروي د ماتې په خاطر په هر اړخیزه ډول د افغانستان د مجاهدینو ملاتړ وکړ. په امریکا کې د ۲۰۰۱ ز کال د سپټمبر د (۱۱) نیټې له پیښې ورسته چې کله امریکا ائتلاف (د ناتو او ایساف) ځواکونه افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته راغلل، د مخالفینو له مینځه وړلو په خوا کې یې د امنیت ټینګول او د لویدیځې دیموکراسۍ د پلي کولو له پاره هر اړخیزه هلې ځلې پیل کړي. پایله یې دا شوه چې د افغانستان له پاره ناپیلې سیاست غوره کول ښه کار و، سردار محمد داود خان هم غوښتل چې د ریښتینو سیاسي موجودو شرایطو په پام کې نیولو سره خپله سیاسي کړنلاره اعلان او پلي کړي.

د سردار محمد داود خان نوي رژیم وتوانیده چې په ډیر کم وخت کې وضع تر کنترول لاندي راوړي، ترڅو د خپلو سیاسي او اقتصادي موخو د عملي کولو له پاره زمینه برابره کړي. هغه دولتی سیستم چې داود خان د خپل هیواد د پرمختګ له پاره په نظر کي نیولي و. د هغه په مشهوره وینا (خلکو ته خطاب) کې په تفصیل سره بیان شوي ده په نوموړي وینا کې د نوي نظام اداره، موخي، کړنې او د مخکیني نظام کړنو او ټولنیزو ستونزو ته اشاره شوي ده. نوموړي وینا د ۱۳۵۲ لمریز کال کې د سنبلي د میاشتي په لومړي نیټه د جمهور رئیس او صدراعظم (سردار محمد داود خان) له خوا ایراد او د راډیو افغانستان له خوا خپره شوه.

((بسم الله الرحمن الرحیم))

۱۳۵۲ لمریز کال د سنبلی لومړي نیټه

د افغانستان ډیرو نجیبو او شریفو هیوادوالو!

ددي ملي پاڅون او په هیواد کې د ژور سیاسي بدلون په مناسبت بیا هم د خپل ځان او قهرمانو ملګرو د میني ډکې مبارکۍ ددغه ستر او تاریخي بدلون په اړه چې د افغانستان د ملت د باالقوي ارادي او سربښندني نتیجه وه. دوي د ځان تیریدنې په واسطه وتوانیدل چې یو ملي او تاریخي بدلون یعنې د لومړنی جمهوریت د بنسټ ډبره کیښوده. د هیواد ټولو خواریکښو خلکو په ځانګړي توګه د افغانستان ځوان او سرتیري پوځ ته وړاندي کوم همدارنګه ټولو هیوادوالو څخه چې هغوي د جمهوري نظام د تاسیس له لومړي ورځې څخه زمونږ د نوي رژیم بې دریغه ملا تړ وکړ د زړه له کومې مننه کوم. ګران هیوادوال پوهیږي چې د هیواد د خپلواکې ویاړلې ورځ ډیر کلونه د سنبلې د میاشتې په لومړې نېټه لمانځل کیږي، سږ کال هم د معمول سره سم مونږ ځان مکلف ګڼو چې ددغې ملي ویاړلي ورځ په مناسب خپلې نیکې هیلې او مبارکۍ خپلو هیوادوالو ته وړاندي کړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان ملت د استعمار ګرو د يرغل په مقابل کې دري ستري جګړې کړي دي، چې ددوي نه ماتيدونکي عزم او د هيواد سره بې کچه مينه ددي سبب شوه چې (۵۴) کاله مخکي دوي د خپلو پياوړو او قدر وړ رهبرانو په لارښوونه، د ملي او پياوړي لښکر په همت او شجاعت آزادي واخسته، چې دا هم د تيرو بريو يوه نمونه وه. موږ د اعليحضرت غازي امان الله خان او اعليحضرت محمد نادرشاه او د هغو غازيانو نه هيريدونکي خدمتونه چې د قربانۍ په لومړي صف کې ولاړ وو، خپل ځانونه او ګران اولادونه يې په ډير زړورتوب سره د هيواد د ازادۍ په لار کې قربان کړل. موږ ددوي سرښندنو ته د احترام او قدر په سترګه ګورو او د ازادي د لاري ټولو شهيدانو په پاک روح باندي درود وايو.

ګرانو هيوادوالو خويندو او ورونو!

موږ به د لوي خدای(ج) په مرسته او د خلکو په همکارۍ په خپل هيواد کې د ټولنې تکاملي شرايطو سره سم د ټولنيز،سياسي ، اقتصادي او بنيادي بدلونونو د عملي کولو له پاره د پلان سره سم اقدام وکړو.

دا هغه وعده ده چې موږ د جمهوريت د لومړۍ ورځې په اعلاميه کې د افغانستان خلکو ته ورکړي وه، هيله لرم چې زه او زما ملګري د لوی او تونا خدای (ج) په مرسته د ژوند تر پايه ددې وعدي عملي کولو ته وفادار واوسو. د افغانستان د خلکو او نړيوالو په فکر او ذهن کې دا پوښتنه حتماً پيدا کيږي چې موږ ولې خپلې کورنۍ او طبقاتي ګټې د ملي ګټو په خاطر د هيواد د محرومو طبقو د ګټو له پاره قربان کړي.ددي پوښتني ښکاره ځواب دادي چې په دي ورستيو لسو کلونو کې د سلطنتي رژيم سياسي کړنلاره په ټولنيز توپير او بې عدالتۍ باندي متکي وه. چې د افغانستان د ټولو محرومو طبقو او روڼ اندو د شديد عکس العمل سره مخ وه. بل پلو ته په سيمه او نړۍ کې داسې بدلونونه مينځ ته راغلل چې د ازادي غوښتونکو ملتونو په ګټه د ارتجاع، استبداد او استعمار په زيان وه. چې دی بدلونونو هيڅ يو با وجدان او وطندوسته افغان ته اجازه نه ورکوله چې د سلطنت ددي ناوړه کړنو په مقابل کې ارام کيښني. موږ هم دهمدي مسؤليت او وطنپالنې په روحيه چې زما په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینی وینا کې هم اعلام شوي ده، په هیواد کې د ریښتني او واقعي دیموکراسۍ او جمهوریت بیرغ په دې هیله چې بنسټ یې د هیواد د اکثریت خلکو په خدمت ټینګ وي پورته کړ. مونږ د لوی خدای (ج) په فضل د خلکو د حقوقو د تامین او د ملي حاکمیت د پلي کولو په لور لومړي ګام پورته کړ. ګران هیوادوال خبر دي چې ما خپلې نیکې هیلې د هیواد د پرمختګ له پاره لس کاله مخکې په ښه نیت ښکاره کړې وي، خو سلطنتي رژیم نه یوازې دا چې زما هیلې په نظر کې ونه نیولې برعکس یې د پرمختګ، ترقۍ او دیموکراسۍ او د هیواد د پرمختګ ضد عمل وکړ. زمونږ ګران هیواد افغانستان د ډیرو طبیعي منابعو، حاصلخیزې خاورې د خواریکښو او با استعداده وګړو، لرغوني تمدن او کلتور درلودونکی دی.

د پورتینو شرایطو له موجودیت سره سره د مخکینی منسوخ رژیم د سلطی په وخت کې د هیواد وضعیت خراب او د زیارکښانو ژوند له ستونزو سره مل و.

د افغانستان جمهوري دولت زمونږ د هیواد پالو او وطنپرستو عناصرو د قربانۍ په نتیجه کې د خلکو د ګټو له پاره منځ ته راغلې چې د دیموکراتیکو ګټو، آزادیو او د قوانینو د تامین او پراختیا په خاطر د جمهوریت اساسي قانون او نورو تکمیلونکي قوانین د ټولني له پاره لازم ګڼي. د افغانستان جمهوري دولت ځان مکلف ګڼي چې د هیواد د ملي ګټو او مصلحتونو په چوکاټ کې د خلکو د آزادیو او ګټو د تامین له پاره د ژوند په مختلفو برخو کې به لاندي ضروري او اړین فعالیتونه سرته ورسوي.

۱ ـ ملي مساله:

افغانستان داسي یو هیواد دی چې په هغه کې مختلف قومونه د ورونو په څیر ژوند کوي چې د بیلا بیلو اړیکو له مخې یو له بل سره پیوند لري. دوي ټولو د تاریخ په اوږدو کې ګډ ژوند کړی او د ازادۍ په لار کې یې په ښه اتفاق او یوالي سره مبارزه کړې ده، یو له بل سره یې مرسته کړې. یو ګډ ملي فرهنګ یې ایجاد کړی، له دې کبله جمهوري دولت د افغانستان د خلکو تر مینځ د ورورولۍ، دوستۍ او برابرۍ د اصولو په رڼا کې د مادي او معنوي اتحاد د ټینګښت له پاره کوښښ کوي او په دې هڅه کې دی چې د تبعیض او توپیر د ټولو شکلونو ریښې وکاږي.

۲ – اقتصادي اصلاحات:

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانستان په اقتصادي لحاظ د پرمختګ په حال کې هیواد دی، چې اقتصادي وروسته پاتې والی د دوی له پاره ضروري ده، چې په دې برخه کې چټک او پراخه ګامونه واخیستل شي ، بنسټیزه بدلونونه عملي شي ، تر څو د معاصرې تکنالوژۍ او ساینس پواسطه د یو منظم پلان په اساس یو مستقل پرمختللې هماهنګ او یو ملي اقتصادي سیستم ایجاد شي.

۳ _ صنا یعو پراختیا:

دافغانستان جمهوري دولت د درندو صنایعو لکه د کانونو ایستل د ماشینونو او فلزي کاري صنعت بریښنا او کیمیاوي صنعت ایجاد او تا سیس ته چې د هیواد د چټک اقتصادي پرمختګ او استقلال ضامن دي ځانګړې ارزښت ورکوي ددولتي سکتور تر حاکمیت لاندي داقتصادي پیاوړتیا په برخه کې جدي کړنې ترسره کړي او د حاجي ګک د اوسپني کان څخه ګټه اخیستل او د اوسپني دکارخانې جوړول زموږپخوانی هیله ده.

د افغانستان جمهوري دولت د وړو او متوسطو صنایعو په برخه کې د خصوصي متشبسینو له هڅوڅخه ملا تړ، کنترول او لار ښوونه کوي . تر څو د دولتي او خصوصي پانګو تر مینځ اړیکي د مرستي په روحیه پراختیا ومومي .ترڅو د یو مترقي، ملي اقتصاد په پیاوړتیا او د مختلط اقتصاد په مینځ ته را تګ کې فعا له ونډه واخلي .جمهو ري دولت د ملي صنا یعو ، لاسي صنا یعو او ملي هنرونو څخه ملاتړ خپله اړ ینه د نده ګڼي.

۴ _ سو دا ګري :

جمهوري دولت به دهیواد بهرنۍ سو داګرۍ د ملي ګټو په پام کې نیولو سره یوي رهبري شوي سوداګرۍ ته پراخنیا ور کړي .

۵ _ په پولي او مالي برخه کې :

جمهو ري دولت به د هېواد په داخل کې بهرني اسعار په جدي توګه کنترولوي او په تور بازار کې هم دهغوي د ډیري زیاتي ګټي مخنیوي کوي ،په بانکونو کې د امانت او پس انداز حسابونه هڅوي او تضمین يې کوي . د افغانستان جمهوري دولت په خپل مالیاتي سیستم کې په غیرو مستقیمو مالیاتو باندي مستقیمو مالیاتو ته دلوړتیا (برتري) په ور کولو سره به دغه سیستم اصلاح کړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶ _ کر نه:

جمهوري دولت د افغانستان د اکثریت خلکو د ګټو په خاطر د ځمکو اصلاحات د خپلو بنستیزه بدلونونو دعمده کړنو په توګه په نظر کې نیولي . دولت د بزګرو په ګډون او د هغوي په ګټه کوپراتیفونه او تعاوني شرکتونه جوړوي. دولت د خپلو امکاناتو سره سم شاړي ځمکی اباد وي او د او بو شبکو ته پراختیا ورکوي ، همدارنګه دولت به دحیواناتو دروزنې د پراختیا له پاره عملي تد بیرونه ونیسي .

۷ _ حمل و نقل او د لارو جوړونه :

د افغا نستان جمهوري دولت د ټولنیزو چاروا و سړکونو جوړول د عصر د غوښتنو او شرا یطو سره سم تنظیموي . خو د کور جوړولو چاري به ګړندۍ او دځانګړو مقرراتو پو اسطه به یې مستحقو اشخاصو ته توزیع کړي، دولت د ښار جوړولو چاري اصلاح او په ځانګړي توګه دکابل په ښار کې دښار جوړونې ۲۵ کلن پلان تطبیق او مواصلاتي شبکو ته پراختیا ورکوي ، دهیواد مهم ښارونه او صنعتي مرکزونه د اساسي سړکونو پو اسطه نښلوي، په راتلونکي کې به د اوسپنې دسړک «ریل» دجوړولو امکا نات هم تر څیړنې لاندي نیسي .

د افغانستان جمهوري دولت د حمل و نقل د چټکتیا او د خلکو د هوسایني لپاره به عامه ترانسپورتي وسایل اماده کړي خوپه لومړي درجه کې لوی خصوصي ترانسپورتي شرکتونه رهبري او تقویه کوي. تر څو خلکو ته ښاري ترانسپورتي اسانتیاوي برا بري شي .

۸ _ ټو لنیز اصلا حات :

د هیواد په اوسنیو شرایطو زمونږ د خلکو مطلق اکثریت له مادي او معنوي نعمتونو څخه محروم دي . چې په سیاسي لحاظ په ډیرو سختو شرایطو کي ژوند تیروي ، چې په هیڅ وجه دا تریخ و ضیعت د اوسنۍ معا صري نړۍ د مدني وضعي سره سمون نه لري .

د افغانستان جمهوري دولت د افغانستان د نجیبو خلکو د حالت د بدلون له پاره د لاندي ټولنیزو اصلاحاتو د پروګرامونو عملي کول په پام کې لري .

۸ _ ۱: د کار د شرا یطو ښه کول :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت د ما مورينو ، كاركرانو او خدماتي پرسونل د كار او ژوند د شرايطو ښه كولو له پاره لازمي او اړيني كړني ترسره كوي په دولتي څوكيو (پوستونو) كې ټاكنو او ځاى پرځاى كولو په برخه كې د ما مو رينو شا يستګي ، پرهيزګاري ، كاري صلاحيت ، د كار سا بقه ، د هيواد پالنې روحيه ، د هيواد د پرمختګ او غوړيدو سره مينه لرل په نظر كې نيسي .

دولت په خپلو لومړنيو كړنو كې لږ تر لږه د كاركرانو د تنخوا په ټاكلو كې د هغوى اړين (مادي او معنوي ضرورتونه) ، لګښتونه او كاري ساعتونه په نظر كې نيسي تر څو د هغوى مزد د هغوى دكار سره برا بر شي ، دولت په صنعتي او كرنيزه چارو كې د كاركرانو د ټولنيزو او ځانى حقوقو د تامين او مصؤنيت له پاره يو نوى مترقي او ديمو كراتيک قانون تصويب او تطبيق كړي . جمهوري دولت هغو كاركرانو او ز يار كښانو له پاره چې په كليو او ښارونو كې ژوند كوي د هغوى د ټولنيزې او مالي وضعي په نظر كې نيولو سره د بيمې سيستم ايجادوي ، د خلكو د ژوند د شرايطو د ښه كولو له پاره به د كورونو ، دوكانونو او د مؤسساتو د كرايې په اړه جدي اقدامات وكړي .

۹ _ عمومي پرمختګ په اړه :

د افغانستان جمهوري دولت د پوهنې په پروګرام باندې له نوې كتنې وروسته هغه اصلاح كوى . د بيسوادى د له منځه وړلو او په عمو مي ډول دكلتوري بدلون په خا طر ديو ملي او مترقي فرهنګ په رڼا كې به هڅې وكړو چې ځوان نسل د تقوا ، هيواد پالنې او خلكو ته د خدمت په روحيه تربيه كړو . دولت د هيواد ټولو كوچنيانو (هلكانو او نجونو) ته د دولتي ښونځيو دپراختيا له لياري د عمومي روزني له پاره د منځنيو او لوړو زده كړو زمينه برابر وي .

جمهوري دولت به د خلكو د بيدارى په خاطر د مطبوعاتو او ډيمو كرا تيكو خپرونو د پراختيا له پاره مؤثر ګامونه واخلي . د ملي هنرونو ، سينما ، تياتر ، او راډيو موسسي به تقويه او پياوړې كوي . په مساعد وخت كې به د تلو يز وني شبكي په جوړولو او پراختيا كې اقدام وكړي ، همدا راز غواړي چې دهيواد دتيرو مدينتونو ، دتاريخي او لرغونو اثارو د موندلو او ساتلو په خاطر به د ملي موزيم په جوړولو كې اړين او موثر ګامونه واخلي ، دولت به د هيواد په مختلفو سيمو كې

(c) ketabton.com: The Digital Library

کتابتو نونه جوړ کړي. جمهوري دولت به د معالجوي طب او دولتي روغتو نونو جوړولو ته لا پراختیا ورکړي تر څو د هیواد د ټولو وګړو ته د معالجي زمینه برابره شي . خو دولت به وقایوي طب ته ځانګړي پاملرنه وکړي تر څو د ضروری او مجهزو وسایلو په درلو دلو سره د ساري ناروغیو مخه ونیول شي. دمور او ماشوم او نوي نسل نه د ملاتړ په خاطر دولت د خپلې مالي وضعې په پام کې نیولو سره د زیږنتون، شیدو ورکولو ځای (شیرخوارګاه) او وړکتونونه جوړوي.

جمهوري دولت به د فحشا د ریښې د له مینځه وړلو، په چرسو، الکولو او تریاکو باندي د متعادیدو او د الکولو د استعمال پرضد به جدي اقدامات وکړي. د احتکار او قاچاپو پر ضد به هم مبارزه وکړي. جمهوري دولت به د ښځو له پاره په اقتصادي، سیاسي، فرهنګي او د ژوند په ټولو برخو کي د سړیو سره د مساوي ونډي اخښستلو زمینه برابره کړي. دولت د کوچیانو د میشته کیدو د بدوي ژوند د پریښودو او بي ځمکي خلکو ته دولتي ځمکي توزیع کوي.

ګرانو هیوادوالو:

دا یو حقیقت دي چي اقتصادي او ټولنیز پرمختګ د فرهنګي بدلونونو بنسټیزو اصطلاحاتو او د ریښتیني دیموکراسۍ د تامینولو سره نږدې اړیکې لري. اوس په سیمه او نړۍ کې ژور بدلونونه منځ ته راغلي دي، ملي جنبشونه ورځ په ورځ زیاتیږي. سوله خوښونکي او ازادي غوښتونکي قوتونه ورځ په ورځ پیاوړي کیږي، څو د جګړې او تجاوز په مقابل کې برتري حاصله کړي. د سولي سیاست او د نورو سره په سوله کې ژوند کولو پلویان هم ورځ په ورځ په نړي کي ډیریږي. د افغانستان ځوان جمهوري دولت د نړۍ د دغو بدلونونو په نظر کې نیولو او د خپل کورني مترقي سیاسیت پر بنسټ لاندی مسایل په بهرني سیاست کې په پام کې نیسي.

افغانستان یو سوله خوښونکي هیواد دی، او ځوان جمهوري دولت دا کړنلاره په دوامداره توګه تعقیبوي. د افغانستان ځوان جمهوریت په داسي حال کې چې ټولو نړیوالو تړونونو ته وفادار دی خو په دی اند دی چي د ملګرو ملتونو د سازمان غړی هیوادونه د نورو سوله خوښونکو هیوادونو په مرسته کولای شي چي د نړیوالې سولې په ټینګښت ، د کړکیچ له مینځه وړلو او دیتانت کې فعاله ونډه واخلي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان جمهوري دولت په دې باوري دی چې استعماري سياست او نژادي توپير ختم شي او هر چاته د خپل برخليک د ټاکلو حق ورکړل شي، په عربي هيوادونو باندی د اسرايلو د تيري اثرات له مينځه يوړل شي . د فلسطين خلکو ته خپل حقوق ورکړل شي. هغه هيوادونه چې مختلف سياسي او ټولنيز نظامونه لري بايد په سوله کې ژوند وکړي او سوله ايزه سياست غوره کړي تر څو د تيري او جګړې سياست پای ته ورسيږي. د کړکيچ وړ مسئلو د حل له پاره دې د پوځي قوت له استعمال څخه ډډه وشي. پورتنيو موخو ته د اعتقاد او وفادارۍ له پاره د افغانستان جمهوري دولت د بهرني سياست بنسټ پر سوله غوښتني، فعاله او مثبته بي طرفۍ، په نظامي تړونونو کې نه ګډون ، د ملګرو ملتونو منشور ته درناوی، آزاد غوښتونکو غورځنګونو څخه ملا تړ، د نړۍ ټولو سوله غوښتونکو هيوادونو سره مرسته او د نيکو اړيکو ټينګول ، د نورو هيوادونو ملي ګټو ته په پاملرنې سره اقتصادي، فني، فرهنګي، ښو اړيکو ته پراختيا ورکول.

د افغانستان جمهوري دولت د خلکو د ارادي او ازادۍ د اصل په پيروۍ يو ځل بيا د جمهوريت د اعلامي تائيد له پاره په ربښتنولۍ او صراحت سره اعلاموي چې د افغانستان کورنۍ او بهرنۍ سياست د سولي، عدالت، ملي ازادۍ، ملي حاکميت او ملي استقلال په اصل ټينګ دی خو بيا هم تکراروم چي په سوله کې ژوند ، د دوستانه اړيکو پياوړتيا او پراختيا، د نړۍ ټولو ملتونو ته احترام زما دزړه هيله ده . د ښه ګاونډيتوب په اړه وايم چې له شوروي اتحاد سره زموږ اړيکي دوستانه، نيکې او نه ماتيدونکې دي. بل ګاونډي (د چين د خلکو د جمهوريت) سره مونږ د دولتي صميمت نه ډکي اړيکي لرو او هيله لرم چې دا اړيکي نورې هم پراخه شي، د ايراني ورونو سره هم زموږ اړيکي دوستانه دي او اميد لرم چې دغه اړيکې نورې هم ټينګې شي.

په تاسف سره بايد ووايم چې پاکستان يوازيني هيواد دی چې له هغه سره زموږ اړيکي د پښتنو او بلوڅو د حقوقو او د پښتونستان د ملي مسئلي پر سر زيانمنی او اختلاف نظر لرو خو د افغانستان جمهوري دولت به هڅه او کوښښ وکړي چي په پوره حوصله او سړه سينه د پښتونستان د ملي مسئالي د حل له پاره سوله ايزه شرافتمندانه لار پيدا کړي، زه باور لرم چې د پاکستان او افغانستان تر منځ ښي

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړیکې د دواړو هیوادونو او سیمي په ګټه دي ، نو زه بیا هم کوښښ کوم چې ددې دواړو هیوادونو تر مینځ د سولې د ټینګښت تر ڤې او د سیمي د ګټو په خاطر سیاسي اړیکي ټینګې کړم او امیدوار یم چې په دې کار کې بریالي شم.

مونږ له ملي مترقي هیوادونو سره د ډیرو معنوي پیوندونو په واسطه تړل شوي یو او ښې اړیکې لرو. مونږ د دریمې نړۍ (ناپیلو) هیوادونو سره د سولې د ټینګښت، د استعمار او نژادي توپیر پر ضد مبارزه کې په هر شکل چې وي مرسته کوو. د ډیرو کلکو او تاریخي اړیکو په لرلو سره مونږ د هند او بنګله دیش سره ښې اړیکې لرو. په دې نیمه وچه کې تل د سولې غوښتونکي یو. په دې برخه کې بې ځایه به نه وي چې د ټولو دوستانو په ځانګړي ډول شوروي اتحاد، امریکا متحده ایالاتو، د المان فدرالي جمهوریت، د چین ولسي جمهوریت او هغو هیوادونو څخه چې د افغانستان په پرمختګ کې یې ونډه اخیستي او اخلي یې، د افغانستان د جمهوري دولت او خلکو په استازیتوب له دوی څخه مننه وکړم.

ګرانو هیوادوالو:

په دې لسو کلونو کې زمونږ هیواد د ډیرو اقتصادی، ټولنیزو او سیاسي بحرانونو سره مخ شوی دی چې په لنډ ډول یې بیانوم:

اقتصادی برخه کې: د هیواد اقتصاد باید د لومړی او دوهم پلان په تطبیق سره پرمختګ کړی وای، مګر د کاملې ویجاړتیا لوری ته سوق او د سقوط سره مخامخ شو. ځکه دغه اقتصادی پلانونه د اشخاصو د ذهني غوښتونو تابع شول او د هیواد په پرمختګ کې یې لازم اغیزمنتوب له لاسه ورکړ. اقتصادی حرکت ډیر ورو (کند) شو. د خصوصي پانګې منظمه اچونه رامنځ ته نه شوه. بل پلو ته په دغه برخه کې دولتي پانګه اچونه هم کال په کال په لړیدو وه. د پس انداز حسابونه او په صنعت کې خصوصي پانګه اچونه هیڅ جلب نه شوه. د ساري په توګه د دویم پلان ټوله پانګه (۲۲۰۲۰) میلیارده افغانی وه خو په دریم پلان کې دغه پانګه (۱۹۲۵) میلیاردو افغانیو ته را ټیټه شوه. د دوهم پلان د څو محدودو پروژو تطبیق هغه ددوستو هیوادونو د مرستې په اساس وړاندوینه شوی وه. که چیری دغه پروژې په یو استثنایې حالت کې ونیسو، د هیواد اقتصاد په دې اخرو لسو کلونو کې د نفوسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

د رشد او د نرخونو د لوړوالي او په مختلفو هيوادونو کې د پرمختګ په تناسب مونږه دغه اقتصادي پرمختګ داسې ګڼو چې ګواکې پرمختګ پرځاى مونږ شاته ګامونه اخيستې دي. د داسي وضعى په موجوديت کې نه يوازى د ملي عوايدو په زياتوالي کې د پام وړ بدلون رانه غى خو ددى عوايدو يو عمده برخه ددى په عوض چې په پانګه اچونه ولګول شي په بوالهوسه کارونو لګيدلي دي.

په لومړي پلان کې خصوصي پانګه اچونه د ټولي پانګى په سلو کې ۹،۷ فيصده تشکيلوله. خو تش په نامه دريم پلان کې دغه ونډه په سلو کې ۷، ۲فيصده ته را ټيټه شوه. سره له دى چې د لومړى او دويم پلان په تطبيق سره هيواد کې د اقتصادي موسسو زيربنا او بنسټ کيښودل شو، خو په دى تيرو لسو کالونو کې په صنعتي توليداتو کې د پام وړ زياتوالي نه دى راغلى او د کرنيزو محصولاتو په زياتوالي کې هم په داسى وخت کې د هيواد اقتصاد په کرنه متکى دى په سلو کې ۹۰فيصده د ټولو ملي توليداتو کرنيزه محصولات جوړوي. خو زمونږ په هيواد کې زړې کرنيزې اړيکې او د وروسته پاتي توليد طرز مسلط دى. د بزګرانو فقر د ملي بازارونو او له خلکو سره د اخيستلو د توان نه موجوديت، د خامو موادو کمښت د دى سبب شوى، چې په دى وروستيو لسو کلونو کې په افغانستان کې په کرنيزه موادو باندې د مالياتي سيستم د اصلاح له پاره يو اغيزمن ګام نه دى اخيستل شوى، ماليات اوس هم په دولتي عايداتو کې کمه ونډه لري، په ځمکې، څارويو، کورنيو سوداګرو باندې ډيره کمه ماليه وضع شوې او د اضافي لګښتونو له پاره پر مستقيمو مالياتو کې زياتوالي راغلى دي.

په دى وروستيو کلونو کې د بهرنۍ سوداګرۍ په برخه کې د خلاصو دروازو سياست عملي شوى. ملى ګټو ته په پام کولو د توکو په ورادولو کې د اړينو او غيرو ضروري توکو تر مينځ توپير ونشو. او د هيواد د عمده صادراتي توکو په برخه کې په بهرنيو اسعارو باندې هيڅ ډول کنټرول نه و. د بهرنيو اسعارو په مقابل کې د دولت پولي سياست د خلاص لاس او تور بازار تابع و. ځکه له بهرنيو نماينده ګيو او سوداګرو سره قانوني معامله نه کيده بلکه هغوى ته غير قانوني امتيازات ورکول کيدل، او د هيواد د عمده صادراتي جنسونو پخواني نرخونه لوړ شول. په دې ترتيب د هيواد اقتصاد يې ضعيفه او د ويجاړيدو خوا ته سوق کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه دا چې په دی وروستیو لسو کلونو کې زمونږ په هیواد کې ډیره ګډوډي وه. په اقتصادي برخه کې د غولونی لوبه روانه وه، په همدي علت د هیواد اقتصاد ویجاړ، اقتصادي ، صنعتي او ټولنیز پرمختګ ډیر کرار، حتی په ټپه ولاړ وو ..

په ټولنیزه برخه کې:

په تاسف سره باید ووایم چې زمونږ هیواد په فرهنګي او روغتیايي برخه کې په نړیواله کچه په ټیټه سطحه کې قرار لري. په وروستی لسیزه کې د افغانستان د خلکو د ژوند سطحه ټیټه شوې ده، ځکه د لګښتونو کچه لوړه شوې او د هر کال په تیریدو سره دا پیټې لا درنیږي ، ځکه نرخونه په چټکی سره لوړیږي مګر د ټیټ رتبه دولتي مامورینو تنخوا ، او د کارګرانو ، اجیرانو مزدوري د بخور نمیر له حالت څخه زیاتوالي نه دی کړی چې فقر ، بیکاری، بدبختي او د خلکو دربدری ورځ په ورځ په ټولنه کې زیاتیږی او د خلکو په مینځ کې ناروغي زیاته شوی ده، پوهنه او فرهنګ د سقوط لور ته مخه کړیده، په ټولنه کې مصؤنیت او د قانون تطبیق نشته. په بدل کې د با نفوذه خلکو او لوړ رتبه مامورینو لخوا مطلق العنانی ، ظلم، ستم او استبداد لاشدت پیدا کړی و. چې دولتي دستګاه یې د ویجاړیدو او رسوایې خواته سوق کړې وه.

بیت المال، دهیواد ملي ثروت اود خلکو له مال څخه ناوړه ګټه اخیستل او مصرفول رواج شول. اختلاس، بډې اخیستل، احتکار، قاچاق، ټګي (تقلب) ، سود خوړل ورځ په ورځ زیات او د خلکو په مینځ کې رواج موندلی دی ،له دې کبله زمونږ د ډیری خلکو د ژوند ساحه تنګه شوي وه.

په سیاسي برخه کې:

په دی تیرو لسو کلونو کې د دولت کورنی سیاست په چل، فریب ، سیاسي ټګی، د پرګنو په غولوني او تیرایستني باندې ډډه لګولی، د تهدید له مختلفو شکلونو څخه کار اخیستل، په زور سره د خلکو تحریکول او وحشت ایجادول، یو د بل په وړاندې لمسول، د مختلفو ګروپونو او د خلکو تر مینځ بي اتفاقي، اختلاف او دښمنی پیدا کول، سلطنتي رژیم د ځان د پاینښت له پاره یو مهم شرط ګڼلو.

د دیموکراسی او وطنپرستانو پر ضد د ارتجاعی قوتونو هڅول او تحریکول د تیر منسوخ شوی دولت په کورني سیاست کې لوړ مقام درلود. په خلکو باندې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

فشار او اختناق د سیاست تحمل، د زور، ظلم او بې عدالتۍ څخه ملا تړ، د هغوی کار وه ، خو د مظلومانو فریادهیچا نه اوریده ، د خلکو په تیره بیا ځوانانو تر مینځ فشار، بې اتفاقي او ملي ضد کارونو ته لمن وهل کیده. د قلابي دیموکراسۍ څخه ناوړه ګټه اخیستل پیل شوې وه. پارلمان په خپلو رایو د دولت ملي ضد پریکړو د تائیدولو په ماشین بدل شو. دوي هم د بیت المال او د خلکو د جیبونو په غارت او لوټولو پیل وکړ، د خلکو حقونه او رینښتني آزادي ورځ په ورځ سلب او عملاً تر پښو لاندي کیدله. زور، ځېل سري او د ځنګل قانون په هیواد باندي حاکم و.

د مخکیني رژیم یوه بله سیاسي ځانګړتیا دا وه چې د بې پلویتوب تر عنوان لاندي یې د استفاده جویي کړنلاره په مخ وړله. په بهرني سیاست کې د آزادي د سیاست په نوم په هره مسئله کې باید د خلکو څخه نظر غوښتنه شوي وای، خو په عمل کې هیڅکله داسي ونشول، او هیڅ مساله کې د خلکو نظر ونه غوښتل شو، دولت تل په بهرني سیاسي کړنلاره کې رینښتني نه و، دوکه، چل او فریب د دوي د سیاست خاصه ځانګړتیا وه، د مظلومانو فریاد او د خطرونو هغه زنګونه چې له هره طرفه اوریدل کیدل په دې ونه توانیدل چې نوموړي رژیم د خپل مغرضانه سیاست څخه واړوي او د هیوادوالو د ژوند دردونکي حالت ته یې متوجي کړي. نور د اصلاح تمه تري قطع شوي وه پرته له دې چې دغه رژیم له مینځه یوړل شي بله لاره پاتي نه وه. مګر هغه دردونه چې له مخکیني رژیم څخه مونږ ته په میراث پاتې دي، له مونږ څخه د درندو دندو د اجرا غوښتنه کوي.

په اقتصادي، ټولنیز او د ژوند په ټولو برخو کې د پام وړ وروسته پاتي والی لیدل کیږي چې د کار او دندو د اجرا په طرز کې هم نیمګړتیا شته. چې ژر باید اصلاح شي. د هیواد اقتصادي وضع ډیره ګډوډه او بې نظمه ده، په ټولنیز ژوند کې هم ډیرې او مختلفي ستونزي موجودې دي، دولتي دستګاه له حده زیاته فاسده شوې او په ټولو برخو کې یې بې عدالتي لیدل کیږي، پر ټولنې باندي فقر، بیکاری، ناروغۍ، بیسوادۍ خپل سیوری غوړولی دی. تبعیض، نابرابري ډیري بدې پایلې له ځانه سره راوړي دي. اوس مونږ ته ډیري مهمې ملي دندي په مخکې شته چې باید اجرا شي تر څو نوموړي ستونزي حل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

مونږ باید وګورو چې دا ټولي ستونزي يو ځل حل کولي شو؟ آیا مونږ باید هغه ټولي ملي دندي چې زمونږ په مقابل کې پرتې دي يو دم اجرا کړو؟ د هغو هیوادونو تجربو ښودلې ده، چې د خپل هیواد د پرمختګ له پاره يې ډيره وارخطايي کړي ده او له هري ممکنې او غیر ممکنې وسیلې څخه د وروسته پاتې والی څخه د خپل هیواد د خلاصون په هیله البته يو دم عمل کړيدی. د ټولو چارو اصلاح يو دم يو طفلانه کار او بی نتیجي عمل دی، له دې امله باید په ډير متانت، ټینګ عزم، دقیق سنجش، د ډیرو امکاناتو څخه په ګټي اخیستلو سره د ټولني د اصلاح او د خلکو د ژوند د بهبود له پاره پيل وکړو، باید قدم په قدم د خپلو فعالیتونو د ساحې د پراخولو پواسطه مرحله په مرحله مخکي ولاړ شو. د دندو د بریالیتوب له پاره اړين شرط په اقتصادی، سیاسي او ټولنیز ژوند او فعالیتونو کې د اکثریت خلکو فعاله ونډه اخیستل دي

- ګرانو هیوادوالو!

مونږ په داسې مرحله کې قرار لرو چې لاندي پوښتنې او غوښتنې مطرح دي:

- څه کولي شو؟
- له کوم ځایه څخه يي پيل کړو؟
- کومي خواته لاړ شو؟

ددي ټولو پوښتنو د ځواب له پاره باید له ټولو څخه وړاندي اعلام کړم چې په اوسنیو شرایطو کې د افغانستان د ځوان جمهوریت ضروري او مهمه دنده د جمهوري رژیم د بنسټیزه ستنو ټینګښت، د امنیت، مصئونیت تامینول او په هیواد کې د قانون تطبیق دی، چې پرته له تبعیض او امتیاز څخه د ټولو هیوادوالو له پاره سالمی، د ډاډ وړ او دیموکراتیکه نظام رامینځ ته شي. ډير ژر به د نوي اساسي قانون د مسودې د جوړولو او مطالعي له پارو يو کمیسون وټاکو تر څو د افغانستان د جمهوري نوي اساسي قانون د قانوني پړاونو د تیرولو او د لويي جرګي له تصويب وروسته به نافذ شي، چې د هغه په تطبیق سره به ریښتني دیموکراسي تامین شي، د افغانستان ځوان جمهوریت په ټولنیز نظام کې د ژورو او بنسټیزو بدلونونو غوښتونکی دی، دولت به د یادو شوو دندو د اجرا له پاره د لاندي چارو او دندو په اجرا کې ډير کوښښ وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي حاکمیت

د خوښۍ ځای دی چې ځوان جمهوریت د افغانستان د اکثریت خلکو د ښه ملاتړ څخه برخمن دی او د هغو د ګټو استازیتوب کوي په نږدې راتلونکې کې به جمهوریت د اساسي قانون پواسطه کوم چې نافذیږي د دولت د دري ګوني قوتونو تفکیک به وشي. او د خلکو د قانوني ګډون او تاکنو پواسطه به قانوني ثبات رامنځته شي. جمهوري دولت د ګران هیواد افغانستان نه د دفاع، د ځمکني تمامیت، د هیواد د ازادي ساتل او د حاکمیت د ټینګښت له پاره کومه چې د دولت سیځلي دنده ده، د نړیوالو پواسطه په سیمه کې د قواوو انډول ته په پام به د هیواد د دفاعي ځواک پیاوړي کړي زمونږ ځوان پوځ نور د جمهوریت پوځ دي.

ګرانو هیوادوالو:

اجازه غواړم او په صراحت سره اعلاموم د افغانانو او په ځانګړي توګه د اسلامي ریښتني ترقي غوښتونکو هیلو سره سم او د نوي عصر د غوښتنو په پام کې نیولو سره د افغانستان ځوان جمهوري دولت د بنیادي اصلاحاتو په لور به د لوي خدای (ج) په مرسته له وارخطایي، افراط او تفریط او لغزش پرته په ډیر جرت سره پرمخ ولاړ شو. مونږ خوښ یو چې په دي تارخي مرحله کې د افغانستان د جمهوري دولت دندي د ټولنیزي نابرابرۍ، فقر، اقتصادي وروسته پاتي والي چې له ډیرو پیړیو راهیسي زمونږ په هیواد کې شتون لري، ختمول، د سیاسي او اقتصادي استقلال پر ټینګښت برلاسی او ور رسیدل دي.

جمهوري دولت که چیري د ټولنیزي پرمختیایي مبارزي پر مهال د یو پیاوړی ملي اقتصاد په ایجاد کې بریالي نه شي، سیاسي استقلال او ملي حاکمیت له خطر سره مخ کیږي. د ملي اقتصاد د ایجاد له پاره چې په نوي عصري تکنالوژۍ او ساینس باندي متکي وي. نو لازمه ده چې یو لړ اقتصادي او ټولنیز ژور بدلونونه رامینځ ته شي. دولتي سکتور باید ټینګ او تکامل وکړي. په اقتصادي، سیاسي او ټولنیزو برخو کې دیموکراسي پلې او په هیواد کې باید د ملي صنایعو بنسټ کینښودل شي.یوازي ریښتیني انقلابي بدلونونه کولای شي په هیواد کې ملي حاکمیت ټینګ او د خدای (ج) په مرسته به وکولای شو چې د اقتصادي او ټولنیزو پرمختګ په لور موثر ګامونه واخلو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ګرانو هیوادوالو!

د دي درندو ملي دندو اجرا ایجابوي چې په دی خطرناک او حساس پړاو کې ټول ملي او مترقي ځواکونه او وطن پالونکي طبقات په یو پراخه جبهه کې د هیواد د ځوان جمهوریت تر رهبری لاندې متحد شي، د خدای (ج) په فضل د نوواو بنسټیزو اصلاحاتوعملی کول ، د نوي ، قوي او مترقي افغانستان جوړښت ، د وطنپالني له شور او زوړه څخه په ډکه روحیه، زړورتیا او پوره ډاډ سره ، د ګران هیواد افغانستان ځوان جمهوریت په انقلابې ولولو سره د راتلونکي په لور، د لوي او مهربان خدای (ج) باندي په توکل او مرسته مخ په وړاندي ځي..

مذهب زنده دلان خواب پریشاني نیست
از همین خاک جهان دیگر ساختن است
زنده و جاویدان بـــــاد افغانستـــان
سربلند بـــــــاد مردم افغانستــــان
بر افراشته باد بیرق جــــــــمهوري [۲۱] م م ۵۵۰_ ۵۲۰

خلکو ته خطاب چې د نوي دولت سیاسي کړنلاره وه د ۱۹۷۳ ز کال د اګست په ۲۳ نیټه، ماښام د کابل راډیو څخه خپره شو د لیکني میتود او اساس یي د خلق دیموکراتیک ګوند د برنامي سره ډیر و توپیر نه درلود چې بنیادي اصلاحاتو لکه د نوي اساسي قانون تصویب، دیموکراتیکو حقوقو پراختیا ، د رشوت او فساد پرضد مبارزه، دولتي کارونو څخه د پاچا کورني د غړو لاس لنډول، د ځمکو ویشل، د معارف، سواد زده کړه او روغتیایي خدمتونو عامول وعدي ورکړي چې د یوي پاکي اداري زیري یې ورکاوه.

د دي وینا خپریدلو خلک په اندیښنه کي واچول . ځکه چې دده په خوا کې د پرچم د جناح یو شمیر غړو له ده سره همکاری درلوده او د حکومت په مهمو څوکیو کې په دندو وګمارل شول، د خلق جناح هم دده حمایت او تائید کړي و..

د سردار محمد داود خان ملګرو فکر کاوه چې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند اتحاد د داود خان سره موقتي بڼه لري ، خو کله چې نوموړي د خپل واک ستني ټینګي کړي پرچمیان به له دولتي څوکیو څخه لیري او د هغه پر ځای به خپل دوستان او ملګري مقرر کړي.(۳۳ م ۲۸۵)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوموړي وينا چې د ۱۳۵۲ لمريز کال د وږي د مياشتي په لومړي ورځ د راديو افغانستان نه خپره شوه د جمهوري دولت د ټولنيزو، سياسي، اقتصادي او فرهنګي چارو د سرته رسولو کړنلاره وه. دغه د جملو او کلماتو په لحاظ يو مغز نه وينا وه. خو په عمل کې د دي وينا د پلي کولو توان له جمهور رئيس او د هغه له دولت سره نه وه. د هغه په خپله وينا کې د جمهوري انقلاب په تاريخي ضرورت باندي ډير ټينګار شوی وه. او د ۱۳۴۳ لمريز کال د اساسي قانون ديموکراسي يې يو قلابي ديموکراسي وبلله او وويل چې نوموړي ديموکراسي زمونږ د خلکو ژوند له خطر سره مخامخ کړي وو. نو ځکه د هيواد ځوانانو دا انقلاب وکړ ده په تيری ديموکراسي باندي په سياسي او اجتماعی لحاظ ډير انتقادونه وکړل او د پارلمان فعاليتونه يي د شخصی استفادی وسيله و بلل.

سردار محمد داود خان په خپله وينا کې د اداري د پاکوالي، د برابرو حقوقو د تامين، د ملي ازادي او سالمي روزنې له پاره د زميني برابرولو وعدی ورکړي وي، د ملي مسالي تر عنوان لاندي په افغانستان کې ټول ميشت قومونه ورونه او د هغوي ژبي يې برابري و ګڼلي او هيڅا ته د برتري حق نه وو ورکړل شوي. د سوداګري، پولي، مالي او د بهرنې سوداګري چاري بايد د دولت د لارښوونو او اوامرو تابع وي. د کرنې د پرمختيا او عصری کولو، د کار د شرايطو د ښه والي او عمومي ترقۍ ټينګي وعدي ور کړې وې په بهرنې سياست کې د ګاونډيانو سره د ښو اړيکو او روغی هيله ځرګنده کړي وه . (۳۳ م ۲۸۵)

دي وينا په هيواد کې د روڼ اندو هيلي د هيواد د ابادي او پرمختګ په اړه زياتي او د ديموکراسي پلي کيدو ته اميدواره کړل. خو په اخير کې ملي رهبر په خپل عظمت کې غرق او د ګوند په جوړولو کې دده شاو خوا ناپاکه او سستو عناصرو ونيوله، چې دده په نوم يي ډيرې ناوړه کړنې سرته ورسولي، د پاکستان په لمسون د پښتونستان د مسالي پر سر لويديځه نړۍ د هغوي په سر کې د امريکا متحده ايالات د افغانستان په اړه بې اعتنا او اړيکي يې سستي شوي چې شوروي اتحاد ددي خلا ځخه ګټه واخيسته او په خلاص مټ يې د افغانستان په کورنيو چارو کې لاس وهنه پيل کړه تر څو چې يې په ۱۹۷۸ ز کال د ډسمبر په ۲۷ کې نظامي يرغل وکړ او د ډيرو وينو تويولو وروسته ناکام او وتلو ته مجبور شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کورني سیاست

۱ _ له ۱۳۵۲ څخه تر ۱۳۵۵ لمریز کال پورې:

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ کال د اگست د ۲۳ نېټې وینا (خلکو ته خطاب) کې د کورني او بهرني سیاست لوري په ډاگه کړ. نوموړي پر پخواني رژیم د نیوکو تر څنگ د هېواد په اقتصادي، ټولنیز او سیاسي ژوند کې د ټولو خلکو د گډون پر بنسټ په ټولنه کې د سمونونو ((اصلاحاتو)) له راوستلو بر سېره په لومړي پړاو کې د جمهوریت د بنسټونو د ټینگولو، د خلکو د دیموکراتیک ژوند د سمبالتیا له پاره د شرایطو، قانوني ځواک د ضمانت او رښتني ولسواکۍ د رامنځته کولو له پاره د نوي بنسټیزه قانون د جوړولو چارې په گوته کړې. خو په دې کړنلارو کې د وینا (بیان) سیاسي غونډو او سیاسي گوندونو د جوړولو حق په سترگو نه لېدل کېده. (۴۲م م ۱۳۹ _ ۱۴۱)

د جمهوري نظام فعالیتونه د هغوی د هغو وعدو او د ډیموکراسۍ د غوښتنې دادعا برخلاف چې په خپلو رسمي اعلامیو، فرمانو نو او اساسي قانون کې ترې پوره یادونه کړې وه یوازې د جمهور ریس د نظر او ارادې مطابق سرته رسېدل ځکه د جمهور ریس او رهبر خبره پرته له کوم خنډ څخه تل د قانون په څېر پلې کېده، اداري کار کوونکو د ځان د بقا له پاره هم د سردار محمد داود خان درناوي کاوه. ده به په خپله اجرائیوي څانگو ته هدایت ور کاوه او راپور به یې ترې اخسته خو بیاهم اجر اتو یې د ملي گټو سره سمون درلود.او دده هره کړنه د هېواد د پرمختگ لپاره وه. د سردار محمد داود خان په اند افغاني ټولنه د فرهنگ او تمدن له مخې وروسته پاتې او د پوهې کچه یې ډېره ټیټه ده. هغه سیاسي گوندونه او سیاسي کړۍ چې د هېواد په مختلفو سیمو کې فعالیت کوي مناسبه سیاسي تجربه او هم د یو پر مختللي، مترقي او پیاوړي افغانستان د جوړېدو له پاره یو مثبته او معقوله کړنلاره نه لري، نوموړی په خپلو مامورینو بې اعتماده و او د هغوی د ناوړو گټو او بدې اخېستلو په اړه اندیښمن و ...

نوموړی په دې نظر و چې یوازې په سیاست او اداره کې د نورو د نظر او رایې شریکول گټور دی خو د دې ترڅنگ د هغوی عملي شریکولو د تشنج او گډوډۍ او موخې ته د رسېدو په لاره کې ناکامۍ لامل گرځي. ده په اداره کې د ځانگړې لارې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیروي کوله چې د افغانستان د پر مختګ له پاره یې د خپلو نظریاتو تحمیل او زړه سو اندې د یکتاتورۍ تطبیق و . (۲۱ م ۵۶۱)

سردار محمد داود خان غوښتل چې په هېواد کې اقتصادي پرمختګ وده چټکه کړي او د ټولنیز ژوند په ټولو برخو کې پرمختک له پاره زمینې برابرې کړي ، ځکه هغه هیله درلوده تر څو افغانستان د سیمي او نړۍ د هیوادونو په څیر ، په ډېر لږ وخت کې پر ځان متکي هېواد باندې واوړي .

لوموړۍ هغه (داود خان) په افغانستان کې ټول مېشت قومونه پرته له امتیاز څخه افغان یاد کړل . قومي او محلي تخلصونه لیکنه او د تابعیت په تذکره کې ئې د پښتون، هزاره ، تاجک رسما منع اعلان کړل ، هڅه کېده چې افغاني ناسیونالېزم (ملت پالنه) رواج شي تر څو د پردیو د ایدالوژي د واوردیدو مخه ونیسي او دا تشه ډکه کړي . داود خان هم د ملت پالني په ایډیالوژي او ټولنیز ، اقتصاد باندې معتقد و. نورو ته به یې دا توصیه کوله باور ولري هغه انسان چې ایمان او مسلک ونه لري هیڅکله به خپل هیواد او ټولنې ته په اوس او راتونکي کې د ګټور خدمت جوګه نشي (۲۱ م ۵۶۳)

سردار محمد داود خان دخپلې وینا د ریښتینولي او پلي کولو له پاره د بیمې شرکت او بانکونه ملي اعلان کړل . د ځمکو د اصلاحاتو له پاره یې دوه قانونه (د ځمکو د اصلاحاتو او مترقي مالیاتو) تصویب کړل . ددې قوانینو په اساس شخصي ملکیت اندازه (۴۰) جریبه اوبه لرونکي ځمکه چې له (۲۰) هکتاره سره برابره وه او (۲۰۰) جریبه وچه (للمي) ځمکه چې (۲۴۰) هکتاره سره برابره وه وټاکل شوه او په دې قوانینو کې پرېکړه شوې وه چې زیاتې (اضافه) ځمکې دې د ځمکوالو څخه په مناسب او عادلا نه قیمت واخېستل شي او د دې ځمکو قیمت دې په (۲۵) کلونو په موده کې د قسط په ډول ورکړل شي . بیا دې ځمکې پر بې ځمکو بزګرانو باندې په اقساطو وپلورل شي د مترقي مالیات ور کړې تر څو په خپله ځمکوال د ځمکې پلورلو ته اړ ایستل ځکه د ځمکې حاصلا تو دغه مالیه نه پوره کوله . (۲۱ م ۵۶۳)

د دې قانون له نافذېدو وروسته د ځمکو د اصلاحاتو پر مهال یوفرمان صادر شو چې د ځمکو د اصلاحاتو پر ختمیدو پوري هیڅوک کرنیزه ځمکه پلورلي نه شي په هغه وخت کې په افغانستان کې د ځمکو د مترقي مالي تطبیق او عملي کېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدونکی و . خو د دې کار له پاره لومړی د ملکیتونو د ثبت د ادارو اصلاح ته سخته اړتیا وه او هم ځوان ولسوالان باید نه ستړي کېدونکي کار وکړي خو داسي ونه شول ځکه یو شمېر ځوان ولسوالان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم جناح غړي او هوا خوان وو .. چي فیض محمد او ذبیح الله زیارمل لخوا په دندو وگمارل شول . ذبیح الله زیارمل هم د کورینو چارود وزارت د قلم مخصوص مدیر په توگه دنده اجرا کوله . او جیلاني باختري د کرنې په وزارت کې مقرر و . ځوانو ولسوالانو غوښتل چې ډېره ژر د ملکانو او ځمکوالو نفوذ له مینځه یوسي تر څو د خپلې ایدیالوژي سره سم ټولنیز عدالت را منځ ته شي . خو د ځمکو د استملاک په نتیجه کې ځمکوال زیانمن او داود خان د نفوذ خاوندانو او ملکانو نفوذ کم او په سیاسي ژوند کې یې شاته کړل ، پر ځای یې تحصیل لرونکي ځوانان په کار وگمارلو او په خواکي یې سردار محمد داود خان هغه پخواني مامورین چې له ده سره ملگري وو او (۱۰) کاله په کورناست او یا یې د ده د صدراعظمي پر مهال له ده سره کار کاوه که څه هم د هغو سن د تقاعد حتی د جبري کار له اندازي څخه اوښتي و . هغوی یې ببرته د جمهوریت په کابینه کې مقرر کړل لکه جنرال محمد اصف سهیل د مطبوعاتو ریس په ترتیب سره د پیکنگ د سفارت څخه راغلی و د تهیې ریس او جمهوریت د روځپانې د مسول په توگه مقرر کړ .(۲۱ م ۵۲۴)

سردارمحمد داود خان په دولتي دستگاه کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند په تیره د پرچم اړخ نفوذ زیا ت و . نوموړي غوښتل چې له هغوی نه په خپله گټه کار واخلي برعکس د خلق دېموکراتیک گوند غړو غوښتل چې خپل نفوذ په نه احساسېدونکي ډول زیات کړي کله چې داود خان د دوي د هیلې سره سم کار ونه کړ نو په کورنیو چارو کي لاسوهنه پیل کړه ده هم دخپلې دولتي دستگاه په تصفیه کولو کې اقدام وکړ دا کار یې له خپلې کابینې څخه پیل کړ چې د کورنیو چار وزیر فیض محمد ، دسرحداتو وزیر پاچا گل وفادار ، د کرنې وزیر غلام جیلاني باختري او دمخابراتو وزیر عبدالحمید محتاط یې له دندو څخه لیرې کړل پر ځای یې عبدالقدیر نورستاني د کورنیو چاروزیر ،عبد اکریم عطائي د مخابراتو وزیر،عزیزالله واصفي د کرنې وزیر او پوهاند عبدالقیوم یې د سرحداتو وزیر په توگه وټاکل لږموده وروسته د صدراعظم مرستیال محمد حسن (شرق) او نعمت الله

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژواک چې د پرچم د اړخ غړي وو له دندو څخه لیرې او حسن شرق په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر کړ. (۲۱ م۵۲۴)

سردار محمد داود خان د نوو ټاکنو او لیرې کولو سره ظاهراً دولتي دستګاه تصفیه کړه خو هغه د دولت په ټیټو او منځنیو پوړونو (سطحو) کې د هغوی نفوذ او موثریت ته پام لرنه ونه کړه چې د دې ګوند غړو د خپل ګوند نفوذ او موقیعت د ټینګولو له پاره ترې ګټه واخیسته. بل پلو ته ښاغلي داود خان د پورتنۍ تصفیې وروسته په پوځ او پولیسو کې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د غړو د لیرې کولو څخه ډده وکړه او دا کار یې د ځان له پاره خطر ګڼلو چې وروسته بیا د داود خان واکمني ته همدغو ټیټ رتبه پوځي افسرانو د پای ټکی کېښود.

کله چې سردار محمد داود خان په هرات کې د وینا پر مهال د خلق دیموکراتیک ګوند او د هغوی ایدیالوژي سره مخالفت ښکاره کړ. د ګوند رهبري او شوروي اتحاد دواړه په دې پوه شول چې داود خا ن د مارکسیسیم سره مخالف دي د شوروي اتحاد په کوښښ دواړه جنا ح (خلق او پرچم) سره یو ځای شول. سلطان علي کشتمند د خلق د دیموکراتیک ګوند سره د سردارمحمد داود خان د اړیکو په اړه داسې وایي: «رابطه حزب با محمد داود خان بیشتر یک رابطه اي اګر بوده باشد تا حدود معیني ولي رابطه ذهني وفکري نه بوده و هیچ ګونه قرارداد در میان وجود نداشت و بعداً وقتي محمد دادو خان جمهوري را اعلام کرد وبه حاکمیت رسید باز هم رابطه میان حزب دیموکراتیک خلق ومحمد داود بیشتر یک رابطه رسمي بود با یک تفاهم معین متقابل با وجود همکاري هاي محمد داودوحزب دیموکراتیک نه بسیار با سیاستهاي حزب موافق بود ونه نسبت به همه رهبران خوشبین. (۲۸ م۱۷۵)

په دې اړه عبد الکریم عطایي داسې نظر لري: «د جمهوري دولت له اعلانولو وروسته د چنګاښ د (۲۲) نېټې د پاخون د مشر په هره وینا کې پردې ټینګار کیده چې کین اړخي عناصرو له خپلو دندو څخه ګوښه شي او دا د دې ښکاره ثبوت دی چې ښاغلي جمهور رئیس او جمهوري دولت له هېڅ یوې ډلې سره هم لاس نه دی یو کړی د ولس د ښمنانو چې کله ځان په خطر کې ولید د دولت پر خلاف به یې هر ډول تخریبي فعالیتونه سرته رسول.[۳ م۴۰] او په دې اړه ظاهر طنین داسې وایي: «ما په خپله له جمهور رئیس محمد داود خان نه په ۱۹۷۲ ز کال په یوې مصاحبه کې پوښتنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړه خلک وايي او اوازه ده چې د ۱۳۵۲ لمريز کال دچنګاښ د ۲۲ (۱۹۷۳زکال د جولاي د۱۷) مې نېټې د پاڅون پر مهال ستا او دخلق ديموکراتيک ګوند تر مينځ يو پټ تړون موجود دي آيا داواقيعت لري؟ داود خان وويل: چې خداى (ج) شاهد دى چې دا خبره هېڅ واقيعت نه لري نه په پټه او نه په ښکاره زما او د هغوى تر مينځ کومې اړيکې نشته .(۲۸ م ۱۷۴)

له پورتنيو څرګندونو څخه داسې نتيجه اخلو چې سردار محمد داود خان له واکمنۍ مخکې او د واکمنۍ پر مهال له هېڅ يوې سياسي ډلې سره اړيکې نه درلودې خو په کومه اندازه چې دافغانستان د خلق دېموکراتيک ګوند څخه ويريده . همغه اندازه د اسلامي نهضت (اخوانيانو) څخه هم ډارېده .ددواړو مقابلې ته يې تياري نيوه ځکه له دې دواړو (خلق ديموکراتيک ګوند او اخوانيانو نهضت) څخه د جدي خطر احساس کېده . ددغو دواړو قوتونو سياسي واک ته د رسېدو امکانات زيات و ځکه له يوې خوا د شوروي اتحاد او بل لوري د پاکستان اوعربي هيوادونو ملا تړ څخه برخمن وو. داود خان د دواړوخواو د ضعيفه کولو نيت درلود ،تر څو دده په مقابل کې دمخالفت توان له لاسه ورکړي ځکه ده (داودخان) د هېڅامخالفت نشو زغملی ،هڅه يې کوله چې خپل مخالفين له مينځه يوسي دده همدې کړنلارې دده مخالفين لا زيات کړل.

ښاغلي هارون وايي : ((ځوان جمهوري سياست پراختناق او پوليسي نظام باندې ولاړ و د جمهوريت مخالفت او پر هغه باندې انتقاد جرم بلل کېده او سخته سزا يې درلوده چې له جمهوريت سره مخالفت په نوم ډېر کسان وتړکول شول .(۱)م۹۲)

نوموړي د اګست د۲۳ نېټې په بيانيه کې ديو لړ تولنيزو اقتصادي بدلونونو او اصلاحاتو وعده ورکړې وه خو د ۱۳۴۳ لمريز کال قانون يې لغوه اعلان کړ او دمرکزي کمېټې لخوا يو حکم صادر شو چې ددې حکم پواسطه دمخکينۍ مقنني قوې صلاحيتونه مرکزي کمېټېاو د پاچا صلاحيتونه رئيس جمهور پورې اړه پيدا کړ.

ښاغلي حسن شرق هم د داودخان دا سياست چې مخالفين يې نه پرېښودل په غيرمستقيم ډول تائيدوي ، ليکي : ((د سردارمحمد داود خان د هدايت سره سم مولوي سيف الرحمن د تورن نظر محمد له خوا تر څارنې لاندې ونيول شو. ځکه داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خا ن فکر کاوه چې مولو ي سیف الرحمن په پټه د پوځي افسرانو سر ه ګوري په ځانګړي ډول د دفاع وزارت مرستیال جنرال خان محمد سره د هغه اړیکو لرل دده اشتباه نوره هم زیاته کړه ۰د کورنیو چارو وزارت د پولیسو او ژاندارم د قوماندان عبدالقدیر تر مشري لاندي د شکمنو اشخاصو څارنه نوره هم سخته شوه دوي وتوانېدل چې د جنرال خان محمد د خدمتګار په وسیله د هغو کسانو غږونه ثبت کړي چې د هغه کورته تلل . د ۱۳۵۲لمریز کال د وږي د میاشتې په ۳۱ نېټه د جمهوري ریاست ددفتر د بیړنۍ اطلاع له مخې د مرکزي کمېټې ټول غړي جمهور رئیس (محمد داود) خپل حضورته وغوښتل ، د جمهور رئیس حضور ته د رسېدلو وروسته موضوع په اړه اوږدې څرګندوني ورکړې او وې ویل (ورونو دیوې موثقې اطلاع او لاس ته راغلو اسنادو په اساس نن شپه دوه بجې مخالفین د پخواني صدراعظم محمد هاشم میوندوال او مرستیال خان محمد ترمشرۍ لا ندې د جمهوري نظام د را پرزیدو له پاره وسله وال قیام کېږي ما غوښتل چې تاسې خبرکړم او ستاسې نظریات له ځان سره ولرم). د غونډې په پای کې پرېکړه وشو چې جمهوري غوښتونکي دې ټولو قطعاتو کې پټ اولومړۍ درجه احظارات عملي کړي .))[۲۲م ۱۷۰] سردار محمد داود خان هېڅ ډول مخالفت نشو زغملي او د واک په ټوله موده کې یې خپل مخالفین له څوکۍ ځخه لیرې یا بندیا ن کړل

۲ _ له ۱۳۵۵ _ ۱۳۵۷ لمریز کال پورې:

د سردارمحمد داود خان د دوهم ځل ټاکنې وروسته د ټولني په ټولو برخو کې تقریبا د وېرې فضا حاکمه شوه هېچا نشو کولایی چې د حاکم نظام د سیاسي کړنو په خلاف خپل نظرڅرګند کړي نشرات سانسور او مطبوعاتو یوازې د دولت ورځني فعالیتونه هغه هم مثبت او یو طرفه نشرول ، د ټولو ګوندونو فعالیتو نه بند شول یوازې د ملي غورځنګ ګوند چې دداود خا ن تر لارښووني لاندې یې فعالیت کاوه او د ده ریاست په وخت کې جوړشوی ود فعالیت قانوني اجازه درلوده .او خپلو پلویانو جذبولوته یې ځانګړې پاملرنه کوله .

سردار محمد داود خا ن په دې نظر و چې په اوسنیو شرایطوکې بایدیوازې اقتصادي او ټولنیز حالت ته ډېره پاملرنه وشي ځکه سیاسي دیموکراسي له اقتصادي او ټولنیزې ودې پرته امکان نه لري خو د اقتصادي فعالیتولارښوونه باید

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دولت په لاس کې وي انارشيزم څخه د مخنيوي له پاره پکار ده چې تر څه وخته پورې يوازې يو گوند فعاليت وکړي او ډېرو خلکو غوښتنې په نظر کې ونيسي خو دا په دې معنی هم نه ده چې تل به مخالف گوند مجود نه وي .ځکه د مخالف گوند له موجوديت پرته ديموکراسي معنی نه لري . (۲۱م ۵۲۱)

نوموړي د پورتنيو دلايلو په نظرکې نيولو سره يو انقلابي گوند جوړ ، خومخکې له دې چې ددې گوند اساسنامه او بر نامه جوړه شي د ځينو خود غرضه اشخاصوله خوا د خپلوځاني او شخصي گټو خونديتوب له پاره جلب او جذب پيل شو. په دې لړ کې هغه روڼ اندوځوانانو چې دگوند د غړيتوب څخه سر غړونه کوله پرتهديدولو سر بېره په تور لست کې شاملېدل خو کله چې داود خان په دې کار خبر شو ډېر ژر يې د ملي راډيو له لارې اعلان وکړ چې دملي غورځنگ په گوندکې غړيتوب د هېچا له پاره جبري نه ده. د ملي غورځنگ د تاسيس او اجازې په اړه د اساسي قانون په (۲۴) مې ماده کې داسې ذکر شوي وه : ((دافغانستا ن دخلکو د وخت د سياسي او ټولنيز غوښتنوسره سم تر هغه پورې چې دوی په طبعي ډول رشد ته نه وي رسېدلي په هېواد کې به يو گوندي سيستم هغه هم د ملي غورځنگ د لارښوونې لاندې (چې نوموړي گوند ۱۳۵۲لمريز كال د چنگاښ د ۲۲مې نيټې د انقلاب بنسټ اېښودونكي) ټينگ وي . نوموړې گوند د۱۳۵۲ل كال د چنگاښ په (۲۲) مې نېټه تشكيل اوفعاليت يې پيل کړ . (۲۱م ۵۲)

د ملي غورځنگ رهبري د هغوی کسانو تر نفوذ لاندې راغله چې غوښتل يې په گوندکې دغړيتوب او فعاليت له مخې ځا ن سردارمحمدداودخان ته ځان وفادار وښيي دا کار ددې لامل شوچې دگوند نفوذ له دولتي دستگاه څخه بيرون نه شو او په نورو او لسي کړيواوقشرونوکې نفوذ و نه شو کړای .د ملي غورځنگ گوند د دې له پاره جوړ شو چې دولتي ستنې ټينگې کړي خو برعکس هغه يې ولړزولې. ځکه هغه لوړ رتبه مامورين چې ددې گوند غړي وودې په ځای چې خپلو دندواو مسوليتونوته متوجه شي پريو بل د مخکې کيد واو دمقام د تر لاسه کولو له پاره يې مبارزه پيل کړه.

سردارمحمد داود خان دخپل حکومت په اخرو وختونو کې غوښتل په کورني سياست په تېره بيا په کابينه او د دولت په لوړو پوړو چارواکو کې بدلون را ولي .ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کابینه کې د چپیانو شمیر کم کړ او پر ځاي یې د ملي ګټو پلویان او ده ته ریښتني وفادار کسان مقرر کړل ځکه په کابینه کې د چپیانو (د افغانستان خلق دیموکراتیک ګوند غړو خصوصا د (پرچم اړخ) د موجودیت له امله تل اسلام پالو ګوندونو پر داود خان سختې نیوکې کولې داود خان په دولت کې د وزیرانو په کچې سر بېره په منځنیو رتبو کې مقررو چپي عناصر دندې هم محدودې کړې خو دا بدلون یې له وزیرانو را پیل کړ . د کورنیو چارو وزیر فیض محمد پر ځای عبدالقدیر نورستاني د کورنیو چارو د وزیر په توګه او فیض محمد یې د پاچا ګل وفادار پر ځاي چې په کور کې ناست و د سرحدونو وزیر په توګه ، د مخابراتو د وزیر عبدالحمید محتاط پر ځای یې عبدالکریم عطائي او د جیلاني باختري پر ځای یې عزیز الله واصفي د کرنې د وزیر په توګه ، محمد حسن شرق یې هم د صدارت د مرستیالي له څوکۍ څخه لرې او په توکیو (جاپان) کې د سفیر په توګه او په عوض یې سید عبدالله د مالې په وزارت سر بېره د صدراعظم د مرستیال په توګه مقرر کړل .(۷ م م ۲٤٤ او ۲٤٥)

سردار محمد داود خان د دې بدلونونو سر بیره به تل په خپلو ونیا کې پرله پسې ټینګار کاوه چې په افغانستان کې هېڅ ډول وارداتي مفکوره او ایدیالوژي د منلو وړ نه ده د هغه دا ډول څرګندونې او موقف په هېواد کې د چپي عناصرو د خفګان او تشویش سبب شو ددې پورتنیو بدلونونو په اړه د افغانستان د دیموکراتیک جمهوریت ریس او د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند عمومي منشي نورمحمد تره کي د ثور د (۷) نیټې د بدلون څخه وروسته د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتې په (۱۹) مه نېټه په خپله وینا کې داسې وویل :((محمد داود له یوې لنډې مودې څخه وروسته له دولتي دندو څخه ملي او مترقي عناصرو په لرې کولو سره په عملي توګه د سلطنت غوښتونکو او ښي اړخو عناصرو سره اتحاد وکړ او د بهرني ارتجاع په خدمت کې یي قرارونیو . په حساسو دولتي څوکیو کې یې د زړې سلطنتي دستګاه پلویان وګمارل....)) (۷ م ۲٤٦)

ځینو خلقیانو او پرچمیانو ته د سردارمحمد داود خان له خوا د دندو د سپارلو موخه دا وه چې د روڼ اندو تر مینځ د نظر یووالی او همکارۍ جلب او ټول په ګډه وطن پالنې په روحیه د هېواد په اقتصادي او ټولنیز پرمختګ کې ونډه واخلي...

(c) ketabton.com: The Digital Library

ملي بيرغ او ملي سرود :

په ۱۹۷۳ ز کال کې سردار محمد داود خان د ارگ دماڼۍ مخې ته چې په زرگونو خلک حاضرو و ملي بيرغ پورته کړ . نو موړي بيرغ تور ، سور ، او زرغون رنگ درلود ، خو په نښان کې يې بدلون راغلی و چې په نښان کې د محراب او منبر پر ځای د* هما مرغه ځيره ځاي شوې و چې په خلاصو وزرونو هوا ته د الوتلو په حال کې معلومېږي

*د هما مانا مبارکه (فرخنده) ده يو لاشه خوړونکي الوتکه ده او يو لوي شاهين ته ورته ده . دهما د بدن ځانگړې جوړښت دا له نورو لا شخوروڅخه جلا کوي ، دهما وزونه پلن ، اوږده او کونج لرونکي دي ، اوږده تورنگه لکي لري . د شاه وزرونه او لکي يې تور، ايري ډوله او سر يې ټول نخودي ، د سترگو څلور خواويا و ماخوکه يې تور رنگ لري . د ماخوکه لاندي لکه د ږيري په څير څو تاره تو ويښته لري نس يې نارنجي زيړ او ټټر يې نارنجي رنگ لري ، چې د تورو وزرو سره يې تضاد لري . ددي الوتونکي چرگوړي توره سره غاړه لري .

د هما دبدن اوږود والي يو متر ته رسيږي . اوعموماً په غرنيو سيمو کې ژوند کوي او په سختو گړنگونو کې ځانته ځاله جوړوي . دپخوانيو خلکو په اند دا الوتوکې د انسان د ښه بخت او سعادت لا مل گرځي د هغوي په اند هما چې د گوربت (عقاب) د کورنۍ غړي دي چې سيوري د هر چا په سر ولويږي هغه نيکمرغه کيږي . فردوسي په شاهنامه کي د يو بيرغ (درفش) څخه يادونه شوي ده چې هما پري انځور شوي وه او هغه يې دبيرغونو مور بللي ،

دا نښان د ډېرو په نظر ښه و خو بهرنيو دښمنانو مذهبی عناصر راوپارول د قندهار ښار څلورلارې کې يو ملا په لوړآواز وويل : ((مسلمانانو وگوری چې نوی دولت د محراب او منبر پر ځای يو مردار خور ټپوس ودرا وه)) داسې تبليغات ډېر زيات شول د حکومت استخباراتي شبکو تعقيبول د خلکو ذهنيتونه ورځ په ورځ ياغي کېدل ، دولت اعلان وکړ چې د پوځ په بيرغ کې بدلون نه دی راغلی او د عقاب نښان يوازې په ملکي برخه کې رسميت لري خو د دښمن تبليغاتو عامه فکرونه دومره مسموم کړې و چې سردار محمد داود خان يې د اسلام نه مخ گرزونکو په نوم ياد کړ . (۳۳ م ۲۸۸)

دغه بيرغ په لوړ ځاي ځړول کيده چې ټول خلک يې وويني ، هخا منشيانو په وخت کي هم د هما بيرغ موجود و پر شاهي چتر د هما انحور ايستل شوي وو . (۵۱ م ۲۴)

هما په زدشتي افسانو کې د (ساينا) يا (سيمرغ) په نامه يادشوي او ددي الوتکی په صفت کي ليکي .

هما از همه مرغان از آن شرف دارد   استخوان خورد و جانور رئيس سازارد

رحمن بابا هما په خپل شعر کي داسي يادوي .

هر مرغه په خپله جاله کي همادي   که کارغه که منگيرک او که قنس

ځيني هغه ټپوس (کرکس) گڼي چې مردار خور دي د ځينو لخوا ورته د سعادت الوتوکی هم ويل شوي دي ، او وايې د هغه سيوري چې دهر چا په سر ولويږي هغه پاچا يا شتمن کيږي او دهايون لغت هم د هما نه اخېستل شوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي چې همدا مانا لري . دا چې خلک د مننې په وخت کې يو بل ته وايي «خداي د ستا سيوري له ما له سره نه کموي .» اشاره همدې ته ده .

حميد ماشو خيل وايي .

طلبوه سرفرازي په سرکوزي کې | را کوزيږي په هډوکي هما ښکته

رحمن بابا د هما په هکله وايي :

څه عجب دي چې هما يې په دام ننبلي | هر صياد څخه چې دام دي دا خلاص
ستا دباغ او بڼ زاغ زما هماي دي | په نظر ځما هماي ستا دباغ بڼ زاغ
څه بزرگي به يې د باز و دهما وي | زباني زکر که سل رنگ کا خراړه
د هما په څير طمعه کړه د وچ هډوکي | لکه مچ طالب د شهدو شکر مه شه
مرتبه به دي د مچ او دميږي شي | زړه په غوړو غوښه مه تړه همايه
لکه فرق چې دهما و دزاغ نه شي | هم دغه دليل د شاه او دگداي دي
دا خو بخت دي څوک سپين و څوک يې تور کړه | گڼه عين زاغ هسي هما دي

او حافظ وايي:

که هما اوج سعادت به دام ما افتاد | اگر تو راگذري بر مقام ما افتدد

او په شاهنا مه کي هم د هما څخه يادنه شوي دي . (۵۱ م م ۲۲ او ۲۷)

واقيعت دا و چې د داود خان دې کار «په نښان کې بدلون » د افغانستان د مذهبي ټولنې او موجوده شرايطو سره سمون نه درلوده دا دهغه يو ذهني عمل و که نه دی تغير ته دومره اړتيا نه وه د افغانستان پاچاهانو خو تل دغه راز اقتصادي او ټولنيز پرمختگ او کړنو په ځاى ځينې سطحې بدلون لکه نښان ، لوټونه ، ځينې نومونه او د وزارتونو زياتولو او کمولو ته ډېره جدي پاملرنه کوي .

سردار محمد داود خان د هېواد پياوړی شاعر عبدالروف (بېنوا) ته دنده وسپارله چې د جمهوريت له پاره ملي سرود جوړ کړي هغه دا لاندې ملي سرود جوړ کړ

څو چې دا ځمکه اسمان وي
څو چې دا جهان ودان وي
څو چې ژوند په دې جهان وي
څو چې پاتې يو افغان وي
تل به دا افغانستان وي
تل دې وي افغان ملت
تل دې وي جمهوريت
تل دوې ملي وحدت

(c) ketabton.com: The Digital Library

تل د وي افغان ملت جمهوريت
تل دې وي افغان ملت جمهوريت
ملي وحدت ملي وحدت

نوموړی ملي سرود پوځ په موزيک کې ځای شو په ټولو تشريفاتو (په داخل او بهر) کې خصوصا د سردار محمد داود خان د سفر او بېرته راتګ پر مهال غږول کېده او انتقاد پرې دا و چې د اسلام مقدس نوم پکې نه دي اخيستل شوي ۳۳م ۲۸۸)

په واک کې ځينو خلکو ته زياته ونډه ورکول :

د جمهوريت د دولتي دستګاه په لوړو څوکيو کې د پرچميانو ، خلقيانو او ټولو روڼ اندو د ټاکنې اصلي علت دا وو چې د هېواد ټولو منورو قشرونو ته په اقتصادي او ټولنيز بدلونونو کې ونډه ور کړل شي تر څو په دولت کې د نظر د يووالي او ګډې همکارۍ روحيه را مينځ ته کړي . خو د دې هيلې (د ګډې همکارۍ جلبول) پوره کېدل يو نا شونې کار و د کرنې وزير غلام جيلاني باختري لخوا د ببرک کامل په پلوۍ جلب و جذب پيل شو نوموړی د جمهوريت د مرکز يې کميټې ترنيو کې لاندې راغې له دې وروسته په کابينه کې د پرچميانو تصفيه شروع شوه . خو سردار محمد داود خان له دې مخکې د ۱۳۵۳ کال د سنبلې په (۲۹) نيټه (۴۲) تنه نظامي او ملکي شخصيتونه ونيول لکه خان محمد د دفاع وزارت مرستيال ، ډګر جنرال عبدالرزاق ، جنرال ګلبهار ، جنرال عبدالسلام ملکيار ، جنرال نيک محمد سهاک ، جنرال محمد رحيم ناصري ، ډګروال زرغون شاه ، ډګرمن محمد اکرم ، نقيب الله ، ډګرمن مختار په پوځي افسرانو سر بېره يو شمېر مخور قومي مشران او سوداګر هم د کودتاه په نوم ونيول لکه سيف الرحمن خان د ولسي جرګې غړي ، محمد عارف ، جنت خان غروال د پشتني تجارتي بانک ريس عبدالحکيم خان کتوازي ، سعدالله کمال د مهمندرې وکيل حاجي الله ګل هو دخېل او ورور يې مولاګل ، حاجي حنان ځاځی ، حاجي فقيرمحمد خان ، اوالله نظر دوستي خيل يې بنديان کړل (۱۸ م م ۲۳۶ او ۲۳۷)

په لوړو او حساسو څوکيو او پوځ کې نا پېژندل شوو پرچيمانو مقرري د حسن شرق له خوا او يا د هغه په سلا وه د هغو شمېر په دولت کې دومره ډېر وو چې په سردار محمد داود خان باندې هم د کمونست تور و لګول شو . ده (سردار محمد داود

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان) لومړی دخپل ځان څخه د دغه تور د لري کول له پاره د ۱۳۵۳ لمريز کال د ثور په (۲۹) مه نېټه د پولي تخنيک د فارغانو په غونډه کې وويل : ((زمونږ د انقلاب دښمنان ما ته د کمونست نسبت کوي زه د ستاسو ځوانانو په مخکې وايم چې زه مسلمان يم او د کمونست په نوم زما بدنامول يوه نه بښونکې ګناه او جرم ده ...))

همدارنګه سردار محمد داود خان د همدې (۱۳۵۳) لمريز کال د ثور په (۱۹) نېټه د جمهوري بيرغ د اوچتيدو په مراسمو کې هم وويل چې : ((د جمهوري نظام د مينځ ته راتګ سره سم زه شعوري دښمنانو کله په يو نوم او کله په بل نوم بد نام کړی يم . زه په ښکاره اعلان کوم چې زه مسلمان يم په لايزال خداې (ج) ټينګ ايمان او عقيده لرم . هغه څوک چې ايمان او عقيده ونه لري هېڅکله خپل هېواد او ټولنې ته د خدمت مصدر نشي کېدلی ....)) (۳۹ م ۱۳۰)

سردار محمد داود خان چې د ۱۳۵٤ لمريز کال د وري د مياشتې په لومړۍ نېټه د عراق ، ايران او سعودي عربستان له سفر څخه را وګرځيد په هليکوپتر کې هرات ته ولاړ هلته يې هم د ډېرو خلکو په مخکې وويل : چې د يوې ملي ايډالوژۍ پرته ، پردۍ ايډالوژۍ او مفکورې زمونږ د ټولنې په زيان دي په همدغه نېټه ـ ۱۳۵٤/۱/۱ لمريز کال يې په يو مطبوعاتي کنفرانس کې وويل: ((ځينې هېوادونه افغانستان د شوروي اتحاد سپوږمیو څه يوه سپوږمۍ ګڼې . زه په ښکاره اعلانوم چې افغانستان يو خپلواک ناپييلې هېواد دی د هېڅ هېواد سپوږمۍ نه ده اونه د چا سپوږمۍ کېدای شي .که دښمنان په دې اړه کوم فکر لري دومره وايم چې دا نظر يو خوب او خيال او حتي لېونتوب دی .)(۳۹ م ۱۳۱)

سردار محمد داود خان د دې له پاره چې د مينځ لارو او ښي اړخ ګوندونو او بې طرفه عناصرو او بېروکراتانو د انتقاد نه ځان وژغوري د ۱۳۵٤ لمريز کال د ميزان د مياشتې په پنځمه نېټه لاندې نوي ټاکنې وکړې او په کابينه کې يې بدلون د کابل راډيو له لارې اعلان کړ او د پرچم د جناح په څوکيو کې يې نوي اشخاص په دندو وګمارل .

۱-د ماليې وزير عبدالله د صدارت د دوهم مرستيال په توګه .

۲- غوث الدين فايق بيا د فوايد عامې وزير په توګه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳-د ننګرهار والي عزیزا لله واصفي د جیلاني باختري پر ځای د کرنې د وزیر په توګه
.
۴-د هرات والي عبدالتواب د کانو او صنایعو د وزیر په توګه .
۵-دفیض محمد په عوض عبدالقیوم وردګ د سرحداتو د وزیر په توګه .
۶-دسکندر پر ځای عبدالله عمر د عامې روغتیا د وزیر په توګه .
۷د عبدالحمید محتاط په عوض عبدالکریم عطائي د مخابراتو د وزیر په توګه
۸-علي احمد خرم د پلان د وزیر په توګه .
۹- وفي الله سمیعي د عبدالمجید خان پر ځای د عدلې د وزیر په توګه .
۱۰-عبدالمجید د دولت د وزیر په توګه
۱۱ - سردار عبدالمجید خان د ښوونې او روزنې د وزیر په توګه .
۱۲- محبي د لوړو زده کړو د وزیر په توګه۰
۱۳- عبدالقدیر د ترافیکو افسر چې مخکې د فیض محمد په عوضد کورنیو چارود وزیر په توګه ټاکل شوی وبیا د کورنیو چارو د وزیر په توګه مقررشو.
۱۴-متقاعد ډګروال غلام رباني چې مخکې یې هم د دفاع وزارت دنده په غیر رسمي ډول اجرا کوله په رسمي ډول د دفاع د وزیر په توګه مقرر شول.
۱۵-وحید عبدالله د بهرنیوچارو د وزارت دسیاسي مرستیال په توګه.
د پورتنیو ټاکنو وروسته وحید عبدالله د حسن شرق صلاحیتونه کم کړل تر څو هغه په جاپان کې د سفیر په توګه مقرر شو.(۳۹ م م ۱۳۲او ۱۳۳)

د پورتنیو بدلونونو په خوا کې د پرچم د جناح یو شمیر غړو او یا هغوی ته وفادارو کسانو او خپلوانو د داود خان سره په حکومت کې دنده اجرا کوله لکه په پولیسو کې غلام فاروق یعقوبي ، قطره، جلیل نورستاني، صمد ازهر ، محمد نبي ، عبدالله همکار ، چې د ثور د بدلون نه وروسته یې د دولت په لوړ څوکیو کې کار کاوه . سناتور حاجي محمد ځمکني دکونړ لوی ولسوال و چې د نور محمد تره کي په وخت کې د هوټلونو رئیس او د داکتر نجیب الله په حکومت کې د یو څه وخت له پاره د انقلابي شورا رئیس شو ۰ د سید محمد ګلاب زوي ورور خان محمد د بانک د کتابت نه د تورخم دګمرک مدیر شو د ببرک کارمل پلار جنرال محمد حسین د یوې ترفیع په ورکولو سره د ډګرجنرال په توګه د پکتیا د قول اردو لوی قوماندا ن

(c) ketabton.com: The Digital Library

،د صمد ازهر پلار عبدالکریم عمر خېل د پروان والي په توګه،او دداکتر نجیب الله پلار اخترمحمد تقاعد او په پېښور کې وکیل تجار وټاکل شو. خلقیان لري وساتل شو خو یوازې صاحب جان صحرائي دکونړ ولایت د قبایلو مدیرمقررشو. (۱م۹۱)

د پرچمیانو په ځانګړې توګه جیلاني باختري په لري کولو سره د پرچمیانو ټولو کړیو شدید عکس العمل وښود .خو کله چې فیض محمد د کورنیو چارو له وزارت نه لري او په اندونیزیا کې سفیرشو پرچمیانو د داود خان پرضد تبلیغات پیل کړل. داود خان په لومړیوختونو کې دا حرکتونه عادي وګڼل خو کله چې ځیر شووضع ډېره خرابه وه. ځکه شوروي اتحاد د نوموړې ډلې ملا تړ کاوه خو ده یو د بل پسې له دولتي دستګاه څخه وویستلو او په مقابل کې یې د ملي انقلاب (ملي غورځنګ) ډلې ته وده ورکوله ترڅو ددولت ستنې ټینګې کړي٠خو دا ډله ددې پرځای چې ددولت ستنې ټینګې کړي په دولت کې یې انارشېزم او ګډوډې زیاته کړه ځکه ددې ډلې غړو هر یو د خپل نفوذ او واکځ د زیاتوالي او داود خان ته نږدې کېدو له پاره ډېره هڅه کوله که څه هم نوموړې ګوندد اساسي قانو ن د اصلو پراساس رسمي اعلان شو ٠خودغه ګوند (ملي غورځنګ)ددولت ستونزه په ټینګولو کې بریالی نه شو.(۳۲م۳۹)

د سردار محمد داود خان دا تصفیه د افغانستان او دسردار محمدداود خان په زیان تمامه شوه. ځکه له شوروي اتحاد سره د ده اړیکې ترینګلې شوې او شوروي اتحاد د خپلو پلویانو کمزورتیا او له واکه نه لري کیدل نشو زغملی او داود خان سره هم د دوي اړیکي د کمزوري په حال کې وې.د خلق او پرچم ترمینځ د یوالي له ټینګېدو وروسته دوی واک ته د رسېدو او د داود په مقابل کې د غوخ ځواب له پاره په فوځ کې خپل فعالیت چټک کړ. د هغه دي له مینځه وړلو له پاره یې پوره تیاري ونیوه او پرېکړه یې وکړه دا ځل پرګوندي رهبرانو باندې د برید په مقابل کې باید دهغه واکمنی ته باید د پای ټکی کېښودل شی .دا ګوند وروسته په ۱۳۵۷لمریز کال د ثور په اوومه نېټه په خپل پرېکړه کې بریالی شو او د داودخان واکمنی ته یې په خپل پوځي حرکت سره ډېرژر چې امید تري نه کېده د پای ټکی کېښود.

دګوندونو عکس العملونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان د ۱۳۵۲ ل لمريز کال د چنګاښ د ۲۲ نېټې د کوتاه وروسته د هغه په لومړۍ کابينه کې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د پرچم جناح ته زياته ونډه ورکړل شوې وه او د دولت په حساسو پو ستونو کې يې دندې تر سره کولې هغوی د ټينګوسازماني تشکيلا تو ، اصولو په لړلو او ځانګړي موخو ته د رسيدو له پار هڅه کوله چې د موقع نه ګټه واخلي تر څو خپل مخالفين له مينځه يوسي. دوی تر ډېره حده پورې په دې کار بريالي هم شول . سردارمحمد داود خان په دې اند و چې د نومړو (پرچميانو) په شتون کې به د شوروي اتحاد مرستې او رضايت تر لاسه کړي او دوی (پرچميانو) ته په دومره وخت ورنه کړي چې د ده دارادې او اجازې پرته خپل مخالفين له مينځه يو سي. مګر نومړي (سردارمحمد داودخان) په خپل تحليل کې تېر وتی و. ځکه پرچميانو وکولي شول چې د ده په امر خپل مخالفين بنديان او حتي ووژني .د افغانستان مترقي ديموکرات ګوند مشر ښاغلی محمد هاشم ميوندوال چې د ۱۳۵۲ لمريز کال د چنګاښ د ۲۲ مې نېټې د کودتا پرمهال په عراق (بغداد) کې و خو کله چې نومړی بېرته خپل هيواد ته راستون شو د ده د نيولو له پاره پرده د اسنادو د پيدا کولو هڅې پيل شوې ځکه د ده د پوښتني او ليدني له پاره درې ډوله خلک د هغه استوګنځي ته ورتلل . لومړی هغه خلک ووچې دده ګوندي او شخصي ملګري وو. دويمه ډله هغه خلک وو چې ميوندوال يې د داود خان ملګري او د هغه په کودتاه کې شريک ګڼلو ، هغو داسې فکر کاوه چې ميوندوال هم به کومه څوکي تر لاسه کړي . چې دوي هم بيا په دندو وګمارل شي ، د داسې خلکو او روڼ اندو شمېر اوس بالکل زيات شوي دي. دريمه ډله ددولت اجنټان او پوليس وو. تر څو له هغه سره په ناسته کي د هغه څخه اسناد تر لاسه کړي . خو هغه ټول موضوعات داسې مطرح کول چې ټولنيز از علمي جنبه ولري ددولت پرخلاف بحث ته يې مجال نه ورکاوه . خو دپښتونستان د جشن د نمانځل وپر مهال او مراسموکې د حاضرينو له خوا (دلوړ پوړو چارواکو) دميوندوال تود هرکلې وشو ښايي دا هر کلې به د هغه تېرصدارت او مشر توب په خاطرو.خو دې حرکت د داودخان او دهغه د کابينې د ځينوغړوپه زړنو کې کينه پېدا کړه.

ښاغلی محمد هاشم ميوند وال د ۱۳۵۲ ل- ل کال د تلې د مياشتې په (۲) نېټه د پنجشنبې په ورځ د ماسپښين په دوو بجو د امنيتي قواوو له خوا ارګ ته بوتلل شو

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو کله چې نوموړي د سردار محمد داود خان حضور ته ورغي هغه (داود خان) ده ته د خاين خطاب وکړ او دا جمله يې څوځلې تکرار کړه په پای کې ميوند وال هم د کلونو ، کلونو سکوت مات او ځواب يې ورکړ يې وويل :(خاين ته اوستا اسلاف دي چې د تاريخ په اوږدو کې يې هېواد کله په غربيانو او کله په شرق باندې پلورلي دي) زه خاين نه يم ولې ځاينان مې د هېواد خلکو ته معرفي کړې دي . (۲م م ۱۴۶_۱۴۷)

ددې خبرو سره د موظفو افسرانو له خوا چې هلته موجود و د ټوپک په قنداغ ووهل شو او په ځمکه را ولوېد . د ميوندوال ځواب چې د سلطان محمد خان طلائي د کړنو سره سمون لري . داود خان دومره خاين نه و البته تېروتنه او خيانت سره توپير لري مگر داود خان نور هم په قهر شو او نوموړی يې بند يخانې ته واستوه په بنديخانه کي ناروغه ميوند وال ته ډېرې سختې جسمي او روحي شکنجې ورکړل شوې چې د (۸) شپو بند نه وروسته د فزيکي ضربو پواسطه د ۱۳۵۲ لمريز کال تلې په (۹) نېټه شهيد کړاي شو خو دولت د هغه مړينه ځان وژنه (د نيکټائي په واسطه خپل ځان وژلي) اعلان کړه خو ډېرې تاريخي اسناد دا ثابتوي چې ښاغلی ميوند وال د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند د پرچم د جناح غړي صمد ازهر او د هغه د څېړنو د هئيت د غړو لخوا ميوند وال د ضربو او مرۍ خفه کولو پواسطه ووژل شو .خپله داود خان د پرچميانو په دي کار راضي نه و خو دا چې له دې مخکې د هغې محکمې له خوا چې د توطيه گرانو په نوم جوړه شوې وه داود خان د ميوند وال او خان محمد خان له پاره د پاسني جزا اعلان کړې وه . (۳۷ م ۲۲۱)

د ميوند وال وژنه او د يو شمېر نظامي ، ملکي او سياسي شخصيتونو بندي کېدل او وژنه د داود خان د واکمنۍ پر مهال ډېر وار خطا کار وه . د ميوند وال د نيولو او وژلو (۱۳۵۲) لمريز کال د تلې (ميزان) تر (۹) نېټې پورې د داود خان د کوتاه څخه دوه مياشتې او اوه ورځې تېرېدې په دومره کم وخت کې د سياسي اشخاصو په بېړه وژل او بندي کول د دولت له پاره سياسي ستونزو ډېر وي او دا کار يوه غټه سياسي تېرو تنه ده . داود خان له پاره د ميوند وال وژل او د اسلامي نهضت په رهبرانو بريد د ده له پاره سياسي ستونزي نورې هم زياتې کړې

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ګاونډي هيوادونو (شوروي او پاکستان) د دې حالت او دغو ځواکونو څخه پوره ګټه واخيسته او د ده واکمنۍ ته يې د پای ټکې کېښود .

که داود خان د دې نيولو او وژلو پر ځای يو تفاهم کړی وای يا يې يوه جبه جوړه کړې وای قوي احتمال وه چې ميوندوال او ځينې نور سياسي قوتونه د ده په خوا کې ولاړه او له ده سره به يې مرسته کړې وای خو ده د سياسي زغم لاره خپله نه کړه، مشورو لاره يې پرېښودله چې په پای کې د ده سياسي ستونزې دومره زياتې شوې چې نه يوازې نوموړي په چارو کې پاتې راغی بلکې ده خپل ژوند له لاسه ورکړ. ځکه دغه ځوان جمهوري نظام په لومړيو ورځو کې د ځينو خو د غرضو او چپي عناصرو په مشوره او وسيله ځينې با نفوذه او سياسي شخصيتونه او سياسي ګوندونه وځپل او ډېر سخت چلند (وژل ، بندي کول ، او له دندې لرې کول) څخه يې کار واخيست.

ـ د لغمان ، پنجشير او حصار شاهي په اداري مرکزونو باندي د اسلامي ګوند بريدونه :

سردار محمد داودخان د واکمنۍ په لومړيو وختونو کې يو شمېر پوځي افسرانو د جمهو ريت د مخالفينو په نوم له دندو لرې او سياسي رهبران بنديان او ووژل شول ددغې وضعې څخه هغې ډلې (پرچم اړخ) چې په ښکاره د محمد داود خان ملګري وو خو په پټه کې د خپل نفوذ د پياوړتيا او د داود خان کمزورتيا له پاره يې ډير ګټه واخسته .

د داود خان په کابينه کې واکمن ګروپ (د پرچم اړخ) دښاغلي محمد هاشم ميوندوال د شهادت څخه وروسته د اسلامي نهضت د رهبرۍ د له مينځه وړلو له پاره کوښښ پيل او سردار محمد داود خان يې هم په دې قانع کړ تر څو د اسلامي نهضت رهبری غړي و نيسي دوي لومړي د کابل پوهنتون د شرعياتو پوهنځي استاد او د اسلامي نهضت لاربنود غلام محمد (نيازي)په ۱۳۵۲ المريز کال بندي کړ د رهبری هيئت د نورو غړو لکه استاد برهان الدين (رباني)، انجينر ګلبدين حکمتيار او انجينر احمد شاه مسعود د نيولو له پاره پوليس موظف کړل . خو هغوي پاکستا ن کي پناه واخيسته او هلته مېشت شول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پاکستان صدراعظم (ذوالفقار علي بوټو) د پښتونستان د مسالې پر سر د سردار محمد داودخان سره جګړه کې راګیر او وارخطا حالت درلود. د پورتنیو اشخاصو (انجینر ګلبدین حکمتیار، استاد رباني او احمد شاه مسعود) ورتګ هغه ته ځانګړی اهمیت درلود. ځکه یې د دوي تود هر کلې وکړ. او زمینه یې ورته برابره کړه چې د پاکستان له خاورې څخه د سردار محمد داود خان په ضد ګټه واخلي او د رژیم د ځینو اداري واحدونو د نیولو له پاره پوځي عملیات تر سره کړي

د خان عبدالغفار خان زوې سردار عبدالولي خان د دوي مخالفت وکړ خو دپاکستان د جمیعت اسلامي ګوند او ابولاعلي مودودي د دوي ملا تړ وکړ. انجینرګلبدین حکمتیار، استاد رباني، مولوي صاحب خالص، مولوي نصرا لله منصور، مولوي جلالدین (حقاني)، انجینر احمدشاه مسعود او قاضي محمد امین سره یو ځای لومړی د اسلامي حزب بنسټ کېښود. دوي دوسله وال پاڅون او عملیاتو نقشه ترتیب او ځینې ځوانان یې په عادي وسلو سمبال کړل او دنومړو ولسوالیو په اداري واحدونو باندې بریدونه وکړل. (۴۱م م ۲۳او۲۴)

د داود خان واک ته رسېدل او دهغه پر شاو خوا په لوړو دولتي پوستونو کې د پرچمیانو ټاکنې د ځوانومسلمانانو سازمان چې د ښاغلي محمد حسن البناد سیاسي نظریاتو څخه الهام اخیسته خپل شعار یې د اسلامي نظام تاسیس وټاکه خو په ډېر پام یې تیاری نیوه ، ځکه دوي پوهېدل چې سردار محمد داود خان د خپل ناسیو نالستي تفکر په درلودلو سره یې هغه خپل لومړني دښمن ګڼه چې هېڅکله به هغه دوي ته دا مجال ورنه کړي تر څو خپل نظریات تطبیق کړي ، د میوندوال د شهادت څخه وروسته د دوي له پاره د خطر احساس او تشویش زیات شو خو د ځوانو مسلمانانو نهضت هم په قرار ناست نه وه دوي کوښښ کاوه چې د انجینرحبیب الرحمن تر رهبري لاندې د پوځي افسرانو په ملا تړ یو نظامي پاڅون سر ته ورسوي. خو دولت دا پلان کشف او مسولین یې بندیان کړل. په دغه وخت کې هم د ځوانو مسلمانانو نهضت د غړو تر مینځ په تشکیلا تي لحاظ یوالی نه و. ځکه انجینر ګلبدین حکمتیاراو استاد رباني هر یوه د رهبرۍ دعوه کوله خو ددې نهضت یو زیات شمېر غړي دا تائیدوي چې د اسلامي نهضت رهبر د کابل پوهنتون د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرعیاتو د پوهنځي استاد او ریس غلام محمد (نیازی) و تر څو چې هغه بندی شو.
(۲۱ م ۵۹۰)

ښاغلی ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکي: ((د مرحوم عبدالرحیم نیازی د مړینې (نوموړی د ۱۳۵۰ لمریز کال د جوزا په ۲۹ نېټه په هند کې وفات شو) وروسته مونږ په دې هڅه کې وو چې دا تشه د هغو کسانو په دعوت او له نهضت سره په یو ځای کېدو سره ډکه کړو چې دیني، اجتماعي، علمي یا سیاسي برتري ولري.... زه یوازې او د ځینو وروڼو په شمول داسې ډېرو کسانو ته ورغلی یم .او د دوی په وړاندې مې همدا غلطه هېله څرګنده کړه. د دې غلطۍ په څرنګوالي او بدو عواقبو اوس ښه پوهېږم.

یو ځل فضل غني مجددي د حقوقو د پوهنځي محصل، ما او ځینو کسانو ته په خپل کور کې میلمستیا کړې وه. د میلمستیا د انګېزې په هکله څه نشم ویلی، په دې غونډه کې د لاندې کسانو په شمول ځېنو دوستانو برخه اخیستې وه.

۱_ محمد هاشم مجددي

۲_ صبغت الله مجددي

۳_ برهان الدین رباني

۴_ شهید غفوري

۵_ انجینر احمد شاه مسعود

فضل غني مجددي وویل: چې ما ځېنې کسانوته هم بلنه ورکړې وه خو د خاصو معاذیرو په وجه را نه غلل. استاد غلام محمد نیازی د شرعیاتو د پوهنځي رئیس یو له هغو کسانو څخه و. چې دا راز غونډو کې برخه نشوه اخیستی، خبری داسې پیل شوې چې باید ټول اسلام غوښتونکي یو بل ته لاس ورکړي او په ګډه د ګواښونو مقابله وکړي ... ما وویل:

دا ځوان بهیر د خدای (ج) په مرسته پیل شو دا دې امید ښوونکي پړاو ته رسیدلي یو خو ټول باید ددې ملا تړ وکړي.... مونږ د ملګرتیا دوه شرطونه لرو ۱_ څرګنده ملګرتیا به کوی. نه په پټه، دا به نه وایي چې زه تاسې سره ملګری یم خو په څرګند تاسې خوا کې نشم دریدی. دا عذر له ځېنو خاصو کسانو څخه منل

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدای شي نه له ټولو څخه ،نه له هغه ځاڅخه چې د فعالې ونډې تمه ورڅخه کېدای شي .

۲- له نظام سره به پرېکړه ، د نظام په ضد مبارزه به همدومره اړینه ګڼي لکه له کمونستانو سره د ځوانو مسلمانانو په لیکو کې چې څوک تنظیم شوي وي ټول همدا روحیه لري . صبغت الله مجددي ماته مخ کړ او وویل :زه ستا له لومړي شرط سره موافق یم .خو له دوهم سره زه دا معقوله نه ګڼم چې په یو وخت کې په دوو جبهو کې ځان مصروف کړو ، برعکس دا غوره ګڼم چې یوا ځې د کمونستانو مقابله وکړو او په دې مقابله کې د دولت مرسته هم تر لاسه کړو .

ما ورته وویل: دولت د فساد اصلي عامل دی ... بل وخت د پولې تخنیک په مسجد کې ۲۲۰ اهل الرایي کسان را غونډ شول پرېکړه وشوه چې د نهضت د ښه تنظیم لـه پـاره بایـد پنځـه کسـیزه قیـادي شـورا غـوره شـې ... درایـې کاغذونـه راغونډشول له شمارلو وروسته د لاندې پنځه کسانو نومونه اعلا ن شول .

۱_مولوي حبیب الرحمن

۲_ انجینر حبیب الرحمن

۳_ سیف الدین نصرت یار

۴_ غلام رباني عطش

۵_ انجینر حکمتیار (۱۸) م م ۱۹۹او۲۰۲

د همدي اثر په بل ځاي کي بیا هم ښاغلي حکمتیار خپل نظر داسي لیکي :

د سردار محمد داود خان او پرچمي ملګرو یې ددوهمي تصفیي له پاره اسلامي نهضت غوره کړي و ..... د اردو له هغو افسرانو سره چې د ورونو له خوا معرفي شوي وو مقدماتي خبري ورسره وشوي . جکتورن شیر علي خان د زرهداروڅ ځلورمي فرقي رئیس ارکان ،ډګر وال ضیاالدین د هواي قـواو د su(سو) غونډقومندان چې زړور دروند اوبا دارایته افسر و . کله چې د شېر علي خان دده له ملګرتیاڅخه خبرشو وې ویل یوازي زه او دی ددې اقدام له پاره کافي یو ، ستاسي هڅې د شمبر په زیاتوالي پسې ګرځي .خو شېر علې خان ددولت له خوا ونیول شو....)) (۱۸) م م ۲۵۰او ۲۵۱

د۱۳۵۴ لمریـز کـال د زمـري (اسـد) پـه لـومړۍ نېټـه د اسـلامي نهضـت (اخوانیانو هغه رهبرانو چې پاکستان کي پناه اخیستې وه په لغمان ، پنجشیر او

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصار شاهي (ننگر هار ولایت کې) په اداري مرکزونو باندي نظامي بریدونه وکړل (۳۹، م ۱۰۱)

د دوي پلان په کابل کې هم و، خو هلته مسول کسان ونیول شول. دغه پورتني کسان له ماتې سره مخ شول چي ځینې بندیا ن او ځینې یې پاکستان ته ولاړل.

د نیول شوو کسانو شخه (۲۴) تنه هغه کسان چې په لغمان، پروان (پنجشیرچې هغه وخت د پروان یوه ولسوالي وه) او حصار شاهي (ننگرهار په ولایت) کې د وسلو سره نیول شوی و د یوي واکمني محکمې (دیوان حرب) له خوا په مرگ او ابدي بند باندي محکوم شول چې د ۱۳۵۲ لمریز کال د چنگابښ په ۱۳ مه نېټه د سردار محمد داود خان له منظورې وروسته ۲۱ تنه په عمري بند او څلور تنه هریو: مولوي حبیب الرحمن*، داکتر محمد عمر، انجینر حبیب الرحمن او خواجه محفوظ په مرگ محکوم شول (۲۱، م ۵۹۱)

د پورتنیو پېښو په راتگ سره اسلامي نهضت (اخوانیانو) سخته ضربه ولیدله خو ددوی شهرت په ټول افغانستان کې زیات شو او د یو قوت په توگه د افغانستان په داخل او بهرکې وپېژندل شول.خوله بده مرغه بیا هم دوی ونه توانېدل چې د یو سازماني قوت په توگه یو منظم او متحد صف جوړ کړي. په دوې کې انجینر گلبدین حکمتیار تر نورو فعال و چې د خپل ملگري معلم مرجان پوسیله و توانېد تر څو د داود خان د پلان وزیر علي احمد خرم په رښا ورځ د خپل وزارت په ودانۍ کې ووژني چې دې کار دولت ته فوق العاده ستونزه پیدا کړه. ده درژیم د پرزیدو له پاره د پاکستان له خاورې خپل فعالیت ته دوام ورکړ .اود پاکستان دولت هم داود خان ته د ستونزو د پیدا کولو لپاره نوموړی تقویه کاوه.

---

* د مولوي صاحب حبیب الرحمن په اړه ښاغلي غوث الدین فایق داسي نظر لري:

((کله چې په پنجشېر، لغمان او ننگر هار کې دولت پر ضد د مسلمانانو پاڅون پیل شو خو د حکومت له خوا وټکول شو، مگر مولوي صاحب حبیب الرحمن تر یوې مودې پورې مقاومت وکړ. او زیاتوي:- یوه ورځ زه په دفتر کې وم چې د صدارت څخه تیلفون راغي او د مولوي صاحب حبیب الرحمن د نیولو او صدارت ته د انتقالولو خبر راورسېد. ماچې د مولوي صاحب له شجاعت او زړه ورتیا سره مینه درلود د هغه د لیدلو له پاره صدارت ته ورغلم په صدارت کې د صدارت مرستیال محمد حسن شرق، د کورنیو چارو وزیر فیض محمد او سرور نورستاني په کوچونو کې ناست وو او ددوی په مقابل کې د یوې لنډې ونې لرونکي لاغر اندامونه یې درلودل په لاسونو کې ولچک

(c) ketabton.com: The Digital Library

او پښتو کې زولنې وې دوه نفره وسله وال ساتنمنان (ساتونکي) يې شاته وو په ډېر جرات سره ولاړ وو.ده ته دهرى خوا څخه بدي خبرى او سپکى ويل کيدي، ددي صحنې په ليدو سره ډيرخپه شوم حاضرينوته مې وويل :ستاسې دغه کنځلې له اخلاقو او بشري کرامت څخه لرې کار دې..که چېرې تاسې د لغمان په غرونو کې چې دده په لاس کې ولچک نه واى دا کار تاسې کړاى واى ما نيوکه نه درلود .خو اوس په کوټه کې د هغه شاته دوه ساتونکي ولاړ دي .ستاسې برخورد د نامردانو کار دى .تاسې اوس د هغه لاسونه خوشي کړى چې زه ورسره خبرې وکړم .مولوي صاحب حبيب الرحمن له مانه پوښتنه وکړه چې تاسې څوک ياستى ؟ محمد حسن شرق ورته وويل :ستاسې ملګرى د فوايد عامې وزير غوث الدين (فايق) وروسته مولوي حبيب الرحمن وويل: وزير صاحب له مانه دا پوښتنه مه کوى چې ولې دې حالت ته را رسيدلى يم ما وويل خپله ځواب په خپله ووايه هغه حسن شرق او نورو ته په لاس اشاره

ـ د افغانستان سوسيال ديموکرات ګوند (افغام ملت) موقف :

د افغان ملت ګوند فکري نظر ياتي او ايډيالوژيک بنسټ ناسيونالېزم وه . چې د محمد داود خان له سياسي ليد سره ګډې وجې درلودي مثلاً داود خان په دولتي سمبول اود افغان ملت دګوند په سمبول د هما (عقاب) مرغى ځاي شوي و. همدارنګه د محمد داود خان د حکومت په ملي سرود کى د سوسيال ديموکرات ګوند مفکوروي مفهوم او درې ځله د افغان ملت کليمه پکې ياده شوې وه.د محمد داود خان اقتصادي کړنلارې سره دوي مخالفت نه درلود. د پښتونستان د مسالي په اړه د محمد داودخان ادعا او موضعګيري هم ددوي سياسي موخې سره برابره وه. او تر ټولو مهمه خبره داوه چې سردار محمد داودخان په ښکاره ځان د ملې ايډيالوژي پلوي او ساتونکي باله (٢١) م ٥٩٢

د دې پورتنيو ځانګړتياو او ګډو موخو سره هم سوسيال ديموکرات (افغان ملت) ګوند ونشو کړاى چې داود خان سره يو روغى جوړى ته ورسېږي او په رژيم کې د پر چميانو تشه ډکه کړي ، برعکس دوى د محمد داود خان څخه لرې پاتې او د پرديتوب احساس يې کاوه . ددې ګوند رهبري پريکړه وکړه چې داود خان په خپلو کړنو کې ازاد پرېږدي او هېڅ ډول مخالفت ورسره ونه کړي . مګر د دې ګوند ځوانو غړي او ټيټو کړيو د دې پريکړې ملا تړ و نه کړ او دايي بهتره وګڼه چې د يو فعال اپوزيسون رول ولوبوي .په دې وتوګه ځينوهڅه وکړه چې د رژيم پرِضد فعاليتونو کې ونډه واخلي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د **۱۳۵۵** لمریز کال د لیندي په میاشت کې ددې گوند د ځینوغړو په ملاتړ د ملي دفاع د وزارت د توپچي رئیس جنرال میر احمد خان په رهبری دولتي ضد توطیه پیل کړه.دگډونکونکو شمېر یې ډېر کم وو .مخکې له دې چې دوی کوم حرکت سرته

---

* وکړه اووویل : مونږ ددې روسانو او ملحدو کافرانو له لاسه پاڅون وکړ او غرونو ته پورته شولو ... فایق زیاتوي زه د هغه په شهامت ویاړم ، زه خپله جمهور رئیس محمد داود خان ته ورغلم او ټول جریان څخه می ورته اطلاع ورکړه او هیله مې ترې وکړه چی مولو ي حبیب الرحمن خپل حضور ته را وغواړي او پوښتنه تری وکړي خوهغه (داودخان) وویل دادي پولیسو او څارنوالی کار دې ما وویل هغه په زور او ظلم اقرار اخلي او په اشخاصو باندې اعتراف کوي بیا یې وویل چې جمهور رئیس نشي کولی چې له یو مجرم څخه پوښتنه او تحقیق وکړي . بیا هم ما تاکید وکړ چې د هر مجر م لیدل زه نه غواړم دا خو د پوهنتون استاد دی ، دروغ نه وایي د وینا حقیقت ته یې غوږ کېږدی خو داودخان ونه منله.۳۹م م ۱۰۳_۱۰۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

ور سوي د **۱۳۵۵** لمريز کال د ليندي په (۱۵) مه نېټه نوموړي جنرال د خپلو ملګرو سره ونيول شو او د دولت رسمي خپرونو دغه پېښه يو تشويش او د امنيت خرابول معرفي کړه (۲۱)م ۵۹۳

د افغان ملت ګوند وروسته کوم نظامي اقدام ونه کړ . او نه يې د داود خان پر ضد له چا سره ائتلاف وکړ.

د افغانستان دخلق ديموکراتيک ګوند(دخلق او پرچم اړخونو) موقيعت

کله چې سردارمحمد داود خان دکودتا له پاره تياري نيوه هغه تصميم نه درلود چې په پوځ کي د خلق يا پرچم له اړخونو سره اتحاد وکړي .هغه مهال دغه مسالې ده ته اهميت نه درلود خو د هغه ستره تيروتنه داوه چې د پوځي کودتا له پاره له تياري کار يې ډاکتر محمد حسن شرق ته وسپاره، او حسن شر ق له خپلو ملګرو سره اړيکې ټينګې کړې چې د پرچم او د خلق له اړخونو سره يې اړيکې درلودې او د پوځ په ټيټو پوړيو کې يې دنده تر سره کوله. دکودتا د بريالیتوب په لومړي کال د پرچم اړخ په کابينه کې د څوتنو وزيرانو په شتون ډېر خوښ وو .

د پرچم د اړخ وزيرانو د خپلو مشرانو په مشوره خپل ګوندي ملګري د حکومت په مختلفو سطحو کې ځای پرځای کړل.دوی په دې اند وو چې پردوي باندې داودخان د دوامداري اتکا له پاره اړينه ده چې دولت په چوکاټ کې پوره ونډه او نفوذ ولري.او داود خان يو سمبوليک رول ولري. که چيرته داود خان د دوی د ګټو پرضد عمل وکړي دوي به داسې اقدام وکړي چې سياسې واکه ټول لاس ته راوړي (۲۱)م م۵۹۳او ۵۹۴

له پورتنيو ښرګندونو څخه معلوميږي چې داود خان په چپيانو او چپيانو پرداود خان باندې اعتماد نه درلود ددوی تر مينځ يوه د ټګي سياسې معامله روانه وه د داود خان خپلوانو تل هغه ته په حکومت کي د چپيانو شتون د خطر په اړه ښرګندوني کړې وې او له څوکيو څخه د هغو د ليرې کولو هيله يې تري کوله .

سردارمحمد داود خان يو څه موده وروسته ځير شو چې چپيانو له ټغر نه پښې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایستلې او په ځینو برخو کې ډېره لاس وهنه کوي هغوي یې یو، یو د سفیرانو په توګه مقرر کړل او یا یې له دندو څخه لرې کړل کله چې د پرچم او خلق اړخونو د داود خان دغه کرکه احساس کړه دوي هم پټ فعالیت پیل کړ.

شوروي اتحاد محمد داود خان خپه کړ خو د لویدیځ او د هغو د ملګرو لخوا د داود خان تود هرکلي د دې سبب شو چې داود خان د شوروي اتحاد په مقابل کې بې غوره او بې تفاوته شو .خپله تصفیه یې چټکه کړه چې دغو پرلـه پسې لیرې کېدو چپیان دخطر سره مخ او وېره ورته پیدا شو. د شوروي اتحاد رهبري هم په دې وپوهیده چې داود خان سره د دوي اړیکي د ویجاړیدو په حال کې دي د ښه والي تمه ترې نه کېده .

سردارمحمد داود خان پرېکړه وکړه چې چپیان (د مسکو طرفداران) نفوذ کم او راتلونکي دولتي سیاست په چپ او ښي اړخ باندي د اتکا پرته پرمخ یوسي . د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند هم دخطر په احساس سره د شوروي په منځګړیتوب او هڅونه وتوانېدل چې دواړو اړخونو یو میکانیکي وحدت وکړ، او خپل کار ته یې په پوځ کې چټکتیا ورکړه او پرنظام باندې د حملي له پاره تیار کړل.

داود خان د نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل، میر اکبرخیبر او حفیظ الله امین کورونه یې تر څارنې لاندې ونیول او وویل چې د مطبوعات بندول زمونږ ستره تیر وتنه وه ،امر یې وکړ چې دګهیځ، خیبر،پکتیا ،افغان ملت،افغان او روزګارانو جریدو ته دفعتاً اجازه ورکړې او دنورو په اړه به تصمیم ونیسو .(۲۱)م۵۹۹

د میراکبر خیبرد مړیني وروسته دهغه دخښولو په مراسمو کې کریم میثاق وویل: «ویاړو چې د هیواد د ازادي په لارکې د ارتجاع او امپریالېزم لخوا قرباني کېږو... د خیبر جنازه د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د پلینوم د پرېکړې سره دولتي مطبع ،د امریکا دسفارت ، پل خشتي ، سپاهي ګمنام ، جاده میوند او د بالاحصار په مخکې کېښودل شوه. په دې مراسمو کې نورمحمد تره کي، ببرک کارمل، سلیمان لایق،او نورو رهبري غړو پرته له حفیظ الله امین خبرې وکړلي .او داود خان رژیم یې په دې وژنه کې شریک وګاڼه .په دې مهال سردارمحمد داود خان د امریکا دسفیر نیودرو الیوت د۱۹۷۸زکال د اپرېل په ۲۴ نېټه د مرکزي قواوو په کلوپ دتړلو دروازو شاته خبرې وکړی او بیا یې ۱۹۷۸ز کال د اپرېل په (۲۵) د

(c) ketabton.com: The Digital Library

افغانسان د خلق ديموكراتيك گوند د رهبرۍ د نيولو امر وکړ او په همدي شپه د (۸) بجو په سروېس کې چې د داکتر نوين په امر ترتيب شو داسي اعلان و شو چې نورمحمد تره کي ، ببرک کارمل ،حفيظ الله امين ،دستگير پنجشيري ، سليمان لايق ،ډاکتر شاه ولي او ضمير صافي د ملي خيانت او د جمهوري نظام د اساسي قانون د پښو لاندي کولو په جرم د امنيتي موظفينو لخوا ونيول شو او دهغه نور ملگري به هم ونيول شي. (۲۱) م ۲۰۵

ددي خبر په خپريدو سره د حفيظ الله امين لخوا د داود خان د نظام د نسکورېدو نقشه په پوځ کې موظفو اشخاصو ته وسپارل شو او د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور په اوومه نېټه د داود خان رژيم له مينځه يوړ.

ـ د سردار محمد داود خان سياسي وژنې او د هغو پايله .

په نظامې محکمه کې د مرکزي کمېټې د ملگري په نوم د ځلورمی زغروالې قواو د قوماندان سرور نورستاني نفوذ او رول تر ټول ډير و . تورن جنرال عبدالقدير خليق هم د ديوان حرب غړي و په سر کې ډگر جنرال غلام فاروق خان و چې دوي ټولو د سرور نورستانې خولې ته کتل ، د اعدام په پريکړي زيات وخت نه نيوه . د نظامې محکمې د پريکړي په اساس تورن جنرال خان حمد مرستيال ، ډگروال سيد امير ، ډگروال ماما زرغون شاه ، مولوي سيف الرحمن اومحمد عارف دريکشو سوداگر له يو شمير نورو کسانو سره په اعدام محکوم شو ل. ۱ م ۱۰۴

جنت گل غروال ، حنان ځاځې ، الله گل کوچي او حاجې مولاگل بنديان ، شتمنې او سرا يونه يې ضبط شول . چې د شتمنيو ضبطولو تر دغه وخته پوري زمونږ په هيواد کې سابقه نه درلوده .

د پريکړي د تائيد له پاره سر دار محمد داود خان د دولت د رئيس او ملی دفاع د وزير په توگه د تائيد لاس ليک و کړ . په اعدام باندې محکوم خلک د ځلورمي زغروالې قواو نظامې ډگر ته په داسي حال کې بوتلل شو. چې لاسونه يې تړلی ، توري خولي ور پرسر کړي وي په صف کې د ديوال خوا ته ودرول شول . چې په ۱۵ پنځلس متري کې يو ټولي عسکر د زنگون کيش حالت کې ناست وو ، د داود خان د قوماندي وروسته هر يوه د خپلي وسلي جاغور تش کړ . د اور د قومندي په ورکولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره نورنو الله اکبر ناري پورته کړي خو به وینو رنګ ټټرونه پر مځکله ولیدل . چې له همدي ورځې ځخه زمونږ په هیواد د وینو تویدل عمومی شول . ۱م۱۰۵

همدا رنګه دوه مشهور شخصیتونه لکه ملک عبدالرحمیزي او محمد هاشم میوند وال چې د داود خان نږدي ملګري هم وو د کودتاه په تور ونیول شول چې محمد هاشم میوندوال مړ خو عبدالمالک عبدالحمیزي د «۲۳» کالو بند ځخه وروسته ازاد شو . ۱م۱۰۵

پر دوي دي کودتاه ګانو تور دروغ وه دوي دواړو د کودتاه نیت نه درلود د داود خان د دي سر بیر د اسلامي نهضت یو پیاوړي لاربنود مولوي حبیب الرحمن هم وواژه . د ه هیڅ وخت خپل مخالف لوري زغملي نشو کله چې د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند رهبري بندي او د هغوي د وژلو پریکړه یې وکړه هغوي داود خان له مینځه یوړ . داود خان په دي اندو چې د مخالیفینو له مینځه وړل به د ده سیاسي ستونزي کمی کړي خو دا یو ذهني نقشه و . چې پایله کې د ده په مرګ او په افغانستان کې د مرکزي حکومت له مینځه تګ شو .

ده نه یوازي خپلي سیاسي ستونزو کمي نه کړي بلکي هیواد یې د جګړي او بد بختي لوري ته سوق کړ بنه به دا وي چې ده ټولو ګوندونو او سیاسي اشخاصو ته د فعالیت اجازه ور کړي وایي ، او په دولت کې شریک کړي واي ځکه هغه وخت په هیواد کې امنیت ټینګ او هیڅ یو ګوند د وسلوال ځواکه په توګه مخالفت نشو کولي د ده وژنو په پایله کې هر ګوند پریکړه وکړه چې د وسلي په زور واک ته ورسیږي ځکه دانتخاباتي لاره پري بنده شوه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۵لمریز کال د لویې جرګې جوړېدل او د جمهور رېس په توګه د سردار محمد داود خان دوهم ځل ټاکنه

سردار محمد داودخان واک ته د رسېدو نه یوه اونۍ وروسته د مطبوعاتي کنفرانس په جریان کې د یو بهرني ژورنالست د پوښتنې په ځواب کې وویل چې دجمهوریت له اعلام څخه وروسته د شا هي دورې بنسټیز قانون نور داعتبار وړ نه دی. د کنفرانس څخه دوه ورځې وروسته د ۱۳۵۲لمریز کال د زمري د میاشتې په (۱۴) نېټه د افغانستان جمهور ریس په دې توګه لومړی نمبرفرمان صادر کړ . وروسته له دې دشاهي رژیم د دورې بنسټیز قانون د اعتبار وړ نه دی مګر یواځې هغه برخې چې دهغو رعایت دجمهورریس دفرمانونو په وسیله اعلام شي.(۲۱ م ۵۲۵)

په دې ترتیب درې کاله او اته میاشتې ددولت قانوني چارې جمهور ریس د فرمانونو په وسیله سرته ورسولې .خوکله چې سردار محمد داودخان له ډېرو عمده بوختیاوو څخه خلاص شو پرېکړه وکړ چې د اساسي قانون د تصویب په وسیله موجوده حاکمیت ته چې د نظامي لارې مینځ ته راغلې ملي بڼه ورکړي او دده واکمني دبنسټیز قانون د تطبیق په وسیله مشروعیت پیدا کړي. (۲۱م۵۲۶)

ښاغلی سردار محمد داودخان د اساسي قانون د مسودې د ترتیب او لیکنې له پاره په ۱۹۷۶زکال کې لاندې ۴۱یو څلوېښت کسانو ته دنده وسپارله .

۱_ داکتر محمد حسن (شرق) ۲_ سید عبدالله۳_ عبدالقدیر (نورستاني)

۴_داکتر عبدالمجید خان ۵_ انجینر عبدالتواب (اصفي)۶_غوث الدین (فایق)

۷_ محمدخان جلالر ۸_داکتر عبدالله (عمر)۹_عبدالکریم (عطائي)

۱۰_پوهاند عبدالقیوم(وردک) ۱۱_داکتر عبدالرحیم(نوین)

۱۲_ عزیز الله(واصفي)۱۳_فیض محمد

۱۴_انجینرجمعه محمد (محمدي)۱۵_علي احمد (خرم)۱۶_سید وحید عبدالله

۱۷_غلام حیدر(رسولي)

۱۸_ محمد سرور ۱۹_مولاداد ۲۰_محمد یوسف ۲۱_ مولانا عنایت الله(ابلاغ)

۲۲_داکتر سعید (افغاني)۲۳_عبدالهادي(هدایت)۲۴_ داکتر محمد اصف (سهیل)۲۵_پوهاند وفي الله(سمیعي) ۲۶_خلیل الله (خلیلي)۲۷_مولوي عبدالبصیر

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۸غلام علي(کریمي)۲۹_داکتر غلام صدیق (محبي) ۳۰_جنرال شاه پور خان
۳۱_ جنرال محمد یحي (نوروز)۳۲_محمد اکبر (اکبري)
۳۳_محمد اسمعیل (قاسمیار)۳۴_داکتر ضامن علي
۳۵_یار محمد (دلیلي)۳۶_سید مخدوم(رهین)
۳۷_داکتر محمد بشیر (وهابزاده)۳۸_عالیه (حفیظ) ۳۹_فاطمه (کیفي)
۴۰_محمد اعظم وهابزاده ۴۱_محمد ناصر دي.بنسټیزقانون د مسوده د عامو خلکو د خبرتیا له پاره د ۱۹۷۷زکال د جنوري د میاشتي په ۲۲مه نېټه په جریده کې خپره شوه.

محمد داود خان د نوي قانون د تصویب لپاره مجبور و چې لویه جرگه را وغواړي نوموړې جرگه د ۱۳۵۵لمریز کال دلیندۍ په لسمه نېټه د کابل ښار کې جوړه او(۱۲) ورځې وه . په دې جرگه کې د ولایتونو او ولسوالیو (۲۲۱) تنو نماینده گانو چې په دې نماینده گانو کې (۴) تنه ښځې وې ،(۱۳۰) تنه گډونکونکې دجمهور ریس او صدراعظم له خواغوره شوي وو. په دې ډله کې (۱۵) تنه پوځي افسران ،(۲۳) تنه بزگران (۲۲) تنه کارگران ،(۷) تنه ښځې چې یوه ئې بکلوریا (۵) لسانسه او یوه یې ما فوق لسانس وه او (۵۲) تحصیل لرونکي نارینووچې د لسانس ،ماسترۍ او داکترۍ په سویه تحصیل یې درلود په نوموړي جرگه کې گډون وکړ ۲۱م ۵۲۲)

په ولایتونو کي د استازو د ټاکنې په اړه شکایتونه ووچې محلي چار واکو د استازو په ټاکنه کې لاس وهنه کړې ده . داسې شکایتونه ډېر شول ، دولت مجبور شو چې دیوې ابلاغیې په ترڅ کې د کابل ښار دمیر بچه کوټ او قره باغ د ولسوالیو ، دپروان ولایت او دکاپیسا د لوې ولسوالۍ ټاکنې باطلې او امر یې وکړ چې په دغو سیمو کي بیا له سره استازي وټاکل شي او داچې محلي چارواکي په دې ټاکنو کې لاس وهنه ونه کړې د کابل او پروان والیان یې له دندو څخه گوښه کړل . ۲۱م ۵۲۲

د ۱۳۵۵ لمریز کال جرگه لومړي د یو پخواني قاضي عبدالکریم په ریاست پیل شو ه خو بیا د جرگي ریاست عزیز الله واصفي ته وسپارل شو .د بنسټیز قانون د مسوده باندي د بحث او یو لړ تعدیلا تو ، سمونو وروسته نوموړی قانون په ۱۳ فصلونو ا و۱۳۶ مادو کې د ۱۳۵۵ لمریز کالد لیندۍ په ۲۴ مه نېټه تصویب شو .

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ۱۳۵۵ لمریز کال د لیندی په ۲۵ مه نېټه د جمهوري ریا ست مقام ته د ټاکنې موضوع رامینځته شوه .(۲۱ م ۵۲۵

د جمهوري ریاست له پاره سردار محمد داودخان یو بې سیاله نوماند و. خو ددې له پاره چې ددې مقام ټاکنه دیموکراتیکه او طبعي وښايي عزیزالله واصفي دجرګې له غړو غوښتنه وکړه چې خپله دجرګې غړي یا بهر له جرګې خپل نوماند معرفي کړي .د جرګې ډېر غړي دي عزیزالله واصفي په دي فارمولیته وړاندیز پوهېدل .خو د هرات خلکو استازې نجیبې وړاندیز وکړ چې ښاغلي محمد داود خان دې ځان د دولت د رئیس په توګه کاندید کړي د غونډې رئیس عزیزالله واصفي وویل :ګراني خوري، ما مخکي ستاسي په خدمت کي خپل عرض وړاندي کړ :دهرات وکیلې نجیبي بیا وویل :د جمهور ریس په توګه مونږ دا هیله لرو چې خپل یو کاندید معرفي کړو حاضرینو وویل تائیدده، تائید ده (۲۸)م ۱۹۵

د جرګې یو غړي د پولیسو پخواني افسر وریښمین خان چې د غلام حیدر رسولي په تضمین ا وسپارښت جرګې ته ټاکل شوی و دا صحنه جدي په نظر ورغله او باور یې راغی چې ګواکي واصفي رښتیا وایي نو په لوړ اواز یې وویل : ((که رئیس دولت نه کوي نو رسولي صاحب دې کاندید شي)) د جرګې بل غړي چې دننګرهار څخه و حاجي عبدالوهاب وویل : ((که په رښتیا ریس صاحب دولت یې نه کوي ، نو تکلیف مه ورکوي موږ دي ببرته د پخوا حال ته راولي)) د نوموړي خبرې د جرګې له خوا پرې شوې تر څو داودخان جرګې ته راغی او ځان یې کاندید کړ. (۱)م ۱۱۱

سردار محمد داودخان د جرګې تالار ته په شور او زوږ کي ننوت او ویې ویل زه ستاسو ښاغلو محترمو وکیلانو غوښتنه او وړاندیز په یو شرط منم ، عزیزالله واصفي په زوره وویل منویې، منویې . داود خان وویل: ((زه حاضر یم ستاسي محترمو وکیلانو وړاندیز په دي شرط ومنم چي زه دغه ملي لویه دنده تر هغه وخته پوري تر سره کوم تر څو چې زه جسما او روحا د دندي د سرته رسولو توان ولرم ، بل دا چې خلک هغه دولتي بنستهونه چي دوي تصویب کړي ملا تړ او پیروي وکوي ،تر هغه وخته چې له ما سره د افغانستان د نجیبو خلکو مرسته وي او د دې دندې د سرته رسولو توان ولرم زه به له نوموړي دندې څخه سر غړونه و نه کړم ، که چېرته زه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه شوم چې ددې دندې د سرته رسولو له پاره روحاً اوجسماً توانايي نلرم ډېر ژربه خپل عذر د افغانستان ملت ته وړاندې کړم .(۲۱م۵۲۶

د جرګې رئيس عزيزالله واصفي د جمهور رياست کانديد سردار محمدداودخان دی شرط د اورېدو وروسته د جرګې څخه دهغه ټاکنې په اړه دراې غوښتنه وکړه په داسې حال کې چې يوه مخالف رايه نه وه يا چا د مخالفت توان نه درلود ،سردارمحمد داود خان د شپږو کالو له پاره د افغانستا ن لومړنی جمهور ريس په توګه وټاکل شو. چې د ۱۳۵۵ لمريز کال د کب په (۷) اومه نېټه نظامي حکومت لغواو مرکزي کمېټه له مينځه ولاړه او دنوي بنسټيز قانون د (۲۳) مادې له مخې د مخکني حکومت ړنګېدل اعلان او لارښونه يې وکړه چې د نوي حکومت تر جوړېدو پورې دې مرستيالان د وزارتونو اداري چاري پر مخ يوسي (۲۱م۵۲۷

ښاغلی محمد ابراهيم عطائي د اساسي قانون په اړه داسې ليکي (دغه اساسي قانون يو سر درګمه قانون و.د قواو بيلتون په کې معلوم نه و د بيان ، ليکنې ازادۍ هېڅ په کې نه وه) . (۳۳م ۲۹۱

ښاغلی فراهي داسې نظر لري: ((دغه قانون ډېر مواد مخصوصا د شخصي مصئونيت احکام دډيموکراسۍ د دورې د اساسي قانون موادو ته ورته و. چې ځينې ليکوالان ددغه ورته والي داسې تعبيروي .چې د جمهوريت د وخت داساسي قانون دغه احکام د ډيموکراسي دورې د اساسې قانون څخه اخيستل شوي دي. اما واقيعت دا دی چې محمد داودخان د دېموکراسۍ دورې د اساسي قانون د څو مادو سره مخالف و او د ډيموکراسۍ دورې د اساسي قانون نور متن يې منلی و. د افغانستا ن جمهوري دو لت اساسي قانون د سياسي ګوندونو په برخه کې د افغاني ټولني عيني شرايط په نظرکې نه وو نيولي ددغه قانون ځلوېښتمه ماده داسې تصويب شوې وه . د افغانستان د خلکو سياسي روزنې او ټولنيز غوښتنو د ځرګندولو لپاره ، تر هغه وخته چې داهيله تر سره کېږي او طبعي ودې ته رسېږي په هېواد کې د ملي انقلاب دګوندپه لارښوونه کوم چې د افغانستان د خلکو د۱۳۵۲کال د چنګاښ د ۲۲ مه نېټې د مترقي او ولسي انقلاب بنسټ اېښودونکی او مخکښ ګوندیوازې يوګوندی سيستم دی ټينګ وي)) (۴۱م م ۲۴۴ او۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داود خان لخوا دیو گوند ي سیستم رهبري او دټولنې د پرمختګ ټولوا ړخونو لار ښوونه یو نا شونې کار و. ځکه نړۍ او سیمې حالت ددوهم نړیوال جنګ څخه وروسته بدل شوې وه او هغوې د افغانستان په سیاسي وضع نېغ په نېغه اغېزه درلود، که څه هم اوسنیو پېښو (۱۳۵۷_۱۳۸۸) لمریز کال په تحلیل کې د ګوندونود کړونو په نظر کې نیولو سره دهغه سیاست مثبت ارزوي، او تر ډېره حده دبهرنیو هېوادو دکړنو په خوا کې مهم دې. خو د هغه د قانون څلوېښتمې مادې حکم د پرمختګ مخه ډپ کړې وه چې په هغه وخت کې د ستونزو د اوارېدو پرځای سیاسي ستونزې زیاتې کړې. ځکه په روڼ اندواو سیاسي ګوندونو باندې د انتخاباتي مبارزې لار بنده شو. هغوې یوازې په نظامي حل باندې تکیه وکوله چې په پایله کې هېواد د ګډوډۍ، بې باوري او تشنج لوري ته روان او هغه بنسټونه چې مخکې جوړ او د پرمختګ تمه ترې کېده له مینځه ولاړل. اوس هم مونږ د سیاسي رژیم په جوړېدو او یو مرکزیت مینځ ته راوړلو کې پاتې راغلي یو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهرنی سیاست

دنړیوالو لویو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) سره سیاسي اړیکی:

سردار محمد داود خان د ۱۹۷۳ زکال د جولاې په اوه لسمه نېټه دافغانستان خلکو ته په وینا کې خپله بهرنۍ کړنلاره په دې توګه اعلان کړه : ((د افغانستان بهرنۍ کړنلاره په بې طرفۍ ، نظامي تړونونو کې په نه ګډون او د مسائلو په هکله د خلکو په ازاد قضاوت ولاړ ده.

زمونږ کړنلاره باید د خلکو مادي او روحاني غوښتنې پوره کړي ، زمونږ غوښتني له هر څه څخه زیات یوې سوله ایزه نړۍ ته اړتیا ده ، ځکه هېڅ هېواد د سولې پرته خپلو ملي هیلو ته عملي بڼه نه شي ور کولی . مونږ چې په کومه کچه د افغانستان پرمختګ ته لېواله یو په همغه اندازه د نړیوالې سولې ټینګښت هم غواړو .

افغانستان د ناپېلیتوب د سیاسي کړنلاري بنسټونه سره سم د خپل هېواد ګټو ته په نظر کې ساتلو په رښتینولۍ او اخلاص سره د نوروخپلواکي ته په د رنښت ، احترام ، ښه ګاونډیتوب او د یو بل په کورنیو چارو کې د نه لاس وهنې په اصولو باندې ټینګ دي . د دوستانه سفرونو ، دیپلوماتیکو هلو ځلو او نړیوالو مرستو په وسیله به کوښښ وکړو چې دا اړیکی نورې هم قوي شی مونږ هیله مند یو چې دا هڅی به مثبتي او عملي نتیجه ور کړي. ..نوی رژیم د ملګرو ملتو د منشور اصول مراعت او احترام ورته لري ، چې دغه احترام د بنیادم ښیګړه او نړیواله سوله ده. (۳۷ م: ۱۲۸)

سردار محمد داود خان خپله کړنلاره او بدلونونه ، د افغاني دولت د عصري کولو او پایښت لپاره اړین توکي ګڼل ، د افغانستان د ګاونډیانو ، عربي هېوادونو او متحده ایالاتو سره د اړیکو ،پراختیا ورکول د جمهوریت مهمو هدفونو په توګه په ګوته کړل .

_له امریکا سره سیاسي اړیکې :

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بهرینو چارو وزارت د سیاسي چارو عمومي مدیر عبدالواحد کریم په کابل کې ټول مېشت سفیران د کودتاه په دویمه ورځ را وغوښتل د نوي رژیم د کامیابۍ څخه د خبرولو او د خپلو هېوادونو له لوري د دې نظام په رسمیت پېژندلو غوښتنه وکړه . شوروي اتحاد لومړی هېواد و چې جمهوري نظام یې په رسمیت وپېژانده ، نورو هېوادونو هم یو پر بل پسې دغه نوي رژیم په رسمیت وپېژانده .

د جمهوریت په لومړیو وختونو کې له افغانستان سره د امریکا اړیکې سړې وې ځکه هغوی فکر کاوه چې د داود خان په کودتاه کې د چپیانو ونډه ډېره وه . شاید دا کودتاه د شوروي اتحاد پلوی کودتاه وي او په داخل کې داسې تبلیغات کېدل چې د میوندوال په کودتاه کې د پاکستان سربېره امریکا هم ونډه درلوده . خو بیا هم د افغانستان دولت د امریکا سره د اړیکو د ټینګولو کوښښ کاوه او د امریکا له مرستو سره یې علاقمندي درلوده سردار محمد نعیم او د امریکا سفیر تیودور ایل ایلت جونیز په دې برخه کې ډېره ونډه واخېسته نوموړی سفیر وتوانېده چې د داود خان د رژیم د بې پلویتوب په اړه واشنګټن ته قناعت ورکړي او د هغوی پام افغانستان خوا ته را واړوي (۳۷، م م ۳۲۹ او ۳۳۰

په ۱۹۷۴ ز کال د امریکا سفیر تیودورر ایل ایلنټ جونیز وکولی شول چې د افغانستان او امریکې اړیکې ښې او د هغوی پام یې را وګرځاوه چې د همدې کال (۱۹۷۴ز) کال د نوامبر په لومړۍ نېټه د امریکا لوړ پوړی هیئت د هنري کیسنجر په مشرۍ افغانستان ته راغی داود خان د دې هیئت سره په کتنه کې د امریکا له مرستو څخه مننه وکړه او د هلمند د پروژې د تکمیلولو له پاره یې د زیاتو مالي او تخنیکي مرستو غوښتنه وکړه . کیسنجر داود خان ته وویل امریکا متحده ایالات له افغانستان سره دوستۍ ته اهمیت ورکوي خو افغانستان باید د مرستو د جذب توانایي ولري . سردار محمد داود خان له شوروي اتحاد ، د عربي هېوادو او ایران سره اړیکو د ټینګولو د اړتیا په باره کې کیسنجر ته معلومات ورکړل او د افغانستان بهرنۍ کړنلاره یې د افغانانو اړتیا وبلله . خو کیسنجر وویل چې بوټو شکایت لري ، امریکا د افغانستان او پاکستان تر مینځ د ستونزې د یو پرامنه حل غوښتونکې ده . هغه د سفر په پای کې د داود خان سره یوه ګډه وینا خپره کړه چې په

(c) ketabton.com: The Digital Library

وینا کې د امریکا او افغانستان تر مینځ په ښو اړیکو او اقتصادي مرستو باندې ټینګار شوی وو . (۳۷) م ۱۸۲

د ۱۹۷۵ ز کال د جنوری په ۲۳ او ۲۴ نېټه د (A , I , D) رئیس د ایفال پارکر (D , P , K) افغانستان ته راغی . ده د هلمند د پروژې په بشپړېدو کې د امریکا ونډه ښکاره کړه . همدارنګه د ۱۹۷۲ ز کال د جون د ۲۹ مې نېټې څخه د جولای تر لومړې نېټې پورې سردار محمد نعیم خان د جمهور رئیس د استازي په توګه واشنګټن ته سفر وکړ چې د سنا مجلس له غړو او نورو مشرانو سره یې لیدنه وکړه امریکایې چارواکو د کوکنارو په بندولو ډېر ټینګار کاوه او داود خان د کوکنارو د کرنې د بندیدوو له پاره کلک اقدامات وکړل . د محمد نعیم سفر یو ګټور سفر و .

د ۱۹۷۷ ز کال کې جیمي کارتر داود خان ته رسمي بلنه ور کړه چې متحده ایالاتو ته سفر وکړي . ځکه کارتر د افغانستان د ناپیلتوب مسایلو او پاکستان سره د ولس مشر د مثبتو هڅو هر کلی کاوه . داود خان د کارتر بلنه ومنله خو په ۱۹۷۷ ز کال کې ده یو شمېر نورو هېوادونو ته ټاکلي سفرونه لرل، مشکله وه چې په همدې کال امریکا ته سفر وکړي ده غوښتل په ۱۹۷۸ ز کال کې امریکا ته سفر وکړي او هم د ملګرو ملتو عمومي اسامبلي په غونډه کې وینا وکړي واشنګټن هم په دې سفر موافقه وکړه او په ۱۹۷۸ ز کال د ایران پاچا کابل ته راغی چې د غو سفرونه په شوروي اتحاد ښه ونه لګېدل (۳۷) م ۱۸۸

د امریکا او افغانستان د اړیکو په اړه د پاکستان موضعګیري ، پښتونستان مساله د سنټو په نظامي پکت کې د پاکستا ن عضویت او د ناپلیتو ب غورځنګ کې د افغانستان په غړیتوب ډېره اغېزه درلوده ځکه د دوهم نړیوال جنګ څخه وروسته د انګلستانو پر ځای امریکا په سیمه کې نفوذ پیدا کړ او د افغانستان په ګاونډ کې پاکستان د دوی د ګټو له پاره ډېر مهم و . امریکا تل د پاکستان په خوښه په سیمه کې عمل کاوه او پاکستان د پښتونستان د مسالې پر سر د افغانستان سره اختلاف درلود او د داود خان د مخالفینو ملاتړ یې کاوه . نظامي تړون کې د افغانانو غړیتوب نه لرلو، د امر یکا او افغانستان اړیکې سستې کړې او هغه وخت چې څوک د امریکا سره په نظامي تړون کې نه وه شامل هغوی هغه هیواد ته د دښمن په سترګه کتل . داود خان کوښښ کاوه چې د یو ناپیلي او منځګړي هېواد په توګه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوولويو قدرتونو (امريکا او شوروي اتحاد) تر مينځ پاتې شي. د دوی دا موقف له افغانستان سره د امريکا اړيکې خصوصاً په لومړيو وختونو کې سستې کړې. د امريکا هېواد حاضر نشو چې په خلاص مټ د افغانستان سره اقتصادي مرستې وکړي حتی د افغانستان جيوپولوټيک موقعيت ته کم ارزښت ورکاوه. افغانستان د مجبوريت له مخې د شوروي اتحاد په مرستو اتکا وکړه او د غربي نړۍ د اقتصادي مرستوڅخه بې برخې پاتې شو، که غربي هېوادونو هم مرستې کولی خو هغه هم په نشت حساب وې. خو کله چې داود خان په جدی توگه د شوروي اتحاد څخه لوديځ ته ميلان پيدا کړ د لوديځ سره د اړيکو د ټينگولو او پياوړتيا په اساس د هغه واکمني پای ته ورسېده.

_د شوروي اتحاد سره سياسي اړيکي:

شوروي اتحاد لومړنی هېواد و چې ۱۹۷۳ زکال د جولای په (۲۰) مه نېټه چې د افغانستان جمهوري رژيم په رسميت وپېژندلو او دجولای د (۲۲) نېټې په پيغام کې شوروي مشر تابه، سردار محمد داودخان ته دباور د څرگندولو سر بېره د ښه گاونډيتوب، دوستانه اړيکو او مرستو وعده ورکړې وه، په کابل کې شوروي سفير الگزاند پوزانوف د بهرنيو چارو د وزارت مرستيال وحيد عبدالله سره د ليدنې په وخت کې د رژيم د بدلون په اړه د شوروي خوښي څرگنده کړه.(۳۷، م ۱۸۹

د سردار محمد داود خان او شوروي اتحاد اړيکې مخکې د ۱۹۴۰ ز کلونو په دويمه نيمايې کې ټينگې شوې وې په هغه وخت کې د پښتونستان مسله ډېره گرمه وه. افغانستان د پښتونستان مسئله پرېښودلې نه شوه ځکه د يو عصري پوځ د جوړولو اړتيا حس کېده. پاکستان هم دافغاني رژيم د کمزوري کولو لپاره متې نغښتې وې افغانان دشوروي اتحاد د پوځي مرستو په خطرونوباندې پوهېدل خو بله لاره نه وه. ځکه د امريکا متحده ايالاتو له ډېر پخوا څخه افغانستان ته د وسلو ورکولو درخواست ردکړې وه. چې د ۱۹۵۵ز کال محمد ظاهر شاه او محمد داودخان دواړو خروشوف او بلگاتگين ته په دې اړه خپله ويره څرگنده کړې وه، چې ځوانو افسرانو ته کمونستي درس ورنکړي هغوي په تکرار سره داود خان او پاچا ته ډاډ ورکاوه چې شوروي به داسې کار ونه کړي. د خروشوف نه تر بريژنيف پورې د شوروي ټول واکمنان دافغانستان د ناپليتوب سره علاقمند وو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د افغانستان حکومت په ډېر اخلاص سره شوروي ته د دوستي لاس ورکړ. تر څو هغوی ته د افغاني قواوو ته د شوروي په طرفداري د تربیه کولو اړتیا پاتې نشي .(۳۷) م م ۱۹۰ او ۱۹۲

یوي خبرې ته پام په کار دی هغه دا چې افغانستان د مصر په څېر د شوروي اتحاد په مقابل دریځ نشو نیولي ځکه افغانستان د شوروي اتحاد سره اوږده سرحدي پوله درلوده او مصر په جغرافیائي لحاظ لیری پروت و . ځکه سادات ټول روسان له مصر څخه وویستل خود افغانستان سره یې په سرحدي پولې د پښتونستان ستو نزه او له پاکستان سره د اړیکو د خړ پړ تیا له کبله دا هېواد مجبور و چې له شوروي اتحاد سره دوستانه سیاسي اړیکې ولري تر څو اقتصادي مرستې قطع نشي په همدې هیله افغانستان د شوروي له تمی څخه ګټه واخېسته او ډېر ښه اقتصادي کومکونه یې را جلب کړل چې د پوځ په عصري کولو کې ورڅخه ګټه واخېسته .

د جمهوري د پیل څخه وروسته په مرکزي کمیټه کې شوروي او امریکا د مرستو او پروژو په اړه د نظر اختلاف وه . محمد داودخان واک ته د رسیدو نه وروسته په لومړي ځل په ۱۹۷۴ز کال په جون کې مسکو ته سفر وکړ .

د سردار محمد داودخان په لیدنه کې پوډګورني وویل: « د ۱۹۷۳ز کال په جولای کې د جمهوري نظام د جوړېدو وروسته زمونږ دوستانه اړیکې ډېرې ښې شوې ، شوروي اتحاد لومړنی هېوادوو. چې نوي جمهوري نظام یې د هغې اعلان څخه وروسته په رسمیت وپېژنده او دوستانو اړیکو او ګټورو مرستوله پاره یې تیاري څرګنده کړه.(۳۷) م م ۱۹۳ او ۱۹۳

د دواړو خواو په موافقه د اقتصادي او تخنیکي همکارۍ له پاره یو ګډ کمیسون جوړ شو تر څو هغه پروژې په ګوته کړي چې د شوروي اتحاد په مرسته جوړېدلی شي . داود خان په کریملن کې د غرمې په میلمستیا کې د وینا پر مهال د افغانستان او پاکستان خرابې اړیکې تو ضیح کړې. خو شورویانو ځان بې طرفه وښود او د سفر په پای کې د دواړو هېوادو د رهبرانو په ګډه وینا کې د پاکستان او افغانستان د اختلاف حل لپاره د خبرو له لاری د سوله ایزه حل غوښتنه وکړه . خو داود خان د بریژنېف د وړاندیز په اړه چې د اسیا د ګډ امنیت د ټینګېدولو په اړه په خپله تبصره کې څرګنده کړه چې مونږ ددې طرحې ځینې تو کي خوښوو. خو د سرحدونو ټاکنه په زور نه خوښوو مطلب یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاکستان و.داودخان د بریژنېف نوموړي وړانديز (په اسيا کې د ګډ امنيت) په باره کې وويل: ((ستاسو جلالتماب په اسيا کې د ګډ امنيت يادونه وکړه. دا د ستاينې وړ فکر دی،خو افغانستان داسې فکر کوي چې حقيقي امن هغه وخت راتلې شي چې ټول دولتونه د بشري پرګنو قانوني حقونه رعايت کړي او دملګرو ملتونو د چارتونو له مخې استعماري روش وغندي .)) (۳۷) م ۱۹۷

کابل ته د محمد داود خان د راستنيدوڅخه وروسته ، سملاسي په اوه کلن انکشافي پلان کې ، چې لـه مخکې نـه پيـل شـوی و، د روسـې ونـډې د ټاکلو جريـان تيـز شـو دوارېوخـواو د لانـدې پـروژود عملـي کېـدو موافقـه وکـړه ، د اوبوخـور،کرنې مختلفـې پروژې ، د يوريا دسرې د جوړولو يو بل ماشين ،د جرقدوق د ګاز پـروژه ، د افغانسـتان د طبيعي منابعو معلومول او يو شمېر نوري پروژې . د ۱۹۷۴ زکال د اکتوبر پـه مياشت د شـوروي د دفـاع وزيـر مارشـال موسـکولينکو کابـل تـه پـه رسـمي سفر راغـې او لـه ده وروسته پوډګورني هم د دوه ورځو له پاره د ۱۹۷۵ زکال په ډسمبر کې افغانسـتان تـه راغی . ده داوداخان ته مشوره ورکړه چې د صوبه سرحد او بلوچستان په چارو کې لاسوهنه ونه کړي خو داود خان نړيوال خطر ته اشاره وکړه او دهغه خطر نړيواله پړه يې په امريکا واچوله . خو تبصره يې ونکړه دومره يې وويل چې ټول طاقتونـه د نړۍ د امـن او امنيـت سـاتلو مسـوليت لـري ، پـه اخـر کـې د ټـاکونو ورکولـو او نورونظـامي مرسـتو دوعدې ورکولو او ديوې ګډې اعلاميې د صـادرولو وروسـتـه شوروي تـه روان شـو (۳۷) م ۲۰۲

کله چې پـه ۱۹۷۲ زکـال کې شـورويانو د محمـدداودخان دچپيـانوترمينځ داختلا ف باندې يقيني شول لومړي يې د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند دواړه (خلق او پرچم) اړخونه سره يو ځاي کړل .چې داود خـان ددوي پـه دې پټ فعاليت سـخت خپـه وه . ولـې شورويانو بيا د ۱۹۷۷ زکال کې محمد داود تـه بلنـه ورکـړه چـې مسـکو تـه سفروکړي . سردار محمد داود خان د ۱۹۷۷ زکال د اپريل له۱۲نه تر۱۵ پورې شوروي ته د بريژنېف سره د کتنې ،تر څو دهغوی د لاس وهنې په اړه د هغـوی څخـه د پوښـتنه وکـړي شـوروي اتحـاد تـه سـفر وکـړ . دوی پـه ليدنـه کـې بريژنېـف ، نېکـولای پوډګـواني ، الکسـي کوسيچين او نورو شورويانو ، دافغانسـتان لخوا محمد داودخان ورسره هيئت ګډون وکړ. ګاريلوف د شوروي د بهرنيو چارو د دفتر مامور چي په کابل کې يې ډېر وخت دنده اجراکړې وه دري ژبه يې زده و ددوی خبرې يې ژباړلې .د بريژنېف لـه خـوا د هرکلي ويلـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته محمد داود خان خبره واخیسته د شوروي د مرستو او په اوه کلن پلان کې د هغو د ونډو اخیستلو څخه یې مننه وکړه ، د افغانستان او پاکستان د اړیکو د ښه کېدلو دایران او عربي هیوادونو سره د نږدي اقتصادي اړیکو په اړه یې هم معلومات ورانديې کړل او په خپل ناپېلیتوب یې ټینګار وکړ . د شوروي اتحاد بې غرضو مرستو په اړه چې د جمهوري نظام د جوړېد وپخوا او وروسته یې کړې په ځانګړي ډول جمهوریت د جوړېدو وروسته د لومړي اوه کلن پلان د عملي کولو د پاره یې ورکړې مننه وکړه. (۳۷م م ۲۱۰او۲۱۱

د محمد داود خان او بریژنیف په وروستۍ لیدنه کې د نورو خبرو په خوا کې یو ناڅاپه بریژنیف محمد داود خان ته وکتل ا و ویې ویل : ((په افغانستان کې په دوه اړخیزو کارونو ، د ملګرو ملتونو او نور ګڼ اړخیز پروژو کې دناټو غړو هیوادونو کارپوهانو شمېر ډېر زیات شوی دی . په تېر وخت کې افغانستان لږتر لږه دومره کول چې په شمال سیمو کې به یې دناټو غړو هیوادونو کار پوهان نه پرېښودل خو اوس دې لوري ته پاملرنه نه کوي او وویل : چې شوروي اتحاد دا کار ښه نه ګڼي افغانستان باید د شوروي اتحاد دکار پوهانو پرته نور څوک هلته پرې نهږدي، ځکه هغه جاسوسان دي او دخپلې امپراتورۍ او خپلو موخو له پاره کار کوي .... د بریژنیف ژباړن کارویلوف د دې ژباړې او خبرو وروسته یوه خاموشي خپره او زړونه وترهېدل . د محمد داود خان مخ د قهرنه تک تور شو او بریژنیف ته یې په ځواب کې وویل : ((مونږ به هېڅ کله هم تاسو ته اجازه در نه کړو چې مونږ ته حکم راکړی ، چې مونږ څنګه خپل هېواد وساتو ، او څوک په افغانستان کې استخدام کړو . دا چې افغانستا ن له پاره رابلل شو ی بهرني کارپوهان مونږ څه ډول او څېرته ساتو ، دایوازې زمونږ حق دی ، که مونږ په دې تګلاره کې وروسته هم پاتې شو پروا نه کوي خو په خپلو پرېکړو کې بل چاته د لاسو هنو حق نه ورکوو ...)) (۳۷م م ۲۱۲او۲۱۳

له دې وینا وروسته محمد داود خان یو دم را پاڅېده او ټول افغانان ورسره پاڅېدل. داود خان روسانوته یو څه درناوي وروسته د حال د دروازو په لوري روان شو. بریژنیف او د هغه ملګري پوډګورني او کوسیچین له روسي ژباړن سره د داود خان په لور روان شول تر څو خپلې نیمګړتیاوې تلا في کړي . داود خان د وحید عبدالله او ملګرو په غوښتنه خپل لاس د بریژنف په لور اوږد کړ بریژنیف وویل تاسې عزت مآب غوښتل چې له ما سره ځانګړې خصوصي لیدنې ولرۍ زه ستاسې په خدمت کې یم سردار محمد

(c) ketabton.com: The Digital Library

داودخان په لوړ اواز سره وویل :« ماغوښتل چي تاسو عزت مآب سره خبرې وکړم خو هغې لېدنې ته نوره اړتیا پاتې شوې نه ده . دایې وویل له پوډګورني او کوسیچین سره یې روغبړ وکړ او په تیزی له کوټې څخه ووت . دادې محمد داود خان او بریژنیف اخرنی لیدنه وه دواړو هیئتونو تر مینځ نیمګړې غونډه بیا ونه شو او دروسانو خبرې نیمګړې پاتې شوې . «۳۷» م م ۲۱۳ او ۲۱۴

له مسکو څخه چې محمد داود خان را ستون شو د شوروي او افغانستان اړیکې د پخوا په شان وې خو داود خان د بریژنیف په خبرو ډېر خپه و. هغه د شوروي اړیکو باندې خوښ و خو په کورنیو چارو کې مداخله یې نه قبوله کوښښ یې کاوه چې د شوروي د سفارت دغړو شمېر باید کم شي . په ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کي د روسیې ترانسپورتي الوتکو توپولوف او انتونو ۲۲ د افغانستان په هوایي سیمو کې الوتنې کولې چې حبشې ته وسلې وړلې . داود خان غوښتل چې احتجاج وکړي . خو د ځینو مجبوریتونو په اساس یې دا کار ونه کړ ، د ۱۹۷۷ ز کال په منی کې د پلان وزارت ځینو مامورینو دشوروي د ونډې اخېستلو په اړه شکایت وکړ «۳۷» م ۲۱۷

وروسته له دې شوروي اتحاد په پټ او ښکاره د سردارمحمد داودخان پرضد کړنې تر سره کولي او هیله یې و . چې افغانستان تر مستقیمې اداري لاندې راولي . اود دې هیواد کورنۍ او بهرنۍ چارې د دوی په میل سرته ورسېږي .که څه هم د ۱۹۷۷ زکال د اپریل د ۲۷ نېټې بدلون «کودتاه » څخه وروسته دوی ډېر ډاډه او ۱۹۷۸ زکال پر افغانستا ن پوځي یرغل وکړ. د افغانستان لاندې کول یې ډېر اسانه ګڼلي وو. خو دوی په خپل تحلیل کې د نورو په څېر اشتباه کړې وه څکه د« ۱۰ »کاله جګړې او د خپلو عسکرو دوژنې وروسته د افغانستان څخه وتلو ته مجبور او خپله ماتې یې په نړیواله سطحه ومنله ، نه یوازې دا چې دوی په افغانستان کې ماتې وخوړه بلکه د شوروي اتحاد هغه کوم دولت چې د مرکزي اسیا یو شمېر جمهوریتونه یې لاندې کړي او ددوهم نړیوال جنګ وروسته یو نړیوال طاقت په توګه څرګند شوي وو. په نړیواله سطحه ماتې وخوړه او نظام یې له مینځه ولاړ او لاس لاندې هېوادونو ازادي واخېسته د دوی یو سیاسي بلاک هم دافغانستان د نیولو قرباني شو .مونږ دلته دشوروي سره د اړیکو په اړه ښاغلي محمدظاهر او اجمل خټک نظریات چې هغه وخت په مسایلو کې داخل شخصیتونه وو.رانقل کړي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

له شوروي اتحاد سره د اړيکو په اړه پاچا محمد ظاهرشاه وايي: ((دادي شخص د توانايي سوال نه دی، حتی د يو حکومت د توانايي سوال هم نه دی ، دا په عمومي توگه شرايطو پورې اړه لري او ځينې حکومتونو ته دا شرايط په خپله اماده کېږي په دي کي هېڅ شک نشته چې امريکا او شوروي دواړو غوښتل چې مونږ ځانته جلب کړي . خو مونږ ته دا امکان نه وو چې د امريکي يا د شوروي اتحاد غېږې ته ځان وغورزو. که مونږ د شورويانو څخه کومه مرسته ترلاسه کوله په همغه ترتيب سره مونږ دامريکايانو څخه هم تر لاسه کوله او موازنه مو ساتله . په دې ترتيب سره د هېواد اقتصادي بنسټ ټينگ شو ‹۳۷›م م ۲۴۱ او ۲۴۲

د داود خان ځينې مخالفين وايي چې د جمهور رئيس محمد داود خان سره د شوروي پوځي مرسته وه چې د ورستيو بربادیو سبب وگرځېده . خو ښاغلي ډاکتر عبدالصمد د دې نظر سره موافقه لري وايي: ((چې دا اړيکي له خطره ډکې وي ولي بله چاره نه وه ، زه د دی سره قناعت لرم چې دافغانستان اړيکې له شوروي سره ددويم نړيوال جنگ خصوصاً د داود خان د صدارت څخه وروسته ډېرې قوي شوې ، ځکه د عسکرۍ له پاره د هغو څخه مرسته اخيستل کېده. د نفت اوگاز د پلټنې پروژه شوروي اتحاد ته ورکړل شوي وه، زه د دې او نورو اقداماتو څخه دفاع کوم. خو د خارجي سياست ايجابات ددغه داخلي مېکانېزم له مخې قضاوت کول واقعيت نه دي ۳۷›م م ۲۴۲ او ۲۴۳

د پاکستان د نېشنل عوامي پارټي مشر اجمل خټک د جمهور رئيس محمد داود خان سره نژدې په تماس کې و هغه وايي چې سردار محمد داود خان د هرې بهرنۍ مفکورې او سياسي واکمنۍ مخالف و . هغه ‹محمد داودخان › د شوروي اتحاد سره ديو ازاد او مستقل افغانستان په حيث د دوستي په حق کې و. ليکن ددې په حق کې نه و چې د شورو ي د نظر يې او يا د هغه تر نظامي او سياسي تسلط لاندې راشي .زه په يقين سره ويلی شم چې دهرې خارجي مفکورې او سياسي تسلط او لاس هغه مخالف و او هغه دافغانستان د ابادۍ ، خوشحالۍ او تعمير لپاره بهر دنيا ته لاړو ، ايران سره يې هم خبري اترې وکړې . پاکستا ن ته هم لاړو ، د هغه مطلب دا و چې خاص چا پورې ځان و نه تړي ، د يو مستقل، خپلواک، اباد او خوشحاله افغانستان دپاره هغه له هر چا سره تعلقات جوړول. ‹۴› م م ۲۴۴ او ۲۴۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

دې پايلې ته رسېږو چې د داود خان اړيکې له شوروي اتحاد سره په مفکوروي لحاظ نه وي او هغه ته د کمونست ويل يو تېر وتنه ده د هغه اړيکې اقتصادي او نظامي مرستود ترلاسه کولو او د يو پياوړي افغانستان د جوړېدو په موخه د گټې اخيستلو پر بناوې، هغه د پرديو دهر ډول تسلط مخالف و ، خو جغرافيايي موقعيت د پښتونستان ستونزې د پاکستان سياست په نړيواله کچه د امريکا ملا تړ دی مجبور کړی و چې د شوروي اتحاد سره نږدې اړيکې وساتي خو شوروي اتحادد اقتصادي او نظامي مرستو په ورکولو کې خپلې موخې درلودې او د هغوی دعملي کېدو له پاره يې هڅه کوله ،او دا هڅې اوس هم د بڼې په تغير سره دوام لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د پښتونستان مسئله او له پاکستان سره د اړیکو خرابېدل.

د پښتونستان سیمه چې له چترال څخه د هند تر سمندر پورې د سند د سیند په ښۍ خوا د (۸۰۰) میله او تقریبا (۲) میلونو نفوسو په لرلو سره پرته او د افغانستان دخاورې طبعي برخه وه، د (۱۸۱۰) او (۱۸۲۳) زکلونو تر مینځ هغه مهال چې افغانستان کې د محمدزیو ورونو تر مینځ کورنۍ جګړې وې. دپنجاب دسکانو حکومت ، د انګلیسانو د لمسون له مخې ددې سیمې ځینې برخې دسند سیند دواړو خواوو ته ونیولی، دانګلیسانو حکومت د لاهور دمثلث تړون پوسیله د سکانو اوانګلیسانوله خوا د نیول شویو سیمو په اړه د تبعید شوي شاه شجاع په رسمي ډول ددې سیمو له ادعا څخه تېرکړ. اما دافغانستان خلکو په (۱۸۴۲ز) کال کې دشاه شجاع په وژلو او دانګلیس فوځ د له مینځه وړلو او ماتې پواسطه دا تړون باطل او دهغه ټول مواد یې عملاً له مینځه یوړل . امیر دوست محمد خان انګلیسانو ته وخت ورکړ چې تر (۱۸۵۴) ز کال پورې د سند او بلوچستان ولایتونه ونیسي ، ځکه امیر دوست محمد خان د سک حکومت تر ړنګیدو وروسته له ګجرات ، ګیرات او اټک څخه شاته راغی انګلیسانو خپل ځانونه د سکانو ځاي ناستي او وارثان اعلان کړل (۳۲، م م ۹۷۸ او ۵۷۹

انګلیسانو په دې سلو کلونو کې افغاني ولایتونه لومړی په مختلفو برخو او نومونو لکه چترال، سوات، دیر،باجوړ بیایې په شمال کې د مختلفو ریاستونو په نوم لکه مکران ، خاران ، لس بیله، پشن ډوکي تریو (شور) او د برتانوي بلوچستان په نوم ونومول او په جنوب کې یې یو محکومه سرحدي پوله د دیري، پیښور ،هزاره، اټک او ازاد سرحد لکه تیرا ،شمالي وزیرستان ،جنوبي وزیرستان او کرمي په سیمو وویشل شوی . له نومړو سیمو سره د انګلیسانو اړیکي د مختلفو ایجنسیو پواسطه لکه د دیره جاتو ایجنسي ،پیښور ایجنسي،د هزاره ایجنسي،د اټک ایجنسي ، ملکنډ ایجنسي،خیبر ایجنسي،کرم ایجنسي،د شمالي وزیرستان ایجنسي،کویټي ایجنسي، دلورلاي ایجنسي او چکي ایجنسي ټینګیدلې .ددې ایجنسیو اساسي د ندې او کړنلاری د بې اتفاقۍ پیداکول. د هر ډول ټولنېزو ،اقتصادي او فرهنګي چارو پرمختک مخنیوی و .ورسره ورسره د نظامي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلاگانو او سرکونو جوړول، د حاکمو نقطو او مهمو لاروباندي تسلط او کنترول وو. (۳۲،م ۵۷۹)

انګلیسانو د پورتنیو هیلو او موخو ته د رسیدو له پاره د هر ډول مقاومت مقابله کوله. په دې لار کې د خلکو وژل، د قوي وسلې ټوپک، توپ او الوتکو د استعمالولو پواسطه ددې سیمې خلک له هرې خوا کلا بند کړل. ځکه دوی د ډیورند له کرښې ورو ورو ازاد سرحد په لوري د سړکونود جوړول لاره ځان ته خلاصه کړې.ځکه د ډیورند دکرښې او برطانوي هند د محکوم سرحد تر مینځ آزاد سرحد په نوم یوه مستقله سیمه موجوده وه. تر ډیره وخته دغه سیمه د آزادو قبایلو یا آزاد سرحد په نوم یادیده .د موجوده افغانستان او د وخت برطانوي هند تر مینځ د ښلوني لویه لاره و. (۳۲،م ۵۷۹)

د انګلیسانو حکومت د آزاد سرحد سیمه د ښکارځای (عملي کار یا ټریننګ) په سیمه بدله کړه ځکه کله به چې انګلیسي پوځ وغوښتل نو هلته به یې پوځي عملیات تر سره کول. دغه پوځي عملیاتو د عملي ستاژ بڼه درلوده. دسلوکالو په موده کې تقریبا سل غټې او وړې جګړې انګلیس پوځ له دې با شهامته او غیرتي قوم سره وکړې خو بریالي نشول .د مثال په ډول د څو مشهورو جګړو یادونه کوو: په (۱۸۵۹) زکال کې یې د بهادرخېلو له قوم سره، په (۱۸۵۳)زکال کې د اپریدو له قوم سره، په (۱۸۵۵) ز کال د اکاخیلو د قوم سره په (۱۸۵۹) زکال په کرمه او په (۱۸۲۰) زکال کې یې پر مسعودو بریدونه وکړل. دوی (انګریزانو) یوازې د اپریدیو سره له (۱۸۵۰_ ۱۹۰۸زکال) پورې اته سترې جګړې وکړلې.

انګلیسانو له (۱۸۵۱_ ۱۸۲۴) د مهمندو سره شپږ سترې جګړې وکړې چې مشهوره جګړه یې په (۱۸۲۳) زکال د امبیلې جګړه وه او بله جګړه یې په(۱۸۹۷) زکال کې دمیزارجګړه وه چې د ډیورند د تړون تر لاسلیک کېدو وروسته د ملکنډو مهمندو ، تیرا ، ورکزیو، اپریدیو او نورو قومونو په دې جګړه کې د انګریزانو پرضد ګډون کړې وو. چې یو کال یې دوام وکړ، خو انګلیسانو له هند څخه د وتلو تر وخته د خیبرد هسکو غرونو د نیولو لپاره توره او ټوپک په ځمکه کینښود . او په هره جګړه کې یې له شپږو زرو تر شپیتو زرو عسکروګډون کاوه .د انګلیس داستعماري امپراتورۍ له ناروا کړنو سره د ازاد سرحد نوم او ښان په خپل حال

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې شو خو که یوه لویه امپراتوري هم واي په دې جګړه کې به له مینځه تللي وای خو په پښتون خوا کې داسي ونشول، ځکه ازاد سرحد د انګلیسانو او بیا د پاکستان تر جوړیدو پوري په خپل حال پاتې شو. د ازاد سرحد خلکو سره په هره جګړه کې د انګلیسانو د سلوڅخه تر زرو پوځیانو پوري او یا تر دې زیات مړه کېدل او دوی (پښتنو) به بیاهم په انګلیسانو د ترپ اوخرپ او جبهه یې بریدونه کول. ددې سلو کلونو په جریان کې مهمندو (۲۵) ځله او وزیرو لس کرته د انګلیسانو په پوځي چونیو حملې او بریدونه وکړل . (۳۲) م ۵۸۰

پښتنو د مبارزي ، شهامت او د خیبر د دري په اړه مشهور شاعر محمد اقبال افغانستان ته د راتګ په وخت کي په خپل کتاب مسافر کې د دې سیمې د ښایست او عظمت بیان کړي وايي:

خیبر از مردان حق بیګانه نیست — درون او صد هزار افسانه ایست
سر زمین کبک و شاهین مزاج — آهوي او ګیرد ازشیران خراج
در فضایش خبره بازان تیز چنګ — لرزه برتن نهیب شان پلنګ

د افغانانو ددې بې ساري دفاع پایله دا شوه چې د انګلیسانو لویه امپراتوري د افغانستا ن د ختیځو ولایتونو په نیولو کی ما یوسه او ناکامه شوه . د مجبوریت په وجه یې د چترال څخه د هند تر سمندر پور ي د دې سیمې محلي واکمنانو ، خانانو ،ملکانواو رئیسانو داخلي ازادي او خودمختاري ومنله او د دغو رئیسانودملا تړ پواسطه یې خپل قیمومیت ته دوام ورکړ . انګلیسانو مستقیمه سلطه په دي لو یه او پراخه سیمه یوازي په شمال کي په پیښور،دیره جاتو، (شمال غربي صوبه سرحد)او په جنوب کي د سیبي ،پشین،ډوکي ، (برتانوي بلوچستان) د انګلیسانو په ولکه کي وه .خو انګلیسانو دغه لاس لاندي سیمې وروسته پاتې وساتلې او اصلاحات یواځې په هند کې عملي کېدل. له ودي او پرمختګ څخه داسیمې محرومې وساتل شوې اوهغه سیاسي حقوق چې د هندوستان خلکودرلودل دی سیمو ته یې ورنکړل .(کله چې په ۱۹۳۲ زکال د هندوستاني اتباعو حقوق تر نامه لاندې د انګلیسانولخوا ورکړل شوي و.) صوبه سرحد دیو غیر افغاني اقلیت تر اداري او کنترول لاندې پاتي شو ، په دې ټوله سیمه کې دوه فابریکې (دمیوې او شکرې) جوړې شوې .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ۱۹۱۳ زکال کې د پېښور اسلامي کالج د اشرافو ، نوابانو، خانانو او فيوډالانو لخوا جوړ شو . خو کله چې کانګرس (د افغانانو کابينه)جوړه شوه ددې کابيني په سرکي ډاکتر خان صاحب د عبدالغفارخان ورور ودريد . خو په ۱۹۸۵ زکال کي ووژل شو او قاضي عطاالله خان چي دمعارف وزير و وروسته بياد سياست په پايله کي له مينځه و لاړ.نوموړې کابيني (کانګرس) تر جوړيدو وروسته په ۱۹۳۷ ز کال کې معارف پرمختګ وکړ او د پيښوراسلامي کالج پوهنتون ته لوړ شو (۳۲) م ۵۸۰

انګليسانوکه د سند په سواحلوکې افغاني نيولی شوې سيمې وروسته پاتې وساتلې خو دازادۍ غوښتونکو او سياسي نهضتونو د محنيوي څخه عاجز پاتې شول ځکه تر لومړۍ نړيوالې جګړې وروسته انګليسانو د يو فاتح هيواد په توګه د هند سره نظامي سياست لوباوه، نو صوبه سرحد يې هم اطاعت ته مجبوراوه خو افغانانو (پښتنو) د اتمانزو قوم مشر توب د خان عبدالغفار تر مشرۍ لاندې د انګليسانو ددې ويش پر ضد غونډه وکړه، انګليسانو خان عبدالغفارخان او هغه سره ملګري ټول بنديان کړل، پښتنو(افغانانو)د انګريزانو پرضد جګړه اعلان او پيښور کې يې يوه اعلاميه نشر کړه .په اعلاميه کي راغلي و چې پيښورته به داخليږي .مګر په ۱۹۲۱ زکال په داسې حال کې چې د صوبه سرحد رهبران بنديان وو، د (خلافت جمعيت) افتتاح وشوه. دهغه جمعيت يوه برخه وه چې د لومړۍ نړيوالې جګړې وروسته دهند دمسلمانو رهبرانو لکه مولوي محمد علي خان اوشوکت علي خان لخواتاسيس شوي و.په ۱۹۲۲ زکال کي يې د پرنس آف ويلز د راتګ پرمهال د مخالفت لاريون وکړ چې ځينې لاريون کوونکي بنديان هم شول[(۳۲) م ۵۸۰] د هند د خلافت په تحريک کې هندوان او مسلمانان يو او متحد شول .ګاندي د (عدم تعاون تحريک رهبري کاوه مګردمصطفي کمال پادشاه د مينځ ته راتګ وروسته د خلافت تحريک کومه ځانګړې موضع ګيري نه لرله خو دعدم تعاون تحريک په هند کې پاتې شو. چندرابوش ډيرفعاليت کاوه . ولې انګليسان هم ارام کښيناستل. شردهاسند او دهغه د ملګرو هندوانو او مسلمانانو تر مينځ يې داختلاف اوربل کړ . تر دې پورې چې ځينو معتصبينو په دې ټينګار کاوه چې هند د هندوانو مال دي مسلمانان مجبور دې چې خپل مذهب بدل کړي اويا دهند څخه تير شي په دې کي

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیرې وینې توی شوې، مګرد مسلمانانو او هندوانو ترمینځ اختلاف زیات شو. ددې اړخه انګلیسان ډیرډاډه ښکاریدل. (۳۲م ۵۸۰

دترنګزو د حاجي صاحب د فعالیت په تعقیب خان عبدالغفار خان په (۱۹۱۴ز) کال ((دانجمن اصلاح افاغنه)) تشکیل کړ. چې همکاران او ملګري یې ښاغلي محمداکبر خان خادم، میان احمد شاه خان، قاضي عطاالله ((د پښتنو د تاریخ مولف)) جعفر شاه کاکاخیل اوعبدالکریم خان وو. نوموړی انجمن په (۱۹۲۹ز) کال لومړنۍ غونډه وکړه خو په (۱۹۳۰ز) کال د(خدایي خدمتګارانو) یا سرخ پوشانو ((کالیو یې نسواري رنګ درلود)) ګوند تشکیل شو. د پښتنو رهبرانو له دې قربانیو سره سره په پېښور، بنو، کوهاټ او دیره اسمعیل خان کې انګلیسانو سره جګړې وکړې. حتی پر پېښور یې بریدونه هم وکړل، ډېر اپریدي شهیدان او زخمیان شول. مګر ازادۍ ته ونه رسیدل. او دوی له افغانستان څخه لرې وساتل شول. هغوی مجبور وو چې د انګریزانو په مقابل کې یوازي وجنګېږي او له هندي مبارزینو مرسته وغواړي خو د هغوی په رهبرۍ کې کانګرس او مسلم لیګ قرار درلود. چې هیڅ یو دصوبه سرحد (پښتنو یا افغانانو) له ګټو سره مینه نه درلوده .کانګرس یو لوی او قوي هندوستان غوښته خو مسلم لیګ د مسلمانانو لپاره د یو جلا هیواد غوښتنه کوله. کانګرس د انګلیسانو پاملرنه جلب کړه ولې مسلم لیګ چې تر کانګرس ضعیفه و. خو د انګلیسانو په پلوي یې فعالیت کاوه. ځکه د دوی په رهبرۍ کې ملکانو، نوابانو او جاګیردارانو قرار درلود. ددې بر عکس د صوبه سرحد د مبارزینو زیات امید کانګرس ته و له دې سره هم خان عبدالغفار خان چې بندي و له مسلم لیګ سره یې د یو ځای کیدو هیله وکړه خو هغوی رد کړه ولې کانګریس په خلاصه غېږ د افغانانو دیو ځای کیدو هر کلي وکړ (۳۲م۵۸۱

په داسې نازک وخت کې د افغانانو (پښتنو) تر مینځ نفاق، تجزیه او دقوتونو جلا والی مینځ ته راغی چې پردیو له دې وضعې نه په خپله ګټه استفاده وکړه خو افغان ملت (پښتنو) له دې وضعې ډیر زیان ولید ځکه پښتانه نیمایي دکانګرس او نیمایي د مسلم لیګ پلوي شول په دې توګه د سرخ پوشانو تر مینځ هم اختلاف پیدا شو په مقابل کې مسلم لیګ د مشهور شاعر ډاکترعلامه اقبال تر ریاست لاندې غونډه وکړه او د (پاکستان) شعارېې مینځ ته راوړ چې په (۱۹۴۰ز) کال کې دغه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شعار تصویب شو. په (۱۹۴۲ ز) کال کې جواهر لعل نهرو د افغانانو سیمې پښتونخوا (صوبه سرحد) ته راغي صوبه سرحد کې د نهرو هر کلی ونشو. خو لوئې مونتې بیټن چې د لارډیول ځای ناستی و د (۱۹۴۷ ز) کال د جون په (۳ مه) نیټه د هندوستان وېش اعلان کړ خو افغانان (صوبه سرحد) او سیدونکي د انتظار په حالت کې پاتې شول. د (۱۹۴۷ ز) کال د جولایې د (۲_۱۷) نیټې پورې په پېښورکې د دووهیوادونو (هند او پاکستان) یا هندو اومسلمان په نومونو یوه فرمایشي رایې ګیري وشوه. خو د پښتنو (صوبه سرحد) لپاره له افغانستان سره دیو ځای کېدو او یا مستقل پاتې کېدو په اړه له ټولټاکنو سره مقاطعه وشوه. پاکستان نه یوازې دا چې قران یې د هندوانو د کتاب په مقابل کې کېښود، بل پلو ته یې په ټولټاکنه کې تقلب وکړ یعني له دري میلونو پښتنو او بلوڅو څخه یوازې درې لکو په دې ټولټاکنو کې ګډون وکړ، چې د هند په وړاندې پاکستان اکثریت په لاس راوړ. انګلیسانو هم له پاکستان سره د صوبه سرحد د یوځای کېدو امر صادر کړ. په دې ترتیب د (۱۹۴۷ ز) کال د اګست په (۱۴ مه) نېټه پاکستان له سند ولایت، بنګال، پنجاب، بلوچستان او صوبه سرحد (پېښور او دیره جاتو) څخه تشکیل او افغانستان د یوه ننداره چې په څېر پاتې شو. (۳۲م ۵۸۲)

پاکستان د افغانستان د دولت له موقف نه ګټه واخېسته په زړورتیا سره یې دې ته متې را ونغښتي چې د افغانانو (پښتنو) ملي هویت له مینځه یوسي او له پنجاب سره یې مدغم کړي، په دې خاطر یې د صوبه سرحد کابینه چې د پارلمان بنه یې درلوده لغوه کړه. په چارسده کې یې آزادي غوښتونکي په بې رحمۍ ووژل. قلات خان، باجوړ خان او نور یې عزل او بندیان کړل. ملي ګوندونه له مینځه لاړل او رهبران یې بندیان شول، پنجابي مهاجرین ټول د پښتنو سیمو (پښتونخوا) ته راغلل. دانګلیسانو لخوا د آزاد سرحد سیمه له پاکستان څخه د نه بلېدونکي سیمې په توګه اعلان شوه او پښتنو د ورکېدو په حال کې قرار ونیو. (۳۲ م ۵۸۲)

عبدالولي خان په دې اړه وایې: ((کله چې فرنګیانو د (۱۹۴۷ ز) کال د جون په دریمه نېټه اعلان وکړ (مونږ له دې ملک څخه ځو) دوی همدغه وخت د هند دتقسیم فیصله وکړه. د دوی د پریکړې نه داپته ولګیده چې دوی به د پښتونخوا په صوبه کې هم له خلکو نه پوښتنه کوي، ټولپوښتنه به کېږي او عامې رایې

(c) ketabton.com: The Digital Library

معلومېږي چې تاسې (پښتانه) له پاکستان سره تلل غواړئ که له هندوستان سره ؟ نو موږ د دې نظر مخالفت وکړ . د خدايي خدمتگار جرگه چې کيښناسته نو هغوی بيا دا فيصله وکړه چې د پاکستان او هندوستان د تقسيم په مسئله کې که دوی زمونږ څخه پوښتنه کول غواړي نو بيا دې د حق خود اراديت له اصولو سره دې مونږ ته ددريمې فيصلې اجازه راکړي چې پښتانه له هندوستان سره يوځای کيدل غواړي که له پاکستان سره تلل غواړي اوکه ځان ته يو آزاد مملکت پښتونستان جوړوي ؟ خو دريم حق ورنه کړ شو دخدايي خدمتگار و په مشر توب ډېرو پښتنو په ټولپښتنه کې برخه وانه خېسته)) . (۴ م م ۲۳۴او ۲۳۵)

افغانستان هم بې تفاوته او چپ پاتې نه شو په دې برخه کې درې فکرونه موجود وو : سيد شمس الدين مجروح وايي : ((لومړی فکر داو چې دا د افغانستان خاوره ده بايد ادعا وشي؟ ځکه کوم ټرون چې مخکې افغانستان له انگريزانو سره درلود وروسته له مينځه ولاړ ، نور نو د ډيورند کرښه نشته ټوله د افغانستان خاوره ده او له افغانستان سره دې وتړل شي . دوهم فکر داو که چيرې د پښتونستان خلک نه غواړي چې له افغانستان سره يوځای شي ، نو دوی دې د يو تن (د عبدالغفار خان او نورو مشرانو) تر لارښوونې استقلال وغواړي او افغانستان بايد ددوی استقلال تاييد او په رسميت و پېژني دريم فکر داو چې پرې به يې ايږدو پښتانه خپله پوهېږي پاکستان او انگريزانو او موږ (افغانان) به سيل کوو راتلونکي ته به وگورو . خو ولې ځان په مشکل کې اچوو د افغانستان دولت لومړنی فکر خپل کړ او له برتانيې يې دخپلې خاورې غوښتنه وکړه د ولسي جرگې لخوا هم د ډيورند معاهده لغوه اعلا ن شوه .دولسي جرگې ټول غړي د پښتونستان دمسئلې د حل غوښتونکي شول او ظاهر شاه او دهغه کورنۍ هم ددوی ملا تړ وکړ . بايد ووايو که چيري يې ملا تړ نه وای کړای د ملت لخوا هرومرو خاين گڼل کيدل. (۴ م م ۲۳۵او ۲۳۷)

سردارمحمد داودخان د پښتو نستان د آزادۍ کلک پلوي و نوموړي په نړيواله سطحه د پښتنو د خود اراديت مسئله را پورته کړه . ده په (**۱۹۵۲** ز) کال په مسکو کې دشوروي اتحاد جمهور رئيس ليونډ بريژنيف سره په کتنه کې د پښتنو اوبلوڅو د حقونو په اړه وويل : ((څرنگه چې زموږ دوستان خبر دي په خواشينۍ سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید ووایم چې زموږ د پښتنو او بلوڅوورونو د سرنوشت په موضوع کې يوازې ښه والې رانه غی بلکې کوم غیر قانوني او سخت چال چلند چې پاکستاني واکمنانو د وطن پالونکو پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې غوره کړې دی . په سیمه کې یې

حالات نور هم ناکراره او کړکیچن کړي دي .

که چیرې د پاکستاني مشرانو سیاست همدغه شان دوام وکړي او د خلکو ملي هیلو او غوښتنو ته په سطحي او سر سري نظر وګوري نه یوازې د بشري حقونو د پرنسیپونو پرخلاف عمل کوي بلکې وېرېږو چې د اسیا په دې برخه کې به سوله اوکرارې له خطر سره مخامخ کړي په هر حال موږ به له خطر سره مخامخ کړي خو موږ په بشپړ زغم سره ددې قضیې د سوله ایزحل لپاره خپلو هلو ځلو ته دوام ورکړو)).۴م م ۲۳۷او ۲۳۸

د افغانستان دولت د پښتونستان مسئله نوره هم نړیواله کړه. د ملګرو ملتونو په سازمان کې د افغانستان استازي ښاغلي عبدالرحمن (پژواک) د پښتونستان د مسئلې سوله ایز حل لپاره په لاندې توګه وړاندیز وکړ : ((د پښتونستان د مسئالي لپاره د افغانستان پېشنهاد چا وانه وریده او پاکستان هم ددې پرېکړې مخالفت وکړ . اوس چې پاکستان د کشمیر لپاره حق خود ارادیت غواړي ، پښتنو ته هم باید دا حق ورکړل شي. ځکه کشمیر د انګریزانود استعماري سیاست په اساس هند ته وسپارل شو خو پښتونستان هم دانګریزانود استعماري سیاست دېورند کرښې پواسطه له افغانستان څخه جلا کړای شوي . پاکستان هلته یوه خبره مني او دلته بله خبره کوي که دوی په کشمیر کي حق لري نو افغانستان په پښتو نستان کې د ادعا حق لري (۴م م ۲۳۸او۲۳۹)

برتانیې د افغانستان وړاندیزونو ته سمه پاملرنه ونه کړه ، په پښتونخوا (صوبه سرحد) کې د ۱۹۴۷زکال د جولایې په اخر کې ټولټاکنه وشوه پښتنو د هغو له ځینو مشرانو لکه خان عبدالغفار خان سره یوځای له رایې ورکولو څخه بایکاټ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړ، ځکه دوی هم دریم حق یعني حق خودارایت د خپل برخلیک ټاکنه او آزادي غوښتله. خو هغوي (انگریزانو) د دوی له ګډون نه پرته ټولټاکنه وکړه خو ګڼ شمېر پښتنو په رایه ورکولو کې ونډه وانه خېستېه، ځکه پښتنو ته د خپلې خوښې د برخلیک ټاکنې چانس ورنه کړ شو. ځکه د پاکستان د بکسو په سر د قران عظیم الشان نښه او د هندوستان د بکسو په سر د سکانو نښه نښاني شوي وې. پښتنو ته د رايې د استعمال لپاره دریم بکس موجود نه و. (۳۷م ۸۱او ۸۲)

شوروي اتحاد د افغانستان د وړاندیز پلوي وکړه بلګانین هم ماسکو کې د (۱۹۵۵ز) کال د ډسمبر په (۲۹مه) نېټه په خپل رپوټ کې ولسي جرګې (سپریم سوویټ) ته په دې اړه وویل: ((زمونږ په اند د افغانستان دا غوښتنې چې په پوله پرتو د پښتنو استوګنو ته دې په آزادانه ډول د خپلې خوښې د څرګند ولو موقع ورکړل شي، جایز او اساسي دی. د دې سیمې خلک د خپل ملي برخلیک د ټاکلو په هکله هم، د نورو خلکو په شان حق لري د هغو خلکوته څه جواز نشته څوک چې د پښتونستان د خلکو د قانوني او ملي ګټو احترام نه لري او غور پرې نه کوي (۳۷ م۱۰۳)

د افغانستان دولت په دې خوښ و، چې د شوروي اتحاد غونډې نړیوال ځواک ملا تړېې تر لاسه کړی دی ځکه د پاکستان سره د امریکا متحده ایا لات ملګری و. د داود خان په اند په ملګرو ملتونو کې د پاکستان د شکایت په صورت کې به شوروي اتحاد د امریکا په مقابل کې د افغانستان ملا وتړې. او د امنیت په شورا کې به دافغانستان د لاس وهنې موضوع ویتو کړي. خو شوروي اتحاد د پښتونستان د مسئلې د ملا تړ په خوا کې د افغانستان سره په سیاسي، اقتصادي او پوځي برخو کې پراخه مرستې وکړ ي. شوروي اتحاد په دې خوښ و. چې افغانستان ددوی مرستې مني او دوی سره اړیکې ټینګولو ته تیار شول، ځکه د دې خلا د ډکولو په خاطرد دوی یو هیئت کابل ته راغي په کابل کې خروشیف او بلګاینن په دې خبره ټینګار کاوه چې افغانستان باید خپله بې طرفي وساتي صدراعظم محمد داود خان هم دشوروي اتحادمشرانو ته د افغانستان له بې طرفۍ څخه ډاډ ورکړ او ویې ویل چې هیڅکله به د افغانستان له لاري شوروي اتحاد ته

(c) ketabton.com: The Digital Library

خطر پیښ نه شي . په دې شرط چې شوروي اتحاد د افغانستان په کورنیو چارو کې لاس وهنې څخه ډډه وکړي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

افغانستان سره د شوروي د بې ساري اقتصادي مرستو او د پښتونستان د مسئلې ملاتړ لویدیځ او امریکا ته ټکان ورکړ حتی ځینو لویدیځو سیاسي منابعو دا ومنله چې سردار محمد داودخان د کمونیزم په منګولوکي را ګیر شو . خو افغانستان تل خپله بې طرفي ساتله . کله چې د شوروي اتحاد او افغانستان تر مینځ دعسکري مرستو تړون لاسلیک شو او امریکا په ډیر وار خطا حالت سره د خپل هیواد نیشنل سیکوریټي کونسل (د ملي سلامتیا جرګې) ته امر وکړ چې پاکستان سره د افغانستان شخړه حل او افغانستان په دې راضي کړي چې له کمونستي بلاک څخه لږ پوځي وسایل وارد کړي اود خپلې اړتیا وړ وسله د امریکا له بازار څخه واخلي . (۳۷ ـ م ۱۰۴)

د امریکا وړاندیز ډیر ناوخته و خو بیا هم افغانستان په (۱۹۲۲ز) کال (۲۸) تنه افسران د تربیې له پاره امریکا ته واستول . امریکا د (۱۹۵۲ ز) کال څخه تر (۱۹۵۴) پوري شل زره ټنه غنم په افغانستان خرخ او د (۱۹۵۲ز) کال څخه تر (۱۹۵۹ ز) کال پورې (۱۳۰) زره ټنه غنم یې د مرستې په توګه ورکړل. همدارنګه په ۱۹۵۲ زکال کې د امریکا انټر نیشنل کارپوریشن ایډمسټریشن (I C A) د بین المللي مرستو اداره چې وروسته یې نوم په ایجنسي فارانټرنیشنل ډیویلمت (A I D) بدل شو .) په افغانستان کې دښوونې او روزنې ،کرنې ،د کتاب چاپولو او کابل پوهنتون ، سړکونو پخولو ، هلمند پروژه ،اریانا افغان هوایي شرکت په برخه کې ۴۹ سلنه پانګه واچو له ۵۱ سلنه د افغانستان دولت او همدارنګه په ۱۹۵۸ز کال کې د امریکا صادراتي او وارداتي بانک د قندهار او چمن تر منځ د اورګاډي د پټلۍ د جوړولو پور ورکړ خو له بده مرغه دا پروژې د افغانستان او پاکستان تر منځ د اړیکو د خرابوالي او دپښتونستان د مسئلې پرسر د سیاسي شخړو په وجه ځینې نیمګړې پاتې او ځینې هیڅ عملي نه شو ې . خو افغانستان د امریکا په مرستو خوښ و چې دغه مرستې به دشوروي سره موازنه وساتي او د دواړو هیوادونو په اړیکو باندې به مثبته اغیزه وکړي . په (۱۹۵۷ ز) کال د امریکا جمهور رئیس د افغانستان د استقلال ملاتړ وکړ دده راتګ او ملاتړ ډیر سیاسي ارزښت درلوده د اړیکو د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیاوړتیا له پاره سردارمحمد داود خان د(۱۹۵۹ ز) کال په جون کې امریکا ته سفر وکړ. او هلته یې د امریکا له جمهور رئیس ایزونهاور او دهغه هیواد د صادراتي او وارداتي بانک له رئیس سره کتنه وکړه د ۱۹۵۹ زکال د جون په (۲۲) نېټه یې د امریکاد کانګرس دواړو جرګوته ویناوې وکړې. او دامریکا د ډیرو مرستو غوښتنه یې وکړه . اوهم یې دچېې میلان په اړه د امریکایانو شکونه ختم کړل د همدې سفر پایله وه.چې د(۱۹۵۹ ز) کال د ډسمبر میاشت کې د امریکا ولس مشر ایزنهاور کابل ته یو رسمي سفر وکړ . د کابل د ښاریانو د تو د هرکلي سره مخ شو . ایزونهارو د پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او صدراعظم محمد داودخان سره دوستانه لیدنې وکړې .نوموړي افغانانو ته ډاډ ورکړ چې امریکا به د افغانستان اقتصادي اوټولنیزې ودې په برخــــه کې مرستې وکړي. امریکایانو او افغانانو دواړو دده دا سفر د دواړو هیوادونو د اړیکو په ټینګولو کې مهم ګانه . ۳۷_م ۱۰۲

په دې دوران کې دشوروي اتحاد او افغانستان تر منځ اړیکې هم ښې وې ځکه سردار محمد داود خان د(۱۹۵۲ ز) کال په اکتوبر د(۱۹۵۹ ز) کال په مې او د ۱۹۶۱ ز کال په اپریل کې مسکو ته مسافرتونه وکړل او همدارنګه پاچا محمد ظاهر شاه د (۱۹۵۷ ز)کال په جولایي او په (۱۹۶۲) ز کال په اګست کې شوروي اتحاد ته رسمي سفرونه وکړل او د(۱۹۵۷ ز) کال په سفر کې شوروي د ګاز د صادراتو په مقابل کې (۱۵) میلونه ډالر ومنل او هم یې په شمال کې د ګاز لټون پیل کړ . په(۱۹۶۰) زکال خروشیف کابل ته راغې او د دویم پنځه کلن پلان د مالي مرستو ژمنه یې وکړه (۳۷_ م ۱۰۲

هغه مهال دپاکستان او افغانستان دواړه حکومتونود یو بل پر ضد تبلیغات کول مګر ایران، ترکیې او سعودي عربستان د افغانستان او پاکستان د پخلا کولو هڅې تازه کړې د دې دوستو هیوادونو د ټینګاراو هڅو په نتیجه کې د افغانستان پاچا اعلیحضرت محمد ظاهر شاه او دپاکستان ولس مشر جنرال سکندر یو د بل هیواد ته رسمي سفرونه وکړل . د پاکستان د صدراعظم سهروردي په بلنه سردارمحمد داود خان پاکستان ته رسمي سفر وکړ . دسفر په پای کې یوه اعلامیه خپره شوه. په دې اعلامیه کې مهم ټکي داوو چې دواړه خواوې د پښتونستان د مسئلې په سوله ایز حل راضي شول دا لومړی ځل و چې پاکستان په رسمي سند

(c) ketabton.com: The Digital Library

کې د پښتونستان کلمه ومنله او د پښتونستان د خلکو برخليک تاکلو له پاره يې يو ګام پورته کړ د پښتونستان کلمه يې په قوسينو کې نيولې وه .دې اړيکو د افغانستان هيله پيدا کړه چې د دواړو هيوادونو تر مينځ په(۱۹۵۸ ز) کال ترانزيتي تړون لاسليک شو چې د کراچۍ له لارې به افغانستان خپل مالونه وارد کړي . دافغانستان او پاکستان تر مينځ تر بګني تر(۱۹۵۸ ز)کال پورې غلې وه خو د جنرال ايوب واک ته رسيدو سره دغو اړيکو بيرته کړکيچن حالت غوره کړ .۳۷_ م۱۰۸

د جنرال ايوب واک ته رسيدو سره داود خان خپل مشر ورور او د بهرنيو چارو وزير سردار محمد نعيم پاکستان ته وليږه چې له ايوب خان سره ووينې له بده مرغه د پاکستان مشرمحمد نعيم خان ته د پاکستان پوځي طاقت او په ساعتونو کې د کابل د نيولو د توان په اړوند خبري وکړې سردارمحمد نعيم خان ته جوته شوه چې سفر يې بې ګټې دی نو ژر بيرته کابل ته راستون شو.سره له دې چې ايوب خان پخپله پښتون و ،خو د پښتنو د ستونزو هوارولو لپاره يې هيڅ کار ونه کړ . دپاکستان او افغانستان سياسي اړيکي يې ډيرې خرابې کړې. پاکستان په قبايلي سيمو کې يې تيرې پيل کړ هغه مهال د پښتنو يو ستر مشر فقير ايپي (*) چې دانګريزانو اوپاکستان

* الحاج ميرزا عليخان چې په ايپي فقير صاحب مشهور وه د ارسلا خان زوی د محمد اياز لمسي په قوم اتمانزی ، ابراهيم خيل ، نوري خيل ، مداخيل ، بوريه خيل ، ګداخيل ، بنګال خيل ، خټک خيل علي محمد خيل وزير و. نوموړي په ۱۲۸۴ لمريز ۱۸۶۳ ز کال د وزير ستان په خيسور کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرضد جنګېده په(۱۹۵۹) زکال مړ شو .د ده په مړيني کې ټوله پښتونخوا کې نا ارامي زياته شوه . په (۱۹۲۰ او ۱۹۲۱ ز) کال کې ځيني افغاني عسکرد قبايلو په جامعه کې باجوړته ننوتي و. خو په بدل کې پاکستان په قندهار کې ځيني عناصر په دې پلمه را پارولي وو چې سردار محمد داودخان دښځو د پردې (حجاب) اوچتولو

* زيږيدلى دى .د مور له خوا د ميرزمان خان لمسي دى. نوموړي د وزيرستان د توچي په سيمه کې د ايپي کلي چې د کجوري او مير علي تر مينځ واقع ده اوسيده.

فقير صاحب خپلي لومړنۍ زده کړي لکه عقايد ، فقه ، تفسير، د حيدر خيلو ، دوړ، بنو او کوهاټ پيښور ، رامپور ، خوست او ګيلان خيلو کي د محلی ملايانو څخه کړي دي . وروسته د خپل کلي مدي خيل څخه چې د کجوري له کلا څخه يې يو کيلو متر فاصله درلوده د ايپي کلي ته راغی په دې کلي کې يې يو کور او مسجد جوړ کړ . فقير ايپي چې پر هند او پيښور باندې د انګليسانو ظلمونه او نا روا وې وليدلي ، لومړی يې د خپل وطن او بيا يې د هند نيمي وچې د مسلمانانو د حق خودارايت او آزادي له پاره د انګليسانو په مقابل کې د جنګ اعلان وکړ .

د ايپي فقير صاحب د هغو نا ارامو د له منځه وړلو له پاره چې د امان الله خان د اصلاحي پروګرام په مقابل کې پيل شوي وې د يوو فد په مشري پکتيا ته راغي . خو انګليسانو دپيسو په زوراو ډول ډول توطيو پواسطه د ايپي فقير صاحب د عزم په ناکامولو شروع وکړ او فقير څو مياشتي په رنځ او ناروغي تيري کړ ي خو د خپل پروګرام د تعقيبو لو څخه ايپي فقير) ولويده.

هغه وخت چې انګليسانو پر باجوړ ، مهمندو، اپريدواو وزيرستان باندي تيري شروع کړ و فقير ايپي صاحب د کربوغي حاجي صاحب په ملګرتيا انګليسانو ته د جنګ اعلان وکړ....

په ۱۹۴۷ ز -۱۳۲۶ لمريزکال کې چې د هند لويه وچه پر دوو برخو د هند او پاکستان په نامه ويشله کيدله ايپي فقير صاحب د آزاد وزيرستان د ايالتي حکومت آزادي او دمشر په حيث خپل خط مشي داسي اعلان وکړ .

((...... د لوي خداي(ج) په کومك او دحضرت رسول (ص) د روحانيت په برکت او د افغان غيور قوم په همکاري سره د ۱۳۲۸ المريزکال د جدي ۲۶ ورځي څخه چې زمونږ يوه تاريخي ورځ ده د وزيرستان د ملي حکومت ټولي لښکري تعليمي ، سياسي او اداري چاري د دي لاندي پروګرام سره سميږي .۱ــ د پاکستان د حکومت څخه غواړو چې د پښتونستان په تماميت او استقلال د صلح او امن د لاري اعتراف وکړي . او له نن ورځي څخه دي خپلو ټولو لښکري او ملکي اجنټانو او مامورينو ته امر وکړي چې فوراً دپښتنو او بلوڅو د ټولي خاوري څخه ووزي. که داسي ونه کړي نو د هغو د وخيمو عواقبو مسئوليت به چې پاکستان يې د دي لجالت په اثر پيښيدونکي وي ، هم د خداي (ج) او هم د ملګرو ملتو د موسسي په نزد دپاکستان په غاړه وي. ۲ـ څرنګه چې زمونږ نشراتي وسايل نيمګړي دي د خپل ورور افغانستان ددولت څخه چې تل يې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

پښتونستانیانو سره صمیمي همدردي لري .هیله کوو چې د پښتونستانیانو مربوط زمونږ پرګرام او اطلاعات دي د افغانستان په جرایدو کې خپاره کړي .۳ ـ دنیاد عدالت خوښونکو مرکزونو او [۲۰ م م ۴۰۲ او ۴۰۴]

فرمان جاري کړی دی .د(۱۹۲۱ز) کال د اګست په (۲۳) پاکستان اعلان وکړ چې په جلال اباداو قندهارکې خپلې قونسلګرۍ بندوي او افغانستان دې هم دپېښور، پاړه چنار ،کویټې او چمن قونسلګري او سوداګري مرکزونه بند کړي. ۳۷ ـ م ۱۰۹

دوي غوښتل چې سفارتي اړیکي غوڅې کړي . چې د افغانانو ستونزې زیاتې شي په دې ډول به دپښتونستان مسئله هیره کړي ، د افغانستان دولت په (۱۹۲۱ زکال داګست په دیرشمه دپاکستان حکومت خبر کړ که دوی خپله پریکړه په یوه اونۍ کې بیرته وانخلي نو ددواړو هیوادونو په مېنځ کې به سفارتي اړیکې غوڅې شي د پاکستان لخوا د ۱۹۲۱زکال د سپتمبر تر (۲) پورې هیڅ جواب رانه غي ، افغانستان دپاکستان سره سیاسي اړیکې غوڅې کړي او په پوله باندې هر ډول تګ او راتګ بند شو خو پاکستان د سوداګرۍ په یو مخیز بندیز سره شور پیل کړ استدلال یې کاوه د(۱۹۸۵ ز) کال تړون سره سم له سوداګریزو نماینده ګیو پرته هم سوداګري کېدلی شي . خو افغانستان داسي دلیل وړاندې کړ تر څو چې افغاني نماینده ګیو ته اجازه ورنکړل شي د افغانستان سوداګري په چټک او آزاد ډول امکان نه لري د(۱۹۵۸ ز) کال د تړون مطابق د سوداګریزو نماینده ګیو د ازادولو پرته یې د تجارت دپیلېدو غوښتنه کوله او ځان یې حق په جانبه ښوده خو دا د افغانستان لپاره

---

*د ملګروملتو د موسسي څخه خواهش کوو چې د پښتنو او بلوڅو خاوره دي یو آزاد ملت او مملکت او دخپل یو اساسي غړي په حیث وپیژني او د پاکستان حکومت دی مجبور کړي چې د پښتنو او بلوڅو د خاوري په آزادي او تمامیت اعتراف وکړي د فقیر ایپي صاحب ژوند ډیر ساده او فقیر انه و. په خوراك او پوښاك کې ساده ګي او سپیلتیا موجود ه و . د تکلفاتو څخه یې ښه نه را تلل . فقیر صاحب متاهل و خو اولاد یې نه درلود ، د سهار د سپیدو مخکې ویښیده تر لمر ختو پوري ي د خداي (ج) عبادت کاوه . څلورویشت ساعتو کې یو ځل ډوډي خوړله زیاتره ورځي به روژه و .دده دشخصیت او کارونو په اړه ډیر اثار لیکل شوی دی نوموړی د زیاتو مجاهدو وروسته په ۱۳۳۹المریز کال کې وفات شو . دخلکو د غوښتني پر اساس دده مړي څلور ورځي د احترام او دعا په خاطر ښخ نه کړ ، دي د ګرو یك د شهیدانو په هدیره کې خاوروته وسپارل شو. دده فاتحه په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډيرو سيمو کې واخستل شوه. دده ځاي ناستو او پلويانو د انګليس د استعمار پرضد مبارزه کوله او ډير قرباني ورکړي دي . مشهور يي عبارت دي له : ((مشك عالم احمدزي وزير ۱۳۶۱ لمريز کال ، محمد رازدوړ ۱۳۱۷ لمريزجرنيل ښادي خان ۱۳۱۸ لمريز کال کرنيل فرمان احمدزي **۱۳۱۸** لمريز کال ، غازي مير جان اتمانزي وزير ۱۳۱۹ لمريز کال او نور...)) ۲۰. م م ۴۰۲ او-۴۰۶

(c) ketabton.com: The Digital Library

د منلو وړ نه وه ددوو کلونو له پاره سرحد باندې تګ او راتګ بندو. او د دواړو هیوادو
تر مینځ سیاسي او قونسلګري اړیکې هم نه وې. د سرحد بندیدلو ډېرې پروژې خصوصاً د هلمند پروژه ډیره تاواني کړه ځکه امریکا د شوروي اتحاد له لارې خپل مواد نشو راوړلی، جاپان خپل سامان د سایبیریا له لارې افغانستان ته را لیږل د ۱۹۶۲ز کال په پیل کې افغانانود لږې مودې لپاره سرحد پرانیست خو د کندهار ـ کابل تر مینځ د سړک دجوړولو او دهلمند ناوې د پروژې د پرمختګ لپاره دامریکا اړینه درنه ماشینري پرې را تیره شي .خو د امریکا د پروژو زیات سامان په کراچۍ، پیښور او چمن کې وروست شو. افغانستان او ایران ترمینځ په ۱۹۶۲ زکال ترانزیتي تړون لاسلیک شو چې د فارس خلیج د خرم ښارد بندرخخه تر تهران او مشهد پورې په اورګاډي ، او تر هرات پورې به په سړک راوړل کیده. د متحده ایالا تو ټول مالونه دایران له لارې راوړل کیدل، خو بیاهم په ۱۹۶۱ زکال د پاکستان او افغانستان تر مینځ د سرحد تړل ددې سبب شوچې افغانستان خپل انګور هند ته صادر کړي. افغانستان له دي درکه ډېر زیان ولید. پاکستاني حکومت د کوچیانو په تګ راتګ هم بندیز ولګاوه . دافغانستان او پاکستان ترمینځ د پولي تړل یوازې دافغاني خوا اقتصاد ته زیان وانه واړوه بلکه پاکستان هم هغه ګټې چې د سودا ګریزو مالونو په راوړلویې لاس ته راوړلې له لاسه ورکړ ې. خو امریکا او ایران هڅه کوله چې ددې دواړو هیوادونو اړیکې دوستانه شي تر څو د شوروي اتحاد د نفوذ د زیاتوالي مخه ونیسي ، دامریکا ولسمشر جان ایف کینیډي د ۱۹۶۱زکال په اکتوبر کې افغانستان او پاکستان ته دامریکا یې ښوو خدمتونوورانديز وکړ خو دوی باید خپلې کشالې حل او اړیکي ښې کړي . دې وړاندیز ته د افغانستان حکومت هر کلی ووایه خو پاکستان پرې خوښ نه و . د ایران پاچا هم د ۱۹۶۲زکال په اوړي کې کابل او راولپنډي ته سفرونه وکړل خو دواړو خواوو نه رغیدونکی موقف درلود. افغاني مشرانو د مسئلي په اړه د شوروي اتحاد مرسته حاصله کړه، مګر دشوروي اتحاد په نفوذ باندې افغانان خوښ نه وو. د پولو بندیدو او د پاکستان د تجارتي لارې بندیز د افغانستان مخه شمال ته کړه. د ایران او هندوستان له لوري د دوی ستونزې نه حل کیدلي .په افغانستان کې د شوروي اتحادانحصارله زیاتیدو

(c) ketabton.com: The Digital Library

سره د پښتونستان مسئله زياته ګرمه شوه او دا تريخوالي د افغانستان په زيان و. پر داود خان باندې نيوکې زياتې شوې خو پاچا کوښښ کاوه چې د پاکستان سره سفارتي اړيکې ټينګې کړي ، د سردارمحمد داود خان ديو لړ وړانديزونو دنه منلو په اثر خپله استعفا وړاندې کړه . پاچا هم د نورو عواملو په خوا کې د پښتونستان مسئلې د سرولو په خاطر دده استعفا منظورکړه .د۱۹۶۳ زکال دمارچ په (۹) د داود خان استعفا اعلان شوه چې زيات خلک دده په استعفا باندې حيران وو. ۳۷- م۱۱۳

د سردار محمد داودخان د استعفا نه وروسته د افغانستان او پاکستان په سياسي اړيکو کې ژور بدلون راغی . دايران پاچا په وړانديز د۱۹۶۳زکال د مې په (۲۹) نېټه افغاني او پاکستاني هيئت په ايران کې اعلان وکړ چې د افغانستان او پاکستان سفارتي ، قونسلګري او سوداګري د ۱۹۵۸زکال ترانزيتي تړون په ټولو اصولو راضي شول . افغانستان به ډير ژر خپلې قونسلګرۍ او سوداګري نماينده ګې په پاکستان کې دوباره پرانيزي . پاکستان هم په جلا ل اباداو قندهار کې خپلې قونسلګرۍ پرانيزي او دواړه هيوادونه به خپل منځي ستونزې د بين المللي قوانينو مطابق حل او کوښښ به وکړي چې د باور فضا رامينځ ته کړي .اود پښتونستان مسئله به لړه شان غلې کړ ي خو بيا هم محمد ظاهرشاه د۱۹۶۳ زکال په جولاې کې په يوه ليدنه کې وويل : ((مونږ پښتونستان نشو پريښودې خوکولې شو او ومو کړل چې د توري څوکه پخه کړو .)) همدارنګه محمد ظاهر شاه واشنګټن ته د سفر پرمهال دا ومنله چې ((پاکستان سره دپوره روغې کولو هيله کول ډيره ستونزمنه وه ..... تر هغې چې د پښتنوقبايلو ربړونکې پوښتنه ددواړو هيوادونو ترمينځ حل شوې نه وي .)) ۳۷ - م۱۱۸

په ۱۹۶۵ زکال کې د هند او پاکستان تر مينځ دکشمير په جګړه کې، افغانستان بې طرفه پاتې شو. پاکستان په دې کارډېر خوشحاله شو . پاکستان په۱۹۷۰ زکال کې اساسي قانون جوړ او پوځي رژيم ړنګ شو. پښتونستان دشمال لويديځ سرحد په نوم او لويديځ پاکستان د جلا ،جلا واحدونو په توګه په رسمي ډول وپيژندل شو. د ۱۹۷۰ زکال په قانون د پاکستان ولس مشر يحيی خان او سياسي ګوندونو بحث او فکر کړي و چې ولايتونو ته يې يوه اندازه اختيارات

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکړي و ، د پښتو نستان مشران هم په دې کار نسبتا خوښ وو ځکه هغوی فکر کاوه چې گوندي لږ ، لږ دآزادۍ خواته وخوځیدل په ۱۹۷۱ زکال کې هندوستان او پاکستان د جگړې په نتیجه کې بنگله دیش آزاد شو او افغانستان د ۱۹۷۳ زکال په (۱۸) نېټه د بنگله دیش آزادي په رسمیت وپیژنده بیا پاکستان په ۱۹۷۳ زکال کې یو بل بنسټیز(اساسي) قانون جوړکړ. نوموړي قانون د (۱۹۷۰) قانون سره چندان توپیر نه درلود بیاً هم نوموړی قانون ټولو پښتنو او بلوڅو مشرانو ومانه خو یوازي خیبربخش مري د منلو څخه ډده وکړه . ددواړو اساسي قوانینو(۱۹۷۰-۱۹۷۳) له مخې باید په صوبه کې ټاکنې شوې وای او هرې صوبې خپل صوبه یې مشران او استازي ټاکلي وای ۳۷ـ م ۱۱۳

کله چې سردار محمد داودخان له لسو کالو (۱۹۶۳زکال-۱۹۷۳زکال) بې کارۍ او گوښه گیرۍ وروسته واک ته ورسېد پاکستان نوي رژیم د۱۹۷۳زکال د جولايې په ۲۲ نېټه په رسمیت وپیژنده . خو داود خان د خپلې بهرنۍ سیاسي کړنلارې د اعلان پرمهال دومره وویل : ((پاکستان یوازینې هیواد دی چې زمونږ سیاسي اختلافات د پښتونستان د مسئالی پر سر ور سره شته . د پښتونستان مسئالی ددې دحل لپاره به زمونږ پرله پسې هڅې روانې وي .)) دغه راز ده په یومطبوعاتي کنفرانس کې وویل:((دپښتونستان قضیه یو داسې حقیقت دی چې له هغې څخه انکار نه شي کیدای – هیله لرو چې په دغه حقیقت باندې په پوهیدلو او ددواړو خواو په ښه نظردغه مسئله یوه ورځ دپښتنو او بلوڅو خلکو او دهغوی د مشرانو د هیلو او ارزوگانو سره سمه د دوستۍ او روغې جوړې له لارې شرافتمندانه حل اوفصل ته ورسي..۳۷ـ م ۱۲۹

د سردارمحمد داودخان دواکمنۍ پرمهال پورتنۍ څرگندونې د هغه دصدارت له دورې او دپاکستان سره داړیکو په غوځیدو سره ټینگې اړیکې لرلې ، ځکه پاکستان په دې لسو کلونوکې هم د پښتونستان دخلکو دسیاسي حقوقو په اړه کوم مثبت اقدامات نه ووکړي ، نوځکه محمد داودخان د واک ته درسیدو په مهال دې مسئالې ته ژوره پاملرنه وکړه او دمسئالې په سوله ایزه حل یې ټینگار وکړ.خوده ته یې د تېر په څیر بیا سیاسي ستونزې پیدا کړې . دده هیله داوه چې بایددا مسئله ډیر ژر حل شي تر څونوموړی په ډاډه توگه د هیواد ټولنیزې او سیاسي ودې ته پاملرنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي. دده اشاري پخلا کونکي وې خو دده وینا په پاکستان باندې بده اغیزه وکړه او دهغه مهال صدراعظم ذوالفقار علي بټو دده په مقابل کې سخته غوسه څرګنده کړه . د مسئالي د حل پر ځای د افغانستان پر ضد پرو پاګند پیل کړ او داود خان یې په دې تورن کړ چې دپاکستان ړنګولو ته یې متې رانغښتي دي .د ۱۹۷۳ زکال د بلوچستان په شورش کې یې د داود خان لاس شریک ګاڼه او نوموړی یې د بغاوت کونکو د ملا تړ کونکو څخه بللو.د پاکستاني مشرانو په اند د افغانانو د ټولو مشرانو څخه سردارمحمد داود خان ډېرسخت دریځه و . پاکستاني چارواکو اټکل کاوه چې د پاچاهی په اخرو وختو کې به د پښتونستان مسئله غلې او حتی حل وي. خود توقع خلاف اوس بیا حالت خطر ناک وو ځکه سردار محمد داودخان بې د ضرورت د خپلو بي ځایه غرضونو دپاره مسله خوشې په خوشې بیا ژوندۍ کوي. سردارمحمد داودخان دپښتونستان په اړه خپله کړنلاره اعلا ن کړه . خو پاکستان دخپلودیپلوماتیکو وسیلو پواسطه هڅې کولې چې دغه کړنلاره دپاکستان د تجزیې په نوم تبلیغ کړي او ویل به یې چې افغانستان د پاکستان د ازادي ختمول غواړي ، په افغانستان کې دجمهوریت د جوړیدو وروسته بټو داسې تبلیغات پېل کړل چې افغانستان د هند په لمسون د پاکستان اسلامي دولت له مینځه وړي . او دا ټول اسلامي نړۍ ته یو ګواښ دی.په ۱۹۷۴ زکال د بلوچستان دپاڅون له امله د پاکستان او افغانستان اړیکې ډېرې زیاتې خرابې شوې .د بټو د تبلیغاتو په مقابل کې داودخان هم بې تفاوته نه وپاتې، ده د۱۹۷۴ زکال د فبروري په پیل کې د((الي مانړ))سره په مرکه کې وویل((هر کله که د پاکستان حالات خرابیدو ته پرېښودل شول .د پاکستان شمال لویدیځه سرحدي صوبه دپخوا را هیسې د افغانستان یوه پخه برخه وی او بریتاني د یوې بې توله تړون چې افغانانو ته منظور نه و داسیمې د افغانستان له حاکمیت نه ویستلې دي ....)) (۳۷_م ۱۳۳)

خو بټو د۱۹۷۴زکال د اکتوبر د ۲۴ نیټې پورې د شوروي اتحاد مشر تابه ته څرګنده کړه چې افغانستان د بلوچستان په پاڅون کې فعاله ونډه لرله او د A N p (نیشنل عوامي پارټي) په مشوره په سرحدي صوبه کې دفساد شاته ولاړ دی. اوپه شوروي مشرانویې زوراچوه تر څو افغانستان د پاکستان په کورنیو چارو کې له لاس وهنې څخه منع کړي .له دې هڅو او کودتاه ګانو سره بیا هم د محمد داودخان

(c) ketabton.com: The Digital Library

حکومت ټینګ و. بټهود داود خان د رژیم ضد کسانو ته چې زیاتو یې اخوان المسلمین سره اړیکي درلودې وسلې ورکړې . اخوانیانو په ۱۹۷۴ زکال د هیواد په ځینو سیموکې پوځي عملیات سرته ورسول . خو کومه نتیجه یې ور نه کړه. په دې سر بیره به دپاکستاني الوتکود افغانستان پر حریم جاسوسي الوتنې کولې یو بال هلیکوپټریې د ناړې په سیمه کې چې تیل یې خلاص کړي وو راکوزه شوه چې پکې جاسوسي اسناد وو . د۱۹۷۴او ۱۹۷۵زکلونو په دوران کې سردارمحمد داود خان د ملګروملتونوعمومي منشي کورټ والډهایم ته ډیر مکتوبونه ولیږل پردې مکتوبونو کې د پاکستان په اړه دافغانستان د موقف سپیناوی ثبوتونه و.وروسته د کابل او اسلام اباد د اړیکو دښه کولو له پاره اقدامات لومړی د سفارتونو په ذریعه دیوبل پسې د پرو پاګند بندول وو . بل اقدام د(۱۹۷۶)کال په اپریل کې د افغانستان د شمالي سیمو د سیلاب او زلزلي ځپلوخلکو سره د بټهوله خوا د غلو، خېمو او کمپلو مرسته وه د دې راز مرستو مخالفت وشو. لیکن سردارمحمد داودخان ددغومرستو دمنلو امر وکړ. په۱۹۷۶ زکال کې دپاکستان صدراعظم (بټهو) ته د سردارمحمد داودخان لخوا افغانستان ته دیوسفر بلنه ورکړ شوه . او بټهودا بلنه ومنله پریکړه وشوه چې سفرد۱۹۷۶ز کال د جون د اومې څخه تر لسمې نیټې پورې وشي .بټهو له راتګ مخکښې د ښه نیت په خاطر دپښتنو مشر خان عبدالغفارخان دبندیخانې نه خوشې کړ. بټهو د ۱۹۷۶ زکال دجون په اومه نېټه کابل ته راورسید.سردارمحمد داودخان بهټو ته وویل:((ما دزړه د اخلاصه غوښتل کومه جګړه چې ددواړو اسلامي هیوادو تر مینځ چاپیریال خړپړ کوي د ډاډ وړیوحل ته ورسیږي هسې نه چې دا حالت دافغانستان او پاکستان د دواړو ملي ګټهاودامنیت لپاره د زیانمنو پایلو لا مل شي . ځینې هیوادونه زمونږ د هیوادو تر مینځ داړیکو سمون نه غواړي...... ده زیاته کړه چې د دواړو هیوادونو ترمینځ دوستي نه یوازي زمونږ له پاره ګټور دي د سیمې د استحکام له پاره ګټوره ده.افغانستا ن هیڅکله دپاکستان کمزرتیا نه غواړي دهندوستان او پاکستان په دواړوجګړ کې افغانستان د حالا توڅخه ګټه اخیسې شوه. او پاکستان یې دشا څخه په چاړه وهلې شو . خو مونږ دې کارته دنورو دهڅونو سره سره داکار ونه کړ .... داودخان بټهو ته وویل : تاسې پخپله په۱۹۷۲زکال په کابل کې پاچا ته زمونږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بې طرفۍ نه خوښي څرګنده کړه چې د ۱۹۶۵ او ۱۹۷۱ زکالونو په جګړه کې برخه نه ده اخیستې او له صبر نه یې کار اخیستې . داودخان ښکاره کړه چې پښتنو په ښیګړه ، دهغوي د پیژندګلوۍ او دحقوقو په ساتنه کې افغانستان خپله علاقه نه شو پرېښودای . داودخان وویل : له بلوڅو سره چې څه کېږي هغه د افغانانو دښه ګاونډیتوب احساساتو ته درد رسوي . مونږ غواړو چې پاکستان هلته جنګ بند کړي اود بلوڅو خلکو ته دهغوي دحقونو دورکولو لارې چارې ولټوي . په دې ځای کې بټو د داودخان خبره ومنله او په ټینګه یې وویل:د پاکستان حکومت پاکستان کې داوسیدونکو پښتنو په ښېګړه او دهغوې د حقونو په ساتنه کې د افغانستان جایزه علاقه مني.)) بټو بیا په موسکا کې زیاته کړه :((مونږ غواړو چې دټول پاکستان دخلکو په ښېګړه کې علاقه ولرې ، نه صرف دپښتنو په ښېګړه کې)) داود خان په جواب کې بې له ځنډه وویل :((اجازه راکړې اول دخپلو غم وکړم ، هغې پسې به دنورو پاکستانیانو وار راځي)) . (۳۷ـ م ۱۵۲

د دې سفرونو نه وروسته ددواړو هیوادونو اړیکې ښې شوې او په سرې لانکا کې د ناپېلیو هیوادونو دمشرانو په کنفرانس کې دافغانستان د جمهور رئیس محمد داودخان او پاکستان د صدراعظم ذوالفقارعلي بټوتر مینځ د ۱۹۷۲ زکال داګست د (۲۰) مه نېټه څخه تر (۲۴) مې پورې دوهم ځل لیدنه او خبرې وشوې :۳۷ـ م ۱۵۴

د ۱۹۷۷ زکال د جون په میاشت کې بټو له تهران څخه پاکستان ته په لاره کابل کې دلږ وخت له پاره تم شو محمد داودخان ته یې وعده ورکړه چې په پاکستان کې به دګډې وډې وضعې په عادې کیدلو سره دپښتنواو بلوڅو ټول سیاسي بندیان ازاد شي .خو د ۱۹۷۷ زکال د جولائ په (۵) نېټه دهغه لوی درستیزجنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره دهغه رژیم نسکور اونومورې بندي او بیا عدام شو. د جنرال محمد ضیاالحق په کودتاه سره نظامي حکومت اعلان شو سیاسي فعالیتونه منع شو دتوقع برخلاف نوي حکومت له افغانستان سره د اختلافو دحل لپاره دبټو په پر تله ښه روغ نیت وښود .جنرال ضیاالحق غوښتل چې محمد داود خان سره ووینې د ۱۹۷۷ زکال په اکتوبر کې کابل ته راغی او دوه ځلې یې داود خان سره په خصوصي توګه ولیدل . ضیاالحق په خبرو کې ټینګار وکړ چې دواړه اسلامي هیوادونه باید په

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوله کې د ورونږو په شان ژوند وکړي او دښمني د دواړو له پاره خطرونه لري موافقه وشوه چې خبرې به بیا کېږي . خو په دې باب کومه (اعلامیه) خپره نه شوه :۴۲-م ۱۲۳

د ۱۹۷۷ ز کال په اخر کې د بلوچستان جنګ پای ته ورسېد او دبل کال ترپایه پورې هلته وضع عادي شوه . محمد داودخان د ۱۹۷۸ ز کال په مارچ کې د یولړ نورو سفرونو وروسته د پاکستان په بلنه راولپنډۍ ته ورسېد . دامهال جنرال ضیاالحق د پښتنو او بلوڅو تول سیاسي بندیان لکه عبدالولي خان ،غوث بخش بزنجو ،عطاالله خان منګل او خیبر بخش مري په ګډون له بنده خلاص کړي وو . ضیاالحق له محمد داودخان سره د عبدالصمد غوث په ګډون په خصوصي ډول ولیدل ،داود خان وویل چې ځینې هیوادونه زمونږ ښو اړیکوته په ښه سترګه نه ګوري زمونږ دغه دوه هیوادونه به په یو موټي کیدو او ورور ولې سره وکړای شي له دغو خطرونو سره مقابله وکړي او خپلې خپلواکۍ خوندي وساتي . بیا محمد داودخان دافغانستان او پاکستان تېرو اړیکو ته له لنډې اشارې نه وروسته وویل چې:((که له پاکستان سره دغه اختلاف نه وای چې ملي جذبه غوره کړې ده افغانستان به هغه لار نه وای نیولې چې یې ونیوله .)) ۴۲-م م ۱۲۳او ۱۲۴

جنرال ضیاالحق د سردارمحمد داودخان نظریات تائید کړل او دایې مهمه وګڼله چې ددواړو هیوادونو دپخلاینې لپاره اوس دغسې پوهاوی پیدا شوې چې د هغې په رڼا کې به یو وخت نهایي فیصله وشي . محمد داودخان د هغه له وینا څخه مننه وکړه او هیله یې ښکاره کړه چې ((پښتنانه به یوه ورځ ددې پرځای چې د کړکیچ سرچینه وي یو موټی کونکی ځواک اوسي .)) ۴۲م ۱۲۴

وروسته محمد داودخان دپښتنو له مشرانو سره لیدنه وکړه او دپاکستان دشالمار په پارک پاکستاني ملت ته خطاب کې وویل : ((ستاسې قوت زمونږ قوت دی ،ستاسې هوساینه زمونږ هوساینه ده او ستاسې ثبات زمونږ ثبات دی)) او داقبال دا شعر یې ووایه :

اسیا یک پیکر آب وگل است ملت افغان دران پیکر دل است
فـــــسا داو فساد اسیا از گشـــاد او گشـــاد اســـیا

په بله ورځ د پاکستان د باندنیو چارو وزارت افغان سفارتي هیئت احضارکړ او د باندنیو چارود وزارت سکرترا غاشاهي ،افغان هیئت ته یو متن وسپاره چې پکې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راغلي وو: ((افغانستان لوری به د ډیورند کرښه ددواړو هیوادونو تر مینځ د بین المللي پولي په توګه وپیژني او د پښتونستان دمسئلي نه به تیر شي. دواړه خواوې به یو دبل هیواد په کورنیو چارو کې له لاس وهنې نه ډډه وکړي. دواړه خواوې ژمنه کوي چې د یو بل پر ضد به ددښمنۍ نه ډک پروپاګند نه کوي او دواړه خواوي به داقتصادي ،کلتوري پروګرام لپار دبل سره همکاري کوي)) افغاني هیئت وحید عبدالله وروستي ټکي ومنل خو د لومړنیو ټکو په اړه یې وویل چې افغانستان په دغه ډول دډیورند کرښه منلی نه شي او د پښتونستان مسئله نه شي پریښودلي دغه مسئله به یو ورځ ددواړو خواوو لخوا په قناعت لرونکي ډول سره حل شي او لنۍ خبرې د همدغو موضوګانو د حل لپاره لاره هوارول دي . دواړو مشرانوتر اوسه لا مناسبه موقع نه ده لیدلې. .... دوحید عبدالله په تبصرې سره پاکستاني مامورین یو څه تروه شول ، محمد داودخان د وحید عبدالله خبره پرځای وبلله او هدایت یې ورکړ ((پاکستانی متن ونه منئی)) بیا محمد داودخان دغه موضوع ضیاالحق ته یاده کړه هغه وخندل او ویې ویل ((چې ماموران یې له حد نه ډیر لیوال دي)) هغه داود خان ته دا هم وویل چې په هغه پر مختګ پوه دی کوم چې په دې موضوع کې شوي دی کله چې وخت یې راغی ددواړو خواو لخوا به مناسب ګامونه واخستل شي ، خو داوس له پاره ((ددوو ورونو تر مینځ د متنونو او سندونو کوم ضرورت نه شته) ۴۲م ۱۲۷

سردارمحمد داودخان په یوه مطبوعاتي مرکه کې وویل:((په هر څه باندې بحث وشو او دوخت په تیردلو سره به مناسبه موقع کې د هر څه غم وخوري)) دواړو هیوادونو د یو ګډ اقتصادي کمیسیون په جوړولو سره موافقه وکړه په کلتوري ډکر کې به هم مرستې پراخه کړي ، ده وویل چې دخبرو بل پړاو به اوړي په کابل کې سرته ورسي خو میاشت وروسته په داود خان باندی کودتاه وشوه[۲۴ـم ۱۲۷.] دواړو مشرانو دپښتونستان د مسئلې د حل او افغانستان سره دپښتونستان او دهغو دمشرانو داړیکو له پاره به د خان عبدالغفار خان د یو لیک متن چې دجنرال ضیاالحق د لیک په ځواب کې یې لیکلې و ولولو عبدالروف خپلواک په خپلې مقاله کې په دې اړه لیکلې دي.((یوه ورځ زه او اجمل خټک یو ځای په وزیر اکبر خان مېنه کې دده (پاچاخان) کورته ورغلو پاچا خان دوه لیکونه راواخیستل او اجمل خټک ته یې ورکړل اوورته ویې وویل :((هلکه اجمله !دا دضیاالحق لیک ولوله او بیا زما

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځواب هم وګوره چې سم دی که نه»اجمل حټک دضیاالحق لیک ولوستلواو په لیک کې داسې راغلي وو: «پلاره! مونږ ټول تا پسې ډیر خفه شوي یو، ټول پاکستان ستاسود راتګ په انتظار دی،هیله ده چې ډیر ژربه زمونږ سترګې ستا په لیدو رڼا شي»

بیا پاچا خان ورته په ځواب کې لیکلي و:«زه ستا دغه لیک ته حیران شوم، که ته ماته پلار وایې، نو ولي دلته په افغانستان کې زما بچیان وژنې؟ ولې زمونږ کور راورانوی؟ ریښتنی زوی خو داسې کارونه نه کوي او داسې نور......» بیا اجمل او ما ورته وویل چې ددغسې لیک همداسې ځواب وي. بیا یې سفارت ته تیلفون وکړچې دا ځواب ضیاالحق ته ولیږي .د سفارت سکرتر راغی ده هم ورته ډیره زاري وکړه چې بابا! وطن ته راشه! پاچا خان ورته وویل چې کور او وطن خو مې دادی چې پکې پروت یم بیا نو سکرتر مکتوب له ځانه سره واخیست او لاړ. ۱۹_م م -۲۱او۲۲

اوس نو دضیاالحق لیک او د خان عبدالغفار خان ځواب زمونږ دا پوښتنه حل کوي چې پښتونستان د افغانستان سره څومره تاریخي اړیکي لري. هغه خپله وینا رښتیا کړه او ځان یې په افغانستان کې خاوروته وسپاره. دډیورنډد کرښې ارزښت یې له مینځه یوړه او هغه په رښتیني افغانستان خپل کور باله. په دي خاوره او خلکوو دردېده .همدومره داودخان هم په پښتونستان مین او دهغو دحق خوداراديت له پاره یې له هر راز کوښښ او قربانۍ څخه ډډه ونه کړه او حتی ډیرې ستونزې یې په دې لار کې وګاللې دصدارت نه ګوښه او دامریکا د مرستو نه بې برخې شودا مسئله یې ځکه دومره وځیږله چې د پښتونستان مسئله د پاکستان او افغانستان، او هم افغانستان امریکا او شوروي اتحاد سره په سیاسي او اقتصادي اړیکوباندی ژوره او هر اړخیزه اغیزه درلوده.

ښاغلی عبدالروف خپلواک د کابل پوهنتون استاد په خپله مقاله کې دداودخان اودپښتونستان سره دهغه د علاقې او مینې په اړه داسې لیکلي: «د ۲۰۰۶ ع کال په جنورئ کې خان عبدالولي خان مړ شو د ستر پاچاخان او شهید داودخان له مړینو وروسته مونږ پښتنو لپاره دا بله لویه ضایع وه، شهید داود خان هم دافغانستان سیاسي خپلواکي ،ارضي تمامیت ،اقتصادي پرمختیا، ټولنیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

عدالت، دښځو او نارینو د حقوقو د برابرۍ او دانګریزانو لخوا له مونږ څخه دبیلې شوې خاورې او خلکو بیرته اصلي ټاټوبي سره دیو ځای کولو لپاره تر مرګه هلې ځلې وکړې . ده ددغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره ان په ۱۹۴۲ م کال د خپلې کورنۍ سلطنت ختمولو ته ملا وتړله، دپښتونستان دورځې نمانځلو ته یې دوام ورکړ ، دپښتونستان ولس سره د اړیکو ساتلو په خاطریې په سر کې د قبایلو ریاست اوبیا دسرحدونو چارو وزارت تاسیس کړل د همدغو اهدافو تر لاسه کولو له پاره یې د خوشحال خان او رحمان بابا لیسې جوړې کړې، په راډیوکې یې د پښتو نستان په نوم خاصې خپرونې ته ځای ورکړ او دپښتونستان ترانه یې د ملي سرود په شان مقدسه وګرځوله او په پای کې یې د همدې موضوع په خاطر ځان او خپله کورنۍ د امریکا یي سیاستونو په لوبه کې قرباني کړل.)) ۱۹_م ۳۱

د پورتنیو اسنادو او دلایلو له لوستلو څخه یې پایلې ته رسیږو چې سردار محمد داوخان د کومو سیاسي ستونزوپه لړکې چې ورته پېښې وې غټه ستونزه د پښتونستان مسئله وه چې دهغې په وجه دده دصدارت پر مهال له پاکستان سره سیاسي او اقتصادي اړیکې غوځې شوې او دشوروي اتحادله اقتصادي او سیاسي نفوذ له پاره یې زمینه برابره کړه ... بل پلوته د صدارت له څوکۍ څخه دده په استعفاهم دپښتونستان مسئلې او دپاکستان سره د ترینګلو اړیکو ونډه درلوده . پاکستان داړیکو دغوځیدو په نتیجه کې دامریکا مرستې لږې او هغه پروژې چې امریکایانو په افغانستان کې تمویلولې نیمګړې پاتې شوې . فوځي وسایل له شوروي اتحاد څخه وارد او دهغو دنفوذ له پاره لاره پرانیستل شوه چې وروسته همدغه ستونزې. شوروي سره دده اختلاف ، لویدیځ او اسلامي هیوادونو ته میلان را مینځته کړ چې دده د واکمنۍ د سقوط او له مینځه تګ سبب شول. داود خان دیو ملي شخصیت په توګه یو آباد ، خپلواک او پخواني افغانستان غوښته . ده د افغانستان پرمختګ د افغاني کلتور او فرهنګ په رڼا کې د پردیو له مستقیم تسلط پرته غوښته او هڅه یې کوله چې ددواړو نړیوالو قدرتونو (امریکا او شوروي اتحاد) تر مینځ د یو ناپیېلي هیواد په توګه پاتې شي . خو د پښتونستان دمسئلې پرته پاکستان سره د اړیکو خرابوالي او دامریکا لخوا د پاکستان په خوله عمل کول د نوموړي سیاسي ستونزې لا پسې زیاتې کړل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د ایران سره سیاسي اړیکي :

د ۱۹۲۹ ز کال کې کله چې عزیز الله په تهران کې سفیر و . د افغانستان او ایران اړیکې صمیمي نه وې او د دواړو هیوادو تر مینځ د سرحدي کرښې پر سر مخالفت موجود و . د امان الله خان له واکمنی وروسته د کورنۍ جګړې پر مهال د افغانستان د ننه دا ویره موجود وه چې ایران د افغانستان د یوې ټوټې ځمکې نیولو ته سترګې نیولي دي . د شوروي ایزو ستیا ورځپاڼې د شیکاګو د « تربیون » او ځینو ایران ورځپاڼو په حواله ولیکل : « په ایراني پوله د افغاني بریدونه پرپلمه به ایران پر هرات باندې یرغل و کړي » خو ایران کې د « تهران پیغا م » نومې ورځپاڼې په موخونو کې د ایران د بهرینو چارو وزارت یو اعلامیه خپره کړه چې په کې د شوروي لخوا دغه راز تورونه یې بنسټه ښودل شوي وو . ۳ـم ۳۴۱ او ۳۴۲

د افغانستان په ګاونډیو هیوادونو کې له پاکستان وروسته ایران ډیر مهم دې . په ۱۹۲۵ ز کال په ایران کې د قاجاري کورنۍ واکمنې ختمه شوه پر ځای یې د پهلوي کورنۍ یو نظامې افسر رضا خان پهلوي واک ته ورسېد . نوموړی په ۱۹۴۱ ز کال د دوهمې نړیوالي جګړې په دوران کې شوروي اتحاد او برطانیه فشار په وجه له واکمنۍ نه ګوښه او دهیواد څخه په وتلو مجبور شو . پرځای یې مشر زوي محمد رضا پهلوي پاچا شو . نوموړي هم په ۱۹۵۳ ز کال د صدر اعظم مصدق سره د اختلاف له امله هیواد نه وتلو ته اړ شو . خو د نظامي افسرانو او د امریکا دسي ، آي ، ای) په مرسته په دریو ورځو کې بیرته پاچا شو . ده بولړ ټولنیز ، اقتصادي ، سیاسي او د ځمکو اصلاحات عملي کړل . مګر د ۱۹۷۷ ز کال وروسته د آیت الله روح الله (خمیني) په دوامداره او ټینګ مقاومت په پایله کې پاچا د ۱۹۷۹ ز کال په جنوری کې له هیواد څخه وتلو ته اړ او یو کال وروسته مړ شو . ۴۲م ۱۲۸

د ایران د پاچا پواسطه د پاکستان او افغانستان تر مینځ چې د پښتونستان مسلې پر سر اړیکې ترینګلې شوې وې سیاسي اړیکې سره نږدې کېدو او د تاو تریخوالي له مینځه تللو په درشل کې وې اوهم د ایراني بندري لارو څخه د افغاني مالونو د واردولو ، د تجارت دزیاتوالي په اساس د دواړو هیوادونو تر مینځ اړیکې ډیری ټینګې شوې خو په ۱۹۷۲ ز کال کې د هلمند د اوبو پر سر ستونزو پیدا شوه دواړو هیوادونو غوښتل چې دې مسلې ته یوه سوله ایزه حل لار پیدا کړي . د دوی تر مینځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پر لـه پسـې او بريـاليو خبرو پـه پايله کې د ۱۹۷۳ ز کـال د مـۍ پـه مياشت کې د دواړو هيوادونـو تـر مينـځ د هلمنـد د اوبـو تـړون د افغانسـتـان د صـدارعظم موسـى شفيق @ او د ايران د صدراعظم امير عباس هويدا لخوا په کابل کې لاس ليک شو . په دې تړون کې چې په ۱۹۵۱ ز کال کې د ايران له پاره چې کومه وړاندو وينه شوې وه زيات حق او برخه ور کړل شوه (۳۷) م ۱۱۹

@ محمد موسي شفيق پـه ۱۳۰۸ لمريز کال پـه کابـل کي زيږيدلی . پـلار يې مولوي محمد ابراهيم کـاموي نوميده اصلا دننګرهار ولايت د کامي د ولسوالي او سيدونکي و ، د هيواد يو لوي سياست پوه، د پلومات ،شاعر ، ليکوال او قانون پوه و.

محمد موسي شفيق لومړنی ذده کړه د کامي او کابل په لومړنيو ښوونځيو کی وکړي ،منځني ذده کړي د ننګرهار ليسه او نجم المدارس کي کړي وروسته د کابـل پـه عربي دارلعلوم کی شا مل او لـه هغـه ځايـه څخه يې ددولسم ټولګي د فراغت سند تر لاسه کړ . لومړنی ماموريت يې په شاهې دارالتحرير کې وروسته د پوهنی وزارت لخوا مصر تـه وليږل شو ، ليسانس يې د اسلامي حقوقو په څانګه کي د مصرد الازهرد پوهنتون د قضا پـه څانګـه سرتـه ورسول . د کولمبيا په پوهنتون کي ما فوق لسانس ديپلوم دبين الدول د حقوقو په څانګه واخست او دامريکا دهارودد پوهنتون څخه يې دپه بين المللي مسايلو کي يو تصديق په لاس راوړ.محمدموسي شفيق د زده کړو ختمولو وروسته د کابـل پـو هنتون د حقوقو او سياسي علومو پوهنځي کي د استاد ، دعدلي وزارت د قوانينو عمومي مدير ،د عدلي وزارت د قوانينو د رئيس او دعدلي وزارت د معين داساسي قـانون د مطالعي د کميسون غړي ، داساسي قـانون د مشورتي کميسون د منشي پـه ۱۳۴۳ لمريز کال د لويه جرګي عمومي منشي ، دبهرني چارو دوزار ت مشاور و وروسته پـه قـاهره ، بيروت ا و خرتوم او اګره کي يې دسفير په توګه دندي اجراکړي .محمد موسي شفيق د اتن دحقوق دانانو او دلاهور پـه ښار کي ختيځ پيژندونکو په کنفرانسونو کي د غړي ،او په ژينو کي د اتومي سلاح لرونکي هيوادونو پـه غونډه کي د افغاني هيئت د رئس په توګه ګډون کړي ، ده په پښتو دري ، عربي ، انګليسي او فرانسوي ژبو خبري او ليکل کولې شول .

د هلمند د اوبو دويش مسئله ختمه شي . خو د ۱۹۷۸ زکال په پيل کې د ايران د قم او تبريز په ښار کې مظاهرې وشوې ،په سوونو ايرانيان په کې مړه شول ، دايـران پـاچـا پـه کورنيو شخړو کې را ګير شو .۳۷ _ م م ۱۷۷او ۱۷۸

په دې ترتيب د هغه سفر افغانسـتان تـه پـاتې شـوې ځکـه پـه همـدې کـال دداودخـان رژيم هم سقوط وکړ . دايران او افغانستان تر مينځ اړيکې د داودخان د واکمنۍ پـه ټولـه دوره کـې ښـې اود پراختيـا پـه حـال کـې وې. داودخـان د ايـران هيـواد سـره ديـو اسلامي هيواد په توګه د ښو اړيکو غوښتونکې و.

@ دداکتر عبدالظاهرد استعفا دوه ورځي وروسته پـه۱۹۷۲ زکال د سپټمبر پـه (۷) د ۱۳۵۱ لمرييز کال د قـو س پـه (۱۲) نيټه د پاچا لخوا د صدراعظم په حيث اعلان او کابينه يې تشکيل کړه . د ۱۳۵۲ لمريز کـا پـه کودتـاه کـي بندي خو وروسته له بند څخه خلاص شو ولي د ۱۳۵۷ کال کودتاه وروسته ونيول شو د همدي کال د ثور پـه (۲۳) نيټـه شـهيد شو .مخونه ۵_۲ : ۴۳۷-۴۳۸_ ۴۳۹ -۴۴۰نوټ : دښاغلي محمد موسي شفيق د لنډي بيـو ګرافي پـه ترتيب کـي ددوه کتـابونو څخـه ګتـه اخسـتل شـوي خـو امـين الله (دريـځ) پـه خپـل اثرکـي دده زږيـدو کـال ۱۳۱۰ کـال ښـودلي دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱_امین الله (دریځ) افغانستان در قرن بیستم .دانش خپرندوي ټولنه ۱۳۷۹ لمریز کال مخونه ۴۳۹ - ۴۴۲
۲_صدیق الله .بدر(د هیواد نامتو ځیرو لنډه پیژنګلوي ۱۳۸۲ لمریز کال قجر مطبعه : کلید مخونه ۳۷_۳۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ چین سره سیاسي اړیکې :

د افغا نستان او چین ترمینځ سیاسي اړیکي تل ښې او دوستانه وې . افغانستان په شمال ختیځه برخه کې د چین سره یوه سرحدي پوله لرله . ولې دډیر پخوا زمانې څخه را پدیخوا د ځمکو پر مخ تثبیت نه وه. خو دچین دولسي جمهوریت د جوړیدو وروسته (د ۱۹۴۹زکال) د سپتمبر په ۲۱ نېټه دواړو هیوادوو ترمینځ د سرحد دټاکلو خبرې پیل شوې په ۱۳۳۲ ل ۱۹۵۷ زکال کې موافقه وشو چې نوموړي سرحدي پوله دې د ځمکې پرمخ تثبیت او وټاکل شي . دغه شمال ختیځه سرحدي کرښه له یولې درې څخه د یو قوس په بڼه د کلیک تر کوتله (دواخجیر د کوتل سهیل ختیځ) پورې امتداد لري .بالاخره دغه د افغاني پامیر او سنکیانګ د ولایت تر مینځ په ۱۳۴۳ ل ۱۹۶۴ زکال کې په فني توګه د ستنو او پلیرونو پواسطه په نښه او تثبیت شو (۲۹) م م ۱۷۳و۱۷۴

د چین د هیواد سره د سردارمحمد داودخان د صدارت ۱۹۵۳-۱۹۶۳ زکال او واکمنۍ ۱۹۷۳ -۱۹۷۸ زکال په دوره کې سیاسي اړیکي ښې وې. ددواړو هیوادونوتر مینځ کومه سیاسي ستونزه موجوده نه وه.د چین له هیواد سره دافغانستان اقتصادي او سوداګریزې اړیکي ښې وې . اوس چینایي مالونه په افغانستان کې پلورل کیږي او د ګاونډیو هیوادونو سره په پرتله د چین هیواد د افغانستان په کورنیو چارو کې مداخله نه کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناپېلیتوب له غورځنګ سره د سردارمحمد داودخان اړیکې:

د نړۍ هرې امپراتورۍ کوښښ کړی چې لومړی هند ونیسي او بیا د نورو په وړاندې د هغه ساتنه وکړي . د روسي او بریتانیا د همدې سیاست په پایله کې افغانستان ډېر زیان ولید . ځکه دوی (روسانو) هند ګرمو اوبو ته ځان رساوه. خو انګلیسانو د هغوې دپر مختګ د مخنیوې له پاره پر افغانستان سیاسي او نظامي فشار زیاتوه چې دهمدې موخې له پاره یې دوه ځله (۱۸۳۹ _۱۸۷۸ ز کلونو کې) پر افغانستان نظامي یر غلونه هم وکړل . خو د ګندمك د تړون (۱۸۷۹) می او د ډیورنډ تړون (۱۸۹۳ز کال) لاسلیك کولو وروسته انګلیسان نسبتا خپلې موخې ته ورسیدل. ځکه ددوهم نړیوال جنګ نه وروسته سردار محمدهاشم خان د ډیورنډ دکرښې څخه هغې خواته پښتانه د انګلیسانوپر ضد د شورش نه منع کول او اجازه یې نه ورکوله چې د افغانستان له خاورې څخه د انګلیسانو پر ضد تبلیغات وکړي ، دموازنې د ساتلو په غرض یې د افغانستان په شمال کې د شوروي اتحاد ضد عنا صر د هغه هیواد پر ضد د پوځې عملیاتو څخه منع کول او په ۱۹۳۶ز کال کې یې د ځینو توکو د واردولو تړون هم لاسلیك کړ . ۳۷ م:۶۸

ددوهمې نړیوالې جګړې وروسته بریتا نیا ډېر ژر د هند د نیمې وچې څخه ووتله او دوه هیوادونه (هند او پاکستان) مینځ ته راغلل . د افغانستان د ګاونډ څخه د بریتا نیا لریوالی داسې حالا ت پیدا کړل چې د هیواد د سیاسي او اقتصادي کړنلارې ټاکنه یې تر اغیزې لاندې راوسته ،ځکه په دوهمې نړیوالې جګړې پسې ډېر ژر سړه جګړه پیل شوه . دنړۍ هیوادونه په دوو مخالفو ډلو وویشل شول چې د یوې ډلې مشري د امریکا متحده ایالاتو اودبلې ډلې مشري شوروي اتحاد کوله چین هم د شوروي اتحاد ملګري و.د سړې جګړې پر مختګ افغاني واکمنان اندیښمن کړل ځکه امریکا چې په اسیا کې د شوروي اتحاد د نفوذ مخنیوي له پاره کومه ستراتیژي درلوده هغه د دوی د(افغانستان) له ګټو سره سمون نه درلود. امریکایانو د شوروي اتحاد او چین د نفوذ دمخنیوي له پاره یوازې په نظامي تړونونوبسنه وکړه او ددې تړونونودغړو هیوادونو په وسیله یې د پورتنیو هیوادونو (شوروي اتحاد او چین) څخه کرښه تاو کړه تر څو په نړیواله کچه د کمونیزم د نفوذ او پر مختګ مخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ونيسي . افغانستان په دغو تړونونو کې له ګډون څخه ډډه وکړه. خو امريکا په نظامي تړون کې د نه ګډون په وجه افغانستان سره له اقتصادي مرستو ډډه وکړه . بل پلو ته شوروي اتحاد هم که يو طرف ته جګړې زپلې وه خو بيايې هم نيم المان او يو شمېر آسيايي هيوادونه تر کنترول لاندې وو .او ددوی پخوانۍ دښمنه امپراتوري(بريتانيه) په اسيا کې غايبه شوې وه .دوی هم د اسيايي هيوادونو د سياسي او اقتصادي فعاليتونو نظارت او د سياسي لوري کنترول خپل حق ګاڼه .۱۰ــ م ۸۰

ددوهمې جګړې له پای ته رسيدو وروسته د اندونيزيا په شمول يو شمير هيوادونه آزادۍ ته ورسيدل ، خود اندونيزيا او هاليند د لنبکرتر مينځ خونړۍ جګړه پېښه شوه. ددي پېښي د څيړلو په غرض د ۱۹۴۹ زکال د جنوری په مياشت کې پنځلسو (۱۵) آسيا يي هيوادونو په نوي ډهلي کې غونډه وکړه تر څود هاليند په مقابل کې يو واحد دريځ غوره کړي او دملګرو ملتونو په سازمان کې د مخالفو نړيوالو ځواکونو تر مينځ او هم دشخړو د هوارولو په لار کې د منځګړو په حيث خپلو همکاريو ته ادامه ورکړي. دغو هيوادونو د کوريا د جنګ په ختمولو کې فعاله ونډه واخيسته ، د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو ددې هيوادونودې همکارۍ ته مثبتې بې طرفۍ نوم ورکړ. ۴۱:م۴۵

د اندونيزيا صدراعظم د۱۹۵۳ زکال د اګست په مياشت کې خپل پارلمان په غونډه کې د اسيايي او افريقايي هيوادونو د همکارۍ غوښتنه وکړه. د دې وړانديز په اساس د ۱۹۵۴ زکال د اپريل په مياشت کې داندونيزيا ،هند ،پاکستان ، سيلون او برما صدراعظمانو د کولمبو په ښار کې سره غونډه وکړه دوی پريکړه وکړه چې بله غونډه به د اندونيزيا د بوګر(Bogar) په ښار کې دايره کړي د بوګر په غونډه کې پريکړه وشو ه چې د باندونګ غونډې ته دې ځيني اسيايي او افريقايي هيوادونه هم را وبلل شي او په لاندې موضوعاتو باندې بايد په دې غونډه کې بحث وشي. داسيايي او افريقايي هيوادونو تر مينځ به همکاري جلبوي او په نړۍ کې به د سولې سره مرسته کوي .۴۱ : م ۴۵

د باندونګ کنفرانس د ۱۹۵۵ زکال د اپريل د مياشتې له ۱۸ نېټې تر ۲۴ نېټې پوري (۱۳۳۴ لمريز کال د حمل د مياشتې په ۲۸ نيټه) ذ اندونيزيا د باندوك په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنـــــار کـــــې د لانـــــدې (۲۷) هیوادونـــــو (افغانســـــتان ،برما ،کمبودیا ،سیلون،مصر،حبشــــــــــــه،هند ،اندونیزیا ،ایران،عراق ، اردن، لاوس، لبنان، لیبریا ، نیپال، شمالي ویتنام ،پاکستان، فلیپین، سعودي عربستان،سودان،سوریه،تایلند ، ترکیه،جنوبي ویتنام، او یمن) په ګډون دایره شو. په دې کنفرانس کې افغانستان فعاله ونډه واخیسته. په نوموړي کنفرانس کې د افغاني هیئت مشري سردار محمد نـــعیم خان په غاړه درلوده ۴۱ـ: م ۴۵

د افغاني هـیئت ترکـیب په لاندې ډول و:

سردار محمد نعیم خان د صدارت مرستیال او د بهرنیو چارو وزیر د هیئت رئیس عبدالمالك عبدالرحیزي د مالي وزارت کفیل او دملي اقتصاد د وزارت کفیل، دمطبوعاتو مستقل رئیس محمد هاشم میوندوال، داکتر نجیب الله په لندن کې د افغانستان لوي سفیر، عبدالهادي داوي په اندونیزیاکې د افغانستان مختار وزیر،عبدالرحمن پژواك ، محمد غوث علیزی میر عبدالوهاب ، او سید محمد قاسم رښتیا د باختر د اژانس رئیس د افغانستان د مطبوعاتو دنماینده په توګه د هیئت سره ملګري وو. ۲۱ م۳۶۸

د باندونك په کنفرانس کې د ناپیـیلو هیوادونو لـه خـوا لانـدې پـنځه اصـــله تصویب شول .

۱ـ دیو بل د خاورې بشپړتیا او ملي حاکمیت ته به احترام کوي.

۲ ـ یو پر بل به تعرض نه کوي .

۳ ـد یوبل په کورنیو چارو کې به مداخله نه کوي .

۴ ـد یوبل سره به مرسته کوي .

۵ ـ په سوله کې به سره ژوند کوي .

دلته یوه خبره د یادولو وړ ده چې دغه پورته پنځه اصله یو کال مخکې د ۱۹۵۴ د اپریل د میاشتې پر ۲۹ نېټه د تبت په موضوع کې جواهرد لعل نهرو او جووین لای له خوا ومنل شو.۴۱:ـ م ۴۶

پریکړه وشوه چې د ناپیلیو هیوادو راتلونکي غونډه به د ۱۹۵۶ ز کال په مارچ کې په الجزایرکې دایره شي .شورویانو هم ادعا کوله چې دوی یو اسیایي هیواد دی ، د الجزایر په غونډه کې باید ګډون وکړي ولی چینیانو مخالفت کاوه چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوروي يو اروپايي هيواد دی. اوپه کنفرانس کې د ګډون حق نه لري په دغه وجه د ناپيلتوب د غورځنګ غړي پر دوو ډلو وويشل شول . د چين صدر اعظم جووين لای په کنفرانس کې د برخې اخستلو له پاره قاهرې ته رسيدلي وچې ۱۹۵۶ زکال د جون د مياشتې په ۱۹ نېټه هواري بومدين د ابن بلا پر ضد په الجزاير کې کودتاه وکړه په دې توګه داسيايي او افريقايي د(ناپيليو)هيوادونو غونډه وځنډيده . شپږ کاله وروسته د ۱۹۶۱ ز کال د سپټمبر د مياشتې په لومړۍ ورځ د ناپيلو هيوادونو کنفرانس د يوګو سلا ويا په پلاز مينه بلګراد کې جوړ شو چې د افغاني هيئت مشري سردار محمد داود خان

کوله دغه کنفرانس د سيمې پر اساس نه بلکې د ناپيلتوب د غورځنګ د اصولو په اساس جوړ شوی و . هغه هيوادونه چې د نړيوالو نظامي اتحاديو غړي وو ، دغه کنفرانس ته دعوت نه شول. د افريقاهغه هيوادونه چې د فرانسې سره يې نږدې اړيکې درلودې په کنفرانس کې د ګډون څخه محروم شول. پاکستان او ايران دواړه کنفرانس ته را ونه بلل شول، د بلګراد په کنفرانس کې د ګډون له پاره استر يا ،آيرليند او لا تيني امريکا ته په کنفرانس کې دګډون له پاره بلن ليك استول شوي وو. برازيل ، بوليويا او اکوادور د مشاهده کونکو په توګه په کنفرانس کې برخه واخسته . د بلګراد په کنفرانس کې د نړۍ دغه لاندې ځليرويشتو هيوادونو (افغانستان ،د الجزاير جلا وطن حکومت، برما ،کمبوديا ، ګيتي، کيوبا ، قبرس، حبشه، ګانا ،ګيتي ،هند ،اندونيزيا ،عراق، لبنان،مالی ، مراکش ، نيپال ، سعودي عربستان ،سوماليه ، سودان،تونس، عربي امارت ، يمن او يو ګو سلا ويا) ګډون کړی وو اوس د ناپيبلو هيوادونو غورځنګ۱۱۳ اصلي غړي ۱۳ مشاهده کونکي او د (۲۷) ميلمانه غړي لري د دي سر بېره ددغه نهضت په غونډه کې (۲۴) بين المللي

(c) ketabton.com: The Digital Library

موسسو استازي برخه اخلي چې د هغو له جملې څخه (۶) مشاهده کونکي او (۱۸)د میلـمنو په تـــــوگـــه گډون وکړل.۴۱ ـ م ۴

د بلگراد په کنفرانس کې د افغاني هیئت غړي عبارت و له: سردارمحمد داود خان د هئیت رئیس او هر یو د ملگرو ملتو په سازمان کې د افغانستان دایمي استازی عبدالرحمن پژواك ، د بهرنیو چارو په وزارت کې د ملگرو ملتو د څانگې مدیر عبدالغفور روان فرهادي، د بهرنیوچارو وزارت مامورین لکه سعدالله غوثي ، امان الله حسرت ، یونس رفیق، او یاسین محسني و او سید محمد قاسم رښتیا د دوی سره ملگري و.د غونډې په دوهمه ورځ پریکړه وشوه چې دبهرنیو چارو وزیران دي د اعلامیې د ترتیبولو په خاطر په ځانگړې ځای کې غونډه وکړي .چې ښاغلي پژواك د دوو تنو غړو سره هلته معرفي شو. په غونډه کې د اندونیزیا جمهور رئیس سو کارنو وړاند یز وکړ چې: (د ایریان غربي) په اړه باید په اعلامیه کې یو دوه جملې ځای کړل شي .په غونډه کې ددې وړاندیز په مخالفت یو شمیر گډونکونکو لاسونه پورته کړل لومړي د سعودي عربستان نماینده د واحه بریمي موضوع چې د انگلستان سره یې لانجه درلوده مطرح کړه سردار محمد داود خان پرته له ځنډه څخه میکروفون د ځان خواته را کش کړ. او په لوړ آواز یې وویل : (که چیرې مخکنۍ پریکړه ما تیږي په هغه صورت کې د پښتونستان مسئله چې د اته میلونه انسانانو سر نویشت سره تړاو لري له بلې هرې موضوع څخه اړینه او مهمه ده بایدد لومړیتوب حق ورکړل شي ، زه په هیڅ ډول داسې یوه استثنا قبلولې نه شم .) ۲۳ ـ م م ۱۴۱ او ۱۴۲

د سردار محمد داود خان وینا په غونډه کې سخت انعکاس وکړ د یوگوسلاویا د بهرنیو چارو وزیر پوپو ویچ د سید قاسم رښتیا په غوږ کې وویل چې مارشال ټیټو هیله لري چې جناب صدراعظم صاحب بله موضوع را پیدا نه کړي ،مونږ به کوښښ وکړو چې موضوع دده دمیل سره سم حل کړو دایې وویل او د تالار هغې خواته چې هلته د اندونیزیا جمهور رئیس سوکارنو دنهرو او د گانا جمهور رئیس نگروما وو حرکت وکړ. پوپوویچ لومړې د نگرو په غوږونو کې پټې خبرې وکړې . دغو دواړو د مارشال ټیټو وړاندیز سووکارنو ته ورساوه هغه موافقه وکړه . وروسته سوکارنو د غونډې د رئیس د لبنان صدراعظم صاحب سلام څخه اجازه واخسته په لوړ اواز یې وویل :د غونډې ډیر گډونکي زما د وړاندیز سره موافقه نه لري پس زه خپل وړاندیز

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببرته اخلم . چې دا اعلان د گډونکونو له خوا په چکچکو سره بدرگه شو اما سردارمحمد داود خان همغسي عصبي و. دم په دم به يې سگرت څکول . ۲۳ـ م ۱۴۲

د اعلاميې متن غونډې ته را ورسېد پر ځينو مادو لکه واشنگټن او مسکو ته د هيئتونو لېږل وو د کنفرانس د پرېکړې د اعلانولو مخکې. سوکارنو د اندونيزيا جمهور رئيس په خپل ځان واشنگټن ته د هئيت د رئيس په توگه کانديد کړ . مگر د هند صدراعظم جواهر لعل نهرو مسکو ته د هيئت د رئيس په توگه د خلکو له خوا و ټاکل شو .بالاخره اعلاميه لاسليك او غونډه د سهار په ۳ بجو پاي ته ورسيده . سردارمحمد داود خان د غونډې له پاي ته رسېدو دری ساعته وروسته د سهار شپږ بجې له بلگراد څخه د کابل په لور حرکت وکړ . ددې وارخطايي علت هغه اولتيما توم و چې ده يوه اونۍ مخکې د ۱۹۶۱ د اگست په ۳۱ نېټه د افغانستا ن دحکومت له خوا پاکستان ته د قونسلگريو د بند بدو په اړه ورکړی و. د هغه ضرب الاجل وخت په همدغه ورځ (۱۹۶۱ز کال د سپټمبر په شپږمه نېټه) پوره کېده. سردارمحمد داود خان غوښتل چــــې په هــــمدې ورځ کابــــل تـــــه را ورسېږي ۲۳ -م: ۱۴۲

د غونډې د پای ته رسېد و وروسته سوکارنو غوښتل چې دداودخان سره پخلا شي . مگر کله چې سوکارنو ده ته نږدې شو داود خان بل پلو ته حرکت وکړ او د ځان سره يې وويل . (بي شحصيته انسان) څو ورځي مخکې جمال ناصر ته بد ويلې اوس هره لحظه د هغه په مقابل کې لاس په نامه ولاړ دی ، هيله نه لرم چې له داسي انسانانو سره مخامخ شم .)) ۲۳ــ -م ۱۴۳

سردار محمد داودخان په دې کنفرانس کې مثبت نقش ولوباوه . ښاغلی داودخان د افغانستان د ناپېلتوب په اړه ۱۳۵۴ لمريز کال د مېزان په ۱۹ نېټه د ترکيې خبر نگار سره په مرکه کي وويل :((په دې کې شك نشته چې مونږ د سولي غوښتونکي يو هيله لرو چې د نړۍ د ټولو هېوادونو سره دوستانه او صميمي اړيکي ولرو.افغانستان يو ناپېيلی او بې طرفه هېواد دی .مگر د ټولو مسئلو په اړه مونږ بې طرفه او بې تفاوته نه يو . ځکه د افغانستان بې طرفي يوه فعاله او پر آزاد قضاوت باندې ولاړه بې طرفي ده ۴ ـ م: ۲۵۴

همدارنگه نومو ړې په ۱۳۵۵ لمريز کال د جمهوريت د دريمي کاليزي د نمانځلو پرمهال بيا هم د افغانستان په ناپېيلتوب ټينگار وکړ او و يې ويل : ((افغانستان د

(c) ketabton.com: The Digital Library

دریمې نړۍ هېوادونو له جملې څخه یو ناپېیلي هېواد دې. د سیمې او نړۍ هېوادونو کلونه کلونه د نړیوال امپر یا لیزم د استعمار تر اغېزې لاندې ډېر زیا نونه ګاللي دي. مګر نن د غفلت له خو به و یښ شوي چې اوس دنړۍ ددغه بدلون په خاطر یوه نوي نهضت تـه اړتیـا لـري او پـه دې عصـر کـې د دغـه نهضـت اغیـزه د پام وړ ده.)) ۴۱م: ۳۵۵

سردارمحمد داود خان مخکې له دې چې د ناپېیلو هېوادونو کنفرانس کې د ګډون له پاره د سرېلانکا پایتحت کولمبو ته ولاړ شي د ناپېیلتوب د غورځنګ په بې طرفۍ باندې یې ټینګار وکړ او دمصري خبر نګار جمیل عارف د دې پوښتنې په ځواب کې چې رومانیا د ناپېیلتوب د غورځنګ غړیتوب تر لاسه کولاي شي وویل: ((هغه اساسنامه چې په بلګراد کې تصویب شوې په دې اړه واضح ده چې ددې نهضت دروازې د هغو هېوادونو پر مخ تړلې دي چې د یو نظامي پیمان غړي وي. رومانیا هم د وارسا د نظامي پیمان غړې دی ددې هېواد منل غیري ممکن او غیري معقول کار دی.))۷ -م۲۵

د نا پېیلو هېوادونو د کولمبو(سرېلانکا) په کنفرانس کې د جمهور رئیس ،صدراعظم او د بهرنیو چارو وزیر په توګه د سردارمحمد داود خان ګډون حتمي وه. ددې هیئت غړي عبارت وو له: سردارمحمد داود خان د هیئت مشر ،وحید عبدا لله د بهرنیو چارو د وزارت معین ، عبدالرحمن پژواك په نوي ډهلي کې د افغانستان لوی سفیر ،حمیدالله د سوداګرۍ وزارت معین ، وفي الله سمیعي د معارف وزارت دوهم معین او عبدالصمد غوث د بهرنیو چارو وزارت د سیاسي چارو عمومي مدیر د غړو په توګه ملګري وو .د نوي ډهلي په هوایي ډګر کې لـه لنډ تم کېدو وروسته افغاني هیئت د ۱۳۵۵ لمریز کال د اسد په ۲۴ نېټه د ناپېیلو هېوادونود مشرانو په غونډه کې د ګډون له پاره د سیرېلانکا پاي تخت کو لمبو ته ورسېد. ۷-م۲۵۷

داود خـان پـه کنفـرانس کـې وینـا وکـړه او افغانسـتان یـې د نـاپېلیتوب غورځنګ لـه بنسټ ایښـودونکو څخـه وګڼـه او پـه دواړو نړیوالـو جګـړو کـې یـې دافغانستان د بې طرفۍ غوره مثال ورکړ. او دناپېلو هیوادو تر مېنځ په یووالي او همکارۍ باندې یې ټینګار وکړ ده په ښکاره ډول د پښتونستان مسئله یاده نه کړه بیا هم ده په خپله وینا کې ځینې مسایلو ته اشاره وکړه او د پښتونستان مسئله یې

(c) ketabton.com: The Digital Library

تائید کړه ده وویل : «د افغانستان سیاست د ناپېلیتوب ، دوستۍ او نړیوالي سولې په اصولو ټینګ دی . خو زمونږ بې طرفي د نړیوالو مسایلو څخه د استعفا په معنی نه ده بلکه یو فعال او مثبت سیاست دی، دغه سیاست د تجاوز، د نورو سیمو د نیولو د خلکو د حقوقو د پایمالولو او ملي حاکمیت د له مینځه وړلو سره نه پخلا کیدونکی سیاست دی اوددنیا په هیڅ برخه کې دا ډول سیاست نه مني » ۷ـ م م ۲۵۷او۲۵۸

سردارمحمد داود خان د ناپېیلتوب د غورځنګ کلك پلوی او دې اصولو ته تر اخره وفادار پاتې شو .دی هیڅ کله هم د نړیوالو ځواکونو تر اغېزې لاندې را نه غی. نوموړی د صدارت او ریاست جمهوري پر مهال د ناپېلیتوب غورځنګ ته وفادار و. هغه په دې اند و چې ددریمې نړۍ هېوادونه د خپل کلتوري او ملي فرهنګ په رڼا کې د شرق اوغرب له پیروي پرته د پر مختګ او تکامل لاره طی کړې ده . دخپلې واکمني پر مهال د شوروي اتحاد مشر بریژنف سره په کورنیو چارو کې د مداخلې په اړه کلك لفظي ټکر وکړ . اوخپل سفر یې نیمګړې پرېښود. داودخان د امریکا او شوروي تر مېنځ د تعادل پلوي وه . غوښتل یې چې له دواړو هېوادو څخه مرسته تر لاسه کړي او دخپل هېواد په پر مختګ کې ترې ګټه واخلي.

ـ بهرنیو هېوادونو ته د سفر موخې او پایلې:

اسلامي هېوادونو ته د جمهور رئیس سردار محمد داودخان سفر کومه بېړه نه وه . بلکې هغه غوښتل چې په اوه کلن اقتصادي پلان کې د شوروي اتحاد مرستندویه انحصاري سر چینې لږې شي او دهیواد شمالي برخې چې د ډېرو کلونو له پاره د شوروي اتحاد پروژو ته په انحصارې ډول ځانګړې شوې وې خلاصې کړې .دغو اسلامي هېوادونو مخکې هم د نوموړي پر مختیایي ،اقتصادي پلان په تطبیق کې د مرستو ژمنې کړې وې . محمد داود خان غوښتل چې د نویو اړیکو د ټینګښت په خوا کې له دغو هېوادونو څخه د خپل ځان او دولت لخوا امننه هم وکړي. ۳۲ـ م م ۱۲۰ او۱۲۱

سردارمحمد داود خان دجمهوریت په ټوله دوره کې د اقتصادي منابعو پراختیا، خپل استقلال ، داسلامي او ناپېیلي هویت دبقا او ساتني په خاطر هڅه کوله چې د بې طرفو او اسلامي هېوادونو څخه مرستې تر لاسه کړي. ده د همدې

(c) ketabton.com: The Digital Library

موخې له پاره د ۱۹۷۴ زکال د جولاي په میاشت کې سردارمحمد نعیم او وحید عبدالله ایران ، عراق، لیبیا ، الجزایر، مصر، سعودي عربستان او کویټ ته واستول .دغو ټولو هېوادونو له دوې سره د صمیمانه سیاسي اړیکو د ټینګولو او اقتصادي مرستو وعدې وکړې ، او دا چې افغانستان خپل استقلال ،اسلامي او ناپېیلي هویت ساتلې دی د پورتنیو هېوادونو د ستاینې وړ وګرځید .همدارنګه سردار محمد داودخان هم د۱۹۷۵ زکال په اپریل کې تهران ته سفر وکړ چې د ایران دولت د دې سفر په دوران کې د اوه کلن پلان د تطبیق له پاره افغانستان ته د دووبېلونو ډالر پور ورکولو موافقه وکړه.۳۷ م م: ۱۷۲او ۱۷۷)

سردارمحمد داودخان په ۱۹۷۴ زکال مسکو ته سفر وکړ خو په همدغه کال (۱۹۷۴زکال اکتوبر) د شوروي اتحاد د دفاع د وزارت مرستیال مارشال موسکونیکو کابل ته رسمي سفر وکړ. دی پخوا د یو شمېر هیوادونو سره محمد داودخان مخکې د خپل صدارت پر مهال هم د یپلوماتیکې اړیکې ټینګې کړې وې چې د جمهوریت په دوره کې هم د همدغو هیوادو سره دده اړیکې ښې وې د چین له هیواد سره پر۱۹۵۵ (۱۳۳۴المریز کال) دیپلوماتیکي اړیکې ټېنګې وې او په ۱۹۶۰زکال د دواړو هیوادونو تر مینځ د نه لاس وهنې اود توکو واردولو تړون هم لاسلیک شو .په ۱۹۵۸ ز کال کې د رومانیا او مجارستان سره دیپلوماتیکې اړیکې او د المان سره سوداګریزې اړیکې ټینګې او همدارنګه د افغانستان او پولینډ ترمینځ د فرهنګي همکارۍ تړون لاسلیک او دچکوسلواکیا له خوا مرستې هم زیاتې شوې .۲۱-م ۳۴۷

په ۱۹۸۵ زکال پاکستان سره د افغانستان په ګټه یو ترانزیتي تړون لاسلیک او په همدې (۱۹۵۸)کال فدرالي المان (المان غرب) نماینده ګې فعال ،او دافغانستان او المان ترمینځ د اقتصادي او تخنیکي همکاریو تړونونه لاسلیک شول. دغه راز په ۱۹۵۹ زکال دفرانسې او افغانستان ، په ۱۹۶۰ زکال د افغانستان او ایټالیا ،په ۱۹۲۲ز کال د ایران او افغانستان له لارې دسوداګریزو مالونو د راوړلو تړون لاسلیک شو .۲۱_م ۳۴۷

سردارمحمد داود خان په دې بریالی شو چې دده دولتي لوړ پوړي چارواکي او دې په خپله ځینو هیوادونو ته سفر وکړي تر څو د خپل بهرني سیاست موازنه وساتي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د همدې سياست په پايله کې سردار محمد نعيم د امريکا په بلنه په ۱۹۷۶ زکال امريکا ته سفر وکړ . تر څو د نشه يي توکو د نه کرلو په اړه د هغه هيواد ذيصلاح مقاماتو سره خبرې وکړي . خو افغانستان له دې مخکې د امريکا د کانگرس په غوښتنه په ۱۹۴۷ زکال کې د کوکنارو د نه کرلو اعلان کړی و ، خو بزګرو د ځمکې د لږوالي له امله د کوکنارو له کرلو پرته بله چاره نه درلوده . دغه مهال يو شمېر هيوادونه د جرمني او امريکا په شمول د ملګروملتو موسسي ته پېسې ورکړې چې د افغانستان پوليس پرې تقويه کړي تر څو هغوې د کوکنارو د کرلو مخه ونيسي . دافغانستان دولت هم د بهرنيو چارو په وزارت کې يوه څانگه پرانيسته چې د کوکنارو د کرنې دمخنيوي لارې چارې ولټوي . په دې اړه يو څه پرمختګ وشو . خو د ۱۹۷۸ زکال د ثور د اوومې نېټې د بدلون وروسته د امريکا او افغانستان تر مينځ اړيکې خرابې شوې. ۴۲ م م: ۱۳۴او۱۳۵

سردارمحمد داود خان په دې سفرونو کې چې دده او دده د دولتي د لوړپوړو چارواکو له خوا سرته ورسيدل و توانيده چې د امريکا او شوروي اتحاد ترمينځ په بهرني سياست کې انډول (موازنه) وساتي او له اسلامي هيوادونو څخه د مرستې د ترلاسه کولو په مټ د شوروي اتحاد نفوذ د افغانستان په اقتصادي چارو کې يو څه کمزوری کړي . په ۱۹۷۶ز کال کې د امريکايانو لوړ پوړي چارواکې ، کسينجر کابل ته راغی او د افغانستان د ناپييلتوب په اړه يې د خپل دولت خوښي ښکاره او د مرستو وعده هم وکړه د عربي هېوادونو لخوا مرستو داود خان په خپل ناپييلي سياست باندې باوري کړ. خوده د خپل هيواد پرمختګ د نورو هيوادونو له نفوذ پرته غوښته او تل يې هڅه کوله چې دغه مرستې دبهرنيانو له نفوذ پرته تر لاسه کړي . نوموړي دهمدې موخې له پاره د واکمنۍ په اخرو وختونو کې يو شمير اسلامي او عربي هيوادونو ته سفر وکړاو دليونيد برژنيف يوه سرزوره خبره (د افغانستان په شمال کې د لويديځوهيوادونود انجينرانوپر استخداملو باندې انتقاد) د بريژنيف سره خبرې بس او خپل سفر يې نيمګړی پريښود چې دده دا عمل دده داسقلاليت او خپلواکی ښکارندوي ده . هغه د هيڅا امر او نفوذ نشو زغملي او هيڅاته د هيواد په کورنيو چارو کې د لاس وهنې اجازه نه ورکوله . د اسقلا ليت او خپلواکی ښکارندوي ده. سردارمحمد داود خان د هيڅ هيواد نفوذ او په کورنيو چارو کی

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاس وهنه نشو زغملي. نوموړي تر اخره ناپېيلي پاتی شو او په نړیوالو نظامي ترنونو کې یې ګډون ونه کړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اقتصادي کړنلاره

ـ له بهرنیو هېوادونو څخه دقرضې اخېستل .

سردار محمد داود خان غوښتل چې د شوروي اتحاد له انحصار څخه د خلاصون له پاره ځانته یوه بله لاره پیدا کړي ، په دي نیت یې اسلامي هیوادونو ته سفر وکړ او د ایران سره یې په ۱۹۲۵ز کال یواقتصادي تړون لاس لیک کړ . داود خان په هغه لار تلل غوښتل چې نه شوروي اتحاد غوښتل اونه امریکا ، ایران هم د خپل فرهنګ او نفوذ د پراختیا په فکر کې و . سردار محمد داود خان د ایران دې موخې ته په اشارې سره وویل : ((ما از ایران تقاضای کمک نکردیم ، ولی اګر اعلیحضرت پادشاه ایران که الان تصمیم ګرفتند به افغانستان کمک کند . با کمال میل مې پزیریم و البته مي دانیم که این کمک ها بدون شرط است منظورم این که فشار به صورتی نبوده که وادار کند دولت افغانستان را که مطالبی را بپزیرد ....)) ۲۸ م م ۱۸۹ او ۱۹۱

داود خان د ایران د دولت په موخه هم پوهېده خو د ایران د دولت نفوذ او انحصار یې هم نه مانه . نوموړی د شوروي اتحاد پر ځای د نورو زېرمو د پیدا کولو په لټه کې و تر څو د هیواد په پرمختګ کې یې تري ګټه واخلي . ځکه ایران د دوو بیلیونو ډالروپټلیو غزولو او بندر عباس او نورو لارو څخه د افغانی مالونو د صادرولو او وارودلو وعده هم کړي وه په دې مرستو کې د هغه هېواد هدف نغښتی وه . د امریکا متحد ایالاتو زیاته علاقه نه ښودله ځکه افغانستان یې د شوروي اتحاد یوه سپوږمی بلله او د پاکستان سره د اختلاف په اساس چي افغانستان ته یې ښه نه لیدل.[۳۳ م ۲۳۹] خو بیاهم د شوروي اتحاد (د مسکو د کرښې ضد دولتونو او د هغوي په سر کې د امریکا متحد ایالاتو له پیل څخه کوښښ کا وه چې داود خان له شوروي اتحاد څخه لري کړي . افغانستان ته یې د اقتصادي مرستو وعدي ورکړې ولی امریکا ژمنه کړې وه چې د خپلو مادي او تخنیکی مرستو په خواکی به عربي هیوادونو هم وهڅوي چې د افغانستان په اقتصادي پرمختګ کی مرسته وکړي . دلته د امریکی او ځینو هیوادونو د مرستو څخه د بیلګی په توګه یادونه کوو .

د امریکا د تعلمیی چارو په برخه کی د کابل پوهنتون د انجینری ، کرنی او ښوونې او روزنې لـه پوهنځیو سره د ۱۳۵۲ لمریز کال دلیندی په ۱۸ نېټه د دری میلنو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډالرو د مرستې وعده وکړه . او د همدي کال د حوت په اتمه نيټه يې د ديموگرافی ، راهنماي خانواده او د صحيی وزارت د احصائې د پروگرام سره يو ميلون او ديرش زره ډالرو مرسته وکړه . دغه تړون د معارف د وزارت د معين علی محمد خرم او د امريکا د سفيرتيودرو ايلوت ترمينځ لاس ليک شو .او د ځمکې د لاندينو منابعو د لټون له پاره يې هم په همدې (١٣٥٢ ل)کال د (١٢٥) زره ميلونو ډالرو د مرستی وعده وکړه.په (١٣٥٣) لمريز کال کی د تعليمی نصاب د چارو له پاره (٨١٩) زره ډالرو د مرستی وعده وکړه . د چين هېواد په کندهار کې د (٢٥٢) بستريز روغتون تړون لاس ليک کړ د کاناډا هېواد د ١٣٥٣ لمريز کال د ثور په (٧) نيټه يو بال تياره باختر افغان الوتنې ته داضافی سامان سره د نهه (٩) سوه زرو ډالرو په قيمت ور کړه. د چين هېواد د ټوکر اوبدلو او کاغذونو د توليد د فابريکو د جوړولو تړون د ١٣٥٥ لمريز کال د سنبلی په مياشت کې لاس ليک کړ ...

د امريکا د کمپنيو (فولر فشين باخ او مان انټرنشنل) په کندهار کې د سمنټوو د فابريکی د جوړولو تړون لاس ليک کړ . البته بودجه يې د ايران له قرضی څخه وه په ١٣٥٥ لمريز کال د اسيا پرمختيايی بانک د (١۴) څوارلس ميلونو ډالرو د قرضی وعده ورکړه . په همدې کال جاپان د تلويزون د جوړلو له پاره (۵) پنځه سوه ميلونو ډالرو مرسته وکړه . او د عراق سره هم سوداگريز تړون لاس ليک شو .د ١٣٥٥ لمريز کال د جدي په ١٩ نېټه په واشنگټن کی د افغانستان لوی سفير عبدالله ملکيار د نړيوال بانک سره د کرنی دښوونځيو جوړولو له پاره د (٢) شپږ ميلونه ډالروو مرستې تړون لاس ليک کړ .

د انگلستان هيواد (٢) شپږ ميلونه سترلنگ پونډ بلا عوضه مرسته وکړه اسلامی بانک هم د (٢) شپږ ميلونو ډالرو دمرستی وعده وکړه د المان فدرالی جمهوريت دلس ميلونو مارکو قرضی ورکولو اعلان وکړ .

کاناډا لس زره ډالر بلاعوض کومک وکړ او استراليا د بادغيس ، جوزجان او فارياب ولايتونو کې د اقتصادی ، مالداري پروژوو ، مسلخ او وريو مينځلو د فابريکو د جوړلو اعلان وکړ [٢١ـ مم ۵٧۵ ـ۵٧٧] دا هغه مرستی وي چی د شوروي د اقتصادي نفوذ د کميدو په خاطر د پورتنيو هيوادونو لخوا افغانستان سره کيدلي يي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سردار محمد داود په خپله نشنلست افغان او سوچه مسلمان و ده چپی عناصر (کمونستان) په دي تورن کړل چې کمونستانو ته کمونیزم له افغانی نشنلیزم څخه لوړ او د شوروي اتحاد گټې د افغانستان له گټو څخه ورته ډیری مهمی وی له دولت څخه د کمونستانوله ویستلو وروسته په ۱۹۷۷ز کال کې یې عربی هیوادو او ایران ته سفر وکړ چې د شوروي اتحاد پر ځای د افغانستان د پرمختگ له پاره د هغوي له مالي زیرمو څخه استفاده وکړی.۵۰ م ۱۸۲

د سردار محمد داود خان اخرنیو سفرونو شوروي اتحاد اندیښمن کړ او د هغه هیواد امنیتی سازمان کې جی بې په دي اړه ډیره نگران وه نوموړی یې ایران او عربی نړې حتی لویدیځ ته په نږدی کېدو متهم کا وه خو اولس مشر سردار محمد داود ددي له پاره چې د شوروي اتحاد اندیښنه کمه شی د شوروي اتحاد په بلنه د ۱۹۷۷ زکال په اپریل کې مسکو ته لاړ په دغه سفر کې شوروي اتحاد حکومت افغانستان ته د ۴۳۷ میلونو ډالرو اعتبار منلی و په ۱۹۷۲ ز کال کې د دواړوهیوادو ترمینځ د سوداگری داسي قرارداد هم لاس لیک شوی وو چې د دواړو هیوادوو تر مینځ د سوداگری حجم ډیر شی او تر ۱۹۸۰ز کال پور ی شپیته سلني ته ورسیږي د همدغه کال (۱۹۷۷ ز) کال تر سپتمبر پوری په افغانستان کي د شورویانو شتون د هر بل هیواد تر ماهرانو اومتخصصانو څخه ډیر وه. خو محمد داود په افغانستان کی د شوروی ماهرانو له ډیر شتون څخه هم اندیښنه کی و. تر خپلی کودتاه وروسته د دفاع وزارت د څانگو د مشرانو په یوي غونډه کی ویلی و چې ((از تعداد مشاورین نظامی شوروي کاسته شود اصرار مینمود که کار ها بدست صاحب منصبان افغانی سپرده شود ۰۰۰)) ۴۲ م م۱۰۳او ۱۰۴

داود خان هڅه کوله چې د نړۍ د هیوادونو په مینځ کی خپل اسلامی ناپېیلی هویت وساتي او د هیچا فکري ،اقتصادي او نظامي تسلط ته یې غاړه نه ایښودله دده هیله دا وه چې افغانستان ډیر ژر پرمختگ وکړې او په نړیوالو اړیکو کی بی طرفه او ناپېیلی پاتې شي . دده په اند او هڅو ، ټول پوهیدل خو د سیمې هېوادونه په تیره بیا امریکا او شوروي د خپلو گټو په لټه کې وو ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ داوه کلن پرمختیایي پلان طرحه او عملي کول :

د هېواد په اقتصاد کې بحراني وضعې او نړیوال اقتصادي حالت ته په کتنه ، دهېواد د اقتصادي ،ټولنیز پرمختګ او د خلکو دژوند د سطحې لوړولو په خاطر لومړنی پنځه کلن اقتصادي پلان د ۱۳۳۵ لمریز کال د میزان په میاشت کې چې ۱۹۵۶ ز کال ه سپټمبر سره سمون لري د سردارمحمد داودخان د صدارت پرمهال ترتیب او تطبیق شو دا پلان د ۱۳۴۰ ل - ۱۹۶۱ ز-اګست پورې دوام وکړ .(۹ م:۱۰۴)

۱۳۳۵ لمریز کال دافغانستان د اقتصاد په تاریخ کې د اهمیت وړکال و. ځکه د هېواد اقتصاد په سیمه ایزه کچه سکتوري او اقتصاد خواته رهبري کړ. د لومړي اقتصادي پلان د جوړېدو(۱۳۳۵ لمریز کال) پرمهال په افغانستان کې (۲۷) بابه لیسې اومنځني ښوونځي موجود وو، خو ددې پلان د ختمېدو مخکې (۱۳۴۰ل) کال په افغانستان کې د لیسو او منځنیو ښوونځیو شمېر ۱۴۳۲ بابو ته ورسید . په دې پلان کې د معارف پراختیا ته ځانګړې پاملرنه شوې وه .(۱۳ م۱۳۴)

دویم پنځه کلن اقتصادي پلان چې په ۱۳۴۱ لمریز کال ترتیب او ۱۳۴۵ لمریز کال پورې دوام وکړ، دا پلان زیاتره په بهرنیو منابعو او پورونو ډډه لګوله . ددې پلان پیشبیني شوې پانګه ۹۱،۵۸۹ میلونه ډالره وه .چې پکې (۲۳۰) میلونه ډالره د شوروي اتحاد ، ۲،۸۲ میلونه د امریکا متحده ایالاتو ، ۴،۳۱ میلونه ډالره لویدیځ المان ، ۸،۳ میلونه ډالره چکسولواکیا ، (۵) میلونه ډالره د ملګرو ملتونو دموسسې لخوا ورته برابر شوي وو. چې له دې جملې څخه ۲۱۸ میلونه ډالره پور او ۵،۱۳٤ میلون ډالره د وړیا مرستې په شکل ورکړل شوي وو. ددې پلان د تمویل دریمه منبع بهرني استملاکي مواد چې ټول ۸،۵۵ میلونه افغانیو جوړ وله . له دې جملې ۲۹۰۹

(c) ketabton.com: The Digital Library

میلونه افغانۍ د امریکا د متحده ایالاتو او فدرالي المان لخوا د مرستې او پور په بڼه برابریدلې . (۹م:۱۱۲او۱۱۷)

په دویم پلان کې مو اصلاتي کړښوته د لمړیتوب حق ور کړل شوی و . دریم پنځه کلان پلان چې (۱۳۴۲ تر ۱۳۵۰ ل) کال پورې دوام وکړ عمده موخې یې د طبعي منابعو فعالول ، د کرنیزو او صنعتي تولیداتود زیاتوالی په اساس د خلکو د ژوند د سطحې لوړوالي د تولنیزو خدمتونو عامول او د عوایدو عادلانه وېش ، د تادیاتو د بیلانس د وضیعتي بهبود ، د دولتي او خصوصي پانګو هڅول ، او د اقتصاد استقرار و ، د دې پلان توپیر د مخکینو د وو پلانونو سره دا و چې په دې پلان کې انکشافي پروژو ته د زیر بنایي پروژو په پرتله زیاته پاملرنه شوې وه (۹م ـ ۱۲۸)

د دې پلان موخې په لاندې شا خصونو کې ښودلای شو .

۱ : د یو پراخ پرمختیایي پروګرام پلي کول .

۲ : د کوچینو صنایعو اود ارترقي موادو د ایجاد او د تولید چټک پرمختګ.

۳ : د نفت وګاز ، کانونو ، او د ځمکې لاندې اوبو جیولوجیکې لټون ادامه .

۴: د ګازو د ایستلو پیل د طلا او بیریلو د کانونو سروې .

۵ : په ولایتونو کې څښاک د اوبو د شبکو جوړول .

۶: په لومړنی ، منځنی ، ثانوي او عالي کچه د معارف پرمختیا ، او د کارګرانو او متخصیصینو تربیه .

۷ : د روغتونونو او نورو خدماتي موسسو جوړول (۲۱:م ۳۲۲)

په دریم اقتصادي پلان کې د (۳۳) ملیاردو افغانیو د پانګې اچونې وړاندوینه شوې وه چې دوه ملیارده افغانی یکې د خصوصي پانګې ونډه وه . په دریم پلان کې د دویم پلان په نسبت په بهرنیو پورونو کې لږوالی راغلی و.د ډیر تاکید سره سره چې په دې پلان کې بایدد زیر بنایي پروژو پر ځای هغه پروژې چې ژر یې حاصل ورکاوه تطبیق شوې وای خو دا پروګرام عملي نه شو دصنعت او کانونو انکشاف په دو یم قدم کې ځای ونیو . د دولتي عوایدو لوړوالی تطبیق نه شو ولې دا پلان د مخکنیو دواړو پلانو څخه د موخو په طرحه او د ستونزو د حل د لارو د په روښانولو کې بشپړ شفاف و (۹-م ۱۳۰)

(c) ketabton.com: The Digital Library

له څلورم پلان (۱۳۵۱-۱۳۵۵ل) څخه ۱۲ کاله مخکې دهیواد پرمختیایي پروګرامونو منظم شکل نه درلود په غیر منظم ډول د هیواد په یوه او بله څنډه کې پرمخ بیول کېدل. د ۱۳۳۵ لمریز کال څخه را په دیخوا اقتصادي او ټولنیز فعالیتونه اقتصادي پلانونو کې تنظیم شول. څلورم اقتصادي او ټولنیز پلان باید په ۱۳۵۱ لمریز کال کې تطبیق شوی وای خو د ځینو ستونزو له کبله عملي نه شو. بیا هم په دغو (۱۲) کالونو کې د(۵۳) میلیاردو افغانیو په ارزش د پنځه کلنو اقتصادي پلانونو (۱۳۳۵-۱۳۵۱ل) په ترځ کې د ترانسپورت ،مواصلاتو، اوبو لګولو ،انرژي، صنعت او معارف په برخه کې ځینې پروژې عملي شوې خو دغه پلانونه په زیاته اندازه د بهرنیو مرستو او پورونو پواسطه تمویل شوي وو. په داخل کې په تېره بیا په بشري قوت کې ځانګړي تغیر رانه غي .دڅلورم پنځه کلن اقتصادي پلان تطبیق چې د (۱۳۵۱-۱۳۵۵) کلونو له پاره په نظر کې نیول شوی و، دداخلي او خارجي ناوړو سیاسي ،اقتصادي شرایطو له امله تطبیق نه شو. ځکه یو طرف ته تمویل کونکي منابع ثابتې نه وي. پارلمان هم دا پلان تائید نه کړ. بله غټه سیاسي پېښه په ۱۳۵۲ لمریز کال د داودخان کودتاه وه چې سیاسي نظام یې بدل او اقتصادي پالیسي هم بدلون وموند. د سردار محمد داود خان د واکمنۍ پر مهال د ۱۳۵۴ لمریز کال تر پایه پورې ټول دولتي مصارف د کلني مصرف په اساس پیشبیني او سنجول کیدل. چې په دې څلورو کلونو کې ټول پرمختیایي مصارف ۴، ۱۹۷۵ میلونه افغانیو ته رسیدل چې یوه اندازه یې د بهرنیو قرضو څخه پوره کیدل (۹_م ۱۴۴)

په ۱۳۵۲ لمریز کال کې د نوي رژیم په مینځ ته راتګ سره ۱۳۵۲د ، ۱۳۵۳ ، او ۱۳۵۴ لمریزکلونو پرمختیایي مصارف په کلنی اندازه پیشبیني او اجرا کیدل خو د (۱۳۵۵) لمریز کال په لومړیو کې یو اووه کلن اقتصادي پلان مطرح شو. نوموړی پلان د کاغذ پر مخ له مخکنیو پلانونو څخه معقول او مکمل و ځکه په دې پلان کې له نمایشي پروژو څخه صرف نظرشوې و،او تمویل کوونکې منابع یې موثقې او ډاډ ورو وي خو ددې پلان طبیق په دولتي اداره کې د پلان د تطبیق اداري ناتوانې او له حده څخه زیاته اندازه په بهرنیو قرضو او مرستو باندې اتکا دنوموړی پلان تطبیق له ستونزو سره مخ کړی و مخکې له دې اوه کلن پلان څخه په بهرنیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورونو اتکاء ۴۵ فیصده خو ددې پلان پرمهال دغه اتکاء(۲۲) فیصدو ته لوړه شوه . لاندې جدول د اووه کلن پلان (۱۳۵۵_ ۱۳۶۱) تمویل کوونکې منابع څرگند وي .

تمویلونکی منابع	پانگه اچول په ملیارد افغانی	فیصدي
پورونه او پروژوې مرستې	۱۱۴، ۷۴	۶۶ %
د استهلاکي موادو پلورل	۱۱، ۹۲	۷ %
د داخلي بازارونو عواید	۳۴، ۷۸	۲۰ %
د مرکزي بانک قرضه	۱۲، ۹۸	۷۰ %

(۹_ م ۱۴۲)

په ټولنیز پرمختیایي پروژو کې صنعت ته د لومړیتوب حق ور کړل شوی و .د نوموړي پلان ټوله پیشبیني شوې پانگه ۴۳ ، ۱۷۴ ملیارده افغانی وه له هغې جملې څخه ۹ ، ۲۲ ملیارده ۱ ، ۳۲ فیصده صنعت ، کانونو او انرژۍ ته،۵، ۳۱ فیصده د مواصلاتو لپاره ۷ ،۲۴ فیصده د کرنې او اوبو لگولو چارو ته ، او ۲ فیصده یې ټولنیزو خدمتونوته ځانگړې شوې وه . د دې پلان موخې په لومړیو دوو کلونو یعنې ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ لمریز کلونو تطبیق شوې خو د۱۳۵۷ ل د ثورد بدلون له امله دا پلان بشپړ نه شو. . د دوو کلونو تولیدات یې په لاندې جدول کې ښودل شوي دي .

د ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ کلونو پرمختیایي لگښتونه او صنعتي تولیدات

تولیدات	پرمختیائي لگښت	په میلیون افغانی سره
نوم	۱۳۵۵ لمریز کال	۱۳۵۶ لمریز کال
کرنې او اوبو لگولو چارې	۳۵۰۷	۵۱۳۰
کانونه	۱۷۲۴	۱۳۲۷
صنعت	۲۸۲۰	۲۲۱۷
انرژي	۱۰۲۰	۱۷۲۸
ټولنیز خدمتونه	۱۷۸۹	۲۷۹۳
مواصلات	۲۹۲۵	۲۲۲۴
متفرقه	۱۲۲	۱۵۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

مجموعه	۱۴۰۲۷	۲۰۲۳۲
صنعتي تولیدات	۱۳۵۵کال	۱۳۵۲ کال
ــ بریښنا (۱ میلیون کیلواټ ساعت)	۲، ۹۲۵	
ــ طبیعي گاز ۱ میلیون متر مکعب	۲۵۴۲	۹ ، ۲۵۸۱
ــ خام نفت (ټن)	۱ ، ۵۲۹	۱ ، ۱۲۰۰۰
ــ د ډبرو سکاره (زار ټن)	۹ ، ۱۵۹	۷ ، ۱۷۲
ــ لاجورد (زر کیلوگرام	۴ ، ۷	۳ ، ۲
ــ مالگه (زر ټنه)	۷ ، ۷۲	۷ ، ۷۷
ــ کیمیاوي سره(زر ټنه)	۱ ، ۵۵	۲ ، ۹۹
ــ سمنټ (زر ټن)	۱ ، ۱۲۵	۰ ، ۱۵۰
ــ پلاستیکي بوټ (۱ میلون جوړه)	۱ ، ۴	۸ ، ۳
ــ چرمي بوټان (زر جوړه)	۲ ، ۳۳۲	۲ ، ۲۹۸
ــ مالوچ (زر ټنه)	۷ ، ۵۲	۱ ، ۴۷
ــ نخي تار (ټنه)	۳ ، ۱۰۵۹	۱۱۷۷
ــ نخي ټوکر (میلون متر)	۷ ، ۱۱۳	۸ ، ۷۲
ــ سنډي ټوکر (میلون متر)	۹ ، ۲۷	۷ ، ۲۹
ــ وړین ټوکر (زر متره)	۳۴۱	۴ ، ۳۴۷
ــ پوستکي (زر جلده)	۲ ،۱۹۵۹	۱ ، ۱۹۱۴
ــ بوره (زر ټنه)	۱ ، ۱۱	۱ ، ۱۱
ــ اوړه (زر ټنه)	۹ ،۵۷	۹ ، ۵۹
ــ غوړي (زر ټنه)	۱ ، ۱۰	۰ ، ۱۳
ــ صابون (ټن)	۲۹۰۰	۲۲۰۰

۹ م م ۱۴۷ او ۱۴۸

البته د ۱۳۵۵ لمریز کال د پرمختیایي لگښت له پاره (۸۸۸۰) افغانۍ او ۱۳۵۲ لمریز کال (۱۳۵۸۲) افغانۍ دبهرنیو هیوادونو د پروژو پورونو (قرضو پوا سطه مرسته شوې چې په ۱۳۵۲ لمریز کال کې بهرنۍ پور(۳۰۰) میلونه ډالرو ته رسیده چې له هغې جملې څخه ۷۱/۲ میلونه ډالره ایران ، ۶۳/۹میلونه ډالره شوروي اتحاد ، ۳۰، ۲میلونه ډالره دبین المللي بانک پرمختیایي اداري ۲۶،۳ د اسیا

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرمختیایي بانک ، ۱۷/۲ میلونه ډالره لویدیځ المان مرسته کړې وه.چې ۴۱% پانګه د ۱۳۵۶ لمریز کال په اوږدو کې د صنعت او انرژۍ په برخه کې مصرف شول . ۹- م۱۴۹

د۱۳۳۵ او ۱۳۵۲ کالونه په بهیر کې چې لومړی او دوهم اقتصادي پلانونوکې دپانګې زیاته برخه د زیر بنایي تاسیساتو په جوړولو کې لګه مواصلات (۲۵۰۰ کیلو متر سړک قیر شو) ، د نغلو، ماهیپراوکجکي د برېښنا بندونه جوړ شول .په ځینو ولایتونو کې حرارتي دستګاه ګانې هم جوړې شوې . په دریېم او څلورم پلان کې هغو پروژو ته زیاته پاملرنه وشوه چې ژر یې ثمره ورکوله .د خصوصي پانګې د هڅونې په خاطر په ۱۳۵۳ لمریز کال کې د پانګې اچولو قانون جوړشو .په هیواد کې یو شمیر کوچنۍ صنعتي فابریکې هم جوړې شوې . خو په پلانونوکې په بهرنیو قرضو باندې دمتکي پروژو په ټاکنه او پرمختګ کې یې یولړ ستونزې را منځته شوې وې خو بیا هم د نوموړو پلا نونو د جوړېدو او ترتیب په پایله کې دوه سوه وړې او غټې فابریکې جوړې شوې چې (۴۰) زره کارګرانو په کې کار کاوه .۹ـ م: ۱۵۰

په اووه کلن اقتصادي پلان کې لومړی د ښوونې او روزنې په ډګر کې لومړنیو ، منځنیو او دلیسه په کچه ښوونځیو جوړول، په هرات کې دیو پوهنتون تاسیس او دننګرهار پوهنتون پراختیا په پام کې نیول شوې وه. دیني مدرسې چې تر دغه مهاله په شخصي ډول د خلکوله خوا اداره کېدلې د پوهني وزارت پورې اړه ونیوه ،دسواد زده کړې کورسونه هم جوړ شول .که چیرې ددې اوه کلن پلان ټول مواد عملي شوی وای نو په پوره باور سره ویلی شو چې زمونږ په ټولنه کې به دخلکو د ژوند په سطحه کې بدلون راغلي وای.۳۲ـ م۱۸

سردارمحمد داود خان له پورتنیو یاد شویو هیوادو پرته له یو شمیر نورو هیوادونو څخه هم مرسته تر لاسه کړه . په ۱۳۵۵ لمریز کال یې د چکوسلواکیا څخه ۲۶، ۸ میلونه ډالره، او دیوګوسلاویا د انکارا شرکت له خوا د ٦٦٠، ۲۳۸ میلونو ډالرو په ارزش د ځینو فابریکو جوړولو وعده اخېستې وه . ۵ م: ۱۲۷

خو ښاغلي عبدالملک عبدالرحیم زي دمالیې پخواني وزیرد سردارمحمد داود خان د اوه کلن پلان په اړه ځانګړي نظر لري او په خپل کتاب ارمغان زندان کې لیکلي: ((سردارمحمد داودخان بطوریکه توازن بودجوی و پلان اقتصادي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مطروحه روی غرض شوم و براي خواسته هاي خود از بين برد و كشورا به بي توازني مالي و كساد بحران اقتصادي مواجه كرد .اين بار نيز از كودتاه تاريخي ۲۲ سرطان اش قدرت نمايي كرد . وان كار هاي رو بروه شدن مربوطه به دوره هاي پلان سوم و چهارم را باز برهم زد و كشور را به پيمانه وسيعتر به فساد اقتصادي و عدم توازن بودجوي و هم چنين فساد و بحران سياسي مواجه ساخت . چنانچه پلان هاي گذشته را يكسره ناديده گرفت وخودرا باهمه ناكامي هاي گذشته همچنان قانون شكني ها وظلم هائيكه كرده بود خير خواه جامعه معرفي كرده ، پلان دوره جمهوريت خود ساخته و نام نهاد خود را بنام پلان اول انكشاف هفت ساله اعلان كرد.

اين پلان كه باز هم بوسيله رئيس پلان سازي روسيه و هيئت معيتي وى تكميل گرديد ، حجم سر مايه گذاري سالانه (۳۳) ميليارد افغاني معرفي كرد . منجمله (۱۳) ميليارد ان را براي بودجه عادي .و (۲۰) ميليارد ان را جهت سر مايه گذاري بيان نمود .وي نه انكه (۱۰) ميليارد افغاني بودجه پيش از دور خود را به مصارف عادي بكار برد ،(۳) ميليارد ديگر افزونتر از ان را در مصارف عادي از طريق كريدت ها تمويل نمود .گويا روى اين محاسبات بيش از شصت فيصد بودجه عادي سردارمحمد داودخان قرضه داخلي و خارجي تمويل ميگرديد . اينكه در مخارج يكسال سر مايه گذاري ها را (۲۰) ميليارد افغاني معرفي كرده است ، نيز سخني است دور از حقيقت ، سردار محمد داودخان بدين مامور و عمل خود باز از يكسو جلو انكشاف كشور را گرفت از سوي ديگر اينكه به تدريج تلافي تمرينات گذشته دوره صدارت وي را ميكرد .بدين معني كه همه ساله بيش از سيزده ميليارد افغاني ثروت كشور را تمويل ارزوهاي خود در سكتور خدمات عادي به كار مي برد ، در مقابل در انكشاف اقتصادي،اجتماعي كشور (۲۰) ميليارد افغاني كه همه ساله در بودجه هاي خود مصرف و اعلان ميكرد . فقط دو ميليارد سرمايه گذاري كه ان هم بيشتر به كومك هاي بلاعوض منابع بين المللي و با كشور دوست متكي بوده ويا از قروض خارجي تمويل ميگرديد . باقي(۱۸) ميليارد افغاني وجود نداشت ونه سر مايه گذاري ان موضوع بحث ميباشد....)) ۳۰ م م ۱۴۷_۱۴۸

كله چې داود خان له مسكو څخه مايوسه شو .د غرب خواته يې مخه كړه خو بيا هم يې د خپل موقف په خاطرد لويديځ پر ځاى اسلامي هېوادونو يعنې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ايران، سعودي عربستان ،ترکيه، مصر او کويټ سره خپلې سياسي اړيکې ټينګې کړې . اوله دغو هيوادونو څخه يې د خپل اوه کلن پر مختيايي پلان د پروژو د تطبيق په خاطر د مالي کومکونود جلبولو په خاطر خپلو ديپلوماتيك اقدامات پيل کړل. په ۱۹۷۸(۱۳۵۷ل) کال په پيل کې کله چې د مسکوله پيښې يو کال تيريده دغو هيوادونو ته سفرونه وکړل . ۲۳ م ۴۳۹

د ښاغلي عبدالرحيم زي نظر يو اړ خيزه دی ځکه نوموړی مخکنې پلانونه تائيدوي او يوازې اوه کلن پلان چې دې پکې نه و ردوي . بل دا چې دا پلان دوه کاله تطبيق شو يو شمېر پروژې بشپړې شوې او کومې پروژي چې پاتې دي اوس ۱۳۸۸ کال د هماغه پلان پروژې د تطبيق په حال کې دي اوس هم دولت د داود خان د پلان پاتې او نيمګړې پروژې تکميلوي چې هره پروژه اوس هم ځانګړې اقتصادي ارزښت لرونکي ده. ددې پلان سياسي ارزښت په دې کې دې چې د نړۍ هيوادونو د سياسي اړيکو په پام کې نيولو سره مالي او اقتصادي مرسته کوله. شوروي اتحاد د ډيرې مالي او تخنيکي مرستې په اساس په افغانستان کې د سياسي نفوذ غوښتونکې وو . داود خان دهر هيواد له سياسي نفوذ سره مخالف و . کوښښ يې کاوه چې د نړۍ له ټولو هيوادونو خصوصا اسلامي هيوادونو څخه مرسته تر لاسه کړي نو ځکه يې د اسلامي هيوادونو همکارۍ ته ډير اهميت ورکاوه . د نوموړي دغه پلان هغه د سياسي ستونزو سره مخ کړ.

د سردار محمد داود خان ژوند ، شخصيت او تېر وتنې .

ـ شخصيت :

سر دار محمد داود خان د سردار محمد عزيز خان زوي په ۱۲۷۸ لمريز ۱۹۰۹ ز کال د کابل په ښار کې زيږدلې دی . د استقلال په ليسه کې زده کړه کوله چې په ۱۳۰۰ لمريز ۱۹۲۱ ز کال د محصلينو په لومړي ګروپ کې چې د ده د کاکا زامن محمد ظاهر او محمد طاهر هم ور سره د امان الله د واکمنۍ پر مهال د تحصيل لپاره پاريس ته ولاړل .

کله چې محمد نادر خان د امير حبيب الله خان کلکاني سره د مقابلې په خاطر افغانستان ته راغي ، سر دار محمد داود خان او محمد ظاهر شاه په پاريس کې پاتې شول او تحصيل ته يې ادامه ور کړه کابل ته له راتک وروسته

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکې له دې چې د نظامې زده کړې لپاره په عسکري لیسه کې شامل شي د لنډ وخت لپاره د بهرنیو چارو په وزارت کې د مامور په توګه مقرر شو . تر ۱۳۱۰ لمریز کال پورې ده ټولې ملکې او نظامې زده کړې پای ته ورسولې. ۷م۲۳او۲۴

نوموړي په ۱۳۱۱ لمریز کال د فرقه مشرۍ رتبې ته ترفیع وکړه . او مشرقي کې د عسکري قوماندان په توګه مقرر شو . او یو کال وروسته یې د مشرقي د اعلی حکومت مسئولیت هم په غاړه واخیست ، په ۱۳۱۳ لمریز کال یې د فرقه مشرۍ لومړۍ رتبې ته ترفیع وکړه او بیا د پاچا د فرمان په اساس د قندهار او فراه د عسکري حوزې د قوماندان او نائب الحکومه په توګه مقرر شو . په ۱۳۱۷ لمریزکال د دهم ځل لپاره مشرقي ته راغی خو دا ځل د رئیس تنظیمه او د مشرقي د ټولو عسکري قواو د قوماندان په حیث په دنده وګومارل شو . د ۱۳۱۸ لمریز کال د زمري په میاشت کې سردار محمد داود خان د قوای مرکز او عسکري مکتب د قوماندان په توګه مقرر شو . په ۱۳۲۵ لمریز کال کې چې ۳۸ کلن و د خپل تره شاه محمود خان لخوا د دفاع د وزیر په حیث مقرر شو . یو کال یې له دندې څخه نه وتېر شوي چې په ۱۳۲۵ ل (۱۹۴۸ ز کال) په پاریس کې د سفیر په توګه فرانسې ته ولاړ . مګر هلته ډېر پاتې نه شو او د ۱۳۲۸ ل کال د لړم په میاشت (۱۹۵۰ ز) کې بېرته کابل ته راغی او د دوهم ځل لپاره د دفاع د وزیر په توګه مقرر شو. ۷م۲۴

سردارمحمد داود خان په ۱۳۱۲ لمریز کال د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د خور زینب سره چې د ده د کاکا لور کیده واده وکړ . ده اوه اولادونه درلودل چې عمر ، تورپیکۍ ، شینکۍ ، درخانۍ ، خالد ، ویس او رزلښته نومیدل . نوموړي د روغتیا په لحاظ جسماً قوي او د منځنې قد لرونکې مګر په ملا کې یې د لویدو له امله د درد او روماتیزم تکلیف درلود . په ۱۹۵۹ ز کال یې په سویس او داتریش دویانا په ښارکې درملنه وکړه مګر بیا هم په ۱۹۲۱ ز کال یې په روم کې د اوسیدو پرمهال په ملا کې د فقرې د بې ځایه کیدو له امله د جراحې عملیات تر سره کړل هغه ډېر سګرټ څکول خو وروسته یې د داکترانو د توصیې او مشورې په اساس ترک کړل . د ده لور درخانۍ د اود خان په اړه وایي چې زما پلار د مشروباتو او ښکار سره علاقه نه درلوده . د ده مینه یوازې د افغانستان

سره وه تل به يې جريدې ، ورځپاڼې او مجلې لوستلې ، تر څو د ورځنيو پېښو څخه خبر شي ډير وخت يې په اداري او سياسي موضوعاتو کې تيراوه . کله چې به يې کور ترک کړلو له هغو ساختماني پروژو څخه به يې ليدنه کوله چې ده پېل کړې وې تر څو د هغو د پرمختګ کار په خپلو سترګو وګوري ، درخانۍ ، عبدالله مکيار او ده ته نورنږدي کسان په دې نظر دي چې د کور د ننه له ده څخه د کور غړي ويريدل خو نوموړي تل ملايم او د محبت څخه ډک سلوک کا وه کله کله به يې ټوکې هم کولې اولادونو ورته بابا ويلې .۷م ۲۲

سردارمحمد داود خان د ۱۳۳۲ ـ ۱۳۴۲ ل) کال پورې د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کړه . خو نوموړي په ۱۳۴۲ ل ۱۹۶۳ ز کال کې د صدراعظمي له څوکې څخه استعفا وکړه ، پوره لس کاله يې په ګوښه ګيري کې ژوند تېر کړ . تر څو په ۱۳۵۲ لمريز ۱۹۷۳ ز کال کې کودتاه وکړه او واک ته ورسېد . تر ۱۳۵۷ ل او ۱۹۷۸ ز کال پورې يې د افغانستان د جمهور رئيس په توګه دنده اجرا کړه د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نېټې د بدلون په پايله کې نوموړی شهيد او واکمنۍ پاي ته ورسېد .

ښاغلی* لالا جان حق شناس د داود خان په اړه داسې نظر لري : ((مرحوم شهيد محمد داود خان مدام دريشي اغوسته کله به چې له دندي څخه کور ته راستون شو خپل منظم لباس (دريشې) به يې بدله کړه او داسې پتلون او کميس به يې اغوستل چې په هغه لباس کې به يې خپل کور کې د باغوانۍ چاري اجرا کولې او د باغوانۍ سره يې ډيره مينه لرله د همدې مينې په نتيجه کې يې د دلکشاه د ماڼۍ د لومړي لمبر قصر تر څنګ په يوه ساحه کې چې

* ښاغلی لالا جان يو ښه صاحب منصب اود ښه خوی خاوند دی . نوموړي سره ما شخصا د ۱۳۸۸ لمريزکال د چنګاښ په ۲۲ مه د ۲۰۰۹ زکال د اګست په ۱۷ نيټه د هغه څخه پوښتنه کړي او نوموړي د سردار محمد داودخان د ساتونکی له ډلي او نږدي اړيکي ور سره درلودي خپل ځان په خپله داسي را پيژني . زه لالا جان حق شناس د مرحوم حاجي فيض محمد خان زوي د پکتيا ولايت د آريوب ځائيوولسوالي د هاشم خيلو د شګي په کلي کي په ۱۳۲۸ هـ ـش کال کي زږيدلي يم . دري کاله مي د آريوب ځائيو په لومړني ښوونځي کي او دري کاله مي د قندهار په احمد شاهي لومړني ښوونځي کې زده کړي کړی دي په ۱۳۴۱ کال کي حربي ښوونځي ته انتخاب شوم په ۱۳۴۷ کال کي د حربي ښوونځي څخه فارغ او بيا په ۱۳۴۸ هـ ش کال کي حربي پوهنتون پلي پوهنځي کي شامل او په ۱۳۵۰ هـ ش کال د حربي پوهنتون څخه ددوهم بريدمن په رتبه فارغ شوم.

لومړنی دنده یې د مرکزي قول اردو د اوومي فرقي په ۳۸ غنډ کې وه د **۱۳۵۲** هـ ش کال د چنګاښ پـه **۲۲** نېټه کله چې مرحوم شهید محمد داود خان د وخت او خلکو د شرایطو او غوښتنو سره سم شاهي نظام تـه د پـاي ټکي کیښود او جهموري نظام چې په ملي سطحه یې پـه خـاص ډول روڼ اندي او تحصیل کړې او ار مـانجن او پـه بین المللي سطحه یو منل شوي نظام دي را مینځ ته شو او د شاهي ګارد د پر ځای نوي ګارد د جمهوري ګادر پـه نوم جوړ شو زه هم ګارد ته انتحاب شو چې د جمهوري ګارد د دوهم کنډک په لومړي ټولي کې د بلوک د قوماندان پـه توګه مې لـومړنۍ دنده اجرا کوله چې وروسته د همدې ټولي قوماندان وټاکل شوم . پـه **۱۳۴۵** هـ ش کـال او **۱۳۵۲** هـ ش کال کې دوه ځلي د ازمویني په نتیجه کې هندوستان د مسلکې لوړو زده کړو پـه خاطر تللي یم چې شپږ میاشتې مې هلته زده کړه کړیده .

زما ټولي دنده د جمهوري ارګ سره د باندنیو چارو وزارت، د چین هېواد سفارت ، د فرانسۍ د تجارتي اتشي وداني ، په افغانستان کې د ملګرو ملتونو دفتر ، د مرحوم شهید سر دار محمد داود خان د کور احاطوي ساحه . (د جمهوري ارګ سره متصل اړخونه) او د د لکشاه مانۍ ساتل وو .

د **۱۳۵۷** هـ ش کال د ثور پـه اوومـه نېټه د پنجشنبې ورځ چې د حکومت او نظام د ړنګیدو پـه خاطر کودتاه شروع شوه مازیګر د جیټ الوتکو په جمهوري ارګ باندي په خاص ډول د دلکشاه مانۍ په ساحه کې بمبارد وکړ .

د ا ځکه چې د دلکشـاه مـانۍ پـه چمن کې د هـوایې دفـاع ځلور میلـه ماشیندارۍ ځاي پـر ځاي وو او د جیټ پـه الوتکو شاه محمود نومې دوهم بدیر من انداخت وکړ چې یو ډیر زړور صـاحب منصب و دغـه موضو پیلوټانو پـه نښـه کړه او پـه پـر لـه پسې ټګه یې دغـه ساحه بمبارد کړه . د دغـه بمبارد پـه نتیجه کې زمـا د ټولي د یو بلوک قومندان چې سلطان محمد چوپان نومیده . دوهم برید من او مـونږ دواړه ځنګ پـه ځنګ په موضو کې ناست وو شهید شو او زه په چپ لاس او چپه پښـه سخت ټپي شـوم د جمهوري ارګ ځخه د وتلو ټولي لاري د مخـالفینو لـه خوا نیول شوي وي یوازي یوه لاره چې مخالفینو ته نه وه معلومه هغه د چین سفارت او د باندنیو چارو وزارت تر منځ لاره وه ځرنګه چې زما درملنه د ګارد پـه روغتـون کې ممکنـه نـه وه د ګـارد د روغتـون سر طبیب چې لا لا جان شیرزي نومیده . د امبولانس

خالي ځمکه وه د منهو نیـالګي چې چې شـمیر یـې د سلو شـاو خـوا تـه رسیده د جمعي په ورځ یې له نقشې وروسته کښینول شاید چې اوس هم وي شـهید سردار محمد داود خان او د هغه فامیل ټولو غړو په دری ژبـه خبری کولې پـه پښـتو ژبـه یې ښې خبري نه شوالی کولالې .....)) (۱۲)

سر دارمحمد داود خان د شخصیت په اړه مختلف نظریات موجود دي خو زیات په دي عقیده دې چې هغه ښه کـار کوونکی ، باعزمـه او واک اخېستلو تـه لیواله شخص و ، خو د هېواد د راتونکې پرمختـګ سره یې ډیره مینـه درلـوده ، هغه په سیاسي او اداري چارو کې د روحـانیونو مخـالف و خو پـه خپلـه یـو کلک مسلمان او پرهیزګاره شـخص او د کـاملې اتـوریتې خاونـد و . ده غوښـتل چې پـه خپل ژوند کـې افغانسـتان لـه منځنیـو پیړیـو حالت ځخـه وباسي او د پـر مختللو هېوادونو په قطار کې ودر وي . ده په **۲۴** ساعتونو یعنې پـه یـو شـپه او ورځ کې (**۱۲**) سـاعتـه کـار کـاوه .[۷_م ۲۸] عسـکري تربیـه ، نظـم او دسـپلین د ده د

(c) ketabton.com: The Digital Library

شخصیت جز و، ځینو داود خان د سوکارنو او جمال عبدالناصر سره تشبه کړی چې د خلکو په مینځ کې یې محبوبیت درلوده .ده ټول قومونه ورونه او برابر بلل او او سنې غم د دغسې مشرانو نشتوالي له امله دی. چې ګاوندیو او نړیوالو هیوادونو د خپلو ګټو په خاطر افغانان یو دبل په مقابل کې درولې دې داود خان وکولی شول چې لویدیځ او ختیځ په سیالې کې افغانستان له ګوښه ګیری څخه وباسي او د ناپیلي هیوادونو په قطار کې ودر وي. د ده خوښــې پــه خــدمت او کار کــې نــغــښــتــې و، ده بــلــه

ډریور ته هدایت وکړ چې ما د همدغې لار څخه د قواي مرکزي روغتون ته انتقال کړي او هلته ځو چې لرله قوماندان وټاکل شوم وروسته د کورنیو چارو وزارت د قرارګاه قوماندان وټاکل شوم او په دغه وخت کې مې د پولیسو په اکادمې کې محصلینو ته تدریس هم کاوه د تدریس سره مې ډیره مینه لرله دا مهال د پولیسو اکادمې ته تبدیل شوم لومړي د پولیسو اکادمي د مقرراتو سره سم د استاد معاون او د پیارتمنت د امر په حیث ي دنده اجرا کړي ده د پولیسو په اکادمې کې مې د پنځلسو کالو څخه زیاته موده د استادي دنده لرله او په دي موده کې د استادي تر څنګ د دریو کالو لپاره د ۱۳۶۰ څخه تر ۱۳۶۳ کال د پولیسو اکادمې قوماندان لومړي مرستیال هم وم په دي کړ کې مې د پولسیو د اکاډمې د مقرري مطابق د تدریس کدر په برخه کې د شرایو د پوره کولو سره سم د پوهندوي علمې ربه تر لاسه کړي ده هلته څو ورځې کم د ددو مساشتو لپاره بستر شوم کله چې د روغتون څخه رخصت شوم د ګارد څخه تبدیل او د دفاع وزارت احیتاطو ته معرفي شوي وم په ګارد کې یوازي هغه سصحبمنصبان پاتې شوي وو چې د خلق یا پر چم ګوندونو سره یې اړیکې لرلې د ټولي د سلاح او اجناسو دور تسلیمې څخه وروسته اختیاطو ته ولاړم د دوو هغتو څخه وروسته د دفاع وزارت څخه د کورنیو چارو وزارت ته تبدیل او هلته لمړي د څه وخت لپاره د پولیستو د تشریفاتو سفارتونو او خارجې سیاسې نمایندګیو د ساتنې دنده اجرا کړیده د پولیسو په اکاډمې کې مې پنځلسو کالو څخه د استادي دنده لرله په ۱۳۶۳ لمریز کال د قوماندان لومړي مرستیال وم او د پوهندوي علمي رتبې ته مې ترفیع وکړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هیڅ تفریح نه درلوده. نوموړي ښه خواړه او کالي (جامی) نه خوښول ، په هیڅ ډول فساد کې ښکیل نه و. د پاک لاس خاوند و ، نړیوالو مسایلو ته یې ځانګړې پاملرنه کوله او نوې تکنالوژۍ ته یې ډیر پام کاو د کار پوهانو نظر ته ې ارزښت ورکاوه د هیواد له مخورو اشخاصو سره یې پیژند ګلوی درلوده ، ښځو ته یې د هغوي حقوق ورکړل . له ده څخه اوس یوه لور میرمن درخانۍ پاتې ده ، چې له خپل میړه ډاکتر توریالي نور سره د سویس د لوزان په ښار کې اوسېږي .
۳۱ م م ۱ او ۲

په سیاسې ژوند کې هم سردار محمد داود خان بې تفاوته پاتې نه شو . د سردار شاه محمود خان د صدراعظمۍ پر مهال نوموړي د هغه له لارې او کړنلارې سره جوړ نه و بهر ته لاړ او په پاریس کې یې د سفیر په توګه مقرر شو خو له یو لنډې مودې وروسته بیرته خپل هیواد ته راغی او عبدالمجید خان زابلې سره یې یو ځای د شاه محمود خان پر ضد سیاسي فعالیت پیل کړ . دوی داسې استدلال کاوه چې د شاه محمود خان حکومت یوه معتدله او نرمه کړنلاره په مخکې نیولې ده او په هیواد کې یې نظم او امنیت له خطر سره مخامخ کړیدې نو باید مخکې له مخکې د دې کار مخنیوي وشي تر څو دا حکومت د ګډوډۍ سره مخ نه شي نو له دې امله په سردار شاه محمود خان باندې فشار راوړ تر څو په خپله د صدارت له دندې څخه استعفا وکړي فشار په ۱۹۵۰ز کال کې د ملې دیموکرات ګوند (ملې کلوپ) جوړیدل و . چې د دولت د لوړپوړو چارواکو او حاکم نظام لخوا په دې خاطر تاسیس شو تر څو د هغو ګوندونو او سیاسۍ کړیو سره چې نوي په افغانستان کې تاسیس شوي رقابت وکړي او هغه شمېر ځوانان چې د هیواد د ابادۍ فکر لري په خپلو لیکو کې تنظیم او جذب کړي .
عبدالمجید خان زابلې د اقتصاد وزیر ، سردار محمد داود خان د دفاع وزیر ، سردار فیض محمد خان ذکریا د معارف وزیر ، علی محمد خان یفتلې د صدراعظم مرستیال او غلام فاروق عثمان د دې نوي ګوند موسسین ګڼل کیږي .
۱۳ م م ۴۴ او ۴۵

د ملي دیموکرات ګوند جرړې او اغیز یوازې کابل کې و چې وروسته یې په ملې کلوپ په نوم شهرت پیدا کړ. د دې ګوند لګښتونه د ښاغلی عبدالمجید

(c) ketabton.com: The Digital Library

خان زابلی لخوا ور کول کیدل باید وو ایو چې د دې گوند (ملي کلوپ) منشي داکتر عبدالقیوم و . د ملي کلوپ د جوړیدو وروسته سردار محمد داود خان او عبدالمجید خان زابلی د یو شمیر تحصیل لرونکو محصلینو په جلب و جذب کې فعاله ونډه درلوده ملي کلوپ چې د صدراعظم په ملاتړ تاسیس شوی و ډیره هڅه وکړه چې د محصلینو د اتحادیې غړي جذب کړي چې هغو ته د چپي افکار و څخه نجات ور کړي . مگر د وخت په تیریدو سره ملي کلوپ د سردار محمد داود خان او دهغو د ملگرو د لاس اله او وسیله شوه چې د سردار شاه محمود خان د سیاست په انتقالو کې له دې فرصت څخه گټه اخستنه او د سیاسي پروپاگند په توگه یې په مقابل لوري کلکی نیوکې کولې د محصلینو اتحاد د نوی فکر د جوړیدو او تربیه له پاره یو ښه جوړښت و . خو د ملي کلوپ د فعالیت او ددې اتحاد یې د ځینو غړو د جذب پواسطه د دې اتحاد یې فعالیت مخه ډپ کړه. شاه محمود خا ن غوښتل چې دوه گوندونو تشکیل شي یو حکومت جوړ کړي او بل د دولت مقابل اپوزیسون نقش ولري .۱۳ م ۴۲

دوی غوښتل چې د شاه محمود خان د حکومت سقوط وکړي او سردار محمد داود خان او زابلی واک ته ورسیږي بل پلوته په هیواد کې دوه گوندي سیستم هغه هم د ملي کلوپ څخه تشکیل شي چې د نورو گوندونو د فعالیت او واک ته د رسیدو مخه ونیسې کله چې ښاغلي ډاکتر محمودی ، غبار او کریم نزیهې ته بلنه ور کړل شوه چې د ملي کلوپ غړي شي هغوي له دې کار څخه ډډه وکړه البته د دې حرکت هغوي د محصلینو د اتحادیې مخالفت ته وهڅول چې دغه مخالفت او حرکت د محصلینو د په ناکامی باندې ختم شو او ملي کلوپ هم د هغو اشخاصو او سیاسي رهبرانو په جلب او جذب کومو چې په شورا کې د دیموکراسۍ پلوي کوله پاتې راغی . د دوی دمخکینۍ طرحې یعنې د وزارتونو په گروپونو باندې د ویشلو په اړه هم اختلاف پیدا شو او ځینو لکه عبدالحی عزیز له خپلو دندو څخه استعفا وکړه ، صدراعظم هم پوهیده چې ملي کلوپ په ظاهري بڼه کې دوستې کوي خو په پټه د حکومت ستنې تخریبوي . ځکه چې د ملي کلوپ د فعالیت په مقابل کې ځینې ستونزې ایجاد کړې تر څو د صدراعظم د کړنلارې په پایله کې عبدالمجید خان زابلی استعفا ته مجبور شو . له ملي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کلوپ څخه د عبدالمجید خان زابلی وتل نوموړی سازمان د مالي ستونزو سره مخ کړ او په تدریجي ډول له مینځه تلو په حال کې و خو سردرا محمد داود خان او د هغه د ځینو ملګرو چې لوړې څوکۍ او حتی وزارتونو یې په لاس کې وو د هغو ې نفوذ ورځ په ورځ زیاتیده . تر څو یې شاه محمود خان دې ته مجبور کړ چې سخت ګیري و کړي خوبیا هم شاه محمود خان استعفا ته مجبور شو د سردار محمد داود خان په صدراعظم کیدو سره ملې کلوپ هم پرته له دې چې خپل مرام ته ورسیږي له مینځه ولاړ .۱۳م۴۷

سردار محمد داود خان چې په ځوانۍ کې د خپل تره سردار محمد هاشم خان سره کار کاوه او دهغه لخوا تربیه شوی و نوموړی هم د هغه (محمد هاشم خان) په څېر با انضباط ، سخت ، مغرور خو د هیواد د پرمختګ سره یې ډیره مینه درلوده . د خپل تره بر خلاف د مال او ثروت جمع کولو ته لیوالـه نـه و. نوموړی په اداره کې د ډیر صلاحیت غوښتونکی و. هغې شخصیتونو تـه چې د وینا توان او خبرو کولو جرئت یې در لود په خپله کابینه کې ځای نه ورکاوه . هر چا چې بـه دده مخالفت کـاوه ، پـر هغـه یـې د مـاجراجوی نـوم ایښـوده . د دیموکراسۍ پـه دوره کې داسې استدلال کـاوه چې وروستـه پـاتې ټولنـه کې د یموکراسې نشي کامیابیدلی ، لومړی باید اقتصادي پرمختګ عملي شې بیا د یموکراسي . ۱۳ـ م۴۸

سردار محمد داود خان وطن پرست ، صادق او یو باتقوا مسلمان و د عیاشۍ څخه مبرا و پرده د هیڅ ډول عیاشۍ ثبوت نشته ، نوموړ ي د رهبري شوې اقتصاد پلوي و خصوصي پانګه اچونه یې هڅوله . هغه دامتیازاتو مخالف او د والاخضرت لقب یې رسماً لري کړ . ده افغانستان ته د اقتصادي پرمختګ له پاره د اقتصادي پلانونو جوړول رواج کړل .

نوموړي پـه داسې حـال کې د افغانستان صدراعظم شو چې د دوهمې نړیوالې جګړې په پایله کې المان ، جاپان او ایټالیا ماتې خوړلې وه . فرانسې او انګلستان ډیر زیان لیدلې و او خپلې مستمري یې له لاسه ور کړې وې دوو نویو نړیوالو قوتونو (امریکا او شوروي) په نړۍ کې ظهور وکړ . امریکا چې د جګړې له ډګر څخه لرې و ډیره تاوان یې نه ولیدلی، په ناګاساکي او هیروشیما کې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتوم د بم د استعمال څخه وروسته جاپان دې ته اړ کړ چې جګړه پریږدي او د جاپان نیول شوي سیمې یې تر فیلپین پورې ونیولې . شوروي اتحاد هم د یو فاتح په توګه په نیمه اروپا او نیمه کوریا باندې مسلط شو . ۴۱ـ م ۵۲ او ۵۳

سر دار محمد داود خان د خپلې صدراعظمۍ (۱۹۵۳ ـ ۱۹۶۳ ز کال) په لسیزه کې وځلیده . څرنګه چې پر امیر دوست محمد خان او امیر شیر علي خان باندې د برطانوي هند وضعې ، امیر عبدالرحمن خان باندې د مرکزي اسیا وضعې اغیزه کړې وه . پر سر دار محمد داود خان باندې هم د فرانسې وضعې چې د غازي امان الله خان د واکمنۍ پر مهال فرانسې ته د تحصیل په غرض تللی و ډیره اغیزه کړې وه . د ده ملي ارمانونه امان الله خان او دحکومت طرز یې سر دار محمد هاشم خان او امیر عبدالرحمن خان ته ورته و . یعنې په دې مانا چې داود خان یوسمونپال او رزوناکه ټینګ افغان و . خو په پښتو ژبه یې خبرې نه کولې او یا یې پښتو نه شوه ویلې که څه هم نوموړي ټینګ مسلمان و خو د امان الله خان په څیر یې له پیرانو او ملایانو او مذهبي مشرانو سره نه لګیده . هغوی یې د پرمختګ او عصري توپ په وړاندې خنډ ګڼل د خپلو لایقو وزیرانو په مرسته یې یو لړ اقتصادي ، پوهنیزه ، اجتماعي او نظامي سمونونه عملی کړل ، ده دامریکا ، شوروي اتحاد او نورو هیوادونو کریدتونه او هم بې عوضه پولې مرسته ترلاسه کړه . ۴۲ م م ۱۴۹ او ۱۵۰

افغانستان بهرنۍ سیاست د داود خان په هڅو فعال او نړیوال مسایلو کې هغه وخت شریک شو چې د داود خان په هڅو د افغانستان هیئت د باندونګ په کنفرانس کې فعال ګډون وکړ . افغانستان ته یې د اسیایي او افریقایي هیوادونو په مینځ کې د روښانه موقف په غوره کولو سره د نړیوالو پام را و ګرځاوه . عبدالرحمن پژواک چې د ملګرو ملتونو په سازمان کې دافغانستان نماینده و د ملګرو ملتونو د سازمان د مکرافون له لارې د افغانستان ملي سیاست ته نړیواله جنبه ور کړه ده د هرې نړیوالې پیښې په باره کې خپل نظریات په واضح توګه څرګندول او د ملګرو ملتو په سیاسي کمیسونونو کې یې فعاله ونډه اخیسته . ۴۷ م م ۲۱۷ او ۲۱۸

(c) ketabton.com: The Digital Library

د صدراعظمی ځخه د استعفا وروسته هغه زیات وخت ټولنیزو فرهنګي موسسو ځخه لیدنه کوله او د هغو ودانیو ساختماني چارې کتلې چې د ه د صدرات پر مهال پیل کړې وې د نسوانو د عالي موسسې ځخه یې دلیدنې پر مهال د دې موسسې منسوبیتونه د ده لرې کیدو په اړه ډیر احساساتي غبر ګون وښوده . بل وخت سر دار محمد داود خان غوښتل چې د کابل پوهنتون ځخه لیدنه وکړي خو د پاچا لخوا ورته اجازه ور نه کړل شوه .

د ده کور ته د سیاسي او ملي شخصیتونو په تګ را تګ باندې هم بندیز ولګید نوموړي یوازیتوب او تجرید کې ژوند تیراوه خو کله چې ډاکتر محمد یوسف د صدراعظمی پر مهال نوي اساسي قانون جوړ شو . د دې اساسي قانون د ۲۴ مادې په اساس د پاچا د کورنۍ (دهغه دکاکا زامن او نور) غړي دوزارت ، شورا کې غړیتوب او سیاسي ګوند د جوړلو او غړیتوب ځخه منع شول د دې قانون تصویب نوموړې نور هم د ګوښه ګیري خوا ته ور ټیل واهه .

سر دار محمد داو خان غوندې یو زړه سواند ، ریښتني ، ترقي غوښتونکي او آزادي خوښونکي شخص په توګه د دې حالت زغمل ډیر سخت کار و . په دې اړه ښاغلي غوث الدین فایق داسې لیکي : ((احوال ګیري سر دار محمد داود خان را وجیبه ملي و انساني خود دانسته به قبول هر ګونه خطر و عواقب نا ګوار بدیدنش میرفتم . اګر چه بارها با تاکید برایم میګفت اولاد دار هستي نیا که بندي نشې، بانهم میرفتم ، اعتراف شود که سر دار مر حوم مرد باشهامت و پر غرور بود . که در صدرات و ریاست جمهوري هیچ دشمن نیرومند طرف مرز ما را که پس از او جولان ګاه سواران روس و غلامان انګلیس ګردید نداشت ... در زمان حکمر وایې او امنیت در سرا سر مملکت تامین ګوشه و کنار کشور از پاتک و رهزن ها ، خالی موتر هاي ترانسپورتي شب و روز در بین ولایات در ګردش بود نامې از دزد ور هزن برده نمي شد .....)) ۳۹ م م

د دولت مشر(محمد داود خان) له هماغه پیل ځخه ځان د یو کلک او ځواکمن واکمن په توګه را ځرګند کړ او هځه یې کوله چې دولتي اداري په خیر د هیواد په سیاسي ژوند هم ټینګ واک ولري نوموړي د ۱۹۷۳ ز کال د جولاي د ۲۷ دریو فرمانونو په حقیقت کې د نوي جمهوري دولت د بنسټ ډبره کیښوده په

(c) ketabton.com: The Digital Library

دي ډول پارلمان رنگ او د ۱۹۲۴ ز کال د بنستیزه قانون چلښت یې تم کړ د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند په گډون یې د ټولو سیاسي گوندونو فعالیت او د هغوي ور ځپاڼې بندی کړې په ټول هیواد کې یې پوځي حالت اعلان کړ چې دنوي اساسي قانون تر تصویب (۱۹۷۷ ز کال پورې یې دوام وکړ. ۴۲ـ م ۱۳۹

ده د جمهوریت په ټوله دوره کې د سیاسي گوندونو فعالیت بند کړ. یوازې یو گوند (ملي غورځنگ) چې د (۱۳۵۲ لمریز کال کې دنوي اساسي قانون له تصویب وروسته جوړ شو د فعالیت قانوني اجازه درلوده د ملي غورځنگ (د ملي انقلاب گوند) جوړیدل سره د افغانستان د ځوان نسل او روڼ اندو د شدید عکس العمل سره مخامخ شول د ملي غورځنگ گوند په جمهوریت کې عملاً درې اړخونه درلودل حکومت هم په دغه دریو اړخونو ویشل شوي و.

ـ د سید عبدالله، عبدالقدیر نورستاني او غلام حیدر رسولي ډله.

ـ د پوهاند عبدالقیوم وردک او داکتر عبدالمجید خان ډله.

ـ د سید وحید عبدالله او عزیز الله واصفي ډله. (۴۱ م ۲۴۲

سر دار محمد داود خان د دې گوند په جوړیدو هم ونه توانیده چې خپلو هیلو ته ورسیږي او په هیواد کې ټول پرمختیایې پروگرامونه عملي کړي بالاخره د نړیوالو سیالیو په لړ کې شوروي په مخالفت او په هیواد کې سیاسي گوندونو مخالفت په وجه نوموړی د سیاسي ستونزو سره مخ شو چې بیا نوموړي د هغوي په حل کې پاتې رغی د ده په اند د سیاسي گوندونو د رهبرانو له مینځه وړل به د ده کار اسانه کړي خو دا کار هم ده ته گټه و نه کړه که څه هم نوموړي، د ځینو گوندونو رهبران بندیان او ځیني فرار ته اړ کړ، ځان ور ته بریالی ښکاریده خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د رهبري د بندي کیدو سره سم هغوي خپله ترتیب شوې نقشه عملي کړه او د نوموړي واکمنی ته یې د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اوومه نېټه د پای ټکې کیښود.

ـ تېرو تنې:

ـ سردار محمد داودخان یو ملي شخصیت په توگه افغانستان گټو ته وفادار په افغانستان کې درهبري شوي اقتصاد کلک پلوي و هڅه یې کوله چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټولي چاري دده د لاربښوونو سره سمه پر مخ ولاړې شي ، نوموړي په خپلو کړنو او د اشخاصو په ټاکنه کې يو لړ تيروتنې وکړې چې خپل حکومت يې د سياسي ستونزو او دولت يې د کودتاه ګانو سره مخ کړ . دده هغه تير وتنې چې جمهوري نظام يې له ستونزو سره مخ او رنګ کړ په لاندي ډول دي .

_ داودخان په خپلې کودتاه سره د يو داسې قانون او قانوني نظام له مينځه يوړ چې په جرګې سره تاسيس شوی او په ملي ټاکنو سره تثبيت شوې و . ده په دې ډول قانون او قانوني دولت تر دې حده بې اعتباره کړ چې د هغه په کودتاه او د جوړ شوې نظام پرضدوروسته هم څو کودتاګانې وشوې او په پای کې د ثورد اوومې نېټې په کودتاه سره دده نظام هم له مينځه ولاړ.

_ سردار محمد داودخان خپله کودتاه د هغو ورو افسرانو پواسطه تر سره کړه چې ډير يې مسکو پلوي او دافغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند غړي وو. ده دنوموړي ګوندد پرچم ډلي ته ډيراعتبار ورکړ . د اساسي قانون د نشتوالي له امله پرچميان په امنيتي څانګو کې د قدرت خاوندان شول دوی هڅه کوله چې خپل مخالفين له مينځه يوسي ، د محمد هاشم ميوند وال او خان محمد مرستيال په ګډون د کودتا په پلمه تر ځلويښتو زيات ملي او نظامي شخصيتونه اعدام او بندي کړي. وريسې د اسلام پالونکې ډلې مشر غلام محمد نيازی بندي ا وځينې يې اعدام او نورې د هيوادپريښودلو ته اړ شول. په دې کارد جمهوري نظام سياسي چلند دنيوکوسره مخامخ او خلک په دې نظام باندې شکمن شول .

_ د محمد داودخان بله تېر وتنه د صدارت د وخت ځينو ملګرو ته د ((ضعيف النفس))په خطاب کولو سره شا کړه، يوشمېر جنرالان يې د وخت څخه مخکې تقاعد کړل . نوموړي په دې کار سره خپل پخوانی او ريښتني ملګري له لاسه ورکړل او ځان يې نا توانه کړ . دی پرځان دومره ډاډمن شوي و چې د خپل ورور محمد نعيم او مشر زوی محمد عمر مشوروته يې هم غوږ نه نيوه، هغوی هم تري ناراضي وو. ۴۲-م م۱۵۳او۱۵۴

_ په **۱۹۷۵** زکال يې هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصيل کړې و، له پوځ څخه وويستل . تر څو په پوځ کې د افغانستان دخلق ديموکراتيک ګوندې نفوذ کم او ښې اړخي عناصرراضي کړي . په دې کار سره ده ځان يواځې کړ .

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پوځ کې د ګوند منځنيو کړيوفعاليت کاوه . ښې اړخو او اسلام پالو په ده اعتماد نه کاوه .

ـ دده بله لويه تيروتنه د نوي اساسي قانون د تصويب وروسته د ملي انقلاب (ملي غورځنګ) د ګوند تاسيسول و . چې د همدې قانون په اساس د نورو سياسي ګوندونو فعاليت بند شو. ډيرو روڼ اندو او سياسي ګوندونو د محمد داودخان ددې تصميم سره مخالفت وکړ په دې کې د سردار محمد داودخان تيروتنه داوه چې نوموړي د شتو ګوندونو د جوړښت او نفوذ څخه خبر و. دخپل ذهن سره سم يې دا پريکړه کړې وه . خو سياسي ګوندونو د جمهوريت پرضد پراخه تبليغات پيل کړل ، دې پروپاګند هغه وخت زور واخيست چې ده (داودخان) د ۱۹۷۵ زکال د نومبر څخه وروسته عملاً ددوو مهمو مسلو (د پښتونستان موضوع او دهلمند د اوبو تړون څخه شاتګ و کړ. ځکه کله چې نوموړي د ۱۹۷۸ز کال د مارچ په پنځمه نېټه له پاکستان بيرته هيواد ته راغی د جمهوريت په سياسي کړيو کې داسې ويل کيدل چې سردار محمد داودخان دډيورنډ کرښه منلې ده ښاغلي اجمل خټک په دې اړه داسې وايي :((محمد داودخان موږ ته وويل چې جنرالِ ضياالحق هغه پښتانه او بلوخ چې دذوالفقار علي بوټو په وخت کې بنديان وو آزاد کړي دي.او تاسې د ضياالحق تر رهبرۍ لاندې خپل حقوق تر لاسه کولی شی، ما د محمد داودخان ددغه تصميم سره مخالفت وکړ)). ۴۱ م: ۲۵۴

ـ دسردارمحمد داودخان درې واړه کارونه يعنې د هلمند د اوبو په تړون کې د اسنادو د تبادلې په اړه نرمښت ، د سياسي ګوندونو د فعاليت بندول او دپښتونستان مسئلې ته شا کول دده غټې سياسي تير وتنې ګڼلی شو ځکه داکار د افغانستان د هغه وخت موجودو شرايطو خلاف کړنه وه ، نوموړی ګوندونه دومره پياوړي شوي وو چې د جمهوريت نه مخکې يې تقريباً (۵) صدراعظمان له ستونزو سره مخ او استعفا ته اړ کړي وو.

ـ سردارمحمد داودخان داسلامي نهضت په مقابل کې هم داسې دريځ غوره کړ چې هغو يې حتمي عکس العمل او نظامي پاڅون ته اړ کړل . تر څو ددې رژيم په مقابل کې نظامي عمليات تر سره کړي. ښاغلي ګلبدين حکمتيار په دې اړه داسې نظر لري:((د داودخان کودتاه په حقيقت کې دکمونستانو کودتاه وه چې د

(c) ketabton.com: The Digital Library

روسانو په وينا او مرسته ترسره شوې وه ،د كمونستانو لومړی ماموريت د هيواد د اسلامي نهضت ځپل دي كه مونږ او ټول افغان ولس دا حقايق درک نه كړو او له دې خطرناک وضعيت سره د مقابلې لپاره مناسب اقدامات ونه كړو شايد له داسې عواقبو سره مخ شو چې چاره به يې ممكن نه وي ....» ۱۸ م: ۲۴۲

ښاغلي حكمتيار چې د اسلامي نهضتت د رهبری غړی واو په وينا كې د داودخان د وخت سياسي وضعی ته اشاره كوي (سره له دې چې روسانومستقيماً په دې كودتا كې ونډه نه درلوده. خود پرچميانو موجوديت او تر كودتاه وروسته په حكومت كې د هغوې زيات نفوذخلک شكمن كړې وو.

_ بله تير وتنه يې ، دا بولو سره ددې چې د ولسمشرۍ پر مهال د پارلماني مبارزې له پاره ښه سياسي ، ټولنيز او امنيتي شرايط موجود وو. خو ده چاته د كانديديدو او انتخاباتي مبارزې اجازه ورنه كړه. د واليانو په مرسته يې د ولايتونو څخه استازي وټاكل او د جرګې پر مهال له ده بل كانديد هم موجود نه و . ده سياسي لاره بنده كړه او د ګوندونو په ځپلو يې پيل و كړ . پاكستان د همدې اسلامي نهضت له غړيو څخه چې هلته يې پناه اخيستې وه . د داود خان په مقابل كې ډيره ګټه واخېسته او د شوروي اتحاد د يرغل په مقابل كې يې د همدغو ر هبرانو په مرسته ستر اسلامي ځواک جوړ كړ .

_ ده د كودتاه په لومړيو وختونو كې ښاغلی ميوندوال د كودتاكولو په توربندې او په پوځ كې لوړ پوړي افسران بنديان او يا له دندو څخه لرې كړل ، او دواک په ورستيو وختونو كې هغو افسرانو چې له ده سره يې په كودتاه كې مرسته كړې وه خو په شوروي اتحاد كې يې تحصيل كړی و له پوځ څخه لرې كړل .په دې كارسره ده پوځ كمزوري او خپل ځان يې ناتوانه كړ . .

_ د سردار محمد داودخان دا هڅه چې د شوروي اتحادله اقتصادي نفوذ څخه ځان خلاص كړي اسلامي او عربي هيوادونوته يې مخه كړه.عربي هيوادونه د افغانستان څخه لري وو ، دغو هيوادونو تخنيک او تكنالوژي نه درلوده ، او هم يې د پانګې اچونې سره مينه نه درلوده له دې امله نوموړي په دې پلان كې پاتې راغی . خو شوروي اتحاد يې په خپل ځان بد ګمانه كړ. په پای كې دده تير وتنې په لاندي ټكو كې را لنډوم:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د محمد هاشم میوندوال وژل دمینځ لارو ملي ،اشحاصو ته په دولت کې ونډه نه ورکول .

ـ په هیواد کې د یو ګوندي سیستم رامینځ ته کول او دنورو ګوندونو د فعالیت بندول او دګوندونو د رهبرانو نیول او بندي کول.

ـ په سرکې د پښتونستان دمسلې پر سر دامریکا او پاکستان سره د اړیکو خرابول او په ا خرکې نر مښت.

ـ د هیواد سیاسي ګوندونو او دشوروي اتحاد نفوذته لږ ارزښت ورکول .

ـ په سلطنتي کورنۍ باندې د باور نه درلودل او له واک څخه د هغوی لرې ساتل.

ـ د خپلو نظریاتو تحمیلول او دحکومت غړوته د انتقاد او دنظر څرګندولو اجازه نه ورکول.

ـ د میر اکبرخیبر د مړینې په ورځ د مظاهره کوونکو په مقابل کې دشدید عکس العمل نه ښودل

ـ د صدارت د مهال ملګروته شا کول.

ـ په نړیواله کچه د ناپیلیتوب غورځنګ په پیاوړتیا باندې ډیر ټینګار چې دا کار د امریکا د خفګان سبب شو .

ـ د دولت او پوځ په منځنیو پوړیو کې د چپیانو پرېښودل .

ـ په بهرني سیاست کې موازنې نه ساتل یو طرف او بل طرف ته میلان پیداکول.

ـ اقتصادي فعالیتونو او کرنلارو ته د سیاسي مسلو په پرتله زیات اهمیت ورکول.

ـ د۱۹۷۷ زکال په اګست کې د اریانا پیلوت انعام الحق ګران او د همدې کال په نومبر کې د پلان وزیر علي احمد خرم اود ۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میر اکبر خیبر ترور ، د پېښو د عاملانو نه پیدا کول او په پورتنیو پېښو کې د بهرنیو هیوادونو لاس لرلو ته کلکه پاملرنه نه کول.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سردار محمد داودخان شهادت او دجمهوریت رنګیدل:

سردار محمد داودخان د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند د خلق او پرچم د اړخونو په یو ځای کیدو خپه او په غصه و.خوسردار محمد نعیم خان دا کار یوه بد مرغي ګڼله کله چې یې د ۱۹۷۷ زکال د سپتمبر په میاشت کې یوه ورځ دحکومت په کورنیو او بهرنیو کړنلاروتبصره کوله وویل :((چې جواري مې وبایلله ، مونږ خپل چال وچلا وه خو مو بایلو د ، ژر یا وروسته به یووړکې اقلیت واک تر لاسه کړي او د وسلې په زور به په ټولو خلکو حکومت کوي)) ۳۷_م: ۲۷۷

د جوارۍ څخه د هغه مطلب د داود خان د صدارت پرمهال د داود خان او شوروي اتحاد تر مینځ دنږدې اړیکو ټینګول او د هغوی څخه د ډیرې مرستې اخیستل و . د ۱۹۷۷ ز کال د اګست په میاشت کې پیلوټ انعام الله ګران او د۱۹۷۸ زکال په اپریل کې د میراکبر خیبر وژنې چې د پرچمیانو د رهبرۍ غړي وو. هیڅوک یې د وژنې د جرم په تور ونه نیول شو ل.خو د خیبر د وژنې په اړه مختلف نظریات موجود دي ځینې داسې ګمان کوي .چې نوموړي د حفیظ الله امین په امربه صادق عالمیار وژلی وي . خو د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند رهبرۍ د داود خان استخباراتي دستګاه (د ملي مسئونیت اداره) د خیبر د وژنې مسئول بله. *ښاغلي لاله جان شیر زي په دې اړه داسې نظر لري چې خیبر د شوروي اتحاد د سفارت د اته شي د یوه غړي له خوا ووژل شو چې د ثور له کودتاه وروسته په فرانسه کې د شوروي اتحاد د سفارت د اتیشیې غړي په توګه مقرر شو. (۲۷)

ښاغلی محمد حسن کاکړ په دې اړه داسې نظر لري او لیکي:((دجمهوري نظام وروستي ډیر اثر ناکه ترور د خلق دیموکراتیک ګوند تیوري پوه میر اکبر خیبر ،چې د ۱۳۵۸ لمریز کال د وري د میاشتي په ۲۸ مه (د ۱۹۷۸ زکال د اپریل په ۱۸ مه) نېټه د کابل ښار د ولتي مطبعې ته مخامخ سړک کې د مازیګر او ماښام تر مینځ له یو روان روسي جیب نه پرې ډزي وشوې . دغه ترور د پرچم ګوند د ننه په اصل کې د خیبر او کارمل تر مینځ د اختلاف نتیجه وه چې په غالب احتمال د

---

* ښاغلي داکتر لالاجان شیر زی د محمد حسن زوې د ننګر هار ولایت دشیر زادو د ولسوالي د تو تو اوسیدونکي چې په ۱۳۵۲ لمریز کال د جمهوري ګارد په شفاخانه کی د سر طبیب په توګه مقرر او د۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د میاشتي تر اخره یې هلته دنده اجرا کوله . اوس (۱۳۸۸/۱۱/۹ لمریز کال)نوموړي د ننګرهار د کانال د ریاست مربوط د هډې د فارم په کلنیک کې دنده لري .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارمل د نږدې ملګري نوراحمد نور او امتیاز حسن لخوا عملي شوي و. »۴۲ـ م: ۱۴۳

د افغانستان د خلق دیموراتیک ګوند مرکزي کمیټې غړې ښاغلی عبدالقدوس غوربندي د ښاغلی محمد حسن کاکړ سره په یو نظر دی او لیکې:«د خیبر په ترورکې داود او د هغه استخباراتې دستګاه ګډون نه لري که له دې بې ځایه او بې بنسټه تورونو څخه تېر شو او په دې هکله حقیقت وپلټو ډیر دلیلونه شته چې د ببرک (کارمل) د ناسمو معلوماتو له مخې میر اکبر (خیبر) د کې ـجې ـ بي له خوا ترورشوی دی چې ددې کار یو شمېر څرګند دلیلونه دادي.

۱: بارق شفیعي ، سلیمان لایق او زه (عبدلقدوس غوربندي) شاهدان وو چې ببرک کارمل ، د نور احمد (نور) په واسطه میراکبر(خیبر) ته ګواښوونکې خبرتیا وې لیږلې وې.

۲: زه عبدالقدوس غوربندي) د خیبر په کور کې وم . خیبرنورو ته وویل : کارمل ګواښ راته کړی دی . ورته ووایاست چې زه له مرګه نه ویریږم او په رسمي غونډو کې له هغه سره تر یو چټ لاندې نه کینم.

۳: د خیبر د ترور په شپه کارمل ، نور محمد (تره کي) ته ویلي و څوک چې ډېل لو به کوي سزا به یې همدا وي . او دا کار د کارمل ځکه دی چې کي ،جي ، بي د کارمل، واک ته درسیدو له پاره نړیواله ستونزه را ولاړه کړه. او خپل ټول نظام یې په قمار کې کینښود . د یو کس ترور ورته اسانه و

۴:کارمل د خیبر د جنازې پرمهال په مکارۍ سره خواشیني څرګندوله.ځکه ده د اوږدې واکمنۍ پر مهال یو ځل هم د هغه کلیزه ونه لمانځله .

۵: د خیبر کورنۍ هم په دې پېښه کې د کارمل او دهغه د پلویانو لاس بولي .

۶: د خیبر تر ترور یوه ورځ وړاندې د خیبر سره په وزیر اکبرخان کې ګرځیدم هغه (خیبر) وویل : زه نه پوهیږم کارمل د کوم میخ په زور الوزي او په دیر ښه او نا متعارف ډول اقدام او سوچ کوي چې په دې ډول به وکړی شي مونږ د ځان تابع کړي چې هیڅکله به هم داسې ونه شي ..۳۸ـ م۸۹او ۹۰

ډیر اسناد په دې شاهدي ورکوي چې میر اکبر (خیبر) د ببرک (کارمل)د توطیې په پایله کې ترور او داودخان یې د لوې سیاسي ستونزې سره مخ کړ.چې دغلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاتې کيدلو او عکس العمل ښودلو دواړو په پايله پوهيده خو چپ پاتې کيدل ورته گران و. نو ځکه يې شديد عکس العمل وښود.

د خيبر د جنازې پر مهال له حفيظ الله (امين) پرته نورو ټولو مشرانو د نور محمد (تره کي) او ببرک (کارمل) په شمول وينا وکړه. په ښکاره يې د خيبر دوژلو تور په دولت ولگاوه او خپلو ملگرو ته يې وويل: چوپتيا ماته کړئ، تر څو د محمد داودخان دا مطلق العنانه رژيم نسکور کړی. د خيبر له ښخولو وروسته حکومت په مظاهرو بنديز ولگاوه او د عدلي وزير او لوی څارنوال وفي الله (سميعي) څخه يې وغوښتل چې دافغانستان د خلق ديموکراتيک گوند دهغومشران بندي کول او محاکمه کول چې د خيبر په جنازه کې يې د دولت پر ضد وينا کړې جايز دي او که نه هغه يو ا ونۍ وروسته داود خان ته خبر ورکړ چې د نوموړي گوندمشرانود قانون مخالفت کړي دی د هغوی نيول او محاکمه جايز دي.
سردار محمد داودخان د هغو د نيولو په خطر پوهيده. خو داچې د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند رهبري ډېره مغروره شوې وه او داودخان ته له ځان پرته د بل قوت زغمل ډير گران کار و. ډير ژر يې د لوي څارنوالۍ (جنرال وفي الله سميعي) د دفتر د څرگندونو وروسته، حکومت پريکړه وکړه چې د افغاستان د خلق ديموکراتيك گوند مشران محاکمې ته تيار کړی شي. دهغو د نيولو سندونه تيار شول د۱۹۷۸ز کال د اپريل (۲۲) شپه يو پر بل پسې پرته له حفيظ الله امين نور ټول ونيول شول. (۳۷- م: ۲۳۰)

حفيظ الله (امين) چې د خيبر په جنازه کې وينا نه وه کړې آزاد پاتې شو. شايد دا کار يې د گوند په دستور کړې وي که نه نوموړی د گوند تکړه وينا وال و. ده دداودخان له غندلو څخه ډډه وکړه. حفيظ الله (امين) د نظامي عملياتو نقشه ترتيب کړه او دستوريې ورکړچې د گوندد رهبرۍ د بندي کيدو په صورت کې بايد هغه عملي شي. حکومت نوموړی هم د ۱۹۷۸ ز کال د اپريل په ۲۷ نېټه بندي کړ.دده په بندي کيدو سره د افغانستان د خلق ديموکراتيك گوند رهبران ټول بنديان شول. دولت ددوی د محاکمې اعلان وکړ د دولت لخوا د افغانستان د خلق ديموکراتيک گوند رهبرانو د محاکمې د اعلان سره سم د ۱۳۵۷ لمريزکال د ثور په اوومه نېټه او ۱۹۷۸ زکال د اپريل په ۲۷ نېټه د غرمي نه مخکي ۱۱ بجي او ۴۵ دقيقي لومړنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټانګ د محمد اسلم (وطنجار) په لارښوونه د دفاع په وزارت فير وکړ . ده پسې جوخت محمد عمر په ګارد باندې فيرونه پيل کړل د غرمې ۱۲ بجې يې د دفاع وزارت ونيوه. ۳۷م۲۳۲.

غلام حيدر (رسولي) د اوومې او اتمې فرقې د سوق په خاطر د دفاع وزارت له شاته دروازې ووت او په جيپ موټر کې يې قرغې دفرقې په لور حرکت وکړ .کله چې ددفاع وزير غلام حيدر (رسولي) او لوی درستيز عبدالعزيز صحنې څخه وتښتيدل او د قرغې فرقې ته ورسيدل ، هلته وضعه بدله وه ډېر ژر د ريشخورو خواته و خوځيدل په لار کې ونيول شول ورو سته ووژل شول .۳۳م۲۹۶.

د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور په اوومه نېټه د سهار اوه بجې ولسمشر محمد داود دکور په دوهم پوړ کې له خپلې کوټې څخه لاندېې راغي د امانی لېسې ته مخامخ د کور په وره کې يو حکومتي موټر په بېړه را تاو شو او ودرېد . يو اروپايي ډوله څلوېښت کلن سړی ترې را کوز شو ساتونکي مېلمه وپيژانده او دننه يې پرېښود دا د کورنيو چارو وزير عبدالقدير و. ولسمشر او وزير دواړه د مېز تر شا کېنناستل او پر کومه مهمه موضوع غږېدل خو اصلي موضوع د افغانستان د خلق دېموکراتيك ګوند د رهبرانو نيول وو ، دکورنيو چارو وزير ولسمشر ته د امنيتي حالا تو له رپوټ ورکولو وروسته په بېړه دخپل موټر په لور ولاړ . د سهار اته بجې او پنځلس دقيقې ولسمشر د چايو غوښتنه وکړه څه وچه ډوډۍ لږ کوچ او مربا ور وړل شول ، سباناري يې وکړ . کار ته د تللو له پاره چمتو شو ، د سهار نهه بجې او لس دقيقې ولسمشر ابي دريشي اغوستې ، همېشني بکس يې په لاس کې وه د ارګ لور ته د کور له کوچنۍ دروازې ووت ، د ګارد قومندان او ياور يې هر کلی وکړ، خو ده خبرې ونه کړې او موټر ته وخوت د نورو ورځو په خلاف پلې لاړ نه شو .۱۲ م م م۲۷ ، ۲۸ ، ۲۹

کله چې سردار محمد داودخان د کابينې د غونډو تالار ته ننوت ټول وزيران مخکې له مخکې هلته ټول شوي وو . دوه وزيران نه وو راغلي يو د فوايدعامي وزير غوث الدين فايق پکتيا ته تللي و ، او غلام حيدر رسولي په قطعاتو کې د خوښيو د غونډو په سمبالولو بوخت و چې د ده په نوښت د خلقي او پرچمي مشرانو د نيوولو په وياړ جوړې شوي وې . د کابينې غونډې به عموماً د سی شنبې

(c) ketabton.com: The Digital Library

په ورځ دایرېدې خو ورمه ورځ د کابینې په غونډه کې ټول مسایل ونه څېړل شول ، د پنجشنبې ورځې ته وځنډول شو.د کارګرو په قانون بحث کېده . لومړی د کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر ته وار ورکړل شو چې دنیول شویو ⊗ کسانو (خلقي او پرچمي مشرانو) د نیونې او په ښار کې د امنیتي حالاتو په اړه معلومات ورکړي . هغه وویل چې درې تورن نیول شوي او د کابل ولایت په یوه خونه کی ساتل کېږي د سهار لس بجې او دیرش دقیقې د کار او کارګر قانون په موادو بحث کېده . د دود په خلاف د جمهوري ګارد قومندان جګړن صاحب جان په بېړه غونډې ته را ننوت او د ولسمشر په غوږ کې یو څه وویل او د پلچرخي څخه د ټانګونود حرکت په اړه یې پوښتنه وکړه هغه ورته وویل : پوښتنه وکړي چا راغوښتې دي ؟. دسهار لس بجې او پنځه ځلوېښت دقیقې د معمول په خلاف د ګارد دوه نور افسران په بېړه د ولسمشر خواته راغلل او ورته یې وویل ټانګونه بی له دې چې لارښوونو ته ځواب ووایې دښارلورته پر مخ راځي.۱۲ـــ م۳۱

د غرمي دولس بجې وزیرانو ارګ ته نږدې د چاودنې یو دوروند غږ واورېده . د غونډې مشرې وحید عبدالله کوله هغه وزیران له حالاتو خبر کړل .چې د څرخي پله څخه شو ټانکونه په خپل سر را وتلي او ښار ته را رسېدلي دی. دولس بجې او پنځلس دقیقې د راډیو افغانستان رئیس د لار ښوونې غوښتنه وکړه . هدایت ور کړ شو . چې په یکه توت کی دراډیو پر خپروو نکو دستګاوو بریښنا پرې کړي. دولس بجې او دیرش دقیقې ولسمشر غونډې ته را ستون شو . ولې غونډه په خپله خرابه شوې وه . او ګډونکوونکی ډلې ډلې شوي وو او خپل منځې خبرې کوې، یوه بجه وزیرانو ته ډوډې راغله خو هیچا ډوډۍ ونه خوړه، د ماسپښین یوه بجه او دیرش دقیقې د داود خان په غوښتنه د هغه کورنۍ ټول غړي یعنې زامن، لوڼې ، لمسیان د سردار محمد نعیم خان د کورنۍ د غړو په ګډون ګلخانې ته راوستل شول . دوه بجې محمد داود خان د نورو قطعاتو سره د اړیکو ټینګولو کوشش کاوه خو د مازیګر درې بجې کودتا کوونکو د مخابراتو د مرکز دروازې والوزولې او له ارګ سره یې د مخابراتو اړیکې پرې کړې . د مازیګر درې بجې او

⊗ ¤ کورنیو چارو وزیر عبدالقدیر د کودتاه په دوهمه ورځ په ټپي حالت د کودتاه د افسرانو لاس ته وراغی او هماغی ورځ په مابنام په روغتون کې مړ شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لس دقیقې شل زر پوش ګاډي د داود خان په پلوۍ کابل راډیو ته نږدې شول . د کودتا کوونکوله خوا په دې بهانه چې دوی هم د هغوي ملګرې دي هغوۍ ودرول او تسلیم یې کړل . د مازیګر څلور بجې له راډیو څخه د لومړۍ اعلامي په خپریدو سره یې د داود خان د رژیم سقوط اعلان کړ . د مازیګر پنځه بجې داود خان د ګلخانې له دوهم پوړ څخه لاندې راکوز شو تر څو خپل وزیران وګوري ، پنځه بجې او پنځوس دقیقې داود خان همغسې له خپلو وزیرانو سره په خبرو بوخت و . چې اشپز ډوډۍ راوړه داود خان یو ټوټه ترې واخېسته . د کابل له راډیو څخه محمد اسلم وطنجار په پښتو او عبدالقادر په دري ژبه د اعلامیې متن لولې ، د شپې اته بجې د بی بی سي راډیو د کودتا خبرخپور کړ، نهه بجې دوې بیاهم راډیو ته زنګ وهي د هغې خوانه د نا اشنا کس له خوا ځواب راځي چې حالات سم دي . دوی پوه شول چې راډیو تسلیم شوی ده ، نهه بجې د ریشخور قرغی د فرقې د تسلیمۍ خبر هم اعلانیږي .د ماخوستن نهه بجې او څلوېښت دقیقې وحید عبدالله ولسمشر ته وړاندیز کوي چې پلازمېنه په موقت ډول ترك او قندهار ته ولاړ شي ، مشر زوی مخالفت کوي خو سردار محمد نعیم خان وایې چې دا کار باید مخکې شوی وای .
۱۲ـ م م۳۵ او ۳۶

کله چې ولسمشر (محمد داودخان) د قندهار په نبت د موټر په لور حرکت وکړ. ارګ ته له مخا مخ جو مات څخه پرې ډزې وشوې ، نوموړی بیر ته ګلخانې ته ننوت ، د شپې لس بجې او پنځلس دقیقې له بګرام څخه یوه بم غورځونکې الوتکه راغله غوښتل یې چې ښارته راتلونکې ټانګونه بمبار کړي خو په مخابره کې سره پوه شول چې د دوی ملګرې دي . دوۍ (د افغانستان د خلق دیموکراتیک ګوند نظامی رهبري) د شپې تر ۱۲ دولس بجو پوري د مرکز ټول قطات په خپله و لکه کې راوړل . ۱۲ـ م م۳۸ او ۳۹

د ثور اتمه د شپې یوه بجه او شل دقیقې وې چې جګړن صاحب جان خپل پوځی کالي وایستل او په ملکی دریشۍ کې ولسمشر ته ورغی او ورته یې وویل نور څه نشي کولای هغه (داودخان) ور ته وویل چې تمانچه ورکړه او ځان وژغوره ، د ثور اتمه د شپې له دوه بجو او دیرشو دقیقو څخه تر دریو بجو پورې وزیران د ګلخانې په دهلېز کې ګرځېدل ، ولسمشر په لاندې پوړ کې له خپلو بچیانو سره ناست دی خو وزیران نه ور تلل . د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور په اتمه نیټه د سهار شپږ

(c) ketabton.com: The Digital Library

بجي د گارد پاتي افسران او عسکر کودتاکوونکو ته تسليم شول . په داسي حال کې چې لاسونه يې پورته وو.دوی د پښتو نستان څلور لارې ته ورسول شول . نورمحمد تره کي د **۴۴۴** کوماندو قطعې څخه و غوښتل چې ارگ ته ورشي او داود خان ونيسي .   د ثور اتمه د سهار شپږ بجې او پنځه لس دقيقې د کوماندود **۴۴۴** قطعې يو بلوک افسران گلخانې ته ورسيدل وزيران په دهليز کې وو يو افسر امر وکړ . څوک چې وسله نه لري دې خوا دې راشي ، بې وسلې وزيران د دوې خواته ورغلل . يو يو له گلخانې څخه وايستل شو او څنگ ته د تيلفون په خونه کې بنديان   شول . سيد عبدالله . عبدالقدير او د ماليې وزير پاتې شول ، د ماليې او دکورنيو چارو وزيرانو دواړو وسلې درلودې ځکه پاتې شول ، د ثور اتمه له شپږ نيمو بجو څخه تر اوو بجو پورې د کوماندو بلوک ،ولسمشر پسې راغی ، د تسليمۍ غوښتنه يې ترې وکړه ، انتظار اوږد شو ، د گلخانې په ماڼۍ کې چوپتيا درندو ډزو چې له يوې خوا نه واوريدل شوې ماته کړه. د **۱۳۵۷** لمريز کال د ثور په اتمه نېټه د سهار اوه بجې او ديرش دقيقې راډيو په يو بيړني خبر کې وويل : سردار محمد داود خان د ليوني مقاومت په نتيجه کې له مينځه ولاړ. ۱۲_م۴۲

ډير اسناد داسې شاهدې ورکوي چې داود خان د کوماندو د **۴۴۴** قطعې افسر امام الدين ساپي له خوا ووژل شو. خو د پېښې يو عيني شاهد ښاغلي لالا جان حق شناس د گارد د دوهم کنډک د لومړي ټولي قومندان و داسې وايې چې امام الدين ساپي له داود خان څخه د تسليمۍ غوښتنه وکړه هغه پرده فير وکړ ، زخمي شو او پر ځمکه پريوت له ده سره يو خلقي ملگرې ببرک نومي (چې د گارد د اور وژنې   (اطفايې) په بلوک کې يې دنده اجرا کوله ،او وروسته يې د نور محمد تره کې د ساتونکو په ډله کی دنده لرله کله چې نور محمد تره کی له مينځه ولاړ ببرک هم د هغه دمخالفينو لخوا ووژل شو) موجود و. د امام الدين په لويدو سره هغه پر داودخان فيرونه وکړل او داودخان يې له مينځه يوړ. (**۱۲**)

ښاغلي داکتر لالاجان شيرزی په کودتاه کې د گارد د زخميانو شمېر (**۵۳**) تنه ښيي چې ده دقوای مرکز روغتون ته معرفي کړې دی (**۲۷**)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دي ترتيب سره داود خان له مينځه ولاړ او نوی سياسي نظام مينځ ته راغی ،د داود خان د رژيم ړنګيدل د افغانستان د اوسنيو (۱۳۸۸ لمريز کال)د پېښو سره مستقيم تړاو لري . د ۱۳۵۷ لمريز کال د ثور د اومې نېټې د کودتاه پر مهال د جمهوري ګارد تشکيل او مسئولين په لاندې ډول وو:

۱: جګړن صاحب جان د ګارد قومندان .

۲: جګتورن عبدالرحيم شادان د پيژند آمر.

۳: جګتورن عبدالحق علو مي د ګارد د کشف آمر .

۴: تورن محمد هاشم وردک د کشف معاون .

۵ : جګړن محمد ذاکر حسين د وسله پالۍ او تخنيک آمر .

۶ : جګړن محمد سرور خان چپرهاری د ګارد د لومړي کنډک قومندان .

۷: جګتورن محمد عزيز حساس د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قومندان.

۸: جګتورن غلام رباني وردک د ګارد د لومړي کنډک ددوهم ټولي قومندان.

۹ : جګتورن محمد نادر خان د ګارد د لومړي کنډک ددريم ټولي قومندان .

۱۰ : جګړن محمد عزيز خان د ګارد د دوهم کندک قومندان.

۱۱: تورن لالاجان ځائې حق شناس د دوهم کنډک د لومړي ټولي قومندان.

۱۲: جګتورن محمد ظاهر د ګارد د دوهم کنډک ددوهم ټولي قومندان.

۱۳ : جګتورن محمد صديق د ګارد د دوهم کنډک د دريم ټولي قوماندان .

۱۴ : جګتورن جبارخيل د ګارد د دوهم کنډک د ماشيندار ټولي قوماندان .

۱۵ : جګتورن اقا محمد د ګارد د مخابري آمر .

۱۶ : تورن عبدالمجيد د اطفايې د بلوک قوماندان .

۱۷ : جګتورن فضل احمد د انظباط د بلوک قوماندان .

په هر ټولي کې درې ، دري تنه د بلوک قوماندانان وو . د هر ټولي دمسئوليت ساحه معلومه وه

خو ښاغلی عبدالمجيد باز د محمد داود خان ياور ، بازمحمد د ولسمشر ناظر او لومړی ياور يې جنرال جان محمد سالم و . (۱۲)

د هغو تعرض کوونکو قوتونو شمېر او ترکيب چې د ۱۳۵۷ کال په وسله وال پاځون کې يې ونډه اخستې وه په لاندې ډول د ي. د وسله وال پاځون د پېل عمومی مسئول د افغانستان د خلق ديموکراتيک ګوند د مرکزی کميټې غړی حفظ الله امين و .

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمېره	د قطعې نوم	د ګډونکو افرادو شمير	د محاربوي او زرهپوش ټانکونو شمير	د طيارو شمير	د مختلفي توپچي وسايطو شمير	قوماندانان او مسولين
۱	۴ او ۱۵ زغره واله لوا	۴۰۰ تنه	۲۰ عرادی ټانکونه ۲۰ عرادی محاربوي ماشيونه ۲۰ عرادی زرهپوش	۰		جګړن محمد اسلم وطنجار جګړن محمد رفيع
۲	۸۸ توپچی لو ا	۳۰۰ تنه	۳۰ D_-۳ M توپونه	۰	لاس لرنکېتوپونه	جګړن خليل الله
۳	کوماندو ۴۴۴ قطعه	۵۰۰ تنه	۱۰ عرادی ټانکونه ۱۵ عرادی زرهپوش	۲۲ باله سو ۲۲ او ميک ۲۱		جګتورن محمد يعقوب
٤	د بګرام شکاري غنډونه	۱۰۰ تنه	۰			عبدالقادر پيلوټ
٥	ټول	۱۳۰۰ تنه	۷۰ عرادي B M R ۱۲۵ عرادي زرهپوش		۴۰ ضربه	

په کابل کې د دولت دفاعي قطعات

شمېره	د قطعې نوم	ګډونکونکېپرسوتل شمير	د محاربوي او زرهپوش ټانکونو شمير	د مختلفو توپونو شمير	قوماندانان او مسئولين	
۱	دجمهوري ګارد لوا	۱۵۰۰ تنه	۱۰ عرادي	۲۲ ميله هاوان ۹ ميله راکت	جګړن صاحب جان	
۲	د ريشخور فرقه	۵۰۰۰ تنه	۳۱ عرادي	۱۲ ضربه اوبوس	تورن جنرال محمد نظيم	
۳	د قرغې اتمه فرقه	۵۰۰۰ تنه	۲۰ عرادې زرهبوش			
۴	د قول اوردو		۲۰ عرادې زرهپوش			
۵						

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶	مستقل قطعـــات ، انظباط،	۱۰۰ تنه					
۷	پراشـــوت اونور	۱۲۵۰۰	۷۲ عرادې تانګونه ۲۰ عرادې زرهپوش	۲۴ ضـــربه اوبوس			

دو لتي قوتونه د ترکیب او کمیت په لحاظ د کودتاه کوونکو څخه ډیر زیات د تخنیک او شمیر په لحاظ په نا مساوي توګه یو دبل په مقابل کې ولاړ وو. که چېرې مدافع قوتونه په ښه ډول سوق او اداره شوې واې. دوی توان درلود چې تعرض کوونکو قوتونو ته ماتې ورکړي. خو باالمقابل تعرض کوونکو وسله والو د ښه تاکتیک او ادارې څخه کار واخیسته د مهمو او کلیدي ځایونوپې لکه جمهوري ریاست ارګ، د دفاع وزارت، محل چنار(دهوایې اومدافع هوائې قوتونو د سوق او ادارې مرکز)، د مخابراتې سیستم فلج کول، دافغنستان د راډیو نیول وو، دغو تاکتیکونو ته بیا هم په لاندي ډول اشاره کوو.

- دزرهي قوتونو منظم کار ول او د توپچي قوتونو سره د هغوی هماهنګ کول.
- د طیارو پواسطه د ټانګونو د تعرض ملاتړ او حمایه کول.
- په رڼا ورځ یو ناڅاپې د بریښنا په څیر تیزد حملې د تاکتیک کار ول.
- د مقابل لوري غافل ساتل.
- د مقابل لوري بې رحمانه ټکول او هغوی ته د موقع په لاس نه ورکول تر څو چې د احتیاطي قواو څخه ددوي مقابل کی استفاده ونه کړي. ۳۵- م ۱۳۰

د ۱۳۵۷ لمریز کال د ثور د اوومي نیتې د وسله وال پاځون اساسي، نظامي څیري عبارت دي له.

- ډګروال عبدالقادر پیلوټ دهوایي قواو رئیس ارکان (خلقي)په شوروي اتحادکې تحصیل کړي و.
- جګړن محمد اسلم وطنجار په څلورمه زغره وال قوا کی د کنډک قوماندان (خلقي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ جگړن محمد رفیع د څلورمې زغره والې قوا رئیس ارکان او ددې قوا و سر پرست(پرچمي)
ـ جگړن شېر جان مزدور یار په څلورمه زغره واله قوا کی د کنډک قوماندان (خلقي).
ـ جگتورن فتح محمد افسر د څلورمې زغره والې قوا ټانکست (خلقي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و.
ـ تورن محمد داود عزیز په څلورمې زغره والې قوا کې د ټولې قوماندان.
ـ جگړن خلیل د ۸۸ توپچي لوا رئیس ارکان (پرچمي).
ـ جگړن اسدالله سروري د هوايي قواو افسر (خلقي)، زده کړه په شوروي اتحاد کې.
ـ جگتورن سید داودتړون د هوايي قوا د مترلوژی مشر (خلقي)، تحصیل په شوروي اتحاد کې.
ـ سید محمد گلاب زوی د هوا یي قواو میخانیک (خلقي).
ـ جگړن نظرمحمد پیلوټ د هوايي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړي و .
ـ جگړن غوث الدین پیلوټ د هوايي قواو افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کی تحصیل کړی و .
ـ تورن اسد الله پیام د جمهوري گارد د مخابري آمر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و .
ـ جگړن گل اقا د جمهوري گارد د اپراسیون آمر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې د تحصیل کړی و
ـ جگړن عبدالحق علومی د جمهوري گارد افسر(پرچمي)، په شوروي اتحاد کې تحصیل کړی و
ـتورن مهمند د ۴ څلورم زغره والې قواو افسر (خلقي) په بهر کې تحصیل کړی نه و
ـ تورن عمر د څلورمې زرهې قواو افسر (پرچمي) په بهر کې تحصیل نه وه کړی .
جگتورن محمد یعقوب دکوماندود ۴۴۴ قطعې رئیس ارکان (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي و

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ لومړی بريدمن امام الدين د کوماندو د ۴۴۴ قطعې افسر (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصيل کړی و
ـ جګړن محمد امين د زرهدارو قواو افسر (خلقي)، د هيوادنه بهر يې تحصيل نه و کړی.
ـ جګړن عبدالحق حمدي د هوايي قوا ميخانيک (خلقي) په شوروي اتحاد کې تحصيل کړی و (۳۵ـ م م ۱۳۰ او ۱۳۱)
ـ د دورې په مقابل کې د پوځ يو شمېر افسرانو په مېړانه او داود خان ته په وفادارۍ سره مقابله کوله چې د ګارد قوماندان صاحب جان خان ډېر مقاومت وکړ.
د دې مقاومت نور افسران عبارت دي له:
ډګرجنرال غلام حيدر رسولي د دفاع وزير او د مرکزي قواو قوماندان، لوی درستيز تورن جنرال عبدالعزيز د قواې مرکز رئيس ارکان، بريد جنرال عبدالعلي وردګ، د اوومې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد نعيم، د يولسمې فرقې قوماندان تورن جنرال محمد يونس، ډګر جنرال محمد موسی د هوايي او مدافع هوايي قوماندان، بريد جنرال ظريف ميداني د دافع هوا د ۸۸ توپچي قطعې قوماندان، د حربي پوهنتون قوماندان تورن جنرال شاهپور احمدزي، د ملي مصئونيت رئيس تورن جنرال محمد اسمعيل، د ژندارم او پوليسو قوماندان بريد جنرال محمد طاهر، د قندهار د پنځلسمې قوا قوماندان تورن جنرال غلام نبي فراهي، د پکتيا د قول اوردو قوماندان ډګر جنرال سراج الدين، د خوست د ۲۵ مې فرقې قو مندان بريد جنرال فرح الدين (سيف)، د هوايي او مدافع هوايي قوا درستيز وال ډګروال عبدالقادر، دبګرام د هوايي قواو قوماندان ډګروال غلام سخي، د شينډنډ د هوايي قواو قوماندان ډګروال عبدالرحيم نورستاني، دبناري انضباط قوماندان جګړن خان محمد، د خواجه رواش د هوايي مفرزې قوماندان جګړن خان جان مقبل، د څلورمې زغره والې قوماندان ډګروال سرور نورستاني (چې شوروي اتحاد ته سفر کړی و) او جګړن محمد رفيع د قوا کفالت په غاړه درلود. (۳۵ـ م م ۱۳۱ او ۱۳۲)

دغو پورتنيو افسرانو په مېړانه دفاع کوله چې زيات شمير په همدې ورځ شهيدان او کم شمېر يې ژوندي مخالفو وسله والو ته په لاس ورغلل. په دې ترتيب

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ۱۳۵۷ ل کال د ثور د اوومې نیټې وسله وال پاڅون په ډېر کم وخت د ځانګړې تاکتیک ، قوماندې او انضباط په پایله کې بریالیتوب ته ورسید او په هېواد کې نوی سیاسي رژیم اعلان کړ نوی سیاسي رژیم ډېر ژر د شوروي اتحاد ، هند ، مغلستان ، چکوسلواکیا ، مجارستان ، کیوبا ، ویتنام ، ترکیه ، پاکستان ، جنوبي یمین ، یوګوسلاوي او ایران وروسته نورو هېوادونو یو پر بل پسې په رسمیت وپېژنده . او سفیرانو یې نور محمد تره کې ، ببرک کارمل او حفیظ الله امین سره لیدنې کولې او د خپلو دولتونو لخوا یې ورته ډاډ ور کاوه . (۴۸_م: ۳۷۹)

د داود خان او دهغه کورنۍ د مړو موندلو له پاره په ۱۳۸۷ لمریز کال کې حامد کرزی یو فرمان صادر کړ او یو کمیسیون یې موظف کړ چې د محمد داود خان مړی ولټوي دکمیسیون غړیو د ځلورمې زغره والې لوا شاته کار پیل کړ . هلته له سهار څخه تر مازیګره پورې پنځوس ، شپیته تنه کارګرانو د کمیسیون تر نظر لاندې کار کاوه . هر کارګر ته د ورځې درې سوه افغانۍ ور کول کیدې . خو په کومه ورځ چې د سردار محمد داود او د هغه د کورنۍ مړي و موندل شول ، پر دغې تنخواه سل افغانۍ نوري هم د انعام په توګه ور زیاتې شوې ، کمیسیون اعلان وکړ که هر چاته د پخواني ولسمشر د خښیدو ځای معلوم وي دوې ته دې خبر ور کړي ، کمیسیون د پخواني رژیم له لوړپوړو چار واکو څخه پوښتنې وکړې خو ګټه یې ونه کړه . ځکه هغو ویل نه پوهېږو او خبر نه یو . ځینو افغانانو له بهر څخه تیلفونونه کول یو ځای او بل ځای یې ښوده او کمیسون به هم ځایونه پلټل یوه اونۍ وروسته سردار نادر نعیم خبر راکړ چې له پکتیا څخه د پخوانۍ ځلورمې لوا یو افسر ټیلفون کړی او ادعا کوي چې د خښیدو اصلي ځای ورمعلوم دي :
۱۲_- م: ۴۵.

⊗ پاد شاه میر یوه اونۍ وروسته کابل ته راغی ، د کیندنو ځای چې یې ولید . ویې ویل چې تیر وتې یاستې ، تقریبا درې کیلو متره وړاندې یې دصافي غره تر

⊗ پادشاه میر د ځلورمې لوا افسر چې د قوماندانۍ لخوا ورته د قبرونو د کیندلو امر شوی او د خښیدو پرمهال پوه شوي چې داودخان او د هغه د کورنۍ مړي دي . او مولاګل د کلي یو ساده بزګر ورته وویل : چې پردغه سیمه یې د تلو او راتلو لار تیره شوې وه . یو ورځ په دغه سیمه کې د عسکرو او موټرو بې ساري ګڼه ګوڼه وه . د یو عسکر له خولې مې واوریدل چې دلته داودخان او دهغه د کورنۍ غړې خښ شوي او دې یې ساتنه کوي ، ځوورځې وروسته چې عسکر ولاړل د مور په لارښودنه مې قبرونه په نښه کړل او بیاهغې د خپل مذهبي دود سره سم حلوا راوړه او ویې ویشله . د مولاګل کلیوالو اوس پر هغه ځای زیارت جوړ کړی دی ۱۲_ م: ۴۹

لویدیځې لمني ته بوتلو چې د ځلورمي لوا شمال کيږي . کله چې ورسيدو پاد شاه میر وویل همدا ځای دی. خو تر لږ شيبي وروسته داسي وبريښيده چې هغه هم ځای نه پيژني هري خواته يې کتل بيا يې په عاجزۍ وويل ورونو ديرش کاله تېر شوی د ځمکې مخ اوښتې نوځکه پوره نه پوهيږم چې قبرونه به چيرته وي ، همدغه مهال يو لاروي پوښتنه وکړه چې په څه بوخت ياستی ؟ کله چې وپوهيده په منډه ولاړ او د نږدې کلې څخه دوه کسان حميدالله او مولاګل يې راخبر کړل . دي دواړو سره کره معلومات وو. مولاګل تقريبا شپيته متره شاته راغی ، پر يو ځای ودريد او ويی ويل : قبرونه دادي ، نژدې سل متره ها خوا ولاړ او په ګوته يې اشاره وکړه . دويم قبر دادی مانا داچې دا مړي په دوو ډله ايزه قبرونو کې په جلا ډول خښ شوي دي ، تر کيندو وروسته په يو قبر کی ۱۳ ديارلس او په بل کی ۱۲ شپاړس مړي (ټول۲۹مړي) ښځې ، کوچنيان او نارينه وموندل شول ۱۲ــ م م : ۱۴۲او۴۷

د داود خان او دهغه دکورنۍ مړي د کابل په پلچرخي کی له موندلو وروسته ۲۰۰۹ زکال د مارچ په ۱۷ نيټه د سکاټ په غونډۍ کې چې د داودخان په نوم ونومول شوه خاورو ته وسپارل شول .۲ ـ م۲۳۳.

د داودخان دواکمنی پاي ته رسيدل او ديو...
سره د هيواد سياسي وضع بدله شوه په دې مود...
قدرتونو د مستقيم تيري لپاره زمينه برابره شو...
دلوه ۱۵ نيټې پوري زمونږ هيواد ديوه قوی مر...
ددې پيښو او حوادثو لاملونه د داودخان دواکمنۍ سره تړنګې اړيکې لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پــایــله

د افغانســتان پــه معاصــر تــاریخ کــې افغــاني دولتونــه د احمــد شــاه بابــا (۱۷۴۷ز -۱۷۷۳ ز کال) او تیمور شاه (۱۷۷۳ز -۱۷۹۳ز کال) له و اکمنۍ وروسته د شاه زمان د پاچا کیدو (۱۷۹۳-۱۸۰۰ز کال) سره سم د انګلیسانو لخوا د سیاسي ستونزو سره مخ شو .انګلیسانوپه هند کې د خپل نفوذ د پراختیا په لارکې د افغانستان امپراتور (شاه زمان) لوی خنډ ګاڼه نوموړي یې د خپلو سیاسي فعالیتونوپه پایله کې ناکام کړ. په دې کار سره انګلیسان خپل هدف ته یو څه نږدې شول. ځکه دوې افغانستان کی دیوه ضعیفه حکومت دمینځ ته راتګ له پاره هلې ځلې کولې او د شاه محمود خان سدوزاي د حکومت په خپله یو ضعیفه حکومت و.

انګلیسانو د دریو ((۱۸۳۹، ۱۸۳۸-۱۹۱۹ز کال)) یرغلونو په واسطه خپلو موخو ته ورسیدل . که څه هم دوې په دې یر غلونو کې په نظامي لحاظ ماتې خوړلې وه خو په سیاسي لحاظ لاس بري وو . په نړۍ کې د اروپا یې هېوادونو تر مینځ د نفوذ د پراختیا له پاره دوه نړیوالې (۱۹۱۴-۱۹۱۸-۱۹۳۹-۱۹۴۵ ز کالونو) کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جګړې وشوې .ددغو جګړو پایلو د افغانستان په سیاسي وضع باندې هم ډېره اغېزه وکړه . خصوصا دغه اغیزه د دوهمې نړیوالې جګړې څخه وروسته چې نړۍ په دریوبلاکون یعنې ختیځ، لویدیځ او ناپیلیوهېوادونو باندې وویشل شوه.
سردارمحمد داودخان له دوهمې نړیوالې جګړې وروسته (۱۳۴۲، ۱۳۳۲ ل کال ۱۹۵۳-۱۹۶۳ زکال) د افغانستان د صدراعظم په توګه دنده اجرا کوله . دسیاسي موقعیت په غوره کولو او داړیکو په ټینګولو کې له ستونزو سره مخ شو.

سردار محمد داودخان د یو آزادې خوښونکې او هېواد پالونکي شخص په توګه چې د هېواد د پر مختګ سره یې ډېره مینه درلوده هڅه کوله چې له سیاسي نفوذ پرته مالي او تخنیکي مرسته تر لاسه کړي . دی (داودخان)د ختیځ او لویدیځ د ملګرتوب پرځای د ناپېلیتوب د غورځنګ فعال غړی شو. او په هیڅ نظامي تړون کې شامل نه شو . ځکه داودخان ، نهرو ،مارشال ټیټواوسوکارنوهڅه کوله چې له د واړو خوا وونه (ختیځ اولویدیځ) څخه بې له قیده او شرطه مرستې تر لاسه کړي .

افغانستان د شوروي اتحاد او پاکستان سره دګاونډیتوب له امله د سختو سیاسي ستونزو سره مخ و.ځکه شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توګه د افغانستان د سیاسي وضعیت او پیښو سره علاقه درلوده او په دې اړه هیڅکله بې تفاوته نه پاتې کېده. پاکستان چې د افغانستان په خوا کې د انګریزانو پواسطه جوړ شوي هېواد او د امریکا د نظامي سازمان غړي و د افغانستان سره یې د پښتونستان د مسلې پر سر اختلاف درلود . او دغه اختلاف افغاني دولت له هغې اعلامې څخه ښه معلومېږي کوم چې په پښتونستان کې د پاکستانې دولت د نظامي عملیاتو په اړوند خپره کړې وه . په دې اعلامیه کې راغلي وو :((د افغانستان جمهوري دولت له یوی خوا هر ډول وژنې او تشدد غندي او له بلې خوا د پښتنو او بلوڅو خلکو په مقابل کې د پاکستان د حکومت د ظلم نه ډکه غېر عادلانه او غېر دیموکراتیکه حرکتونه په تیره بیا په پښتونستان کې د هغه حکومت سخت او نا عاقبت اندیشانه حالت هم په کلکه غندي. د هغو د هر ډول خطرناکو عواقبو مسئول یوازي او یوازي د پاکستان حکومت بولي ....)) (۴۹_م ۲۲۹

خو امریکا د پاکستان په لمسون د افغانستان د دولت سره د مرستو د ورکولو څخه ډډه وکړه ،سردار محمد داودخان د ناچارۍ له کبله دشوروي اتحادڅه د

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرستې غوښتنه وکړه شوروي اتحاد هم دده غوښتنې ته مثبت ځواب ورکړ . د وسلو سر بيره يې د داود خان د صدارت پر مهال د هغه د پنځه کلن اقتصادي پلان د پروژو د عملي کولو له پاره ډېري مرستې وکړې .

سردار محمد داودخان په سياسي لحاظ د شوروي اتحاد ددولتي سيستم (سوسياليزم) پيروی نه کوله خو هڅه يې کوله چې له هغه هېوادڅخه داقتصادي ،تخنيکي او نظامي مرستې تر لاسه کړي څو په سيمه کې دپاکستان سره سيالي وکړي په څيرنه کې مونږ ته دا واقعيت روښانه شو چې پاکستان هم د امريکا د متحده ايالاتو د اقتصادي مرستو سر بيره په نظامي برخه کې هم په ۱۹۵۱ او ۱۹۵۲ ز کلونو کې د امريکا په پيشنهاد شوي پوځي بلاک کې ګډون وکړ او د دغه هېواد په د ننه کې د پوځي او هوايي اډو جوړولو په باب يې دامريکا سره خبرې تر سره شوي، د ۱۹۵۲ ز کال د جنوري په مياشت د پاکستان د بهرنيو چارو وزيرهم د نظامی اتحاد په جوړيدو او په هغه کی د منځنی او نږدي ختيځ د هېوادونو ګډون مهم وګڼه . د ۱۹۵۳ز کال د سپټمبر او اکتوبر په مياشتو کې د پاکستان صدراعظم محمد علي او دپاکستان د پوځ اعلی قوماندان جنرال ايوب خان ته بلنه ورکړل شوه چې واشنګټن ته سفر وکړي . او د امريکا د پوځي کمېټې غړو هم د ۱۹۵۳ زکال په اکتوبر کې پاکستان ته سفر وکړ. ۴۴ـ م م ۳۳۱ او۳۳۳)

دې وضعيت سردار محمد داودخان هڅاوه چې افغانستان هم بايد پياوړې فوځ اوغښتلې اقتصاد ولري خو د پاکستان پوځ د امريکا د مرستو په اساس دومره پياوړې شوې و چې پر افغانستان باندې د شوروي اتحاد له يرغل وروسته کولی شول چې د خپلو پوځي وسايلو پواسطه د شوروي پوځ عمليات وځاري اولازم ځواب هم ورکړي .د شوروي اتحاد د پوځ يو قوماندان ب ګروموف په دې اړه داسې ليکي : (دپاکستان د پوځ وسلې د امريکې په مرستو جوړې شوې دی ، له هوا نه هوا ته ويشتل کيدونکو توغنديو يې تر لسګونو کيلو متر وپورې واټن ويشتلی شو. په کابين کې دننه تخنيکې امکاناتو پاکستاني پيلوټانو ته دا وس ورکاوه چې په هوا کې هر څه پوره روښانه ووينې. دغو پيلوټانو د خپل تخنيک په مرسته کولای شول بې له دې چې په خپلو سترګو ددښمن آلوتکه ووينې د آلاتو په مرسته او د توغندي پواسطه را وغورځوي،د ډګروال و ـ اوڅکوي آلوتکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې په همدې ترتيب ويشتلی ده . په اصل کې هغه دپاکستان د ښکاري آلوتکو پواسطه ويشتل شوې وه. مونږ هڅه کوله د پاکستان له وسله والو ځواکونو سره ان د تصادفي مخامخ کېدو مخه هم ونيسو ...)) ۴۵_ م ۳۸۷

د پورتنيو د لايلو په اساس د داودخان تشويش او وړانديز د پاکستان په اړه ډېر صحيح او پرځای و. ځکه دده له صدارت (۱۹۵۳) څخه تقريبا ۲۲ کاله وروسته د شوروي اتحاد پوځي افسر د پاکستان پوځي پياوړتيا تائيد کړه . داودخان د صدارت په دوران کې کوښښ کاوه چې د شوروي اتحاد څخه داسي پوځي مرسته تر لاسه کړي چې په نظامي ډګرکې د پاکستان سره سيالي وکړای شي. تر څود پښتنو او بلوڅو سره د هغوي د حقه حقوقو په لاس ته راوړلو کې مرسته وکړي ،د داودخان د صدارت پرمهال په نړۍ کې ملي آزادي بښونکې نهضتونه او ديموکراسي د پياوړتيا او توسعي په حال کې وه .ده هم هيله درلوده چې دافغانستان روڼ اندوته دی دګوندونود جوړولو او مطبوعاتو په برخه کې يو لړ ازادي ورکړل شي . ده ددې کارلپاره پاچا ته په اساسي قانون کې د بدلون وړانديزوکړخو پاچاد ده وړانديز ته مثبت ځواب ورنه کړ. په پايله کې ده خپله استعفا وړاندې کړه . پاچا د ده د فکر برخلاف د نوموړي استعفا منظور او ډاکتر محمديوسف ته يې د کابينې جوړولو دنده وسپارله په دې کار سره سردار محمداودخان د يوې بلې سياسي ستونزې سره مخ شو نا چاره د يوې بلې سياسي لارې د پيداکولو په فکر شوه ،پوره لس کاله يې په ګوښې ګيرې کې تېر کړل.

سردار محمد داود خان د ۱۳۵۲ لمريز کال د سرطان په ۲۲ نېټه واک ته د رسېدو سره سم د جمهوري رياست ديو فرمان پواسطه پخواني (۱۳۴۳ل کال) اساسي قانون لغوه اعلان کړ.ده دصدارت ددورې په څېر د اقتصادي پرمختګ له پاره هڅې پيل کړې . خو دا ځل يې هم ډېره تکيه د شوروي اتحاد په مرستو کوله . خو د جمهوريت په اخرو کلونو کې داودخان غوښتل چې دشوروي اتحاد نفوذ او انحصار کم کړي .عربي هېوادونو ته يې مخه کړه . د نوموړی دغه اقتصادي پاليسي پر ده باندې د کودتا له امله نيمګړې پاتې شوه.

لويديځو هېوادونو مخکې د ويانا (۱۸۷۸م) په کنګره کې افغانستان د حايل هيواد په توګه پېژندلې و. له دوهم نړيوال (۱۹۴۵) جنګ وروسته هم لويديځ په

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځانګړې ډول د امریکا متحده ایالات افغانستان سره اړیکو ته لېواله نه و. په دې اړوند د پاکستان دریځ هم ډیر مهم و. د نړیوالو شرایطو په خوا کې اصلي سیاسي ستونزه داوه چې داود خان پخوانی اساسي قانون لغوکړ او د نوي قانون تصویب وځنډیده . بیا هم د نوي اساسي قانون د تصویب وروسته دنورو سیاسي ګوندونو په فعالیت باندې بندیزو لګېده.یوازې یو ګوند دسیاسي فعالیت قانوني اجازه درلود کوم چې د حکومت لخوا جوړ شویو . دې کار د هېواد د روڼ اندي خپه کړل

په دې ځیرنیز اثر کې د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزو داخلي او نړیوال لاملونه تو ضیح شوي او هم داود خان د واکمنۍ پرمهال شته ستونزو او هغو ستونزو ته چې د هغه پواسطه راپیدا شوي وي او د پورتنیو پېښو سره ارتباط ورکړل شوي ده مونږ په یقین سره ویلي شو چې داود خان د واکمني پرمهال کورنۍ او بهرنۍ سیاستو کړنلاري ، لوري او نیمګړتیاوې د اوسنیو پیښو په رامېنځ ته کېدو کې مستقیمه اغیزه لري .

په نړیوالـه کچه امریکا د دوو نړیوالو نظامي پکتونو ـ(Nato) دشمالي انتلانتیک پکت او (SEATO) دجنوب ختیځي اسیا د پکت پواسطه د شوروي اتحاد شخه یو نظامي کمر بند تاو کړ.شوروي اتحاد دوارسا د نظامي پکت پواسطه خپل طرفداران تقویه کول او دوي یو د بل د نفوذ د کمولو کوښښ کاوه.خو افغانستان (د سردار محمد داودخان)دریمه لار یعنې دناپیلیوهېوادونو غور زنګ د غړیتوب لار په مخکې ونیوله.چې لویدیځ ددې سیاست پلوي نه کوله . په داخل کې د نورو عواملو تر څنګ ده یو لړ داسی اقدامات وکړل . چې د ده ستونزې یې نورې هم زیاتې کړې دا اقدامات سردار محمد داود خان لخوا د ۱۳۵۲ ل کال داسد په ۴ نېټه د یو فرمان په ذریعه د شاهي دورې اساسي قانون لغوه اعلان شو. او میوندوال د کودتاه په تورد یو شمېر نظامي او ملي اشخاصو بندي کول او وژل،د سیاستي ګوندونو د فعالیت بندول او درهبرانو تعقیبولودده له پاره سیاسي ستونزې زیاتې کړې، ښاغلي ګلبدین حکمتیار په دې اړه داسې لیکې: ((د سردار محمد داودخان د اقتدار له زمانې چې د یوې عسکري کودتاه په تور زما د نیولو او وژلو فیصله وشو او زما په غیاب کې زما د اعدام پرېکړه صادر شوه، د نومورې په وخت کې دوه ځله زما د اوسېدو ځای محاصره شو، یو ځل په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ځلورمې فرقې درئیس ارکان جکتورن شېرعلي خان په کورکې او دوهم ځل په فرزي کې د پاچا صاحب د میرصفي الله په کور کې...)) ۱۷-_م ۱۲۲-

د حکمتیار لیکنه ثابتوي چې داود خان د خپلې واکمنې پرمهال سیاسي گوندونو ته د فعالیت اجازه نه ورکوله چې د نومړو گوندونو وسله واله مبارزې پیل کړه او دا لړۍ تر اوسه (۱۳۸۸لمریز کال) پورې روانه ده خو سردارمحمد داودخان داقتصادي او سیاسي فعالیتونو او مالي ستونزو سره سره د معارف په برخه کې هم د پام وړ کارونه کړي دي . ده په ۱۳۵۲ لمریز(۱۹۷۳زکال (۱۸) نوي کلیوال،(۹) لومړني ښوونځي جوړ او ۲۳ کلیوال یو ښوونکي ښوونځي له یو ښوونکي دوه ښوونکیو ، او ۲۹ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو او ۲۰ کلیوالي یو ښوونکي دري ښوونکي ښوونځي ته لوړ او د معارف انکشافي بودیجه ۳۲۷۸۳۰۴ افغانیوته لوړه شو ،)۷(اوه لیسې او ۱۰۸ کورسونه جوړ شول چې ۱۲۷ ښوونکو او سوپرو ایزرانولخوا پکې درس ورکول کیده. (۱۰۹) تنه افغاني زده کوونکي بهرته د تحصیل په خاطر ولاړل او په۱۳۵۳ ل ۱۹۷۴ ز کال کې دزده کړې کورسونه جوړشول .په ښوونځي کې د (۲) کلنی او (۷) کلني عمر د شمولیت حد وټاکل شو د نورو اجرا تو تر څنگ په فراه کې دکرنې لیسه اودکابل پولې تخنیک جوړ شو . د موزیک لیسه جوړه ، ۹۰ کلیوال او ۲۵ لومړني ښوونځي پرانستل شول ، ۹۷ کلیوال ښوونځي لومړنیوښوونځیو ته ،۱۱۲ یو ښوونکي ښوونځي دوه ښوونکي او ۲۵ دوه ښوونکي ښوونځي درې ښوونکې ښوونځیو ته لوړشول په ۱۳۵۴ ل کال کې د بدني روزنې انستیتوت جوړ شو. په ۱۳۵۴ ل کال کې د تعلیمي موسسو شمېر ۴۱۹۸ بابه د زده کوونکو شمېر ۸۸۸۸۰۰ تنو او د ښونکو شمېر ۱۲۴۰۰ تنو ته رسیده .[۴۳-م م۱۱۳او۱۲۲] په ۱۳۵۵ او ۱۳۵۶ لمریز کالونو کې نور پرمختک هم وشو .

د سردار محمد داودخان د وخت د اساسي قانون د تصویب په خوا کې په مختلفو برخو کې(۲۲) مختلف قوانین، ۱۲ تقنیني فرمانونه ۳۰، اساسنامې او ۱۲ مقررې تصویب شوي دي چې ډېرې مهمې یې عبارت دي له:د مترقي مالیې قانون، دجزا قانون په۵۲۳ مادو کې، مدني قانون په (۲۴۱۲) مادوکې ، د ځمکو اصلاحاتودقانون، دبانکونو قانون د ځمکو د سروې، تصفیې ثبت

(c) ketabton.com: The Digital Library

قـــانون،دبيمي قـــانون، دکـــورنۍ او بهرنـــۍ پـــانگي اچـــوني قـــانون، د کوپراتيفونوقانون،د سوداګري او صنايعو داطاقونو قانون،د استهلاکي مـوادو د ماليي قانون ، دسياحت قانون، دترانسپورت او جادي د ترانزيت قانون او دبيسيم د دستګاه له قانون نا ويلي دي پاتې نه شي چې دجزا او مدني قـوانين پـه تـدوين او تصـويب کـې د يـو شميرا سلامي هيوادونـو ، لکـه مصـر، الجزايـر او عـراق لـه متخصصينو د مرستې غوښتنه کړې وه .

د دي خيړنې پـه جريان کې مونږ ته دا حقيقت ښکاره شو چې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوريت دواړه دورى له سياسي ستونزو څخه ډکې وي خو ده شـته سـتونزو پـه موجوديـت کـې يـو لـړ اقتصـادي کارونـه هـم سـرته ورسـول او پرمختيايې اقتصادي پلانونه يې ترتيب کړل چې تر اوسه د هغو پروژو اهـميـت د ديادوني وړده

نوموړي دافغانستان د پرمختګ سره مينه درلوداو هڅه يې کوله چې پرستونزو بر لاسي شي خو هيڅ‌ وخت ده ته په ريښتني توګه د مرستي لاس ور نکړ. خو نومـوړي د نړې د يو نړيوال ځواک تر اغيزي لاندې رانغي .په هرځای هر کنفرانس ،او هر محفل کې په ملي او نړيواله کچه د خپل هېـواد ګټـو تـه پـه پـام کولـو سره موضـوعـات مطرح کـول. دده صـدارت او جمهوريـت دوري د هـېـواد پـه معاصـر تـاريخ دويـاړ او ديادونې وړ ګڼل کېږي. داچې ده سياسي ستونزې درلودې دا ټولې ستونزې دده د ذهن زيږنده نـه وې . دا سـتونزې د هغـه دوخت پـه نړيوالـو او کورنيـو اقتصـادي او سياسي شرايطو پورې اړه درلوده، دده دتېروتنو او ستونزوديادونې سره سره دده ملي شخصيت د احترام وړ دى ځکه نوموړي هر وخت نړيوالو استعماري ځواکونو واکمنانو تـه زغرده ځـواب ورکاوه ډېرکسان داسې خبرو او ځـواب ورکولو تـوان نـه لري.ځکـه هغـوي د خپـل واک پـه اړه فکـر کـوي . خـو ده خپـل واک بريژنيـف تـه پـه زغرده ځـواب سره د زوال لـور تـه سـوق کـړ . د امريکـا ، ايـران اوپاکسـتان واکمنـانو سره يې هم په زغرده او ملي ګټـو تـه پـه پـام کـې نيولـو سره برخورد کـاوه او تـل لـه پاره يې د افغانستان اسلامي ، ملي او ناپيلي هويت وساته.

ددې اثر پـه څېړنـه کې ثابتـه شـوه چـې داود خـان د نـاپېيلو هېـواوـنـو پـه کنفـرانس کې فعال ګډون وکړ دافغانستان په معاصر تاريخ کې د دخيل هېواد د بې طرفي په

(c) ketabton.com: The Digital Library

اړه پوره معلومات ورکړل او د افغانستان په فعالې بې طرفۍ باندي ټینګار وکړه ده په خپل قاطع بر خورد سره د جواهر لعل نهرو ، مارشال ټیټو او سوکارنو توجوه جلب کړه هغوی دده د وړاندیز سره سم د کنفرانس په مصوبه کې تغېر راوست.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړاندیزونه :

۱ : ددې څېړنېز اثر له لو ستلو وروسته یې دې پایلې ته ورسېدم چې د سردار محمد داودخان ژوند ، سیاست، او کارونه جلا جلا څېړنو ته اړتیا لري سره له دې چې بیا هم دده ژوند ټول اړخونه نه رو ښانوی، وړاندیز دادی چې دده د ژوند هره برخه دې د یوې پروژې په بڼه و څېړل شي تر څو دغه نیمګړتیا وې پوره شي .

۲ : داود خان په افغانستان کې درهبري شوي اقتصاد کلک پلوی و د ده د صدارت او جمهوریت په دورو کې یو شمېر اقتصادي زېر نباوې جوړې شوې خو دده اقتصادي پلانونه نیمګړې پاتې شول،چه اوس هم د هغو پروژو بشپړول د افغانستان لپاره اهمیت لري.ذیصلاح دولتی مقاماتو ته وړاندیز کوم چه د دغو پروژو بشپړول په خپل اقتصادي پلان او پالیسۍ کې شامل کړي .

۳ : د داود خان د صدارت پرمهال د امریکا متحده ایالاتو او شوروي اتحاد د خپلو ګټوسره سمې مرستې کولي کله به چه هغوې ګټې په خطر کې شوی بیا به یې خپلې مرستې قطعه کړی اوسنې سیاسي او اقتصادي حالت لږ او ډېر د هغه وخت د شرایطو سره ورته والي لري د اوسني دولت سیاسي او اقتصادي مسولیتونه ته وړاندیز کوم چه ګاونډیو هېوادونو او نړیوالو سره د سیاسي او اقتصادي اړیکو په ټینګو لو کې تاریخي سوابقو او د داود خان د وخت اړیکو ته ژوره پاملرنه و کړي .ترڅو دغه مرستې زمونږ د هېواد د ستونزو د کمیدو پر ځاي زیاتي نه کړي .

۴ : څرنګه چه اوس په نړۍ کې شوروي اتحاد د یو نړیوال ځواک په توګه له مېنځه تللي ، خو په نړیوالو سیاسي او اقتصادي اړیکو او د افغانستان په داخلي سیاسي ، وضع باندي د هغوې اغېزه اوس هم د پاملرنې وړ ده . وړاندیز کوم چه د اقتصادي او سیاسي پالیسۍ په طرحه کولوکې د پخوانی شوروي اتحاد اوسنیو شمالي ګاونډیو هېوادو نو اغېزه او نفوذ په پام کې ونیسي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ : د سردار محمد داود خان د سیاسي ستونزود لاملونو په پام کې نیولو سره دولتی ذیصلاح مقاماتو ته وړاندېز کوم چې د چارو په مخ بیولو کې د نورو دنظر درناوی وکړي اودپارلماني مبارزې له پاره زمینه برابره کړي ،سیاسي گوندونه باید وهڅوي چې د وسله الې مبارزې پرځای انتخاباتي مبارزه وکړي مرکزیت باید قوي وساتي ، تر څو په حالاتو باندي کنترول له لاسته ورنه کړي، واکمنان باید خپل نظر کتې متې د تطبیق وړ ونه گڼې ، اساسي قانون دې په هر اړخېز ډول پر خپل ځان او نورو تطبیق کړي

۶ : سردار محمد داود خان د ناپیلیتوب د غورزنگ فعال غړی و . په نړیوالو اړیکو کې د هغه ونډه او دریځ باید د یوی پروژی په بڼه وڅېړل شي او نړیوالو خصوصآ امریکا او شوروي اتحاد لخوا د اړیکو قطع کول د هغو ي (امریکایانو اشتباه وه .نه د داود خان

۷: دا چې لوړ رتبه استادان د د ټیټو رتبو استادانو په تربیه او لاربښونه کې فعاله ونډه اخلي وړاندېز کوم چې د لوړو زده کړو وزارت باید هغوي ته حق الزحمه ورکړې. چې دهغوي اقتصادی ستونزي حل او په ډاډه زړه خپلو لاربښوونو ته ادامه ورکړی

۸: لوړو دولتي مقاماتو ته وړاندیز کوم چې یو ښوونځی او یایوه اقتصادي موسسه دې د داود خان په نوم و نومول شي ..

(c) ketabton.com: The Digital Library

مناقشه

کومه څېړنه چې د سردار محمد داودخان د واکمني او دهغه د سياسي ستونزو په اړوندتر سره شوه په دي څېړنه کې د سردار محمد داود خان د صدارت او جمهوريت پرمهال د ده سياسي ستونزي ، د پاچا له کورنۍ سره سياسي اړيکې ، د سردار محمد هاشم خان ، او نور پنځه صدراعظمانو څخه يادونه او پرتله شوي او دصدارت د څوکي څخه دده د استعفا د لاملونه د توضيح پرمهال د پاچا کړنه ، موخې هم روښانه دي چې لاندي پايلې درلودې .

څېړنې وښوده چې د سردار محمد داودخان ستونزو د محمدهاشم خان او شاه محمود خان د ستونزو سره ډېر توپير درلود هغوې (سردار محمد هاشم خان او شاه محمود خان) د صدارت پرمهال هريو د پاچا د کورنۍ له غړو سره ښې اړيکې درلودې او دپاچا کورنۍ شورا له دوې څخه هر اړخيز ملا تړ کاوه حتي دهېواد ټول واکه له دوې سره وو .خو محمد داود خان سره سردار ولي او احمدشاه چې د پاچا د کورنۍ مهم غړي وو. اختلاف درلود او داود خان ته يې په اداري چارو کې ستونزي ايجادولي . څرنگه چې داود خان ، شاه محمود خان له ستونزو سره مخ کړي و.

د سردار شاه محمود خان د صدارت پرمهال د نړۍ استعماري هېوادونه په دوهم نړيوال جنگ او خپل مينځ کې په جگړو اخته وه. او دافغانستان د کورنيو چارو ته دومره وخت نه درلود يوازې د افغانستان بې طرفي ورته مهمه وه . په هېواد کې ديموکراتيک قوتونو نوي د ديموکراسۍ لپاره مبارزه پېل کړي و. خو د داود خان په دوره کې دوهم نړيواله جگړه پای ته رسيدلې وه په نړۍ او سيمه کې ديموکراتيک او آزادي غوښتونکو قوتونه پياوړي شوي وه .چې دي وضعي د حکومت په کړنلاره او ورځنيو چاروکې ډېر اغېزه درلوده.

د سردار محمد داودخان دصدارت دوره د ډاکتر محمد يوسف، ميوندوال ، اعتمادي ډاکتر محمد ظاهر ، موسي شفيق، د صدارت دورو سره ځانگړي توپير په دي کې وه چې دغو صدراعظمانو په وخت کې د سردار محمد داودخان د صدارت په پرتله سياسي گوندونه ډېر پياوړي شوي وه نوموړي صدراعظمان يې استعفا ته اړ ايستل .د گوندونو د جوړيدو په خوا کې مطبوعاتو هم په نسبي ډول آزادي تر لاسه کړي وه ، حتی په صدراعظمانو به يې نيوکې کولې . په شوراکې دهر صدراعظم د اعتماد د رايې اخستلو پرمهال ډېرې ستونز ي رامنځته کېدلې چې دغو ستونزو سياسي بڼه درلوده . د موسي شفيق د صدارت پر مهال د هلمند د اوبو د تړون د لاسليک کولو په اړوند په کابل کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاریونونه وشول او حکومت یې تر سیاسي فشار لاندې راوستي وه .دې گوندونو د دولت هغه کړني چې لږ منفي اړخ به یې درلود ور څخه ډیرسیاسي گټه اخیستله او له دې پیښې څخه به یې خپل سیاسي پروپاگند کې ډیره گټه واخیستله او سختې نیوکې به یې کولې ځوانان به یې دحکومت ضد کړونو ته هڅول او هر گوند د خپلولیکو د پیاوړتیا په موخه مخفي فعالیتونه کول .د دوې ټولو هڅه داوه چې په پوځ او پولیسو کې خپل نفوذ زیات کړي تر څو د پوځي کودتاه له لارې واک ته ورسیږي . خو اعلیحضرت محمد ظاهر شاه په افغانستان کې د نړیوالو شرایطو په پام کې نیولو سره ددیموکراسي پلوي و. نو ځکه د مظاهره کوونکو په مقابل کې یې د امکان تر بریده پوري شدید عکس العمل نه ښوده .مگر د پاچاد کورنۍ غړي ټول په دې نظرنه وو. ځیني یې شدید برخورد پلوي وو چې کله کله به یې په خپل سر هم د مظاهره کوونکو په مقابل کې شدید عکس العمل ښوده .

څیړنې وښوده چې د جمهوریت په دوره کې د سردار محمد داود خان سیاسي ستونزو نوي بڼه غوره کړه . چې ځیني ستونزې لا له پخوا څخه موجودې وې . خو ځیني محمد داودخان د خپل مطلقه رویش په اساس ایجاد کړې ځکه واک ته له رسیدو لږ موده وروسته د ښاغلي محمد هاشم میوندوال او دهغه د کودتاه په تور یو شمیر سیاسي پوځي او ملي شخصیتونه بندي او ووژل. هم یې د اسلامي نهضت لارښوونکې بندیان او فرار ته اړکړل . چې په دې کار د خپلې سیاسي ستونزي نوري هم زیاتې کړې ځکه ډیررونړ اندې او اسلام پاله ډله په ده باندې شکمن شول او لامل یې دا وه چې دده په اداره کې دغه کارونه دافغانستان د خلق دیموکراتیک گوند د پرچم د اړخ پواسطه سرته رسیده .

په دې څیړنه کې کوښښ شوي او دا واقیعت روښانه شوي چې داودخان د اقتصادي پلانونو په تطبیق د شوروي اتحاد د مرستو ډیرې وهڅې ، وروسته ده ته سیاسي ستونزې پیدا کړې . ځکه په دې مرستو کې د افغاني پوځ د افسرانو تربیه هم شامله وو چې وروسته د دغو افسرانو ډیر شمیر د افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند غړي شول او د سردار محمد داود خان د واک په ړنگیدو کې فعاله ونډه واخیسته . سردار محمد داود خان هم په دې پوهیده ځکه ده مخکې له مخکې یو شمیر هغه افسران چې په شوروي اتحاد کې تحصیل کړي وو . له دندو څخه لرې کړل خو دا کار ده ته گټه ونکړه د اعلیحضرت محمد ظاهر شاه د واکمنۍ په اخره لسیزه کې یو اساسي قانون تصویب کړ چې په هغه کې د افغانستان خلکو او روڼ اندوته یو اندازه سیاسي او ټولنیز حقوق ورکړې شوي وو . سردار

(c) ketabton.com: The Digital Library

محمد داودخان واک ته د رسیدو (۱۳۵۲ل کال) سره سم دغه اساسي قانون د یو فرمان پواسطه لغوه کړ او نوی اساسي قانون تصویب وځنډیده چې دي خلا ده ته سیاسي ستونزي پیدا کړي ځکه پارلماني مبارزي نه موجودیت کې گوندونو پټ فعالیت کاوه . او خلکو هم د هغو په وعدو ټینگ باور درلود.

باید یادونه وشي چې د سردار محمد داودخان سیاسي ستونزو خصوصاً دواکمني پرمهال ځانگړي بڼه درلوده د ده ستونزو ډېر دده په مطلقه پالیسي او کورنۍ سیاست سره اړیکي درلودي. دده په اند افغانستان په اقتصادي او سیاسي لحاظ وروسته پاتې هېواد دې. په دې هیواد کې یو سیاسي گوند دسیاسي رهبري له پاره کفایت کوي ، ده دنورو گوندونو په سیاسي فعالیت باندي بندیز ولگاوه. دي کار هم ده ته ډیري سیاسي ستونزي پیدا کړي تر څو یې دده واکمني ختمه او هیواد د کورنیو جگړو او گډوډي خوا ته سوق کړ. دهیواد اوسني سیاسي زعامت باید دغه ستونزو ته دقیقه پاملرنه وکړي هر وړي سیاسي پیښې لا ملونه باید په ژوره توگه وڅیړل شي تر څو په هېواد کې سیاسي ثبات پیدا اوکورینو جگړو ته د پاي ټکی کېښودل شي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماخذونه

۱_ ا- هارون (۱۳۷۲هـ ش). *داود خان د کې جي بې په لوموکې*، نشرات سبا_ پېښور _ پاکستان.

۲_ احمد زي ، سپین غر (۲۰۰۹م – ۱۳۸۸کال). *د ویاړونو لړی*. عنایت الله خپرندویه ټولنه ، ناصرباغ، پېښور.

۳_ ادمک، ډبلیو (۱۳۷۸زمري- ۱۹۹۹ اګست). *د شلمې پیړۍ تر نیمایي دافغانستان دبهرنیو اړیکو تاریخ*. ژباړن نثار احمد ، دانش کتابتون ، قصه خواني بازار- پېښور.

۴ _ ارغنداوي ، عبدالعلي (۱۹۹۷ز). *ژوندۍ خاطرې، په تیرو نهو لسیزوکې د افغانستان تاریخ*. خپرندوي د بې بې سي د پېښور څانګه چاپ پلیک ارټ، پریس _پېښور.

۵_ اریا نفر ، عزیز_۲۰۰۴ زکال. *افغانستان او نړۍ (اروپا ، امریکا او اسرالیا یې هیوادونه)*. ژباړونکی نصرالله ناصر ، خپرونکی د بهرنیو چارو وزارت د ستراتیژیکو څیړنو مرکز، چاپ ځای د میوند خپرندویه ټولنه او مطبعه کابل- افغانستان.

۶ _ اریا، محمد نجیم (۱۳۸۷ لمریز کال) طبع چهارم ، *محمد هاشم میوندوال* ، ارش کتابخانه ، مرکز نشراتې میوند ، سبا کتابخانه

۷_ اکرم ، عاصم (   )*نگاهی به شخصیت، نظریات و سیاست های سردار محمد داودخان*.

۸ _فغان ، فریاد ، نجم الدین (۱۳۸۴هـ - ۲۰۰۶ع). *نگرش برتاریخ معاصر افغانستان*. بخش تخنیکي ، انجمن نشراتی دانش – پشاور.

۹ امین ، حمیدا لله .(۱۳۲۰هـ ش). *جغرافیایي صنعتی افغانستان* ، دیپارتمنت جغرافیه ،پوهنځي زمین شناسی پوهنتون کابل.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰ انصاري ، خواجه بشیر احمد (۱۳۸۳لمریز پسرلي) .*افغانستان د تیلو په لمبوکې*. ژباړن سید عبدالله پاچا ، میوند خپرندویه ټولنه ، صدارت څلور لارې ، کابل ،افغانستان.

۱۱بدر ، صدیق ا لله (۱۳۸۲) *چهره ها : د هیواد د نامتو څیرو، لنډه پیژندنه* ، د فجر مطبعه ، کمپوز محمد اکرم درویش.

۱۲جنبش ، داود(۱۳۸۸ل ۲۰۰۹م). *څلرویشت ساعته چې افغانستان یې واړواه*. د افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ـ جرمنی، اسد دانش مطبعه ، ملې مارکیټ کابل- افغانستان.

۱۳ـجنبش ، عبدالصابر.(۱۳۸۵کال) .*افغانستان در دوران صدارت سردار محمد داودخان* ، مرکز نشراتی سعید ، قصه خوانی بازار، پشاور.

۱۴حبیبی، عبدالحي (۱۳۷۲ لمریز کال جوزا) .*جنبش مشروطیت درافغانستان* . ناشر احسان الله ، لیتو گرافی وچاپ ، اسماعلیان.

۱۵ حسین خیل ، لیوال، عبدالروف(۱۳۸۷کال) . *ولې اعدام*. ډیزاین جاوید افغان.

۱۶حق شناس، ځاځی لالا جان (مرکه ۱۳۸۸لمریز کال). د جمهوري گارد د لوا د دوهم کندک د لومړي ټولې قوماندان.

۱۷ـ حکمتیار، گلبدین(۱۳۷۸هـ ش). *پټې توطې ، بربنډې څیرې*.

۱۸ حکمتیار، گلبدین(   ) د اسلامي نهضت ، لوړې ،*ژورې د نادري کورنی له راوستو ، د روسانو تر ایستو*.

۱۹ـ خپلواک ،عبدالروف(۱۳۸۸ل ـ۲۰۰۹م) . *پاچا خان عدم تشدداو په افغانستان کې دسولې لار*، د مقالو ټولگه ، افغانستان دکلتوري ودې ټولنه – جرمنی، اسد دانش مطبعه کابل- افغانستان.

۲۰ځلمی، محمد ولي (۱۳۸۲هـ ش کال. *داستبداد او مطلقت په مقابل کې د ځینو افغانانو مبارزې* ، میوند خپرندویه ټولنه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۱دریځ ،امین الله (جدي۱۳۷۹ خورشیدي – جنوري ۲۰۰۱ میلادي).
افغانستان در قرن بیستم ، کتابخانه دانش ،بازار قصه خوانی – شهر پشاور.
۲۲د نیکووا ،ت زاگارو(۱۳۸۵ل-۲۰۰۲ز). *په منځنۍ اسیا کې لویه لوبه* .
ژباړن محمد طاهر کاکړ، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه –جرمني، د اسد دانش
خپرندویه ټولنې تخنیکي څانګه – پېښور
۲۳رښتیا ، سید قاسم.( ) *خاطرات سیاسی سید قاسم رښتیا* . ۱۳۱۱ -
۱۹۳۱ -۱۳۷۱ - ۱۹۹۳ باهتمام محمد قوي کوشان .
۲۴ سیتاني، محمد اعظم(۱۳۷۹-۲۰۰۱م) . *میوند _ دافغانستان دتاریخ ځلی*
د سیمنارونو ټولګه ، افغانستان د کلتوري ودې ټولنه ، جرمني، افغان کمپوز سنټر.
۲۵ سیاسنګ ، صبورالله (۱۳۸۸ل –۲۰۰۹ اګست) . *د پسرلنی سباوون د*
ګولیو باران . ژباړن رحمت اریا ، اسد دانش خپرندویه ټولني مطبعه ، ملي
مارکیټ، کابل افغانستان .
۲۶ شرق، محمد حسن ( ) تائسیس و تخریب اولین جمهوری افغانستان
جز خاطرات ۱۳۱۰-۱۳۷۴ .
۲۷ شیرزی، لا لاجان(مرکه ۱۳۸۸ لمریز کال).د ۱۳۵۲- ۱۳۵۷ د ثور تراخرد
جمهوري ګارد د *روغتون سرطبیب* وه.
۲۸ طنین ، ظاهر.(۱۳۸۴ ل ل) افغانستان درقرن بیستم ، د ۱۹۰۰-۱۹۹۲
پوري لیتو ګرافی ، چاپ وصحافی طیف نګارا ، تهران .
۲۹عارض ، غلام جیلانی، چنګابښ۱۳۵۲ ل ل- جولای ۲۰۰۳ع) *د تاریخ په*
اوږدو کې دافغانستان سرحدونه او اداري ویش . ژباړونکی حفیظ الله تراب،
ختیځ بیا رغوني اداره(کور).
۳۰عبدارحیم زی ، عبدالمالک(۱۳۸۸) *ارمغان زندان*، بنیاد عبد المالک
عبدارحیم زی، مطبعه شمشاد ، کابل افغانستان .
۳۱عطائي ، کریم (۱۳مارچ ۲۰۰۹) *د جمهوریت بنسټ ایښودونکی*، **B.B.C**
pAshto

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۲عطايي ، کريم (۱۳۸۲ پسر لی) *شهید سردار محمد داودخان او د سرطان د ۲۶ می پاڅون*، ژباړن امیر جان وحید احمدزی، پیر خپرندویه ټولنه .

۳۳ عطايي، محمد ابراهیم (۱۳۸۲هـ ش کال داسد ۲۸مه) . *د افغانستان پر معاصر تاریخ یو لنډه کتنه* ،دویم چاپ، انتشارات میوند ، سبا کتابخانه، کابل .

۳۴ عطايي ، محمد ابراهیم ، (۱۳۴۸ کال د سنبلې نهمه) . *د پښتونستان مسئله د حق خود ارادیت په رڼا کې*. طبع او تصحیح مهتمم، میراجان (سحیقي) د پوهنی مطبعه .

۳۵عظیمي، محمد نبی (۲۲ دلو۱۳۷۸هـ ش). *اردو وسیاست درسه دهه اخیر افغانستان*، مرکزنشراتی میوند ، سبا کتابخانه، قصه خوانی بازارپیښور.

۳۶ غبار،میر غلام محمد.(.(۱۳۴۲هـ ش) .*افغانستان در مسیر تاریخ*. مطبعه دولتی

۳۷ غوث ، عبدالصمد چنګاښ(۱۳۷۸المریز-۱۹۹۹جون).*د افغانستان سقوط* ژباړن شیر زمان طائزی، دانش کتابتون، قصه خواني بازار ، پیښور.

۳۸ غوربندي، عبدالقدوس(۱۳۷۹-۲۰۰۱م کال). *افغانستان د خلق دیموکراتیک گوند تاریخ ته یو کتنه*. ژباړن نور محمد کړاو ، افغان کمپوز سنتر گل حاجي پلازا ، پیښور.

۳۹ فایق ،غوث الدین (بهار ۱۳۷۹ خورشیدي) . *رازي راکه نمی خواستم افشا گردد ؟* کتاب فروشی فضل ، کوچه نعلبندي ، بازار قصه خوانی ، پیښور

۴۰ فرهنگ ، میر محمد صدیق (۱۳۴۲ ه ش) *افغانستان در پنج قرن اخیر جلد سوم با ضمایم واضافات جدید* .

۴۱_ فراهي ، عبدالغفار (۲۰۰۲ ز کال)*افغانستان د دیموکراسی او جمهوریت په کلنو کې* ، دانش کتابتون ، قصه خوانی بازار ، پیښور .

۴۲_ کاکړ ، محمد حسن (۱۳۸۸ ل _ ۲۰۰۹ م)*د سرطان کودتاه د افغانستان د اوږدې بې شباتی پیلامه* ، د افغانستان دکلتوري ودې ټولنه جرمني ، اسد دانش مطبعه ، کابل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳_کامگار، جمیل الرحمن (۱۳۸۸ هـ ل _ ۲۰۰۹ م) *د افغانستان د معارف تاریخ* ژباړن. قاري عبدالسمع شیرزاد ، میوند ، خپرندویه ټولنه ، کابل ، افغانستان

۴۴_ گانکوفسکی ، یو ، وي ، او ، ل ، ر ، گوردن پولنسکایا (۱۳۶۲ هـ ش) دپاکستان تاریخ ، دوهمه برخه. ژباړونکی محمد عالم علمي ، دقبایلو وزارت د نشراتو ریاست ، کابل ، افغانستان .

۴۵_ گروموف ، ب (۱۳۷۵ هـ ش ۱۹۹۷ میلادي) *سرې لنبکرې په افغانستان کې* . ژباړه ،داود جنبش ، دانش کتابخانه ، پېښور .

۴۶_ گورگون ، ویکتور گریگو ، یچ (۱۳۸۱ (۲۰۰۲ م) *افغانستان : سیاست او سیاست وال* . ژباړه محب الرحمن ، د افغانستان کلتوري ودې ټولنه / جرمني .

۴۷_ مبارز ، عبدالمجید (۱۹۸۸ میلادي) *بیان حقایق و انتقادات ، کتاب خاطرات سیاسي سید قاسم رښتیا* ، سبا کتابخانه ، قصه خواني بازار، پشاور .

۴۸ مبارز ، عبدالمجید (۱۳۷۵ هـ ش) *تجلیل واقعات سیاسي افغانستان (۱۹۱۹ _ ۱۹۹۲)* طرح و دیزان حمید نور .

۴۹_ متین ، کلیم الله (۱۳۵۴ ل د وږې نهمه) *د خپلواکی ترون* ، د پښتنو او بلوڅو ملي مبارزې ، د سرحداتو وزارت ، د تبلیغاتو د ادارې له خوا کابل ، افغانستان

۵۰ مصداق ، نبي (۱۳۸۷ لمریز _ ۲۰۰۰ م کال) *په شلمه پیړۍ کې د افغانستان بهرني سیاست* ، د پوهنیزه ، سینما د لیکنو ټولگه ، مهتم حفیظ الله غښتلی ، جرمني ، د کولن ښار .

۵۱_ نطزي ، محمود (۱۳۸۸ لمریز _ ۲۰۰۹ ز) *د نړۍ افسانوي او لوتونکې* ، دانش خپرندو یه ټولنه ، پېښور .

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library